

*Матеріали Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

18 травня 2022 року

*Матеріали Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції*

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА
ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

18 травня 2022 року

Львів

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

УДК 332.3+379.85

Актуальні питання землекористування та туризму в контексті сталого розвитку України:
матеріали Всеукр. студентської наук.-практ. конф. Дубляни, 18 травня 2022 р. – Львів : Львівський національний університет природокористування, 2022. – 290 с.

Організаційний комітет

Ігор Яців – д.е.н, професор, проректор з наукової роботи Львівського національного університету природокористування

Наталія Стойко – к.е.н, доцент, декан факультету землевпорядкування та туризму Львівського національного університету природокористування

Павло Колодій – к.е.н., доцент, завідувач кафедри геодезії і геоінформатики Львівського національного університету природокористування

Мирослав Богіра – к.е.н., доцент, завідувач кафедри землеустрою Львівського національного університету природокористування

Руслана Таратула – д.е.н., в.о. професора, завідувач кафедри земельного кадастру Львівського національного університету природокористування

Оксана Крупа – к.е.н, доцент, завідувач кафедри туризму Львівського національного університету природокористування

Роман Ступень – д.е.н, доцент кафедри геодезії і геоінформатики Львівського національного університету природокористування

Зоряна Рижок – к.е.н, доцент кафедри геодезії і геоінформатики Львівського національного університету природокористування

Оксана Березівська – к.е.н, доцент кафедри туризму Львівського національного університету природокористування

Тарас Євсюков – д.е.н., професор, декан факультету землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування України

Тетяна Калина – д.е.н., професор кафедри геодезії та землеустрою Одеської державної академії будівництва та архітектури

Назар Ступень – д.е.н., доцент, професор кафедри кадастру територій Національного університету «Львівська політехніка»

Олена Меліх – д.е.н., професор, завідувач кафедри туристичного бізнесу та рекреації Одеської національної академії харчових технологій

Євгенія Лавейкіна – к.е.н., доцент, викладач Львівського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Стефанія Рибак – завідувач відділення екології та туризму Львівського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Юлія Боруцька – к.геол.н., доцент, голова циклової комісії екологічного напрямку та хіміко-біологічних дисциплін Львівського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Людмила Остафінська – завідувач відділенням комп'ютерних наук, геодезії та землеустрою Стрийського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Іванна Левкович – завідувач відділення економіки, права та туризму Стрийського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Любов Завозіна – голова циклової комісії фундаментальних дисциплін та дисциплін професійної підготовки спеціальності «Туризм», фізичного виховання та захисту України Стрийського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Відповідальний секретар

Оксана Ступень – к.е.н., доцент кафедри землеустрою Львівського національного університету природокористування

ЗМІСТ

Секція Геодезія, картографія та геоінформаційні технології у сфері землекористування	9
<i>Гурак Роман</i> Digitals – як основний інструмент землевпорядників в Україні	9
<i>Жолдак Надія</i> Класифікація картографічних проєкції на площині	11
<i>Жук Аліна</i> Оцінка точності геодезичних вимірювань	12
<i>Захарчук Юлія</i> Застосуванням геоінформаційних систем з відкритим програмним кодом	14
<i>Кіяновська Лілія</i> Методика геоінформаційного картографування ландшафтів України	15
<i>Крук Анастасія</i> Принципи роботи сучасних цифрових нівелірів у геодезії	17
<i>Локтіонова Валерія</i> Дистанційне забезпечення геопросторовою інформацією при плануванні сільських територій	18
<i>Мазурак Ігор</i> Дослідження інженерно-геодезичних вишукувань для проєктування автомобільних доріг	21
<i>Мартинюк Іван</i> Проблема відстеження та відновлення геодезичних пунктів в умовах сьогодення	24
<i>Павлих Дарія</i> Формування архіву матеріалів дистанційного зондування в Україні	26
<i>Патракеєв Ярослав</i> Моделювання територіального розвитку міст України на основі застосування клітинних автоматів	28
<i>Прокопенко Владислава</i> Обробка даних дистанційного зондування земель в програмних засобах, для цілей землеустрою і кадастру	32
<i>Самойлов Кирило</i> Он-ліне карти. Їх основні переваги та недоліки	34
<i>Сивак Яна</i> Переваги визначення координат в режимі RTK	37
<i>Сіволатов Данило</i> Використання сучасного геодезичного обладнання та гіс технологій	39
<i>Чиж Іван</i> Застосування методів дистанційного зондування земель	41
Секція Просторове планування, землеустрій та охорона земель	43
<i>Брус Юрій</i> Ландшафтний підхід в землевпорядкуванні	43
<i>Ворона Кирил</i> Територіально-просторове планування землекористування	45
<i>Восух Вероніка</i> Наукові принципи формування оптимальної структури землекористування	47
<i>Гребельник Ярослав</i> Планування та реновація населених пунктів після бойових дій: міжнародний досвід	48
<i>Гричук Юлія</i> Наукові підходи до формування та розміщення садово-паркових об'єктів	51
<i>Данилюк Владислав</i> Перспективи формування масивів земель сільськогосподарського призначення	52
<i>Денисюк Анна</i> Сучасні підходи до планування розвитку територіальних громад	54
<i>Заєць Олександр</i> Відбудова та відновлення зруйнованих населених пунктів	56
<i>Зюзіна Ярина</i> Обіг земель сільськогосподарського призначення в Україні : реалії та перспективи	59
<i>Калюх Альона</i> Особливості практики здійснення державної реєстрації земельних ділянок	61
<i>Качурець Максим</i> Проблеми забезпечення раціонального використання та охорони земель	63
<i>Кобцева Руслана</i> Питання рекультивациі порушених земель на території України	65
<i>Кобцева Руслана</i> Проблема управління земельними ресурсами в об'єднаних територіальних громадах	67

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

<i>Коваленко Денис</i> Проекти еколого-економічного обґрунтування як основа екологізації землекористувань в Україні	69
<i>Коноваленко Ірина</i> Консолідація земель у зарубіжних країнах	71
<i>Кравченко Альона</i> Шляхи забезпечення екологічної стійкості агроландшафтів	73
<i>Кулик Едуард</i> Сучасні підходи до земельних інвестицій	75
<i>Кульчицька Світлана</i> Теоретичні засади територіального планування в Україні	78
<i>Лисицький Владислав</i> Екологобезпечного сільськогосподарського землекористування в Україні	79
<i>Макарчук Олександр</i> Пріоритетні напрями розвитку землевпорядкування в контексті екологізації сільськогосподарського землекористування	81
<i>Нарадовий Богдан</i> Просторове планування в системі управління земельними ресурсами	83
<i>Парчук Ірина</i> Проектування житлової забудови з урахуванням викликів реальності	85
<i>Пасяка Ірина</i> Проблеми реалізації засад сталого розвитку в реаліях повномасштабної війни в Україні	87
<i>Попик Богдан</i> Перспективи розвитку ґрунтознавства в Україні	89
<i>Радченко Вікторія</i> Управління земельними ресурсами на місцевості	91
<i>Романко Вікторія</i> Значення консолідації земель для розвитку сільських територій: зарубіжний досвід	93
<i>Романюк Андрій</i> До питання ефективності використання земель в об'єднаних територіальних громадах	97
<i>Сурник Віталій</i> Сучасний стан проектування та будівництва житлової забудови в Україні. Цінний досвід Ізраїлю	99
<i>Федишин Анна</i> Наукові підходи до екологізації використання земель сільськогосподарського призначення	101
<i>Цуркан Оксана</i> Охорона навколишнього середовища в умовах децентралізації	102
<i>Шимечко Наталія</i> Проблеми охорони та раціонального використання земель в сучасних умовах господарювання	105
<i>Shukatka Ruslan</i> Disturbed lands as an object of reclamation	106
<i>Якимів Світлана</i> Проблеми організації використання земель сільськогосподарського призначення	109
<i>Яремко Денис</i> Оптимізація землекористування в сучасних умовах	110
Секція Кадастр, оцінка та моніторинг земель	114
<i>Байбородін Владислав</i> Сучасний стан та проблеми реєстрації об'єктів державного земельного кадастру	114
<i>Бермес Мар'яна</i> Проблематика обліку земель в новостворених територіальних громадах	116
<i>Біглей Андрій</i> Проведення земельної реформи та впровадження ринку землі в Івано-Франківській області	118
<i>Богак Любов</i> Порядок безоплатної приватизації земельної ділянки згідно чинного законодавства	120
<i>Ваш Ярослав, Губар Юрій</i> Особливості визначення часток земельних ділянок прибудинкових територій	123
<i>Жмінка Дмитро</i> Наукові напрями удосконалення системи ведення ДЗК	126
<i>Зюзіна Ярина</i> Земельний кадастр – ефективний механізм управління земельними ресурсами	128
<i>Льканич Альона</i> Особливості проведення інвентаризації земель в Україні	130

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

<i>Караченцев Ярослав</i> Аналіз нової методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок	131
<i>Качурець Максим</i> Історичні аспекти застосування методики економічної оцінки земель в Україні	134
<i>Кострубіцька Марина</i> Кадастрове забезпечення використання радіоактивно забруднених земель	136
<i>Маринович Марія</i> Державний земельний кадастр як інформаційна база управління земельними ресурсами в період функціонування ринку землі	139
<i>Мельник Марія</i> Огляд досліджень 3D кадастру	142
<i>Романко Вікторія</i> Роль місцевих громад та держави у регулюванні земельних відносин	144
<i>Сень Михайло</i> Аналіз можливостей програмного забезпечення Digitalis при формуванні кадастрових відомостей	148
<i>Тинятовський Олександр</i> Земельний кадастр : яку інформацію містить та як її отримати	151
<i>Янець Леся</i> Чинники формування грошової оцінки земельних ділянок як основи оподаткування	153
Секція Сучасні проблеми і перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні та світі	155
<i>Антоніщак Михайло</i> Основні проблеми (загрози та небезпеки) в сфері світового туризму	155
<i>Балюк Наталія</i> Роль маркетингових досліджень у забезпеченні ефективної роботи туристичних підприємств	157
<i>Басова Марія</i> Актуальність гастрономічного туризму в Іспанії	160
<i>Бермес Наталія</i> Чорнобильський туризм: зі зони відчуження – у Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник	161
<i>Бурбан Ольга</i> Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної індустрії України в умовах економічної нестабільності	164
<i>Ванько Роксолана</i> Міжнародні маркетингові дослідження на ринку туристичних послуг	167
<i>Григорчук Ольга</i> Підземелля Львова як об'єкти туристського інтересу	169
<i>Грицьків Дарина</i> Організація реабілітаційного туризму на території України в умовах війни	171
<i>Кузик Ірина</i> Розвиток туризму після війни на прикладі досвіду іноземних країн	174
<i>Лаготська Роксолана</i> Вплив будівельної галузі на розвиток туризму	176
<i>Лацко Богдана</i> Сучасні тенденції та перспективи розвитку туристичної діяльності в Україні	177
<i>Лесишин Юлія</i> Сучасні проблеми і перспективи розвитку туризму в Україні та світі	180
<i>Музика Анастасія</i> Сучасні тенденції розвитку молодіжного туризму в Україні	181
<i>Нікіфорова Сабіна</i> Сучасні проблеми і перспективи гастро - туру в Мексику	184
<i>Похіленко Карина</i> Сучасні проблеми і перспективи розвитку туристичної (шопінг) індустрії США	187
<i>Процишин Роксолана</i> Осередки гончарного ремесла Львівщини у туристичних маршрутах	189
<i>Саган Вікторія</i> Туристичний Львів під час війни	192
<i>Ступницька Марія</i> Вплив пандемії COVID-19 на туристичну індустрію Рівненської області	194
<i>Сулакова Валерія</i> Сучасні проблеми та перспективи розвитку підприємств туристичної індустрії в Україні	196
<i>Тушницька Софія</i> Динопарки в туристичній індустрії України	198

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

<i>Хацко Олена</i> Характеристика стандартів сервісу у сфері сільського зеленого туризму	200
<i>Хома Лілія</i> Оцінка туристичного потенціалу Львівської області	204
<i>Чаплинець Микола</i> Сучасні проблеми і перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні та світі	207
<i>Черноусова Світлана</i> Актуальність гастрономічних турів в Україні	210
<i>Шинігузова Дар'я</i> Шопінг-туризм як перспективний напрямок розвитку туристичної індустрії	211
<i>Шишко Марина</i> Шляхи покращення організації гастрономічного туризму України	213
<i>Шпек Роксолана</i> Історія Львова в деталях	216
<i>Шуптар Михайлина</i> Туристично-рекреаційний потенціал територій і об'єктів природно-заповідного фонду Львівщини (на прикладі НПП «Сколівські Бескиди»)	218
<i>Щудлак Ірини</i> Аналіз діяльності закладів ресторанного господарства в період пандемії COVID-19	221
<i>Яцков Валерія</i> Аналіз сучасного стану туристичної індустрії Львівської області в умовах підвищених карантинних ризиків	224
Секція Економічні та соціальні аспекти туристично-рекреаційної діяльності	227
<i>Волошенюк Юлія</i> Поствоєнний розвиток туризму на прикладі Хорватії	227
<i>Галанчук Катерина</i> Актуальність шопінг турів в Україні	229
<i>Гірна Сніжана</i> Основні аспекти розвитку туристичної галузі в Україні	231
<i>Жеребецька Христина</i> Детермінанти розвитку туристичної галузі України в сучасних умовах	233
<i>Ігнатенко Марія</i> Медичний туризм в Індії	237
<i>Мандибур Вікторія</i> Проблеми і перспективи розвитку культурного туризму в м. Івано-Франківськ	238
<i>Фількіна Аліна</i> Покращення механізму управління розвитком малого підприємництва у сфері сільського зеленого туризму	240
<i>Штогрин Христина</i> Соціальні аспекти розвитку туристично-рекреаційної діяльності	243
<i>Ярошко Анастасія</i> Економічні та соціальні аспекти туристично-рекреаційної діяльності	246
Секція Інноваційні підходи у сфері туризму та готельно-ресторанної справи	249
<i>Безкопильний Андрій</i> Інструменти інноваційного розвитку готельних підприємств	249
<i>Вовк Софія</i> Тематичні заклади ресторанного господарства: світовий та вітчизняний досвід	250
<i>Вольф Вікторія</i> Дослідження різноманітних видів японського sake	253
<i>Дверій Христина</i> Використання новітніх технологій віртуальної та доповненої реальності у сфері туризму	254
<i>Довганик Уляна</i> Інновації як метод залучення туристів	256
<i>Дяковський Володимир</i> Маркетингові дослідження інновацій на туристичному ринку	258
<i>Кулішова Катерина</i> Особливості формування та впровадження інновацій у розвиток туристичної галузі	260
<i>Мазур Христина</i> Інноваційні підходи у сфері туризму та готельно-ресторанної справи	262
<i>Макодзьоб Вікторія</i> Інноваційні підходи у сфері туризму та готельно ресторанній справі	264
<i>Мартинів Марія</i> Інноваційні технології в сучасному туристичному та готельно-ресторанному бізнесі	267

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

<i>Мелконян Маріам</i> Характеристика й особливості використання гідрологічних туристично-рекреаційних ресурсів у екскурсійній роботі	269
<i>Нікітенко Єлизавета</i> Стратегія рекламної кампанії в сучасних умовах на прикладі Турції	272
<i>Орел Віолета</i> Розробка та просування шопінг-туру в Нідерланди	274
<i>Пошивак Неоніла</i> Інноваційні підходи у сфері туризму та готельно-ресторанної справи	276
<i>Самойленко Анастасія</i> Дестинації гастрономічного туризму в Італії	278
<i>Турчин Олена</i> Розвиток концептуальних готелів у Львівській області	280
<i>Фарима Мар'ян</i> Інноваційні підходи у сфері туризму та готельно-ресторанної справи	283
<i>Чех Христина</i> Інноваційні підходи до організації екотуристичної діяльності в умовах викликів сучасності	287

ГЕОДЕЗІЯ, КАРТОГРАФІЯ ТА ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Гурак Роман

Науковий керівник: Вагилевич Тетяна, викладач

*Івано-Франківський фаховий коледж Львівського національного університету
природокористування*

DIGITALS – ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ В УКРАЇНІ

Digitals - це програмне забезпечення від українського виробника - компанії "Геосистема", призначене для вирішення завдань цифрової картографії й землепорядкування.

Цей програмний продукт використовується переважно спеціалістами землепорядного профілю, і хоч самі розробники не відносять його до класу ГІС, зараз це є одним з досить популярних інструментів для опрацювання просторових даних в Україні.

Галузь землеустрою будь-якої країни надзвичайно споріднена з галуззю ГІС-технологій. До того ж, часто саме потреби землеустрою стимулювали розвиток ГІС. Уявіть, наприклад, що вам необхідно організувати збереження інформації про мільйони земельних ділянок. Реалізація подібної завдання на належному рівні без залучення можливостей ГІС призведе до справжнього хаосу у земельних відносинах країни. Та й звичайні землепорядники швидко оцінили переваги цифрових технологій порівняно з можливостями кульманів, олівців та калькуляторів. Тому, одними з класичних прикладів використання ГІС-технологій є виконання задач пов'язаних зі збереженням інформації про земельні ділянки, побудовою топографічних планів, створенням формалізованих звітних документів. Всі ці можливості є в переважній більшості популярних повнофункціональних ГІС (наприклад, ArcGIS, MapInfo, QGIS) та широко використовуються землепорядниками багатьох країн.

Не є винятком з цього правила і Україна, де ГІС-технології впродовж понад двох десятиліть активно використовуються для ведення землеустрою. Але, повнофункціональні ГІС типу ArcGIS не набули значної популярності. Це пояснюється низкою причин до яких можна віднести орієнтованість землеустрою на перелік вітчизняних державних стандартів, що не реалізовані у програмному забезпеченні закордонного виробництва, певну надмірність функцій подібних ГІС, в порівнянні з потребами землеустрою, а також, можливо, загальну не зацікавленість світових брендів ГІС у достатньо неплатоспроможному ринку ПЗ України. Водночас землепорядники України користуються програмами вітчизняної розробки, можливості яких багато в чому повторюють функції ГІС.

ПЗ Digitals спочатку було простим векторизатором топографічних планів, а з часом перетворилась у справжній «комбайн», можливості якого охоплюють не тільки потреби землепорядників, але й фотограметристів, геодезистів та картографів, відвідавши різні землепорядні організації, можна прийти до висновку, що саме Digitals є одним з основних робочих інструментів українського землеустрою.

Перше, що одразу вирізняє Digitals від інших ГІС-продуктів — це особливості захисту ліцензії програми. Так, для цього використовується спеціальний USB-ключ, що підтверджує ліцензійність продукту. Ліцензії можуть бути як індивідуальними, так і мережевими. Окрім цього в ключі записується інформація про придбані розширення програми, зокрема модулі обробки геодезичних спостережень, створення ортофотопланів, автоматизованої векторизації.

Що справді псує враження від Digitals так це його інтерфейс.

Викликає питання також така особливість інтерфейсу Digitala як його інтуїтивність та те, що характеризується словом «usability». Про значну частину можливостей програми можна дізнатися або уважно читаючи посібник користувача, або випадково. Останній варіант навіть більш імовірний, бо за кількістю навчальних матеріалів Digitala не може конкурувати з ArcGIS чи QGIS, а офіційний посібник користувача досить лаконічний. В сукупності з відсутністю контекстних підказок та майстрів, частина функцій програми залишається фактично прихованою. Наприклад, випадково натиснувши правою кнопкою миші на журнал тахеометричного знімання, я дізнався, що це змінює формат його представлення, жодних же кнопок, підказок чи видимих елементів інтерфейсу для виконання цієї дії нема.

Функціональні можливості Digitala задовольняють досить широке коло завдань, пов'язаних із опрацюванням аерофотознімків, землеустроєм, топографією. Всі ці можливості виконуються окремими утилітами, доступ до яких можна отримати через програму ЦФС «Дельта».

З усіх доступних утиліт, найпотужнішою та найфункціональнішою є утиліта «Сбор», яка в рядку меню Windows називається Digitala XE (так, логіка присвоєння назв у НПП «Геосистема» досить своєрідна). За функціями ця утиліта є досить потужним картографічним редактором орієнтованим на побудову топографічних планів місцевості.

Беззаперечною перевагою цього редактору є наявність умовних знаків відповідно до українського класифікатору умовних знаків різних масштабів та значної кількості інструментів, зручних саме для побудови топографічних планів. Окрім цього, програма дозволяє обчислювати засічки, працювати з ортофотопланами, здійснювати запити до реєстрів, перераховувати координати. В сукупності з можливостями побудови цифрових моделей рельєфу та автоматизованого викреслювання горизонталей на їх основі, зовсім не дивно чому Digitala стала основним робочим інструментом багатьох професіоналів, чия робота пов'язана з викреслюванням топографічних планів та землеустроєм загалом.

Звісно, за кілька місяців епізодичної роботи неможливо однозначно та об'єктивно оцінити програмний продукт з настільки багатогранними функціями, як Digitala. Загалом основний принцип Digitala, це забезпечення потреб вітчизняного землеустрою. Відповідно розробники і не намагаються конкурувати з ГІС-продуктами, а натомість максимально задовольняють потреби фахівців галузі. Такий підхід, з одного боку, позитивно відобразився на функціональних можливостях програми, але, з іншого боку, суттєво підвищив поріг входу для новачків та спеціалістів з досвідом роботи в іншому ПЗ. В сукупності з не найкращим інтерфейсом та забезпеченістю документацією повсякденна робота в Digitala в перші роки роботи може стати не найприємнішим досвідом, але з часом роботи в цьому ПЗ думка змінюється на краще.

Бібліографічний список

1. Ачасов А., Сєдов А. Проблема програмного ГІС забезпечення в підготовці інженерів-землевпорядників. URL: <http://dSPACE.knau.kharkov.ua/jspui/bitstream.pdf>.
2. Лук'яненко С., Гайдаржи В., Дацюк О. Побудова навчального процесу в галузі геоінформаційних систем. Моделювання та інформаційні технології : збірник наукових праць. Київ : ІПМЕ ім. Г.Є. Пухова НАН України, 2010. Вип. 57. С. 13–21.
3. <http://www.geoguide.com.ua/software/software.php?part=geosystema&art=digitala>
4. <http://www.vinmap.net/>
5. <http://www.vinmap.net/book/>

Жолдак Надія

Науковий керівник: Баб'як Галина, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

КЛАСИФІКАЦІЯ КАРТОГРАФІЧНИХ ПРОЕКЦІЙ НА ПЛОЩИНІ

Земля має надзвичайно складну форму поверхні. На ній практично не можливо визначати положення об'єктів, відстані між ними або напрямки, якщо ці об'єкти розташовані на значних відстанях. Тому в геодезії та картографії для вирішення практичних завдань Землю описують за допомогою спрощених математичних моделей. Реальна поверхня Землі замінюється на математичну поверхню Землі, будь-яка точка якої має чітке визначення через певний набір рівнянь.

За математичну поверхню Землі приймають поверхню еліпсоїда обертання з полярним стисненням або поверхню кулі, якщо умови задачі дозволяють нехтувати значенням полярного стиснення. Математичну поверхню Землі можна визначити за результатами геодезичних, астрономічних, гравіметричних вимірювань; вона однозначно описується рівнянням еліпсоїда або кулі. Але навіть за такого спрощення передавати на паперових картах зображення значних за розмірами ділянок земної поверхні не можливо без вирішення ще однієї задачі - перетворення зображення на поверхні еліпсоїда у зображення в картографічній проекції.

Картографічні проекції – це спосіб зображення на площині математичної поверхні Землі. Картографічна проекція задається математичним законом, що встановлює однозначний зв'язок між координатами математичної поверхні Землі і відповідними плоскими координатами цих же точок у зображенні. Цей математичний закон записується у вигляді рівнянь картографічної проекції [2].

Їх можна класифікувати за двома основними ознаками [3]:

- за характером перекручування;
- за видом меридіанів і паралелей нормальної картографічної сітки.

За характером перекручувань проекції поділяються на рівнокутні (конформні), рівновеликі (еквівалентні), рівно проміжні й довільні.

Рівно кутні картографічні проекції - проекції, в яких частинний масштаб у заданій точці вздовж меридіанів і паралелей, як і вздовж головних напрямків, має одне й те ж саме значення, тобто не залежить від напрямку. Це означає, що будь яка нескінченно мала фігура, розташована на математичній поверхні Землі, зображується на площині подібною.

Рівно площові картографічні проекції - проекції, в яких площа будь-якої фігури на математичній поверхні Землі зображається на площині без спотворень, тобто площа фігури в зображенні дорівнює площі на поверхні, але фігура цієї площі не є подібною, як це буває у рівнокутовій проекції.

Довільні картографічні проекції - це проекції, яким властиві як кутові, так і площові спотворення. Серед довільних проекцій окремо виділяють рівнопроміжкові проекції.

Рівно проміжкові картографічні проекції - проекції, в яких один з масштабів уздовж головних напрямків є сталою величиною.

Довільні проекції спотворюють і кути, і площі, але в значно меншій мірі, ніж рівновеликі і рівнокутні проекції, тому вони вживаються частіше [1].

Зобразити поверхню еліпсоїду або кулі в площину можна за законами проективної геометрії. Так, картографічні проекції, які отримують геометричним шляхом за законами лінійної перспективи, мають назву перспективних проекцій. А площина, на яку відображаються об'єкти за законами проективної геометрії, має назву картинної площини.

Найчастіше в таких проекціях математична поверхня Землі представлена кулею. Залежно від віддалі точки зору до центру кулі перспективні проекції поділяють на гномонічні, стереографічні, ортографічні та зовнішні проекції.

Інший спосіб перетворення поверхні еліпсоїду на площину - це перенесення точки з поверхні еліпсоїду на поверхню якоїсь іншої допоміжної фігури, яку можна розгорнути в площину. Такими допоміжними фігурами можуть бути, наприклад, циліндр або конус. Відповідно до того яка фігура використовується, як допоміжна, отримані проекції можна розподілити на конічні, поліконічні, циліндричні, псевдоконічні та псевдоциліндричні.

За положенням картинної площини або вісі допоміжної фігури відносно полярної вісі Землі картографічні проекції поділяються на нормальні, поперечні або скісні [1].

Таким чином, картографічні проекції надають уявлення про площину точок, що знаходяться на поверхні Землі. Вони представляють координати місця їх розташування за широтою та довготою, що перетворюються в точки з декартовими координатами x та y .

Бібліографічний список

1. Бугаєвский Л.М. Математична картографія. Київ, 1998. 400 с.
2. Геодезичний енциклопедичний словник /за редакцією В. Літинського. Львів, 2001. 668 с.
3. Картографічні проекції. URL: <https://uk.nsp-ie.org/proyecciones-cartograficas-6327>.

Жук Аліна

Науковий керівник: Рижок Зоряна, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ОЦІНКА ТОЧНОСТІ ГЕОДЕЗИЧНИХ ВИМІРЮВАНЬ

Будь-який процес вимірювань, в яких би умовах він не протікав, супроводжується погрішностями, які є у більшому чи меншому значенні залежно від точності вимірювання. Точність вимірювань – це головна характеристика якості вимірювання, що відображає близькість результату вимірювання до істинного значення вимірюваної фізичної величини. Вона є однією з головних характеристик якості вимірювання, що відображає близькість до нуля похибки результату.

Точність вимірювання залежить від впливу низки похибок, серед яких інструментальні, похибки оператора та похибки зовнішнього середовища. Більшість геодезичних робіт виконують сучасними цифровими приладами, тому інструментальні похибки значно зменшились, але не зникли. Точність також залежить і від людського фактору, коли інженер неправильно виконує вимірювання або є неуважним, це призводить до похибок яких неможливо позбутися. Похибки зовнішнього середовища залишаються, їхній вплив зменшити складно, тому у геодезії більшість вимірів проводять у помірну погоду, без вітру, жару, дощу тощо, заради того щоб зменшити вплив похибок зовнішнього середовища і збільшити точність вимірювання.

Математичну обробку геодезичних вимірювань треба робити в прийнятій проекції та системі координат і висот. Вона вміщує такі види робіт:

- складання схеми геодезичної мережі;
- підготовку та аналіз координат і висот вихідних пунктів з метою встановлення їх вірогідності і точності;
- переобчислення координат вихідних пунктів з однієї системи в іншу;
- перевірку і обробку журналів кутових і лінійних вимірювань, журналів нівелювання або їх результатів з реєстраторів чи накопичувачів інформації;

- перевірку і оформлення матеріалів визначення елементів приведення;
- складання зведень вимірних напрямків і кутів, зенітних відстаней;
- обчислення довжин ліній, з введенням поправок за приведення ліній на рівень моря і редукування на площину проекції Гаусса-Крюгера;
- обчислення кутових, полюсних, лінійних, координатних нев'язок;
- складання відомостей перевищень;
- обчислення наближених координат і висот геодезичних пунктів;
- контроль обчислення прив'язки стінних знаків до ходу полігонометрії;
- підготовку інформації для зрівнювання і зрівнювання мережі на ЕОМ;
- складання пояснювальної записки і звітної схеми;
- систематизацію матеріалів і підготовку їх до здачі.

При обчисленні геодезичних вимірів інженери приділяють велику увагу щоб зменшити похибку або нівелювати її, тому для цього існує низка способів і формул. Основними такими похибками є: абсолютна, відносна, зведена. Ці похибки визначають як різниці між вимірними значеннями та істинним значенням вимірюваної величини, що виражають у одиницях величини, долях або у відсотках.

На практиці виконання геодезичних робіт величини вимірюються двічі. У такий спосіб утворюється ряд подвійних вимірів, за яким можна визначати їх різниці та виконати оцінку точності. Систематичні похибки, що містяться в подвійних геодезичних вимірах, можуть частково компенсуватися в різницях, однак залишкові систематичні складові можуть бути суттєвими [1].

Щоб отримати надійні результати вимірювань, необхідно використовувати не тільки сучасні автоматизовані, високоточні геодезичні прилади та новітні методики [2; 3], а й застосовувати методи математичного опрацювання, які гарантують у підсумку достовірність результатів вимірювань. Адже відомо, що в процесі вимірювань елементів геодезичних мереж виникають похибки, які спотворюють результати вимірювань. Тому головним завданням математичного опрацювання геодезичних вимірів є обчислення їх ймовірного значення, близького до істинного, а також визначення точності вимірних величин.

Доведено, що потреба людства у різних геодезичних вимірах зростає за рахунок цього вдосконалюється точність вимірювання яка є однією з головних завдань сучасної геодезії у якій створюються нові високоточні прилади та проводяться розрахунки для вдосконалення вирахування похибок. Від точності геодезичних вимірів залежить якість виконаної роботи.

Бібліографічний список

1. Войтенко С.П. Математична обробка геодезичних вимірів. Теорія похибок вимірів: навч. посібник. Київ, 2003. 216 с.
2. Крячок С.Д., Мамонтова Л.С. Побудова полігонометричних мереж зустрічними ходами. Вісник геодезії та картографії. 2014. № 5. С. 9-12.
3. Терещук О.І., Нистор'як І.О., Шульц Р.В. Відновлення міських полігонометричних мереж сучасними супутниковими технологіями. Геодезія, картографія і аерофотознімання. 2015. № 82. С. 59–72.

Захарчук Юлія

Науковий керівник: Ступень Роман, д.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ЗАСТОСУВАННЯМ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ З ВІДКРИТИМ ПРОГРАМНИМ КОДОМ

Відкрите програмне забезпечення (open-source software) – програмне забезпечення з відкритим програмним кодом, тобто цей код може бути прочитаним або зміненим користувачем. Особливостями відкритого програмного забезпечення є вільне розповсюдження, доступний вихідний код, дозвіл на модифікацію або зміну вихідного коду.

Геопросторові дані створюються в цифровій формі з використанням сучасних інформаційних та хмарних технологій, які пропонують широкий спектр обладнання, програмного забезпечення, методів і технологій роботи з геопросторовою інформацією. З кожним роком з'являються все нові технології, які знаходять застосування в адміністративно-господарському управлінні аеропортів, зокрема хмарні методи отримання даних, геоінформаційні системи, технології штучного інтелекту, віртуальної реальності, інтернету речей, цифрові двійники, «розумні міста» тощо.

Основним мотивом розвитку сегменту відкритих ГІС у світі вважається неспроможність задоволення всіх потреб ринку пропрієтарними ГІС, зокрема невеликих або некомерційних організацій (наукових лабораторій, освітніх закладів, державних установ), які нездатні придбати необхідну кількість ліцензій. Це є характерним і для України, на фоні розуміння важливості та необхідності ГІС у більшості сфер діяльності.

Умовно всі відкриті ГІС можна розділити на три основні класи:

1. настільні (інсталюються на комп'ютер);
2. веб (працюють через web-браузер);
3. просторові бази даних (у них містяться геопросторові дані).

Зосередимо увагу на настільних відкритих ГІС. Перелік доступних для використання у світі відкритих настільних ГІС переважає 350 рішень, а до найбільш поширених у світі можна віднести QGIS, GRASS GIS, Whitebox geospatial analysis tools (Whitebox GAT), Saga GIS, gvSiG, ILWIS, uDIG, MapWindow GIS (за версією Monde Geospatial, 2017) [1].

Доволі популярною є ГІС з відкритою ліцензією QGIS, що призначена для обробки й аналізу просторових даних та підготовки різної картографічної продукції. Вона працює на Linux, Unix, Mac OSX, Windows і Android, підтримує безліч векторних, растрових форматів, баз даних і володіє широкими можливостями. Програма за своєю функціональністю мало чим поступається відомим пропрієтарним ГІС. Пакет має гнучку систему розширень, які можна створювати мовами C++ і Python.

Також доволі популярною в світі, зокрема в Україні, є геоінформаційна система ArcGIS, яка застосовується для земельних кадастрів, у виконанні завдань землеустрою, у системах інженерних комунікацій, для обліку об'єктів нерухомості, геодезії та надрокористування тощо. Однак, ArcGIS є пропрієтарною системою із закритою платною ліцензією [2].

За своїм функціоналом представлені відкриті ГІС не поступаються комерційним аналогам. Усі відкриті ГІС оновлюються та розвиваються, про що можна говорити спираючись на аналіз наявних у мережі інсталяційних версій та частоти їх оновлення. Архітектурні рішення відкритих ГІС також подібні до пропрієтарних, для них характерною є багаторівнева модульна структура. Більшість відкритих ГІС не мають високих вимог до апаратного технічного забезпечення й підтримують можливість роботи під різними операційними системами, за винятком ILWIS та MapWindow GIS, що працюють виключно під ОС Windows.

Сутність ГІС, побудованих з використанням хмарних технологій, полягає у тому, що всі дані користувача зберігаються на віддаленому сервері стороннього оператора, який забезпечує актуалізацію і повний безперервний доступ до них. Доступ до даних організовується за принципом "тонкого" клієнта через WEB-браузер. При цьому за користувачем може зберігатися частина функцій з актуалізації даних та їх аналізу. Перевагою такого хмарного сервісу є відсутність необхідності в зберіганні великого обсягу інформації, а також істотна економія на апаратній і програмній частинах ГІС [3].

Концептуально ГІС йде по шляху розвитку від технології роботи з базами даних та обміну інформацією в напрямку, основою якого є накопичення та отримання знання. Важливим завданням для ГІС є об'єднання великої кількості різнорідної (текстової, візуальної, числової) інформації в єдину систему, що забезпечить різнобічне вивчення планети Земля. У зв'язку з цим виникає необхідність створення порталів з ГІС-каталогами, які б надавали централізований доступ до розподілених інформаційних наборів з різних організацій та країн.

Бібліографічний список

1. Зінов'єва І.С., Артемчук В.О., Яцишин А.В. Використання відкритих геоінформаційних систем у підготовці фахівців з комп'ютерних наук. Інформаційні технології і засоби навчання. 2018. Том 68, №6. С. 87-99.
2. Собко В.І., Малженська М.В., Палійчук О.М. Переваги використання ГІС з відкритим програмним кодом для картування ґрунтів. Агроекологічний моніторинг. 2019. № 4. С. 17-21.
3. Ткачук С.М. Перспективні напрямки розвитку ГІС-технологій. Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2013. № 17. С. 65-67.

Кіяновська Лілія

Науковий керівник: Цуняк Анна, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

МЕТОДИКА ГЕОІНФОРМАЦІЙНОГО КАРТОГРАФУВАННЯ ЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ

Геоінформаційне картографування ландшафтів було ефективним при вирішенні численних прикладних завдань, зокрема, пов'язаних із оцінкою впливу на навколишнє середовище атомних електростанцій, оцінкою наслідків надзвичайних ситуацій у зонах впливу техногенних об'єктів та вивчення військових об'єктів, планування екологічної мережі, екологічного супроводу інвестиційно-будівельних проектів у нафтовій і газовій промисловості.

У геоінформаційному картографуванні використано низку методичних прийомів для оптимізації робіт з підготовки та аналізу вихідних даних, створення й управління базою геоданих, укладання контурів ландшафтних виділів.

При укладанні ландшафтною карти має бути проаналізований великий масив даних про природні компоненти для характеристики виділів ландшафтних комплексів та формування легенди, створюються і редагуються значні об'єми вихідної картографічної інформації.

Завдання геоінформаційних технологій на етапі створення карти такі:

- організація та підготовка вихідних даних;
- їх аналіз на основі інструментів геообробки та ГІС-моделей;

- створення та налаштування бази геоданих для картографування ландшафтів;
- укладання та редагування контурної частини цифрової карти [1].

Середньомасштабну ландшафтну карту України укладено на основі використання сучасних методів геоінформаційного картографування. Це дало змогу представити інформацію про ландшафти всієї території країни на єдиній методологічній основі, зі значним рівнем деталізації, що відповідає масштабу картографування (1:500 000).

Середньомасштабна ландшафтна карта України створюється як відкрита геоінформаційна система, яка включає такі блоки:

1. Векторні файли карти природних ландшафтних комплексів, до кожного виділу (полігону) якої в таблиці атрибутів вміщено інформацію про їх комплексні та покомпонентні характеристики (рельєф, відклади, ґрунтовий та рослинний покрив, гідрокліматичні умови тощо). Об'єкти картографування — ландшафтні комплекси рангу місцевість та складне урочище (відповідно до запропонованої нами класифікації — підвид і відміна ландшафтних комплексів).

2. Векторні файли карти структури сучасного природокористування на основі матеріалів ДЗЗ.

3. Векторні файли карти сучасного використання природних ландшафтних комплексів. Карта створюється шляхом оверлей-аналізу ландшафтної карти (природних ландшафтних комплексів) та карти структури землекористування.

4. Текстову і табличну легенди ландшафтної карти.

5. Пояснювальну записку до карти.

6. Додаткові векторні файли карт: акваторіальних ландшафтних комплексів (інформація про річкові системи, річкові басейни, характер живлення, водозабезпеченість річок та озер тощо), підземно-територіальних ландшафтних комплексів (інформація про печерні комплекси, що має бути опрацьована за даними районування карстових областей України, з використанням кадастру печер України та їх класифікації, опрацьованої як складової класифікації ландшафтних комплексів України), а також елементів топографічної основи (назви населених пунктів, річок, основних транспортних шляхів, адміністративних кордонів тощо).

7. Додаткові растрові файли – цифрова модель рельєфу [3].

Методика середньомасштабного геоінформаційного картографування і створення нової ландшафтної карти України, ґрунтується на системі загально- і конкретнонаукових принципів та підходів. Це пов'язано із складністю об'єктів дослідження – різнорівневих, різною мірою перетворених ландшафтних комплексів. З підходів – складових методології дослідження – реалізовано генетичний, системний, геоінформаційний, ландшафтознавчий. Серед принципів особливу роль у дослідженні мали принципи поліструктурності ландшафтів, їх позиційності, геопросторового положення, антропогенної перетвореності [2].

Застосування ГІС-технологій у картографуванні ландшафтів базується як на загальних теоретико-методологічних засадах функціонування геоінформаційних систем, так і на врахуванні методологічних особливостей власне галузевих робіт. Досліджено, що методика середньомасштабного геоінформаційного картографування ландшафтів полягає в розробці методичних підходів раціонального, послідовного і взаємопов'язаного застосування функціональних можливостей сучасних геоінформаційних систем для збору, систематизації та управління даними про ландшафти та їх компоненти, їх геопросторового аналізу, оцінювання та візуалізації даних про ландшафтну структуру території.

Бібліографічний список

1. Руденко Л.Г. Геоінформаційне картографування в Україні: концептуальні основи та напрями розвитку. Київ, 2011. 104 с.

2. Сорокіна Л.Ю., Голубцов О.Г., Чехній В.М., Батова Н.І. Методологія і методика середньомасштабного геоінформаційного картографування ландшафтів. Український географічний журнал. 2017. № 3. С. 10-20.
3. Сорокіна Л.Ю., Зарудна Р.Ф., Голубцов О.Г. Геоінформаційне картографування ландшафтів України. Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2014 . № 19. С. 96-102.

Крук Анастасія

Науковий керівник: Виткович Оксана, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ПРИНЦИПИ РОБОТИ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ НІВЕЛІРІВ У ГЕОДЕЗІЇ

Поглиблення знань геодезичних приладів є важливим завданням підвищення професійної освіченості та якості підготовки спеціаліста-геодезиста. Геодезичні прилади у їхньому постійному розвитку враховують вимоги геодезії до точності та продуктивності польових умов виконання робіт. Своєю чергою, геодезія під час розроблення та вибору методів вимірювань, проектування та організації робіт зважає на можливості приладів.

Щоб опанувати методи експлуатації сучасних складних геодезичних приладів, майбутній спеціаліст-геодезист насамперед має засвоїти основи приладознавства, тобто мати знання з геометричної оптики і оптичних систем приладів, знати конструкцію та принцип роботи рівнів, компенсаторів нахилу і осьових систем, вміти відлічувати у будь-якому оптичному і електронному приладі.

Геодезичні прилади мають у своєму складі досконалі оптичні системи, теорія яких ґрунтується на використанні різноманітних властивостей світла. Для вимірювання перевищень у геодезії застосовують переважно геометричне, тригонометричне, барометричне нівелювання і гідро нівелювання [2].

Цифровий нівелір – це сучасний багатофункціональний геодезичний прилад, що поєднує функції високоточного оптичного нівеліра, електронного пристрою та вбудованого програмного забезпечення для обробки отриманих вимірів. Основна відмінна особливість цифрових нівелірів - це вбудований електронний пристрій для зняття відліку по спеціальній рейці з високою точністю. Використання цифрових нівелірів дозволяє виключити особисті помилки виконавця і прискорити процес виміру. Цифрові технології дозволяють значно розширити можливості нівелірів і сфери їх застосування [3].

Цифрові нівеліри виготовляються провідними фірмами світу такими як Trimble-Zeiss – DiNi 10, DiNi 11, DiNi 11T, DiNi 12, DiNi 12T, DiNi 20, DiNi 21, DiNi 22; Leica – NA 2002, NA 3003; DNA 10, DNA 03; Sprinter 100 (100M); Sprinter 200 (200M); Sokkia – SDL 30 та іншими. За точністю цифрові нівеліри можна характеризувати як високоточні та точні.

Нівелір DiNi 12 є дещо модифікованою моделлю нівеліра DiNi 10 (DiNi 11) і практично збігається з ним за технічними даними. Високоточні цифрові нівеліри DiNi 12 (DiNi 10, DiNi 11) і DNA 03 слугують для нівелювання I і II класу, а також для прецизійних інженерногеодезичних вимірювань. Крім стандартних для цифрових нівелірів режимів роботи програмне забезпечення нівелірів DiNi 12 і DiNi 12T передбачає можливість зрівноваження результатів вимірювань. Нівелір DiNi 12T (DiNi 11T) від цифрових нівелірів такого ж класу відрізняється тим, що ним можна визначати координати точок нівелювання, тобто працювати в режимі тахеометра. Коли DiNi 12T працює як тахеометр, точність вимірювання ним віддалей у разі застосування інварної кодової рейки становить $0,5D \times 0,01$ м, а складної кодової – $1,0D \times 0,01$ м (D – віддаль від нівеліра до рейки). Час фіксування кутового

вимірювання – 0,3 секунди. Відмінною рисою приладів DiNi 10, DiNi 11, DiNi 11T, DiNi 12, DiNi 12T є можливість запису результатів вимірювань та опрацювання їх у карті пам'яті РСМІА ємністю від 256 КВ до 8 МВ [1].

Крім високої точності показань цифрового нівеліра, він також дає можливість виключити помилки людського фактору, як такого. Крім уникнення людських помилок у вимірах, цифрові нівеліри здатні прискорити сам процес вимірювань, що сприяє чималому економії часу. Для того, щоб прилад виконав необхідне вам вимір, достатньо направити прилад на рейку, добре сфокусувати зображення і натиснути на пускову кнопку. Буквально за лічені частки секунди нівелір відобразить результат на екрані, а саме отримане значення і відстань від рейки до приладу.

З кожним роком цифрові нівеліри вдосконалюються, а професіонали додають все нові функції. Детальна розробка нівеліра дозволяє йому давати більш точні результати вимірювань. У результаті багатьох досліджень цього приладу росте не тільки попит на нього, а й сфера його застосування, оскільки на даний момент такого роду устаткування затребуване не тільки при будівельних і монтажних роботах, але також і в прикладній геодезії і вишукувальних роботах. Його популярність в широких масах і поширеному використанні можна також пояснити простотою і доступністю. Хоч для користування цим приладом і потрібні певні навички і знання, але надприродних умінь він не вимагає.

Бібліографічний список

1. Калинич І.В., Радиш І.П., Ваш Я.І. Електронні геодезичні прилади: конспект лекцій. Ужгород, 2021. 156 с.
2. Тревого І.С., Шевченко Т.Г., Мороз О.І. Геодезичні прилади. Практикум: навчальний посібник / за заг. редакцією Шевченка Т.Г. Львів, 2012. 240 с.
3. Шевченко Т.Г., Мороз О.І., Тревого І.С. Геодезичні прилади: Підручник / за редакцією Т.Г. Шевченка Львів, 2009. 484 с.

Локтіонова Валерія

Науковий керівник: Черевко Іван, к.е.н., доцент

Державний біотехнологічний університет

ДИСТАНЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕОПРОСТОРОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ПРИ ПЛАНУВАННІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Землеустрій із часами стає все більш складним та відповідальним видом професійної діяльності: дається взнаки розгалужене та мінливе законодавство, широке впровадження новітніх технологій виконання топографо-геодезичних робіт, постійне покращання кадастрово-реєстраційної системи. Для успішного ведення землеустрою при плануванні сільських територій треба кожного дня розробляти й розбирати велику чисельність інформації, яка зазвичай є достатньо різнохарактерною та містить комплекс природних, економічних і соціальних показників, що взаємодіють між собою. Повноцінний багатофакторний аналіз даних різнопланової інформації на сучасному рівні потребує застосування передових технологій.

Із сьогоднішніми темпами науково-технічного розвитку непросто уявити якими будуть обладнання та технології отримання інформації про наземні об'єкти фотограмметричними методами у найближчому майбутньому. У наш час використання фотограмметричних методів є достатньо популярним у сферах суспільного розвитку, а крім того і в сільському господарстві.

Починаючи з 1970-х років показники дистанційного зондування землі почали активно застосовували задля моніторингу стану територій. Це пов'язано із запуском великої кількості супутників та наявністю різноманітних даних дистанційних спостережень.

Сам термін дистанційне зондування Землі (ДЗЗ) означає спостереження поверхні Землі наземними, авіаційними та космічними засобами, оснащеними різними видами знімальної апаратури. Трудовий діапазон довжин хвиль, що приймаються знімальною апаратурою, становить від часток мікрометра (видиме оптичне випромінювання) до метрів (радіохвилі) [1].

Методи дистанційного зондування:

- Фотознімання - фотографування поверхні у всьому видимому полі спектру чи певній його частині, а разом в інфрачервоному діапазоні. Широко застосовується в повітряному та космічному зніманні з метою отримання даних для створення та оновлення карт.

- Сканерне знімання - знімання поверхні за допомогою оптичних або багатоспектральних пристроїв - сканерів. При зніманні поверхні за допомогою сканера формується змальовування з окремих елементів (пікселів), кожному з яких відповідає яскравість випромінювання ділянки поверхні.

- Радарне знімання – ініціативний метод знімання, що спирається на випромінювання в напрямку знімальної поверхні сигналу та прийом його відбиття. Зазвичай радарне знімання здійснюється в радіодіапазоні за допомогою локаторів бокового огляду (ЛБО). Перевагою цього методу є перспектива виконання знімань в посушливий період доби та невеликий вплив погодних умов: туману, хмарності. Радарне знімання використовується для формулювання форми поверхні (рельєфу) та вивчення її геологічної структури.

- Теплове знімання - знімання в інфрачервоному діапазоні, що спирається на фіксацію теплового випромінювання поверхні та об'єктів, зумовленого сонячним випромінюванням інакше кажучи ендегенними процесами, та виявленні аномалій. Теплове знімання дозволяє віднаходити елементи гідрографії, досліджувати геологічну структуру поверхні, льодовитий стан, вулканічну діяльність, температурну неоднорідність водного середовища, виражати рельєф дна.

- Спектрометричне знімання - вимірювання відбиваючої здатності поверхні чи шарів речовини. Проводиться в мікрохвильовому, інфрачервоному спектрі, а так само у видимому та ближньому інфрачервоному діапазоні. Застосовується для дослідження гірських порід.

- Лідарне знімання - активне знімання поверхні за допомогою неперервної фіксації віддзеркалення від поверхні, яка опромінюється монохроматичним лазерним випромінюванням з фіксованою довжиною хвилі. У більшості випадків лідарне знімання ведеться з носіїв з не дуже великою висотою польоту. Частота випромінювання налаштовується на резонансні частоти поглинання скануємого компоненту і таким чином у випадку наявності значних концентрацій цього компоненту відображення значно збільшується. Застосовується для вивчення нижніх шарів атмосфери, дослідження концентрації певних елементів та з'єднань[2].

Продовж 20 років у багатьох країнах світу (Канада, США, країни ЄС, Індія, Японія, Китай та ін.) державні служби у своїй діяльності широко використовують ДДЗ угідь. Наприклад, система MARS (сільськогосподарське постійне спостереження за якимсь процесом на основі ДДЗ), запроваджена в країнах Європейського Союзу, дає змогу характеризувати площу посівів і врожайність сільськогосподарських культур як у масштабах країни, так й окремих фермерських господарств. Результати аналізу використовують для оптимізації керування сільськогосподарським виробництвом, персонально для контролю за обсягами виробництва в межах державних програм з підтримки сільськогосподарських виробників[3].

Через те аналізуючи загальноприйнятий досвід із застосування ДДЗ в плануванні сільських територій та сільському господарстві, можливо відзначити, що для оперативного моніторингу земель у більшості випадків застосовують два основні методи: - застосування даних низької та середньої роздільної здатності для покриття великих територій. Ці показники можуть бути отримані фактично для будь-якого регіону, мають низьку значимість та високу періодичність (до декількох знімків на добу). Дослідження послідовних серій зображень дає змогу утворювати на їх основі синтезовані карти за багатьма параметрами; - використання даних високої роздільної здатності для окремих територій. Висока цінність цих даних, неповне відшкодування потрібних регіонів та недостатня періодичність не постійно дають змогу користуватися такими показниками для оперативного моніторингу, проте вони цілковито придатні для картографування земель сільськогосподарського призначення, розпізнавання культур (разом з даними еталонних ділянок) для розв'язання різноманітних прикладних завдань на регіональному та районному рівнях.

В Україні використання даних ДЗЗ для моніторингу стану сільськогосподарських культур є реально не розвинутим напрямом. Правові основи моніторингу земель визначено ст. 191 Земельного кодексу України, відповідно з яким його територіальними рівнями є загальнонаціональний регіональний і обмежений (їх альтернатива залежить від цілей спостережень та ступеня охоплення моніторингом територій). Функцію ведення моніторингу земель покладено на центральні керівні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері земельних відносин та сфері охорони навколишнього природного середовища [4]. Тому з огляду на важливе екологічне, економічне та соціальну важливість сільського господарства в Україні, недостатність об'єктивної та достовірної інформації про застосування орних земель можна стверджувати, що вжиття методів супутникового моніторингу сільськогосподарських земель України не завадить признавати пріоритетним завданням сільського господарства.

Бібліографічний список

1. Дистанційне зондування поняття і його види. Поняття дистанційного зондування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wisemotors.ru/uk/topics/remote-sensing-concept-and-its-types-the-concept-of-remote-sensing/>
2. Дистанційне зондування землі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geoguide.com.ua/survey/survey.php?part=dzz>
3. Абросімов А.В. Перспективи застосування даних ДЗЗ із космосу підвищення ефективності сільського господарства у Росії / А.В. Абросімов, Б.А. Дворкін // Геоматика. - 2009. - №4. - С. 46-49. Третьяк А.М., Другак В.М. Наукові основи економіки землекористування та землевпорядкування / А.М. Третьяк, В.М. Другак - К.: ЦЗРУ, 2003 - 337 с.
4. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 3-4. – 27 с.

Мазурак Ігор

Науковий керівник: Малащук Оксана, к.е.н., доцент
Одеський державний аграрний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНЖЕНЕРНО-ГЕОДЕЗИЧНИХ ВИШУКУВАНЬ ДЛЯ ПРОЕКТУВАННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ

Невід’ємною умовою при будівництві та експлуатації автомобільних доріг є виконання геодезичних робіт. Геодезичні роботи – вимірювання і знімання є складовою частиною організаційно-технологічного процесу зведення будівель і споруд. Їх виконують на всіх етапах будівельного виробництва – в процесі вишукувань, проектування, зведення і експлуатації споруд.

Розробці проекту будівництва будівель і споруд передують великий комплекс польових, камеральних і лабораторних робіт, під час яких вивчаються умови будівництва і експлуатації майбутньої інженерної споруди – вишукування. *Вишукуванням* називають процес отримання необхідних картографічних матеріалів і технічних характеристик району майбутнього будівництва для надійного розв’язання задач проектування, зведення та експлуатації будівлі або інженерної споруди [2].

Відповідно до *ДБН А.2.1-1-2014*, інженерно-геодезичні вишукування повинні забезпечувати проектування автомобільних доріг топографо-геодезичними матеріалами і даними, а також забезпечувати виконання інших видів інженерних вишукувань (економічних, гідрометеорологічних, інженерно-геологічних і т.д.). Для виконання інженерно-геодезичних вишукувань повинні бути складені та оформлені технічне завдання, програма вишукувань, кошторис і дозвіл на виконання робіт. На основі технічного завдання організація, яка призначена виконувати вишукувальні роботи, розробляє програму інженерних вишукувань, яка встановлює задачі, склад, об’єми, методику і послідовність виконання робіт. Програму інженерних вишукувань погоджують з замовником в частині її відповідності технічному завданню, складу, черговості і строків представлення вихідних даних для проектування і визначення об’ємів фінансування [3].

Попередньо перед вишукуваннями виконують *економічні обґрунтування* доцільності зведення лінійних споруд на основі аналізу декількох варіантів проекту. Можливі райони розміщення атомобільних доріг визначають на основі вивчення наявних топографічних карт. За даними економічного обґрунтування на обраній території виконують комплекс інженерних вишукувань.

Інженерно-геодезичні вишукування – це перший етап геодезичного забезпечення будівництва. Їх виконують за наперед складеною *програмою* на всіх стадіях проектування для отримання даних про топографічні умови району будівництва. До складу цих вишукувань входять збір і аналіз матеріалів раніше виконаних геодезичних і топографічних робіт на ділянці будівництва, створення нових або згущування існуючих геодезичних мереж, проведення великомасштабних топографічних зйомок (або їх оновлення), роботи з трасування і роботи по геодезичному забезпеченню інших видів вишукувань – інженерно-геологічних, гідрологічних та гідрогеологічних [1].

Склад і об’єми інженерно-геодезичних вишукувань залежать не лише від природних умов району проектування і характеру об’єкту проектування, але і в значній мірі від стадії проектування (техніко-економічне обґрунтування – ТЕО; інженерний проект – ІП; робоча документація – РД чи робочий проект РП). На ранніх стадіях проектування (ТЕО) інженерно-геодезичні роботи приходиться проводити на великих площах, що вимагає використання аерокосмічних методів збору інформації, з послідуною камеральною обробкою стереопар і отриманням топографічних планів і ЦММ порівняно дрібних масштабів (1: 2000 – 1:10 000). На кожній послідуючій стадії проектування широко

використовують матеріали вишукувань, виконаних на попередніх стадіях. При цьому площа досліджуваної території, на якій визначається найбільш раціональне розміщення об'єкту, що проектується, звужується, а масштаби топографічних зйомок і деталізація ЦММ суттєво зростають і все більший об'єм топографо-геодезичної інформації збирають наземними методами. На стадії передбудівельних вишукувань (РД і РП) інженерно-геодезичні вишукування виконують в основному наземними методами з встановленням і позначенням на місцевості осей і положення основних елементів об'єкту, що проектується [5].

Основне завдання інженерно-геодезичних вишукувань для проектування споруд лінійного типу незалежно від їх призначення зводиться до визначення на місцевості осі споруди (траси) у плані й по висоті. Для нових трас у порівняно нескладних умовах, проектні вишукування можуть вестися для однієї стадії проектування – технічного робочого проекту.

Спочатку на карті дрібного масштабу виконують камеральне трасування дороги, тобто намічають у першому наближенні найбільш доцільне її направлення. Потім можливі варіанти траси вивчають на планах крупних масштабів (1:5000 - 1:10000) і обирають оптимальний варіант [1].

Проектування магістральних трас, лінійних споруд виконують у попередній та остаточній стадіях вишукування. *Попередні вишукування* виконують, як правило, камеральним методом з використанням наявних топографічних карт і планів, геологічних карт, матеріалів аерознімків, супутникових знімків і матеріалів інженерних вишукувань попередніх років. У складних умовах для вибору траси виконують аерофотознімання можливих варіантів траси і за аерофотознімками в камеральних умовах обирають декілька варіантів траси. Шляхом техніко-економічного аналізу різних варіантів обирають остаточний варіант траси. *Остаточні вишукування* траси виконують польовими методами за затвердженими напрямками, комплексними вишукувальними партіями. Спочатку вивчають матеріали попередніх вишукувань, складають схему розміщення траси, в якій зазначають азимути прямих ділянок, положення фіксованих точок, вершини кутів повороту траси, переходи через перешкоди, наявність пунктів геодезичної основи. Під час польових вишукувань, відповідно до проекту траси, виконують рекогносцирування місцевості, визначають положення вершин повороту траси, виконують трасувальні роботи та великомасштабне знімання переходів, пересічень, примикань місць зі складним рельєфом тощо [4].

Вишукування автомобільних доріг здійснюють в три етапи: підготовчий, польовий і камеральний. У відповідності з традиційною технологією вишукувань і проектування доріг і споруд на них збір вихідної вишукувальної інформації, необхідної для складання проекту внутрігосподарської дороги, проводиться в такій послідовності:

а) допроектні рекогносцирувальні вишукування для техніко-економічного обґрунтування (ТЕО) траси;

б) проектні технічні вишукування для першої стадії проектування – розробки технічного проекту траси;

в) передбудівельні вишукування для другої стадії проектування – складання робочих креслень [3].

Рекогносцирувальні допроектні вишукування включають такі види:

1) Дорожньо-економічні вишукування:

- вивчення виробничих сил району вишукувань; виявлення районів тяготіння дороги, які будуть реалізовувати свої транспортні зв'язки через проектуемую трасу;

- визначення на дрібномасштабних картах найбільш економічного варіанту траси; приблизні підрахунки інтенсивності руху на ній;

- розрахунок приблизних технічних характеристик дороги (категорія, кількість смуг руху для автодороги і шляхів для залізничної дороги, розрахункова швидкість руху і т.д.);

- вивчення умов по охороні навколишнього середовища.

2) Вибір основного напрямку дороги:

- камеральне трасування варіантів по топокартах ((М 1:50000,1:25000);
- складання на складних ділянках фото схем і фото планів за наявними фотоматеріалами;
- вивчення матеріалів геологічної зйомки і розвідування попередніх років;
- оглядова аерофотозйомка в М 1:30000 – 1:40000 великих переходів і складних ділянок;
- порівняння варіантів;
- складання технічного завдання на проектування дороги.

Детальні проектні вишукування включають:

1) Вибір оптимального варіанту дороги:

- аерофотозйомку смуги варіантів в масштабі 1:10000-1:15000, перспективну і панорамну аерофотозйомку для ландшафтного проектування;
- побудову на смузі трасування планової і висотної геодезичної основи; прив'язку аерофотознімків; топографічне дешифрування;
- інженерно-геологічну зйомку і дешифрування;
- розвиток аналітичної фототріангуляції;
- складання інженерно-геологічних фотокарт і ландшафтно-архітектурних карт в масштабі аерофотозйомки;
- камеральне трасування і проектування варіантів; вибір оптимальної траси.

2) Польове обстеження траси і погодження:

- винесення за контурами оптимальної траси в натуру;
- крупномасштабні стереотопографічна і топографічна зйомки площадок, переходів, станцій, пересічень, складних ділянок;
- крупномасштабна інженерно-геологічна зйомка траси; гідрометричні роботи на мостових переходах, збір відомостей для розрахунку штучних споруд;
- погодження траси з землекористувачами і зацікавленими організаціями.

Передбудівельні вишукування включають:

1) Детальну розбивку траси на місцевості:

- польове трасування з розбивкою пікетажу і нівелюванням;
- додаткову зйомку в масштаб 1:500 -1:1000 з висотою січення 0,5 м мостових переходів і складних місць;
- закріплення головних точок траси.

2) Побудову постійного геодезичного обґрунтування вздовж траси:

- рекогносцировка ходу на відстані 30-50 м від траси і закріплення пунктів суміщеними залізобетонними знаками через 400-500 м;
- прокладання теодолітно-нівелірної магістралі підвищеної точності.

3) Розвідувальні роботи:

- інженерно-геологічне розвідування траси;
- геодезичну прив'язку геологорозвідувальних виробок і гідростворів;
- детальне розвідування кар'єрів будівельних матеріалів, зйомка кар'єрів.

4) Камеральну обробку матеріалів. Складання плану і профілів [2].

Отже, в процесі виконаного дослідження нами були проаналізовані основні етапи інженерно-геодезичних вишукувань при проектуванні автомобільних доріг.

Бібліографічний список

1. Білокриницький С.М. Проектування доріг місцевого значення: Конспект лекцій. Чернівці: Рута, 2005. 135 с.
2. Білятинський О.А., Кузьмін В.І. Інженерно-геодезичні роботи при будівництві автомобільних доріг: навч. посібник К.: НТУ, 2001. 192 с.

3. ДБН А. 2.1-1-2014. Інженерні вишукування для будівництва. К.: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. 2014. 126 с.
4. Інженерна геодезія. Основи інженерної геодезії: підручник / Войтенко С.П., Шульц Р.В., Самойленко О.М., Адаменко О.В., Александровський І.Р., Малащук О.С., Юрковський Р.Г., Мовчан Т.В., Булишева Д.В. // за ред. Войтенка С.П. Одеса: Прес-курер, 2021. 632 с.
5. Піндус Б.І., Гончаренко В.В. Проектування автомобільних доріг: навч. посібник. Горлівка: АДІ ДВНЗ ДонНТУ, 2013. 244 с.

Мартинюк Іван

Науковий керівник: Олеськів Роксолана, к.т.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ПРОБЛЕМА ВІДСТЕЖЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ГЕОДЕЗИЧНИХ ПУНКТІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Державна геодезична мережа є каркасом проведення геодезичних робіт на території України, моніторинг її стану є дуже важливим. Оскільки сучасна мережа в Україні є, по суті, успадкованою від СРСР, багатьом з пунктів вже десятки років. ДГМ України налічує 5933 пункти 1 і 2 класів точності, 108 базисів, 256 астрономічних пунктів Лапласа, з визначеними на них координатами й азимутами. Пункти ДГМ зображені на рисунку 1.

Рисунок 1 – Державні геодезичні пункти України

Незважаючи на те, що геодезичний пункт закладається на довгострокове використання, за ним все одно потрібен догляд. Проблемою є і ведення людської діяльності, що приводить до знищення пунктів [1].

Відновлення і модернізації ДГМ не проводяться у необхідному обсязі. Причинами цього є багато різних факторів, таких як вартість робіт, комплексність відшукування та реконструкції знаків. Наданий час серйозною перешкодою стала війна. Це у разі ускладнює роботу. Території, які знаходились під окупацією, залишаються небезпечними через їх замінування. А це площі понад 82 000 км² наразі вибухонебезпечні (рис.2). Саме тому процес

відновлення геодезичних пунктів є неможливим найближчим часом. Орієнтовна кількість пунктів ДГМ на ній складає 15% від усієї кількості, а це близько 1000 одиниць. Але, на мою думку, важливішою причиною є аналіз релевантності та актуальності проведення таких робіт.

Проводити досить об'ємні роботи з відновлення знаків доцільно тоді, коли в результаті буде одержана економічна, чи хоча б наукова, вигода. Враховуючи наскільки широким стало застосування ГНСС технологій, вже не має такої нагальної потреби у ДГМ. У такому випадку витрати будуть перевищувати отриману користь. Щоб почати відновлювати пункти, спочатку потрібно провести величезний об'єм робіт по їх знаходженню.

Технічні і наукові досягнення зробили великий стрибок уперед. Тому гостро стає і питання модернізації кожної галузі. Важливим кроком в цей бік є залучення сучасних наукових і технічних здобутків, адже робота із застарілим обладнанням і мережами в сьогоденні є одним з гальмуючих факторів розвитку. Комплекс наукових та прикладних робіт, пов'язаних із модернізацією державної топографо-геодезичної мережі, дозволить у достатньо короткі терміни повністю перебудувати систему геодезичного забезпечення України на основі сучасних супутникових та комп'ютерних технологій та вирішити питання створення і подання цифрової картографічної інформації на сучасному науковому і технічному рівні. Ці дії повинні базуватися на основі сучасних технологій визначення координат методами ГНСС (Супутникова система навігації), яка дозволить застосовувати нові схеми побудови геодезичних мереж вищих порядків [2]. З початком використання супутникових технологій, які дозволяють у реальному часі отримувати координати з високою точністю [3,4], прив'язка до мережі геодезичних пунктів є процесом занадто ресурсоемісним і часозатратним.

Рисунок 2 – Карти бойових дій та площ вибухонебезпечних територій

Підійшовши комплексно до вирішення проблем використання існуючої мережі геодезичних пунктів, варто чітко відокремити підхід до застосування інструкції з обстеження та оновлення пунктів ДГМ України [5], щоб знайти оптимальний спосіб використання сучасного геодезичного обладнання без втрати якості результатів та підтримки оновлених даних важливих ключових параметрів ДГМ.

Бібліографічний список

1. Аналіз сучасного стану ДГМ України/ І. ТРЕВОГО, Є. ІЛЬКІВ, М.ГАЛЯРНИК/Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва, випуск II (38), 2019//УДК 528.4
2. Сучасний стан розвитку державної топографо-геодезичної мережі України/О. В. Анисенко, В. А. Рощенко, //Агросвіт №21, 2018

3. Результати дослідження точності RTN методу GNSS вимірів єдиним (вихідним) базовим рішенням та можливості його використання для розмічувальних робіт при будівництві/ К. О. Бурак, Б. О. Лиско /Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, Україна
4. Експериментальні дослідження точності визначення координат методом RTK з використанням GPRS internet з'єднання / С. Савчук, А. Заземленюк, А. Піскорівський/ Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва, випуск I (17), 2009/ УДК 528.21.
5. https://gki.com.ua/files/uploads/documents/Norms/Ukrgeodesykart_norms/Inst_z_obstzh_DG_M_23.pdf

Павлих Дарія

*Науковий керівник: Черевко Іван, к.е.н., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ФОРМУВАННЯ АРХІВУ МАТЕРІАЛІВ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Дистанційне зондування землі – це спосіб отримання інформації про земну поверхню та розташовані на ній об'єкти шляхом реєстрації даних, отриманих за допомогою сенсорів, сканерів, оптичних пристроїв, радарів та фотоапаратів, установлених на супутниках, літаках і т. ін. В реалізації програм супутникових спостережень беруть участь 25 країн світу.

У країнах, що займаються дослідженнями та використанням космічного простору, програми та проекти з ДЗЗ¹ мають найвищі пріоритети. В розвинених країнах прикладне використання дистанційних технологій практично повністю здійснюється на комерційній основі. Космічні ж агентства цих країн, як правило, займаються вирішенням глобальних проблем людства як на національному, так і на міждержавному рівнях згідно з діючими міжнародними системами та програмами, для яких дані ДЗЗ є одним з головних джерел вихідної інформації.

В даний час однією з найважливіших науково-виробничих задач є вивчення, освоєння і збереження природних ресурсів Землі. У зв'язку з необхідністю отримання більшого об'єму оперативної інформації про природне середовище разом з контактними методами досліджень в цій області все більше застосування знаходить дистанційне зондування Землі з космосу. Перевагами дистанційних методів дослідження земної поверхні в порівнянні з традиційними є масштабність огляду, можливість отримання глобальної і локальної інформації про природні об'єкти, а також контролю динаміки процесів в реальному масштабі часу[5].

Практичне використання навколосезного космосу почалося в ХХ-му столітті, перша офіційна згадка про космічну діяльність була в резолюції Генеральної Асамблеї ООН 1721 від 20 грудня 1961 р. Освоєння космосу набувало інтенсивності. Незалежна Україна впевнено увійшла до складу космічних держав світу завдяки сформованому науково-технічному та виробничому потенціалу космічної галузі[2].

Так, вже у 1995 році запрацював на навколосезній орбіті перший український супутник "Січ1", у 1997 році здійснив політ перший космонавт України Леонід Каденюк, а з 1999 року розпочалися за участі України масштабні міжнародні проекти "Морський старт", "Дніпро" [1, с. 4].

В Україні картографо-геодезична служба накопичує й зберігає знімальні матеріали з вітчизняних і закордонних космічних апаратів. Державний науково-виробничий центр

---

¹ Дистанційне зондування землі

"Природа" є складовою частиною наземного спеціального комплексу космічної системи "Січ" і представлений як центр архівації та розповсюдження даних (ЦАРД) дистанційного зондування Землі. Архів матеріалів ДЗЗ створений у центрі для забезпечення потреб користувачів, містить дані аеро- та космознімання і складається з двох частин: архіву даних на фотоносіях та архіву цифрових даних.

На етапі формування масиву даних проводиться аналіз забезпеченості території матеріалами дистанційного зондування. Залежно від типу космічного апарату і знімальної системи вони можуть розрізнятися по масштабу, обзорності, спектральним характеристикам і геометричному дозволу на місцевості. Метою попередніх перетворень є: поліпшення сприйняття об'єктів, що вивчаються, і властивих їм ознак для якісної візуальної обробки; отримання цифрових характеристик об'єктів, що вивчаються, і їх ознак для подальшого комплексного аналізу; посилення контрасту зображень або окремих їх елементів, опрацювання дрібних дискретних деталей об'єктів, що вивчаються; зменшення впливу апаратних і атмосферних перешкод[2].

У цифровому вигляді в архіві зберігаються знімки з вітчизняних і зарубіжних супутників природоресурсного та метеорологічного призначення. До архіву цифрових даних (довгострокового) як складова частина входить Оперативний архів для збереження на магнітних носіях прямого доступу (вінчестерах). На сьогоднішній день дистанційне зондування Землі з космічних апаратів стало пріоритетним напрямом в космічних програмах промислово розвинених країн, на рівні з навігаційними і телекомунікаційними технологіями. ДЗЗ виконують супутники багатьох країн – США (LandSat, EOS, NOAA, QuickBird, Goes, Ikonos, GeoEye), Канади (RadarSat), Франції (Spot), Японії (Adeos, GMS), Індії (InSat, IRS), України (Січ-1М)[4]. Вони оснащені багатоспектральною скануючою апаратурою, яка дозволяє виконувати знімання в різних діапазонах електромагнітного випромінювання. Усього на даний час в архіві зберігається цифрових знімків загальним обсягом 554,9 Гб та 312,5 тис. одиниць аеро- і космопродукції[2].

Для забезпечення систематизації та доступності даних ДЗЗ для користувачів у центрі розроблена та введена в експлуатацію база даних Quick Look, доступ до якої здійснюється засобами мережі Інтернет через веб- сайт ДНВЦ "Природа". Інтерфейс бази даних дозволяє будь-якому користувачу в інтерактивному режимі отримувати інформацію про знімки, які містяться в архіві центру, а також наочно ознайомитися з їхніми Quick Look-зображеннями.

Українське відділення Світового центру даних, на базі Національного технічного університету "Київський політехнічний інститут, здійснює накопичення, оброблення та архівування національних і світових даних, надає їх науковому співтовариству, освітянам та іншим користувачам. Взаємодія з відділенням передбачає доставку користувачам у реальному часі первинної та обробленої інформації, яка може застосовуватися для моделювання природних процесів, проведення наукових досліджень, комплексування наземних і супутникових даних.

Для цілей оперативного і динамічного картографування основний фонд складається зі сканерних знімків, які регулярно надходили із середини 70-х рр. із супутників, які працювали за програмою "Метеор-Природа", а з 1988 р. – із супутника "Ресурс 0-1".

У зарубіжних країнах в організації фондів знімків беруть участь як державні структури, так і приватні фірми. Найбільший архів знімків з оперативних метеорологічних, океанологічних, екологічних супутників США існує в національній гідрометеорологічній службі США NOAA (National Oceanic and Atmospheric Administration), де створено чотири центри даних – загальний архів і центри, спеціалізацією яких є клімат, океан, геофізичні дані. Усі вони входять у світову систему центрів даних.

Основні матеріали на закордонні території, що забезпечують потреби тематичного картографування, - нараховують десятки мільйонів. Фонд знімків із супутника "Landsat" з повним покриттям території Землі й багаторазовим покриттям багатьох районів

використовують для потреб динамічного картографування. Інформація зберігається у виданих каталогах і атласах-індексах знімків; замовлення здійснюється через відповідні центри NASA[2].

Бібліографічний список

1. Національне космічне агентство. Україна і космос / Національне космічне агентство України, 2010, Вид-во: "Спейс-Інформ". Дизайн. 16 с.
2. Космічна діяльність України: результати та перспективи. — К., 2002, 49 с.
3. Дистанційне зондування з основами фотограмметрії: навчальний посібник / В. В. Білоус, С. П. Боднар, Т. М. Курач, А. М. Молочко, Г. О. Патиченко, І. О. Підлісецька; упоряд. Т. М. Курач. - К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2011. - 367 с.
4. Методи опрацювання аерокосмічних та картографічних матеріалів для відображення об'єктів історичного середовища URL: <https://lpnu.ua> (дата звернення 15.05.2022)
5. Дистанційне зондування Землі. URL: <https://vseosvita.ua> (дата звернення 15.05.2022)

Патракеєв Ярослав

Науковий керівник: Міхно Олексій, к.т.н., доцент

Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка

МОДЕЛЮВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЗАСТОСУВАННЯ КЛІТИННИХ АВТОМАТІВ

Існуючі прикладні методи містобудівних досліджень або морально застаріли, або не враховують об'єктивні процеси самоорганізації міського простору. По суті, генеральний план міста – це статична модель містобудівного об'єкту. Найчастіше ця модель або далека від реалій життя, або в ній не враховується низка важливих параметрів містобудівної системи. Більш того, якість Генерального плану міста залежить від ступеню кваліфікації осіб, які розробляють документацію, від якості вихідних даних та особи, яка приймає рішення щодо реалізації Генерального плану [1, 3, 5]. З метою підвищення якості проектних розробок пропонується на реальних прикладах моделей клітинних автоматів (КА) розглянути процес моделювання територіального розвитку на прикладі м. Дніпро. Запропонований підхід не може претендувати на стовідсоткову точність та реалістичність містобудівного прогнозу, але дозволить наближати проектувальників до підвищення ефективності досліджень просторової організації міст. На рис. 1 показано вихідні дані для моделювання територіального розвитку міської території м. Дніпро, які отримані в результаті векторизації картографічної інформації та обробки різночасових космічних знімків засобами геоінформаційних технологій.

Для реалізації моделювання територіального розвитку в програмному середовищі ArcGIS 10.2 (рис.2) розроблена просторова база даних (ПБД). Структура ПБД включає такі базові набори об'єктів: *NasPunkt*, *TransNetwork*, *Vodoimy*, *GeoAutomation* та *GeoRelationship*. *GeoAutomata* діє як контейнер клітинних автоматів певного типу; та набір об'єктів *GeoRelationship*, який полегшує визначення відносин між одиничними клітинними автоматами (ОКА). Функціонування МКМ здійснюється у дискретній шкалі часу $t = 0, 1, \dots, n$ визначається локальною функцією переходу (ЛФП) $\tau(n)$, яка задає стан кожному ОКА. В моделі використовується класичний шаблон сусідства Е.Ф.Мура (рис.3). Відповідно до шаблону Е.Ф.Мура на момент часу t на основі станів всіх сусідніх ОКА на момент часу $(t-1)$ [6, 7]. Такі правила зазвичай подаються у вигляді набору продукції "ЯКЩО-ТО", які за своєю суттю досить прості.

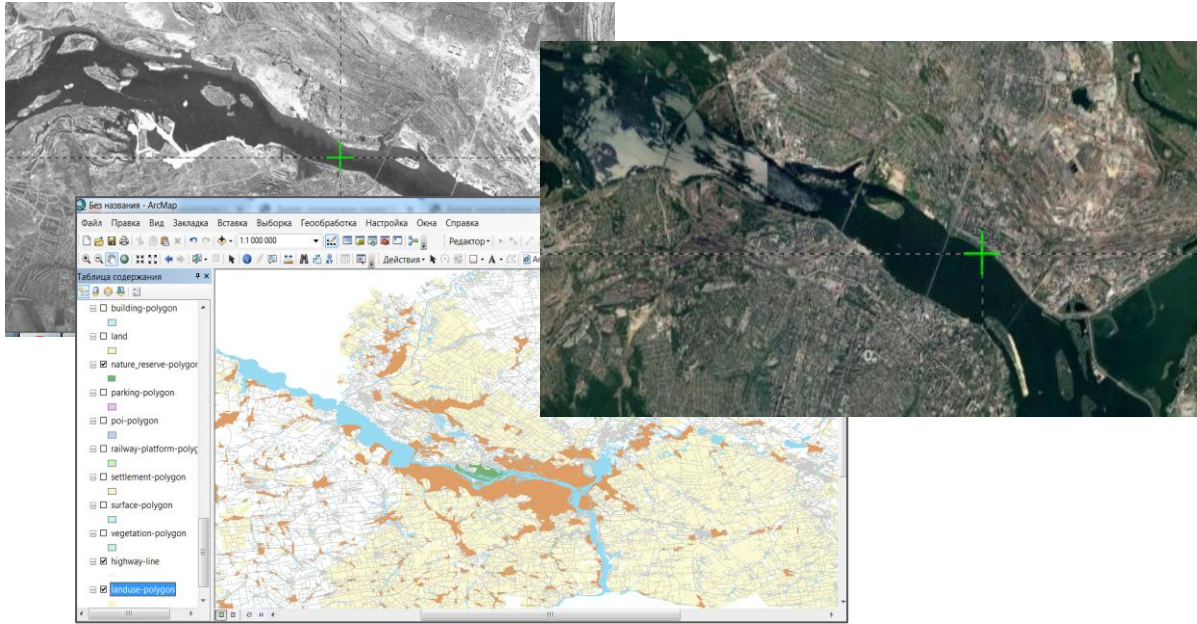

Рис.1. Вихідні дані для побудови клітинної моделі територіального розвитку м.Дніпро: різночасові супутникові знімки, топографічні карти, існуючі векторні дані території міста

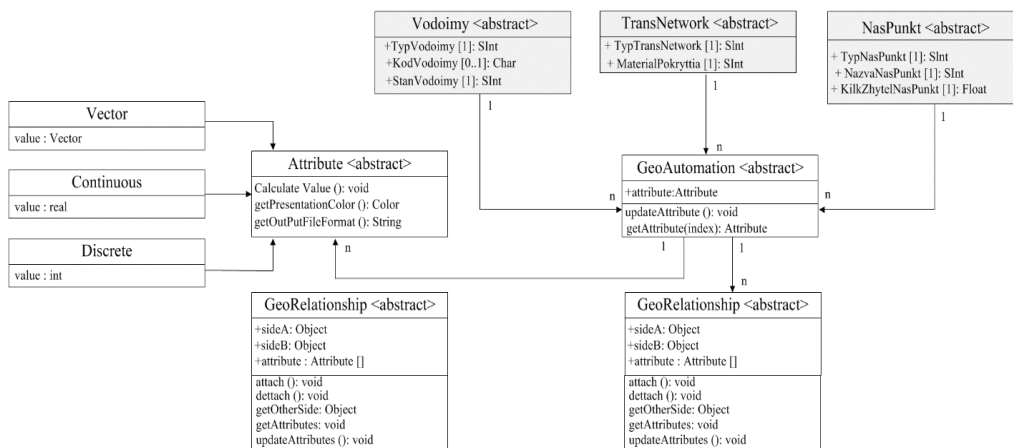

Рис.2. Структура просторової бази даних математико-картографічної моделі територіального розвитку на основі клітинних автоматів

	-1, 1	0, 1	1, 1	
	-1, 0	0, 0	1, 0	
	-1, -1	0, -1	1, -1	

Рис.3. Шаблон сусідства Е.Ф.Мура

Проте, сукупність таких простих конструкцій дозволяє моделювати складні процеси територіального розвитку міста [1, 2, 3]. Для прикладу два із 8 продукційних правил, які застосовуються в МКМ територіального розвитку м.Дніпро, приведено в табл.1 та табл.2.

Таблиця 1

Правило 1

ЯКЦО	<i>в шаблоні сусідства Мура існує чарунка з ознакою земельна ділянка під забудову, яка належить приміській зоні,</i>
ТО	<i>чарунка чарунка з ознакою ділянки під забудову, яка належить до приміській зоні, буде переведена у стан, який відповідає стану земельних ділянок з ознакою міської території</i>

Таблиця 2

Правило 2

ЯКЦО	<i>в шаблоні сусідства Мура існує чарунка з ознакою ділянки під забудову, яка належить приміській зоні,</i>
ТА	<i>в її сусідах є хоча б одна чарунка з ознакою автомагістралі,</i>
ТО	<i>чарунка з ознакою ділянки під забудову, яка належить до приміській зоні, буде переведена у стан, який відповідає стану земельних ділянок з ознакою міської території</i>

На рис.3. наведено приклад клітинного автомату клітинного автомату для моделювання територіального розвитку м.Дніпро та показано поточний стан поточного стану кожного ОКА.

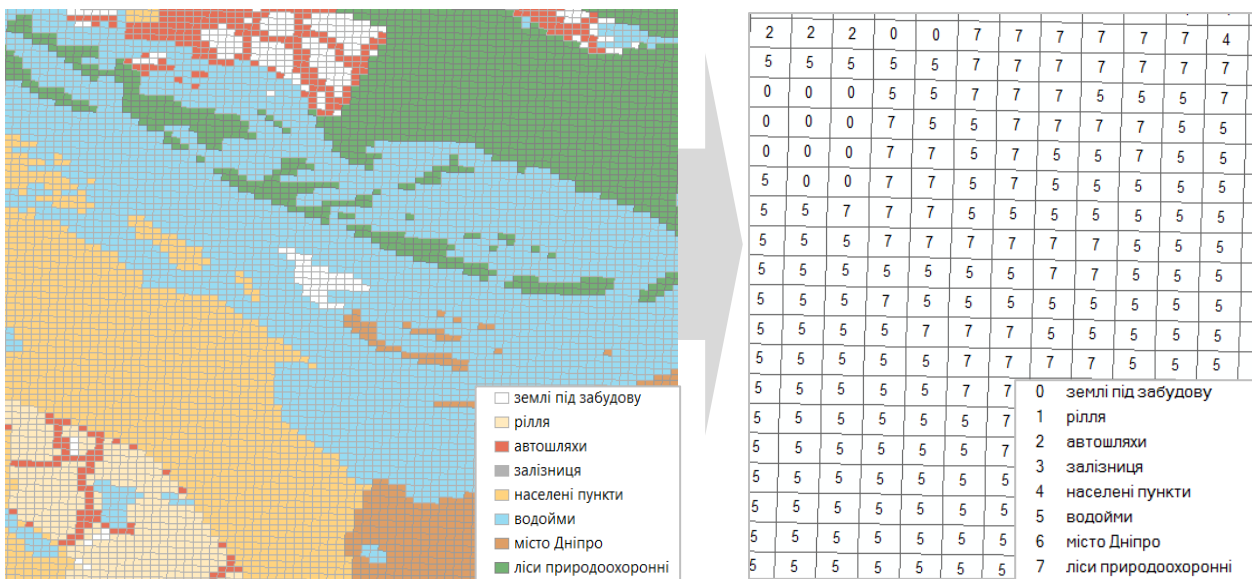

Рис.3. Приклад а) клітинного автомату для моделювання територіального розвитку м.Дніпро, б) поточного стану кожного одиничного клітинного автомату

Для вирішення завдання МКМ територіального розвитку міста на основі застосування КА розроблено програмний продукт на високорівневій мові програмування загального призначення *Python*. Розроблений програмний продукт інтегрований в середовище ArcGIS 10.2 та налічує 250 операторів. Загальний час моделювання складає 1 годину 45 хвилин при умові використання 392 000 ОКА. Результат моделювання отримано на 578 ітерації. З урахуванням локальних правил 1-8 сценарій територіального розвитку м.Дніпро показан на рис.4.

Рис.4. Результати прогнозного моделювання територіального розвитку м.Дніпро впродовж 10 та 5 років

В якості висновку необхідно відзначити, що розвиток територій міста визначає середовище життєдіяльності населення і тому має значне суспільне значення. В силу цих обставин, містобудівні проекти повинні бути максимально відкритими і отримувати схвалення з боку містян. В цих умовах, використання розглянутих у статті моделей, з урахуванням наявних ресурсних обмежень дозволить виробляти більш адекватні, більш науково обгрунтовані містобудівні рішення в сфері управління сталим територіальним розвитком міст.

Бібліографічний список

1. Патракеев И.М. Геопространственные технологии в моделировании градостроительных систем: монография / И. М. Патракеев. Харк. нац. ун-т гор. хоз-ва им. А. Н. Бекетова. – Х. : ХНУГХ, 2014. – 208 с.
2. Міхно О.Г., Патракеєв Я.І. Моделювання територіального розвитку міст з застосуванням географічних клітинних автоматів. *Геодезія, землеустрій, геоінформатика в південному регіоні: сучасний стан та перспективи розвитку*: мат-ли IV Всеукр. наук. конф. - Одеса. ОДАБА.2019. –С. 46-49.
3. Патракеев, И.М., Погорелов, А.А. Моделирование развития городских систем на основе теории однородных структур / *Учен. зап. Таврич. національного ун-та им. В.И. Вернадского. Сер. "География"*. Т. 26 (65). 2013 – № 1, – С. 116–126.
4. Кобильник Т.П. Кліткові автомати, як засіб моделювання складних систем. *Фізико-математична освіта*. 2018. Випуск 4(18). С. 71-75.
5. Torrens, P.M., Benenson, I. Geographic automata systems. *Int. J. Geogr. Inf. Sci.* 2005. №19. pp. 385–412.
6. Sarkar P. A brief history of cellular automata. *ACM Computing Surveys*. 2000. vol. 32, No. 1. pp.. 80-107.
7. Schiff J.L. Cellular automata. A Discrete View of the World. A John Wiley & Sons Inc., Publication. University of Auckland, 2008. 279 p.

Прокопенко Владислава

*Науковий керівник: Черевко Іван, к.е.н., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ОБРОБКА ДАНИХ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ В ПРОГРАМНИХ ЗАСОБАХ, ДЛЯ ЦІЛЕЙ ЗЕМЛЕУСТРОЮ І КАДАСТРУ

Дистанційне зондування Землі є найбільш перспективним бізнесом, що швидко розвиваються. ДЗЗ має прикладне значення для багатьох галузей господарської діяльності.

Дистанційне зондування Землі (ДЗЗ) є одним з пріоритетних напрямків космічної діяльності України.

Обробка даних ДЗЗ – це процес виконання операцій над аерокосмічними знімками, що включає їх корекцію, перетворення та поліпшення, дешифрування і візуалізацію [1].

Системи для обробки даних дистанційного зондування з'явилися фактично в результаті якісного розвитку програмних засобів таких як Adobe Photoshop, Corel Draw та інші. Ці класи працюють з растровою моделлю даних, використовують методи обробки зображень, які базуються на аналогічному математичному апараті. Але існує ряд істотних відмінностей пов'язаних зі специфікою даних дистанційного зондування [2].

Дані дистанційного зондування – це файли дуже високого обсягу, для ефективної роботи з якими необхідні спеціальні засоби, у тому числі особливі формати.

В даних дистанційного зондування числове значення пікселя виявляється важливим в задачах відновлення полів характеристик знятого об'єкту.

Дані дистанційного зондування потребують попередньої геометричної і радіометричної корекції.

Важливою властивістю програмного забезпечення з обробки даних дистанційного зондування є можливість швидкого переходу від попередньої обробки та тематичного дешифрування до виконання операцій моделювання і просторового аналізу засобами геоінформаційних систем.

В теперішній час найпопулярніші з них це:

Erdas Imagine – це ГІС-пакет, який один з найпопулярніших у світі програмних засобів обробки зображень. До складу функцій даних продуктів входять ортотрансформування зображення (компенсація кривизни земної поверхні), прив'язка опорних точок до географічних координат і подавлення шумів (власного шуму датчика зображення і шумів, обумовлених атмосферними явищами).

Якщо попередні фотограмметричні рішення вже пропонувались у вигляді додаткових модулів (OrthoBASE, OrthoBASE Pro, Stereo Analyst), вони тепер виділяються в новому продукті під назвою Leica Photogrammetry Suite (LPS)[4]

Програмний засіб ERDAS поєднує в собі інструменти для роботи як з растровими даними так і з векторними, а також інструменти по роботі з аеро- і космічними знімками [3].

ArcGIS – сімейство геоінформаційних програмних продуктів американської компанії ESRI. Застосовується для земельних кадастрів, в задачах землеустрою, обліку об'єктів нерухомості, систем інженерних комунікацій, геодезії, надрокористування та інших областях.

ArcGIS поділяють на настільні і сервісні.

Рішення ArcGIS for Desktop – інструментарій для повноцінної роботи з географічною інформацією (ArcView, ArcEditor, ArcInfo – набір програм з єдиним інтерфейсом і загальними принципами роботи, але відрізняються за доступною функціональністю), а також безкоштовні програми ArcReader (для перегляду даних, опублікованих засобами ArcGIS) і ArcGIS Explorer (полегшений настільний клієнт для ArcGIS Server).

Основний серверний продукт - ArcGIS for Server, призначений для багатокористувальницьких геоінформаційних проєктів з централізованим сховищем і необмеженим числом робочих місць, публікації інтерактивних карт в Інтернеті [5].

Модельно-орієнтоване проєктування за допомогою MATLAB і Simulink – це модульний підхід до розробки, який дозволяє інженерам в єдиному середовищі здійснювати весь процес розробки, починаючи від створення технічних вимог до випробувань.

Mapping Toolbox і Image Processing Toolbox надають закінчену середу для візуалізації, дослідження та аналізу геопросторових даних, таких як векторні карти (VMAP), топографічні дані та зображення геоприв'язок.

Дані можливості використовуються в аерокосмічній і оборонній сферах, при моніторингу навколишнього середовища, забезпеченню безпеки, а також в області дослідження Землі і планет.

Спільне використання Image Processing Toolbox і Mapping Toolbox дозволяє підвищувати якість зображень для аналізу або візуального представлення; робити просторові перетворення; здійснювати реєстрацію зображень з використанням контрольних точок; виявляти і вимірювати характерні ознаки на зображенні [6].

Програмна система ENVI – враховує численні і специфічні потреби користувачів супутникових даних [7].

Реалізує основні групи функцій роботи з зображеннями (введення-виведення зображень, корекція, редагування, поліпшення якості зображень); спектральний аналіз даних; підтримує велику кількість векторних і растрових форматів даних, технології просторової прив'язки, зшивання зображень, різні картографічні проєкції, більше 100 видів систем координат, більше 35 еліпсоїдів і надає можливість перетворення і створення довільних проєкцій користувачем.

Інтерактивне дешифрування зображень і побудова тематичних класів забезпечується наявністю в пакеті відомих технологій класифікації:

- контрольованої (двійкове кодування, паралелепіпедний класифікатор, часто званий багаторівневим, класифікатори спектральної відстані, класифікатор найбільшої подібності);
- неконтрольованої (алгоритми ISODATA, K-means), включаючи функції оцінки точності, статистику роздільності класів, побудову навчальних вибірок, посткласифікаційні операції.

OpenCV – бібліотека алгоритмів комп'ютерного зору, обробки зображень та чисельних алгоритмів загального призначення з відкритим кодом.

До неї входять понад 2500 класичних та сучасних алгоритмів комп'ютерного зору і машинного навчання, які дозволяють виконувати геометричні перетворення, морфологічні операції, масштабування, фільтрацію і сегментацію зображень, перетворення колірного простору, аналіз гістограм [8].

Експерти ДАТА + ведуть моніторинг не тільки вже відомих продуктів і технологій ESRI і Leica Geosystems, але також і всіх перспективних напрямків роботи з геоінформації.

Так, розвиток можливостей персональних комп'ютерів і цифрових фотокамер дозволило реалізувати на їх базі тривимірне моделювання складних географічних об'єктів і цілих міст.

Сучасні комп'ютери, дані космозйомки високого дозволу, цифрові фотокамери і програмне забезпечення дозволяють побудувати наскрізну технологію тривимірного моделювання, на виході якої – фотореалістичні віртуальні моделі міст або будь-яких інших територій.

На відміну від своїх дерев'яних і пластмасових попередників, такі моделі підтримують просторовий аналіз, їх легко змінювати, додавати нові об'єкти і оцінювати, наскільки вони вписуються в існуюче середовище, програвати різні сценарії розвитку території і т.д. Така модель легко вміщається на жорсткому диску ноутбука і може бути

показана в будь-якому місці і в будь-який час. При цьому вона зберігає свою географічно та може бути інтегрована з іншими ресурсами геоінформаційних систем.

Дешифрування - необхідний крок для отримання корисної інформації з ДДЗ і наповнення нею бази даних ГІС.

У цій області дуже довго домінували методи так званої по-піксельної класифікації, інтерпретують кожен піксель зображення незалежно від інших.

Нова ж методика спочатку виділяє на зображенні об'єкти, як області відносної однорідності кольору, текстури і яскравості, і вже потім класифікує ці об'єкти як за традиційними спектрально-яскравостними ознаками, так і за ознаками геометричним (форма, площа, орієнтація і ін.), контекстним (входження в більш великі об'єкти або області, близькість до об'єктів певного класу і ін.) і текстурованим[9].

Бібліографічний список

1. Обработка данных ДЗЗ - Этапы обработки данных [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mapexpert.com.ua/index_ru.php?id=26&table=Menu.
2. Сутырина Е.Н. Дистанционное зондирование Земли: учеб. пособие./Е.Н.Сутырина.- Иркутск: Изд-во ИГУ,2013.-165с.
3. ERDAS IMAGINE [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hexagongeospatial.com/products/producer-suite/erdas-imagine>.
4. Leica Geosystems GIS & Mapping Releases Leica Photogrammetry [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.pobonline.com/articles/88659-leica-geosystems-gis-mapping-releases-leica-photogrammetry-suite-12-17-03>
5. Платформа ArcGIS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.esri.com>. <https://www.esri.com>.
6. MathWorks. Solutions. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mathworks.com/solutions.html>
7. ENVI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.l3harrisgeospatial.com/Software-Technology/ENVI>
8. Garcia G.B. Learning Image Processing with OpenCV. / G.B. Garcia O.D.Suarez, J. L. E.Aranda. – Birmingham: Packt Publishing, 2015. – 319p.
9. Андрианов В. Ю. Новые технологии дистанционного зондирования и работы с ДДЗ [Електронний ресурс]. / В. Ю. Андрианов. – 2005. – Режим доступу: https://www.esricis.ru/news/arcreview/detail.php?ID=1740&SECTION_ID=47.

Самойлов Кирило

Науковий керівник: Степаненко Тетяна, к.е.н., доцент

Державний біотехнологічний університет

ON-LINE КАРТИ. ЇХ ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

На сьогодні ми маємо можливість користуватися різними картами, які розміщені в Інтернеті. Викласти їх в мережу може будь-яка людина, використовуючи власні чи запозичені напрацювання. Зазвичай, більшість таких карт відрізняються низькою якістю. Середньостатистичного користувача можуть задовольнити такі твори, але людям, які щодня вирішують питання пов'язані з геодезією, кадастром, землевпорядкуванням потрібні карти досить високої якості.

Картографічні твори в мережі Інтернет представлені таким чином: статичні зображення, інтерактивні зображення – карти, знімки атласи, картографічні анімації, електронні карти.

Растрові карти й атласи, які доступні у мережі Інтернет, а також інші статичні картографічні зображення у цифровому форматі (знімки), отримують, як правило, скануванням вихідного матеріалу або фотографуванням друкованих картографічних творів. Недоліки таких матеріалів: нечіткість зображення, спотворення унаслідок деформації первинного матеріалу, низька роздільна здатність з певними дефектами зображення (наприклад по лініях згинання аркуша). Але такі матеріали мають менше помилок, ніж інтерактивні зображення. Це можна пояснити тим, що над кожним таким твором працювала команда авторів, коректорів і редакторів, які відповідають за його зміст.

Нерідко картографічні зображення у мережі, отримані з растрових матеріалів, мають грубі помилки. Наприклад, при збільшенні карти, для її кращої читаності, не виправлено масштаб, або карта має неправильні підписи. До недоліків також можна віднести спотвореність території (стиснутість або розтягнутість), недостовірність інформації через застарілість даних. Іноді важко встановити рік укладання такого матеріалу, особливо, коли територія зображена фрагментарно.

Їх створюють з використанням даних у растровому і векторному форматах, оновлюють на вимогу користувача і продукують під його потреби. Для таких карт передбачена можливість змінювати оформлення, способи зображення, класифікацію явищ, які картографуються. Є можливість масштабувати зображення та отримувати паперові копії карт. Якість зображення інтерактивної карти, її адекватність актуальним географічним характеристикам місцевості та умовам вирішуваного завдання залежить від методів вибору об'єктів картографування, а також від їх правильного подання. Треба відмітити, що процес створення інтерактивної карти користувачем та її налаштування під власні потреби має бути інтуїтивно зрозумілим і не потребувати спеціальних навичок чи знань специфічних мов програмування. Сьогодні, у користувачів Яндекс-карт є можливість самостійно вносити зміни. Так було змінено інтерфейс Яндекс-карт і відбулося об'єднання з «Народною картою» (народна карта є соціальним картографічним сервісом і працює за принципом Вікіпедії). **Науковий керівник – викладач Седов А.О.*

Оновлення інтерактивних карт відбувається раз на місяць. Подібний сервіс є і в Google-карт. Google "Картограф" (Google Map Maker) дозволяє вносити правки, які стосуються нумерації будинків чи маркування під'їзних доріг, вулиць, або наносити і підписувати нові об'єкти. За аналогічним принципом створено карти в Maps.me, які будь-який користувач може редагувати через картографічне співтовариство OpenStreetMap.

На відміну від паперових карт і атласів, де вся територія дослідження відтворюється з однаковою детальністю та навантаженням, а всі карти створюються в одному стилі, інтерактивна карта виділяється своєю неповторністю. Довільна зміна масштабного ряду на інтерактивних картах залежно від потреб користувача обумовлює різний ступінь їх генералізації.

Генералізація – це вибір і узагальнення зображуваних на карті об'єктів, а також їх якісний, кількісний аналіз і характеристика відповідно до призначення карти, масштабу та особливостей картографованої території

З цим пов'язані певні проблеми у зображенні та підписуванні об'єктів. Зі зміною масштабу мають змінюватися стиль зображення, умовні позначення (їх розмір, вигляд), розмір шрифтів підписів, їх кількість і взаємне розташування. Але не кожному ГІС-користувачу під силу впоратися з цим завданням самостійно, бо він має грамотно налаштувати стиль відображення шарів інформації, підходячи до цього процесу з повним розумінням змісту карти і правил картографічної генералізації. До того ж, у ГІС часто

використовується не один вид даних, а поєднуються різні дані про територію, що картографується.

Інтерактивні карти дають змогу здійснювати пошук та перегляд необхідного об'єкта. Для цього в ГІС передбачена можливість багаторазового (фіксованого або довільного) перемасштабування зображення карти, яка перемальовується під час перегляду користувачем на екрані комп'ютера. Внаслідок такого перемасштабування виникають нові помилки, пов'язані з тим, що при збільшенні масштабу підписи на карті можуть зміщуватися зі свого правильного положення, а при зменшенні – налазити один на одного.

Наступна проблема під час створення та використання інтерактивних карт полягає у можливості накладання різних шарів даних (особливо тематичної інформації) на цифрову основу. Таку інформацію можна черпати з різних джерел, карти можуть бути у файлах різних типів, де картографічне зображення створене у різних проекціях або займає не тотожні географічні кордони відображення інформації в ГІС (екстент карти). Перепроєктування шарів інтерактивної карти часто не тільки спотворює зображення, а й створює додаткові проблеми при її читанні. Звичайно, це потребує доопрацювання і багаторазового редагування. Особливо це важливо тоді, коли карта використовується не тільки для перегляду й вирішення завдань картографічного аналізу або просто для друкування.

Також помилки виникають внаслідок використання різних джерел інформації при підписуванні об'єктів місцевості, коли їхні назви неузгоджені між собою. Користувачам інтерактивних карт надається можливість змінювати мову карти (переключати режим показу назв). При цьому топоніми мають змінюватися. Але іноді відбувається поєднання різномовних назв в одному картографічному зображенні, що неприпустимо. Прикладом може бути Google-карта (www.google.com.ua/maps), де в російському варіанті поряд з російськими назвами населених пунктів подаються українські назви об'єктів природно-заповідного фонду чи гідрографії, а в українському варіанті карти деякі назви об'єктів подані російською.

При створенні інтерактивних карт необхідно упорядкувати написання топонімів. Перехід від топоніма до написання географічної назви залежить від методу укладання карти, збігу мови топоніма з мовою твору, що готується. При поєднанні різномовних джерел даних і транскрибованих географічних назв на інтерактивних картах треба враховувати, що існують різні форми назв об'єктів, такі як місцева, офіційна, фонетична, традиційна, перекладна та транслітерована. Використання некоректних топонімів унеможливує пошук їх на карті за запитом. Іноді на картах трапляються помилки в розташуванні підписів об'єктів (в основному площинних чи лінійних). Для інтерактивних карт властиве також дублювання підписів. Наприклад, населений пункт оцифровано двома частинами, при проходженні автомагістралі через село чи селище, і кожна з них має свій підпис для ідентифікації. У такому випадку у конкретній ГІС необхідно правильно робити налаштування стилю відображення і вибирати функцію, яка б дозволяла уникати дублювання.

На сьогоднішній день стрімко набирають популярність карти HERE Ukraine. Це картографічний сервіс, який належить консорціуму до якого входять компанії AUDI AG, BMW Group і Daimler AG. Сервіс використовується в численних пакетах програмного забезпечення, включаючи системи навігації (Garmin, BMW, Nissan), є доступним для веб-браузерів і телефонів на різних платформах. Карти включають такі функції, як пошук по карті, супутникові карти, побудова маршрутів, 3D-карти, відображення пробок в реальному часі.

Нещодавно в HERE з'явилася нова функція. Тепер користувачі матимуть можливість вносити в програму свої данні. Якщо користувач увійде до HERE Map Creator, то зможе змінювати введені раніше данні, додавати власні. Для цього користувачу потрібно мати власний акаунт. Ці данні

обов'язково проходять перевірку співробітниками компанії. Ці карти не мають достатньої для геодезистів точності. Їх можна використовувати лише для офісної рекогносцировки.

Збільшення кількості картографічних творів у мережі Інтернет і поява нових сайтів, що містять карти, вже звичне для нас явище, адже карта – дуже зручний засіб візуалізації інформації про навколишнє середовище. Але Інтернет – це не та сфера, де кількість автоматично переходить у якість. Не припустимо завантажувати з Інтернету картографічні твори, особливо для подальшої кваліфікованої роботи з ними, без критичної перевірки чи редакційного опрацювання. Перед використанням картографічного інтернет-ресурсу неодмінно зробити редакційний аналіз. Без відповідальної редакторської роботи неможливо створити якісний картографічний твір, а без знань базової картографії неможливо правильно скористатися усіма можливостями, які надає користувачу всевітня мережа.

Сивак Яна

Науковий керівник: Виткович Оксана, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ПЕРЕВАГИ ВИЗНАЧЕННЯ КООРДИНАТ В РЕЖИМІ RTK

RTK є найбільш продуктивним режимом визначення координат. Суть цього режиму полягає в тому, що диференційні GNSS поправки передають з базової станції на роверний GNSS приймач по каналу бездротового зв'язку саме під час зйомки, а не обробляють після GNSS спостережень камерально. Таким чином, оператор роверного GNSS приймача отримує координати у реальному часі.

RTK (Real Time Kinematic) – послуга, що дозволяє отримувати поправки до вимірювань і встановлювати місце розташування з сантиметровою точністю в режимі реального часу за допомогою GNSS приймача в мережі постійно діючих референціальних GNSS станцій [2].

Складові частини технології RTK:

1. Базова станція: базова або опорна станція розташовується на землі, її позиціонування за GPS постійно зіставляється з розташуванням коптера. Для безпомилкової роботи RTK-безпілотною повинен постійно утримувати зв'язок із базовою станцією.

2. RTK-приймач: цей пристрій — частина конструкції коптера, що посиляє сигнали і на контролер, і на супутник.

3. Контролер: пульт дистанційного керування посиляє сигнали для контролю переміщень коптера та відображає зміни координат.

4. Супутник: супутникові дані, як і раніше, — ключова частина систем RTK. Однак замість простого зв'язку з приймачем інформація перевіряється й коригується базовою станцією, збільшуючи точність позиціонування [3].

Використання мережевого RTK має ряд переваг в порівнянні з поодинокими базовими станціями. Зокрема, це – більш висока точність, простота, економічність, можливість роботи практично в будь-якій точці України.

Основними перевагами режиму RTK є:

- визначення координат можливе по усій зоні покриття мобільної мережі, де є GSM/GPRS сигнал і в місцях з можливістю підключення до мережі Інтернет іншими каналами зв'язку;

- можливість безпосередньої роботи в будь-якій необхідній системі координат;

- виключення грубих помилок вихідних пунктів за рахунок жорсткості закріплення антени перманентної станції GNSS мереж;

- контроль точності безпосередньо під час виконання вимірювань;
- скорочення витрат на устаткування, транспорт і персонал;
- збільшення продуктивності праці;
- при роботі в режимі RTK, немає необхідності в постобробці базових ліній та врівноваження мережі;
- можливість використання додаткових сервісів;
- доступність даних;
- можливість комплексного використання GNSS мережі.

Перевагою, коли при визначенні координат в режимі RTK канали бездротового зв'язку недоступні для даної території робіт є те, що визначення координат проводиться в режимі статики (Statika), з подальшою обробкою даних GNSS спостережень за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення.

Послуга використання технології RTK доступна для будь-якого споживача, який має GNSS приймач з можливістю прийняття RTK поправок з Інтернету через GSM/GPRS підключення.

RTK поправки передаються у вигляді стандартизованих повідомлень в різних форматах: RTCM v2.x, v3.x, Leica, Leica 4G, CMR, NMEA. При сприятливих умовах є можливість протягом декількох секунд визначити місце розташування з точністю 10-20 мм в плані і 15-30 мм по висоті.

В сільському господарстві базові RTK станції використовуються для того, щоб забезпечувати високу точність для всього циклу робіт, починаючи з підготовки ґрунту і закінчуючи збиранням врожаю. Особливі вигоди отримують господарства, що спеціалізуються на вирощуванні просапних культур бо їх вирощування вимагає найбільшої точності при посіві, обприскуванні, живленні та збиранні.

Крім цього, технологія RTK зберігає вказану точність з року в рік, що дозволяє сільськогосподарській техніці чітко дотримуватися траєкторію, записану під час посіву, при наступній обробці та збиранні [1].

В останні роки застосування базових RTK станцій стає стандартом для систем точного землеробства, бо дозволяє здійснювати навігацію техніки з максимальною точністю. Таким чином, посадка, внесення добрив, засобів захисту та інші технологічні операції здійснюються з автоматичним контролем та високою точністю без пропусків і перекриттів, з меншим навантаженням на механізатора та ефективнішим використанням ресурсів.

Бібліографічний список

1. Необхідність використання базових станцій RTK в агровиробництві. URL: <https://aggeek.net/ru-blog/neobhidnist-vikoristannya-bazovih-stantsij-rtk-v-agrovirobnitstvi>.
2. Позиціонування в режимі реального часу (RTK). URL: <https://systemnet.com.ua/rtk-ukr/>.
3. Система кінематики в реальному часі RTK і чим вона корисна для коптерів. URL: <https://store.quadro.ua/ua/sistema-kinematiki-v-realnom-vremeni-rtk-i-chem-ona-polezna-dlya-kopterov/>.

Сіволанов Данило

*Науковий керівник: Макєєва Людмила, канд. наук держ. упр., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНОГО ГЕОДЕЗИЧНОГО ОБЛАДНАННЯ ТА ГІС ТЕХНОЛОГІЙ

Застосування і широке впровадження новітнього геодезичного обладнання та ГІС-технологій забезпечує більшу точність та якість землевпорядних робіт, та сприяє веденню різноманітних автоматизованих баз даних, що в свою чергу підвищує точність картографічного матеріалу, та дає пояснення різноманітних питань с землеустрої. Сьогодні в системі управління земельними ресурсами ведеться наполеглива робота щодо вдосконалення форм ведення сільського господарства і впровадження інноваційних технологій для скорочення витрат виробництва.

Однією з таких інновацій є використання ГІС-технологій в сільському господарстві, оснащення сільськогосподарської техніки системами супутникової навігації, автоматизації виробничих процесів. Саме динамічний розвиток аграрного виробництва вимагає впровадження високоефективної системи землеробства, сучасних технологій збору і обробки інформації, необхідної для вирішення багаточисельних виробничих і управлінських завдань з використанням сучасних технологій, у тому числі і географічних інформаційних систем (ГІС). Використання ГІС-технологій у сільському господарстві на сьогодні є одним із перспективних напрямів, що інтенсивно розвиваються.

Також за допомогою геоінформаційної системи ArcGIS для кожної об'єднаної територіальної громади можна вносити результати проведення інвентаризації, аерозйомок і об'єднувати їх за формами 2-зем та 6-зем, що надасть доступ до актуальної інформації про стан території. Це дозволить органам місцевого самоврядування отримати швидко та актуальну інформацію про певну ОТГ з метою вирішення низки поточних проблем територіальної громади, таких як [1].

Геоінформаційні технології дозволяють не тільки спростити ведення інформаційних баз даних, але і ввести нові методи підтримки прийняття рішень, що стосуються сільськогосподарської діяльності і збільшити продуктивність. Так як, більшість інформації про ресурси сільського господарства носять просторовий характер, то доцільно використовувати в якості базової технології географічні інформаційні системи. ГІС технології дозволяють значно прискорити і підвищити ефективність досліджень характеристик сільськогосподарських масивів.

Перевагами використання сучасного геодезичного обладнання та ГІС технологій є можливість сумісного накопичення і використання графічних та семантичних даних, перехресний доступ до інформації різного виду; підтримка тематичних даних та їхня інтеграція за просторовим аспектом у проектних, дослідницьких та ін. організаціях (у т. ч. даних дистанційного зондування, геофізичних досліджень, моніторингових досліджень та ін.); можливість просторового аналізу даних, моделювання і відображення результатів на електронній карті у найбільш зручному вигляді [2].

На сьогодні актуальність даного питання визначається вимогою до підвищення ефективності прийняття управлінських рішень та точною оцінкою матеріально-технічної бази. ГІС широко застосовується у землеустрої для створення та оновлення планово картографічних матеріалів. За останні роки обсяг землевпорядної та кадастрової інформації суттєво збільшився, а до переліку її одержувачів додалися державні адміністрації, органи земельних ресурсів та сотні державних, комунальних та приватних землевпорядних організацій. Проте, відсутність належної уваги, фінансування та відповідних методик

привела до того, що стан крупномасштабних матеріалів є вкрай незадовільним, їх актуалізація на загальнодержавному рівні практично не проводилась.

Тому проблема оновлення та інтеграції векторних та растрових даних на сьогоднішній день постала в Україні надзвичайно гостро. Для успішного вирішення цих задач необхідне програмне забезпечення, що дозволяє на основі ГІС створити єдине інформаційне середовище, що включає в себе як стандартні функції ГІС, так і технологічні, пов'язані із сучасними методами отримання даних (GPS) та їх представлення (клієнт-серверні та інтернет-технології).

Важливою властивістю сучасних ГІС є те, що вони забезпечують розробку і аналіз значної кількості варіантів проектних рішень, створення рекомендаційних та управлінських карт на регіони, що дає можливість віднайти найоптимальніше еколого-економічне обґрунтування системи заходів щодо організації території і охорони земель новостворених агро структур, формування їх сталого землекористування, відтворення природних агроландшафтів, оперативного контролю використання земельних ресурсів, прогнозування можливих ерозійних процесів, створення протиерозійної організації території. Накопичення інформації про деградовані і малопродуктивні землі забезпечує оперативне обґрунтування їх консервації [3].

Головною метою землеустрою є організація раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища, поліпшення природних ландшафтів і реалізація земельного законодавства. У даний час застосовується автоматизована обробка даних, ефективність якої полягає у підвищенні продуктивності праці, що забезпечує більш швидке виконання завдань, виключає дублювання інформації.

Автоматизована система обробки інформації включає наявність програмного комплексу з обробки матеріалів польових вимірювань, засоби автоматизованого введення даних та графічної інформації, програми для обробки графіки та автоматизованого креслення, пристрої виведення графічної і текстової інформації.

Основні тенденції розвитку топографо-геодезичної та картографічної діяльності в Україні обумовлюються розвитком інформаційних технологій, глобальних систем визначення місцезнаходження об'єктів, аерокосмічних систем високої роздільної здатності для отримання інформації про Землю, цифрових методів обробки зображень та геопросторової інформації тощо.

На стан справ у цій сфері здійснюють вплив такі чинники, як розвиток глобальної та національної інфраструктури геопросторових даних (збирання, обробка та розповсюдження), широке використання геоінформаційних систем і телекомунікаційних технологій; розширення сфери використання цифрових технологій, впровадження мультиспектральних систем дистанційного зондування Землі, створення високопродуктивних засобів отримання просторової інформації про Землю в режимі реального часу; створення Європейської супутникової радіонавігаційної системи «Галілео» та створення на цій базі регіональних диференційних СРНС-мереж, які забезпечують виконання геодезичних робіт.

Отже, останні досягнення в комп'ютерних, інформаційно комунікаційних та космічних технологіях дозволяють вирішувати питання соціально-економічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію адміністративно-територіальних утворень, суб'єктів господарювання. Застосування ГІС-технологій дозволяє зробити кардинальні зрушення у прийнятті управлінських рішень з використання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки на різних рівнях.

Бібліографічний список

1. Тевяшев А. Д., Ткаченко В. П., Губа М. І. Геоінформаційні системи: навч. посіб. Харків: ХНУРЕ, 2017. 392 с.

2. Ступень М. Застосування ГС-технологій при виконанні грошової оцінки земель. Землевпорядний вісник. Випуск 2. 2008. С. 45–47.
3. Лук'яненко С., Гайдаржи В., Дацюк О. Побудова навчального процесу в галузі геоінформаційних систем. Моделювання та інформаційні технології : збірник наукових праць. Київ : ІПМЕ ім. Г.Є. Пухова НАН України, 2010. Вип. 57. С. 13–21.

Чиж Іван

Науковий керівник: Черніцька Галина, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Для проведення різноманітних досліджень в галузі використання земель, успішного планування і правильної організації сільськогосподарського виробництва фахівцям необхідно мати в розпорядженні дані про площі, зайняті під різними сільськогосподарськими культурами, та відомості про щорічні зміни цих площ. Для отримання такого роду інформації використовуються методи дистанційного зондування.

Для прогнозування урожаю необхідно протягом певного періоду проводити лазерне сканування, фотографування і спектрофотомерування місцевості, фіксуючи, за панування яких метеорологічних умов і інших природних чинників, що визначають урожай сільськогосподарських культур, був отриманий той або інший знімок і який урожай був отриманий з цих полів згодом.

Порівнюючи знімки поточного сезону з знімками місцевості, отриманими у відповідний період в попередні роки за схожих погодних умов, і враховуючи наявність чинників, що знижують урожай, фахівець може скласти правильний прогноз урожаю культур конкретного поля.

Техніка дистанційного зондування забезпечує широкі можливості отримання високоякісної інформації про особливості використання земельних ресурсів у сільському господарстві.

Аналіз даних, отриманих в результаті застосування космічних знімків для вивчення використання сільськогосподарських земель, дозволив зробити такі висновки:

- в системі класифікації земель, можуть бути успішно використані космічні методи дослідження природних ресурсів; близько 90 % даних, необхідних для всебічного аналізу використання сільськогосподарських земель, можна отримати за допомогою техніки дистанційного зондування;
- приблизно 2-5 % відомостей про характер землеволодіння, про призначення сільськогосподарських культур (на корм або насіння тощо) неможливо отримати на основі методів дистанційного зондування [2].

Методи дистанційного зондування земель базуються на реєстрації і подальшій інтерпретації відбитої сонячної радіації від поверхні ґрунту, рослинності, води та інших об'єктів. При використанні методів дистанційного зондування земель фіксування випромінювання виконується як із використанням хімічних фотографічних методів, так і електронних фоточутливих елементів. У першому випадку зображення поверхні земель фіксується на фотоплівці, що вимагає доставки її, проявлення і друку знімків. Дистанційне зондування дозволяє моніторити сівозміну та прогнозувати врожайність. Також ДЗЗ надає змогу моніторити ерозії ґрунтів та вирубування лісу, вивчати доцільність впровадження іригаційних систем. Подібна технологія поліпшить облік земель громад і дозволить підвищити дохід з оренди земель.

Технології дистанційного зондування земель являють собою досить ефективний інструмент для контролю сільськогосподарських угідь на рівні територіальних громад, що особливо актуально в умовах адміністративно-територіальної реформи та розширення повноважень громад. В Україні почав працювати перший портал відкритих геоданих для громад GIS Data. Це інструмент для розумного керування громадами, який містить понад 100 датасетів із 40 джерел та 13 порад щодо їх застосування [3]. Дані про економічний розвиток, промисловість, рекреаційний потенціал, забудову, актуальні та високоточні дані про ґрунти, сільськогосподарські культури, навіть погоду, тощо – все те, що потрібно кожній громаді для прийняття різних рішень та подальшого розвитку. Слід зазначити, що всі ці дані раніше знаходилися в різних джерелах [1].

Технології дистанційного зондування земель надають великий спектр можливостей для сільськогосподарського землекористування, таких як: ідентифікація та облік площ посівів; прогноз урожайності агрокультур; оцінка стану посівів агрокультур; визначення площ посівів; визначення ділянок, що потребують внесення добрив та агрохімікатів; контроль сівозмін та якості проведення агротехнічних заходів; визначення площ вимерзання агрокультур; площ пасовищ; аналіз результатів субсидіювання; оцінка снігового покриву, вологості; визначення уражених ділянок та багато іншого. Досвід показує, що використання аграрним підприємством такої інформації дозволяє підвищити ефективність землекористування. Це надзвичайно перспективно, адже йдеться про те, що можна не лише із землі спостерігати за космосом, а й вести спостереження з космосу, використовуючи ці дані для потреб аграрної сфери.

Бібліографічний список

1. Данкевич В.Є., Данкевич Є.М. Моніторинг сільськогосподарських угідь із застосуванням систем дистанційного зондування земель. Економіка АПК. 2019. № 8 С. 27-35.
2. Зацерковний В. І. Геоінформаційні системи і системи дистанційного зондування землі в задачах ефективного землекористування. Математичне моделювання в економіці. 2014. № 1. С. 40-48.
3. Почав працювати перший портал відкритих геоданих для громад GIS Data. URL : <https://selo.ua/ru/blog/pochavpracuvati-pershij-portal-vidkritih-geodanih-dla-gromad-gis-data>.

ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ, ЗЕМЛЕУСТРІЙ ТА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ

Брус Юрій

Науковий керівник: Вагилевич Тетяна, викладач

*Івано-Франківський фаховий коледж Львівського національного університету
природокористування*

ЛАНДШАФТНИЙ ПІДХІД В ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННІ

Еколого-ландшафтний підхід враховує ландшафтну диференціацію території з виділенням еколого-ландшафтних зон (типів, підтипів, видів) і передбачає устрій території по визначених частинах агроландшафту (місцевостях, урочищах, підурочищах, фаціях).

Землевпорядне проектування на ландшафтній основі починається при цьому з еколого-ландшафтного мікрозонування території сільської ради або сільськогосподарського підприємства, яке здійснюється в ході підготовчих робіт до складання проекту землеустрою і закінчується формуванням екологічно однорідних ділянок, до яких прив'язується система господарства, землеробства, природоохоронні ходи. Додатково проектуються організаційно-територіальні заходи, які підвищують екологічну стабільність території: мікрозаповідники, міграційні коридори, зони рекреації.

Планування територіального розвитку землекористування, на відміну від прогнозування, являє собою повний комплекс соціально-економічних, природоохоронних, організаційно-господарських, науково-дослідних та інших заходів, пов'язаний з ресурсами, джерелами фінансування, виконавцями і термінами виконання. Такі дії мають проводитися в межах районів, територій кількох сільських рад, територіально-виробничих комплексів і взаємоузгоджуватися із системою заходів з охорони земель та перспективами розвитку різних галузей економіки, формуванням землеволодінь і землекористувань.

У процесі переходу до ринкових відносин в Україні принципово іншими стають критерії територіальної організації сільськогосподарського землекористування, що спонукає до переходу від галузевого принципу управління економікою до такого принципу, який би значною мірою базувався на ландшафтно-кластерному підході.

Еколого-економічна спрямованість територіального планування землекористування очевидна. Пріоритетне значення має еколого-ландшафтна складова суті територіального планування розвитку землекористування. Первинний стан земельнорор можна розглядати як природну субстанцію, а вторинне – як засіб виробництва або нерухоме майно. Недооцінювання екологічної суті територіального планування землекористування є досить небезпечним. Природне походження й стан ландшафту, якість, розмаїтість, галузева й видова придатність земель визначають спроможність землекористування виконувати функції засобу виробництва, територіального базису, об'єкта соціально-економічних зв'язків. Переваги ландшафтного територіального планування землекористування, у порівнянні із звичайними методами впорядкування території, полягають у доцільності розвитку економіки й природокористування, застосовуючи єдність, цілісність, комплексність завдань і заходи щодо організації використання й охорони земель, забезпечення узгодженості інтересів через балансові відносини природних й економічних ресурсів, довгострокове збереження системоутворюючих елементів територіального устрою, багатоваріантність моделей, конструкцій і проектних рішень.

Еколого-ландшафтні властивості території мають особливе значення при вирішенні питань розселення, розміщення виробничих підрозділів і господарських центрів у великих

виробничих утвореннях, садиб у селянських (фермерських) господарствах. Важливо враховувати не тільки наявну в даний час й у перспективі продуктивність земель, але й санітарно-гігієнічний стан території і її ландшафтну привабливість.

Територіальне планування землекористування має забезпечити організацію використання й охорони земель як природного ресурсу, місця проживання і господарської діяльності людини, головного засобу виробництва у сільському та лісовому господарствах, об'єкта інших соціально-економічних зв'язків. До традиційного соціально-економічного обґрунтування землевпорядних рішень необхідний їх об'єктивний екологічний аналіз з використанням детальної і достовірної екологічної інформації [1,6]. Еколого-ландшафтний підхід враховує ландшафтну диференціацію території з виділенням еколого-ландшафтних зон (типів, підтипів, видів) для подальшого устрою території на визначених частинах агроландшафту (місцевостях, урочищах, підурочищах, фаціях). Землевпорядне проектування на ландшафтній основі починають з еколого-ландшафтного мікрозонування території, що проводиться у ході підготовчих робіт до складання проекту землеустрою, і завершують формуванням екологічно однорідних ділянок, враховуючи систему землеробства і природоохоронні заходи. Додатково проектується організаційно-територіальні заходи, що підвищують екологічну стійкість (стабільність) території: мікрозаповідники, міграційні коридори, зони рекреації, ландшафтно-екологічні вимоги [5].

Оскільки територіальне планування землекористування охоплює технічні, соціальні, економічні й ін. заходи, то для його еколого-ландшафтного обґрунтування вимагаються показники відповідного призначення. Для складових частин і елементів проекту землеустрою щодо територіального планування землекористування, що визначають екологічну, соціальну і виробничу інфраструктуру території, пріоритетні еколого-ландшафтні й агроландшафтні.

Досягнення найвищої ефективності територіального планування розвитку землекористування можливе лише за умов раціонального поєднання всіх напрямків організаційно-економічних факторів впливу на економіку землекористування, тобто воно має базуватися на системному підході, яким є ландшафтно-кластерний підхід. [3].

Бібліографічний список

1. Андрієшин І.М., Сохнич А.Я. Методологічні основи оптимізації охорони природи і землекористування / І.М. Андрієшин, А.Я. Сохнич. – Львів: Українські технології, 1998. – 207 с.
2. Блудова С. Н. Региональные кластеры как способ управления внешнеэкономическим комплексом региона // Вестн. Северо-Кавказ. госуд. техн. ун-та. Серия «Экономика».- № 2 (13).- 2004.
3. Вакараш В.В. Розвиток форм підприємницької діяльності в сільськогосподарському виробництві. автореферат дисертації на здоб. наук. ст.. к.е.н. Київ. 2013.21 с.].
4. Інституціоналізація природно-ресурсних відносин: [колективна монографія] / за заг. ред. д.е.н., проф., академіка НААН України М.А. Хвесика.-К.: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку», 2012. – 400 с.
5. Карасюк Е. Кластероискатели // Секрет фирмы, 2005.- №8 (95).
6. Нестеров Ю.В. Практичні поради зі збереження біорізноманіття у сільськогосподарських угіддях / Нестеров В.Ю. – Київ: Wetlands International Black Sea Programme, 2005. – 48 с.

Ворона Кирил

*Науковий керівник: Макєєва Людмила, канд. наук держ. упр., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ТЕРИТОРІАЛЬНО-ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

З 2020 року в Україні розпочався новий етап земельної реформи. Сьогодні питання, пов'язані з просторовим плануванням, є надзвичайно актуальними для громад з огляду на новий територіально-адміністративний устрій та отримані повноваження та ресурси.

Землі державної власності за межами населених пунктів за законом передаються у комунальну власність громад. З 2002 року органи місцевого самоврядування розпоряджались лише землями в межах населених пунктів (приблизно 12% території України). Віднині органи місцевого самоврядування будуть повноцінними господарями на своїй території, зможуть планувати, використовувати та розпоряджатися землею (крім земель оборони та земель державних підприємств, установ та організацій).

Просторове планування є одним з головних інструментів для досягнення сталого розвитку, який стоїть в основі довгострокових стратегій сучасних розвинутих країн.

Просторове планування використовується органами державної влади та місцевого самоврядування для впливу на майбутнє розташування та розподіл територій, розміщення населення та здійснення/ведення різних видів діяльності в просторі. Таке планування потрібне для збалансування потенційно конкуруючих потреб економіки, суспільства та збереження навколишнього середовища.

Новий етап покликаний змінити систему управління земельними ресурсами. Одним із завдань реформи є формування спроможних територіальних громад шляхом передачі в їх розпорядження сільськогосподарських земель державної власності як основного засобу виробництва та економічного розвитку територій. Наразі постає питання ефективного управління цими ресурсами. Саме просторове планування є тим інструментом, що допоможе територіальним громадам планувати свою діяльність комплексно, збільшити надходження до бюджетів і водночас зменшити корупційні ризики, спростити бюрократичні процедури й забезпечити вільний доступ до інформації про землю та спосіб її використання.

Отже, просторове планування – діяльність в публічному секторі, що відбувається на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях. Ця діяльність зазвичай призводить до створення просторового плану, в якому галузеві політики мають бути узгоджені між собою. За своєю суттю це є спробою суспільства впливати на просторовий розподіл людей, їх діяльність та ресурси [1].

У результаті прийняття Закону «Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо планування використання земель» відбулося спрощення документації з просторового планування для територіальних громад. Закон передбачає впровадження комплексного просторового планування територій громад. Комплексний план просторового розвитку території територіальних громад – це одночасно містобудівна документація на місцевому рівні та документація із землеустрою, що розробляється на всю територію громад. [2].

Отже, держава взяла курс на удосконалення просторового планування та управління земельними ресурсами. Створюється у разі ефективніша дворівнева система контролю за використанням та охороною земель: Перший рівень – органи місцевого самоврядування здійснюють контроль за найпоширенішими порушеннями на своїй території (самовільне захоплення та не цільове використання земель).

Другий рівень – Держгеокадастр здійснює нагляд за діяльністю ОМС, а також контроль у громадах де ОМС не здійснює контрольні функції. Віднині органам місцевого самоврядування надано можливість прийняти до свого штату інспекторів з контролю за

використанням і охороною земель (там де їх не буде, функції виконуватимуть інспектори Держгеокадастру)

Також заплановані зміни щодо регулювання землеустрою. Органи місцевого самоврядування затверджуватимуть землевпорядну та містобудівну документацію на всій території громади. Віднині без відома ОМС жодна ділянка не з'явиться в кадастрі, не розпочнеться будівництво. Органи місцевого самоврядування зможуть реєструвати межі громади в Державному земельному кадастрі. Відповідні вимоги до виготовлення проектів землеустрою щодо встановлення меж територіальної громади для можливості реєстрації такої території у ДЗК визначені даним законом. Громада зможе фінансувати проведення робіт із землеустрою на всій своїй території, а не лише на землях комунальної власності.

У рамках цієї реформи територіальні громади мають перспективи розпорядитися значними фондами земель сільськогосподарського та іншого призначення, що знаходяться в їх межах. Як вже прийняті законодавчі акти, та ті, що на часі, розширюють можливості територіальних громад по ефективному володінню й управлінню належним їм земельним фондом.

Важливим також є те, що перехід земельної ділянки із державної у комунальну власність не стане підставою для припинення права оренди та інших речових прав на неї. Внесення змін до вже діючого договору оренди зі зміною органу, що здійснює розпорядження такою земельною ділянкою – не вимагається, і буде здійснюватися лише за згодою сторін. Що може містити в собі проблему. Оскільки відомо, що в багатьох регіонах непоодинокі випадки, коли державні землі орендуються на довгі терміни під дуже низькі відсотки, це означитиме суттєві фінансові втрати для територіальних громад. Наразі реального механізму, як виправити подібну ситуацію немає. В таких випадках територіальним громадам буде необхідно на особистих комунікаціях з орендаторами домагатися змін договорів оренди, тепер вже земель комунальної власності, на більш вигідних умовах.

Отже, територіально-просторове планування в Україні є функцією державного сектора, покликаною вплинути на майбутній розподіл діяльності на відповідних територіях залежно від наявності земельних та інших природних і людських ресурсів. Це повинно забезпечити більш раціональну територіальну організацію використання земель і зв'язок між видами землекористування, збалансованість потреб розвитку і необхідності охорони навколишнього середовища та досягнення соціальних та економічних цілей. Територіально-просторове планування землекористування охоплює всі потенційні види використання земель, включаючи землі, придатні для сільського та лісового господарства, урбанізації, природно-заповідний фонд, рекреаційне землекористування тощо. Воно виконує функцію регулювання земельних та екологічних відносин і функцію розвитку землекористування.

Як регулюючий механізм (на місцевому, регіональному та / або національному рівнях) планування визначає дозвіл на здійснення тієї чи іншої діяльності на землі; як механізм розвитку — розробляє інструменти розвитку землекористування для надання послуг та створення інфраструктури, визначення напрямку розвитку сільських та міських районів, збереження земельних та інших природних ресурсів, створення інвестиційних стимулів та забезпечує безпеку життєдіяльності.

Бібліографічний список

1. Просторове планування у новому адміністративно-територіальному поділі. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12630>
2. Постанова Верховної Ради України “Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо удосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин” [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/297>

Восух Вероніка

Науковий керівник: Лавейкіна Євгенія, к.е.н., доцент

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

НАУКОВІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

У контексті вирішення проблем використання та охорони земельних ресурсів в нормативно-правових актах використовують такі терміни, як «оптимізація структури землекористування», «оптимізація землекористування», «оптимізація структури сільськогосподарських ландшафтів» або «оптимізація охорони та використання земель».

У науковій літературі оптимізація землекористування розглядається як така організація виробничого процесу, за якої земля використовується найраціональніше, її продуктивні властивості забезпечують хоча і не максимальний, але екологічно стійкий ефект за збереження родючості ґрунтів [2]. Однак, здійснення заходів щодо оптимізації землекористувань ускладнюються через необхідність досягнення компромісу між екологічним та економічним напрямками оптимізації.

Серед основних проблем оптимізації використання земель сільськогосподарського призначення варто виділити [1]:

- відсутність єдиного підходу щодо формування оптимальних землекористувань, недосконалість існуючих методичних підходів;
- недосконалість чинного земельного законодавства з питань охорони та використання земельних ресурсів, а саме в частині затвердження та впровадження нормативів оптимального співвідношення земельних угідь;
- зосередження більшої уваги на вирішення питання оптимізації землекористувань у межах агроландшафтів, тоді як потрібна масштабна оптимізація усіх земельних угідь.

Упорядкованість кожної земельної ділянки і всієї території характеризується розміром земельної площі, кількісним і якісним складом угідь і формою розташування території. На перший погляд, все це ніби технічні моменти, але неважко помітити їх соціальний аспект. Насправді розміри землеволодінь і землекористувань за площею землі в кожній формі власності та за цільовим використанням – це розподіл землі між соціальними групами. Вони визначають ступінь концентрації землеволодіння і землекористування, розподіл земель за власністю тощо. Кількісний і якісний склад угідь є показником суспільного поділу праці, і показником виробничих типів землеволодінь і землекористувань.

Враховуючи особливості землі як дефіцитного природного й економічного ресурсу при різко зростаючій потребі в ньому, необхідний системний підхід до форм землеустрою, які розвиваються відповідно до функціонування земельних відносин періоду переходу до ринкових відносин. Оптимальне використання земельних ресурсів охоплює внутрішньогалузеві і міжгалузеві відносини.

Нераціональність організації територій землекористувань, а інколи й відсутність її як такої призвела до формування неефективної системи використання земельних ресурсів, як з економічного, так і екологічного аспекту. Вирішення питань щодо оптимізації структури земель варто розпочинати з формування та встановлення нормативів оптимальної кількості лісів та лісовкритих площ у контексті збереження площ екологічно стабільних видів земельних угідь.

Загалом земельні відносини і механізми потрібно зводити до вирішення таких основних завдань оптимального використання землі, як головного засобу виробництва серед яких виділяємо [3]:

- розміщення виробництв з урахуванням еколого-економічної придатності земель і забезпечення максимуму економії ресурсо- і енерговитрат;

- вдосконалення структури розподілу земельних ресурсів за формами власності і формами господарювання на землі з найефективнішим еколого-економічним ефектом для регіону і держави в цілому
- планування забезпечення пріоритету й економіко-правового захисту використання кращих сільськогосподарських угідь у сільськогосподарському виробництві;
- комплексне регіональне планування охорони земельних ресурсів від нищівних процесів.

Бібліографічний список

1. Канаш О.П. Критичний огляд традиційних підходів щодо оптимізації землекористування. Землевпорядний вісник. 2010. №12 С.13–17.
2. Третяк А. М., Другак В. М. Наукові основи економіки землекористування та землевпорядкування. Київ, 2003 337 с.
3. Третяк А.М., Третяк Р.А., Шквар М.І. Методичні рекомендації оцінки екологічної стабільності агроландшафтів та сільськогосподарського землекористування. Київ, Інститут землеустрою УААН, 2001. 15 с.

Гребельник Ярослав

Науковий керівник: Мединська Наталія, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ПЛАНУВАННЯ ТА РЕНОВАЦІЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ПІСЛЯ БОЙОВИХ ДІЙ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Уся інфраструктура населених пунктів повинна бути запроектована так, щоби ми мали можливість захиститися, але щоб цей захист не порушував комфорту звичайного життя. Ми живемо й далі житимемо у вільному світі, з відкритими кордонами, з можливістю жити будь-де. Якщо ми вбезпечимо життя, але погіршимо щоденний комфорт, то люди просто переїдуть жити до іншого міста чи навіть країни. Ми хочемо зробити висновки з війни, щоб зробити наше життя кращим.

У роки Другої світової війни було зруйновано понад десять тисяч міст і сіл, багато з них потім відновили: мешканці відбудовували свої понижені будинки, Німеччина виплачувала репарації, європейські країни отримали економічну допомогу від США (відому як «План Маршалла»).

Так, у Польщі вдалося відбудувати Варшаву, зокрема історичний центр, хоч це й забрало десятки років (місто було зруйноване на 80 %). Так само довго відбудовували Вроцлав, здійснивши кілька поступових свідомих етапів: поверхневе відновлення, розчищення територій, реставрацію, зведення житлових масивів, планову реконструкцію, спорудження нових будівель.

Якщо поляки прагнули відтворити довоєнний вигляд своїх міст, то Роттердам у Нідерландах трансформували інноваційно: розбудували комфортну інфраструктуру, зокрема головну гавань міста, яка є важливим стратегічним портом. Такий підхід зробив Роттердам провідним фінансовим центром Західної Європи.

Під час відбудови Києва передусім дбали про відновлення житлового фонду; про відтворення довоєнного вигляду столиці не йшлося, бо місто зазнало страшних пошкоджень. Адже коли німецькі війська почали наступати і в Червоній армії зрозуміли, що Київ не втримати, радянські солдати замінували вулиці та будівлі історичного центру, унаслідок чого було зруйновано 324 пам'ятки, частина з яких — дощенту.

Шляхи відновлення країн у повоєнний період були різними, пріоритети визначалися потребами та особливостями конкретних міст. Нині, формуючи план відбудови України, важливо враховувати економічні, геополітичні, соціальні, культурні особливості держави та вимоги сучасної урбаністики. Недостатньо відновити пошкоджене — маємо нагоду переосмислити свій простір. Проаналізувавши напрацювання інших країн, поради урбаністів та архітекторів, нові підходи до проектування міст і воєнний досвід, ми зможемо побудувати наші простори безпечними, функціональними, інклюзивними та привабливими, якщо оберемо вдалу стратегію та грамотно освоїмо інвестиції.

Після перемоги важливе переосмислення розбудови, адже нові проекти мають враховувати досвід, який зараз переживає Україна. Саме тому, як зазначає міністр інфраструктури Олександр Кубраков (2022), нові будинки створюватимуться з бомбосховищами та укріпленими підземними паркінгами. Та більше: архітектор Олександр Столовий, проаналізувавши пошкодження конкретних будинків і міст, пропонує проектувальникам передбачати у квартирах:

комфортне та надійне укриття в кожному житловому будинку. У зонах активних бойових дій підвали стають для людей не просто місцем, де можна кілька годин пересидіти повітряну тривогу, а й місцем, де доводиться жити впродовж тривалого часу. Тому важлива не тільки надійність такого укриття, але й наявність комунікацій – світла, щоб підзарядити телефон і зробити чай, санвузла та в ідеалі – душевої;

передбачити у квартирі приміщення за двома стінами. Перша стіна бере на себе основну силу вибуху, а друга – приймає уламки снаряду, розбите скло чи шматки меблів;

проекувати евакуаційні сходи без виходу назовні. Олександр Столовий вважає, що треба зробити базовими сходи Н4 – це незадимлювані сходи, які розміщуються в тілі будівлі. Такі сходи є більш технологічними та дорожчими. Звісно, якщо ракета знесе всю секцію, то і їх не буде. Але якщо буде знищено одну-дві квартири на поверсі, то вони не постраждають. На відміну від іншого типу сходів Н1, які передбачають, що через коридор ви виходите на відкритий балкон, звідки потрапляєте на сходи. Під час війни вони небезпечні, тому що вам треба перетнути проміжок фасаду на вулиці. А є ще ймовірність, що цього проміжку фасаду вже немає. Тому ви просто не зможете спуститися, а будете заблоковані на своєму поверсі. Згадайте, як ракета влучила в куток будинку в Києві. Якби в цьому кутку були сходи з балкончиком, то верхні поверхи відрізало б від евакуації. І жителі мали б сидіти нагорі та чекати, поки їх дістануть. Але це дуже критично. Тому що в Києві багато 25-поверхівок, а евакуаційних машин, які можуть дістати вище 17 поверху, лише дві на все місто;

подбати про надійність і стійкість конструкції. Ми бачили, як після обстрілів розсипалися старі радянські панельки – обвалювалися цілі секції. Але, власне, ми бачили, як легко вони руйнуються й до війни – згадаймо вибух у багатоповерхівці в Києві. Наслідки після влучання снарядів у нові будинки – не такі руйнівні;

не відмовлятися від скляних фасадів, але використовувати сучасне скло. Вихід такий: встановити обов'язкові норми виконання скління, щоб воно було безпечним. Наприклад, воно має бути в триплексі. Поясню, що це таке. Кожна шибка у вікні має товщину від 4 до 12 см – це кілька шарів скла, проклеєні між собою плівкою. Так, коли скло розбивається, воно зависає, як на лобовому склі машини. Або є інший варіант безпечного скління – загартоване скло. Коли загартоване скло розбивається, то воно розлітається не на гострі шматки, а на кубики, які є менш травматичними;

обмежити висотність забудови. Варто проектувати будинки середньої поверховості – до 9 поверхів. Це оптимальна висотність для комфортної щільності проживання в міському середовищі та можливості евакуюватися. Нідерландський урбаніст Йен Гел говорить, що треба проектувати до 6 поверхів. Вважається, що середні можливості зору передбачають

упізнавання людини з висоти до 6-го поверху включно. З 7-го і вище можна впізнати людину хіба що за кольором футболки, а не за рисами обличчя. ;

будувати більш щільно. Якщо, приміром, бомба потрапляє у двір, то в зоні руйнації опиняються будинки, які оточують цей двір, але не наступні за ними. Тож, якщо робимо щільнішу забудову, то в зоні руйнації менша кількість людей;

обійтися без прямих широких проспектів. Треба мінімізувати проектування широких автомагістралей для авто, де асфальтована площа є суцільним плацом. Якби наші вулиці були зроблені за принципом мультимодальності – коли одна смуга для громадського транспорту, друга – для приватного, трамвайна лінія, велосипедна доріжка та тротуари з усіх боків, а ці смуги поділені між собою озелененням, бордюрами чи перепадами рельєфу – то ніякий танк би не проїхав. Він просто не помістився б, застряг. Я вважаю, що мультимодальність у формуванні вулиць – це і наша безпека. Місто стає непридатним для військових дій із використанням великої військової техніки, яка якраз і є нищівною.

вивільнити малі річки з колекторів. Нехтувати малими річками – це велика помилка. У радянський час вони були знищені меліорацією, обміліли та міліють далі. Треба змінити підхід до життя цих річок – не ігнорувати, а навпаки, робити більш повноводними, щоб поруч із ними розвивалися болотні території. Це важливо і для збільшення зони рекреації для людей, і для стійкості екологічної системи. І, як виявилось, це важливо для оборони. Мости знищили, і річку Ірпінь уже нічим не переїдеш. Це природний захист. Я думаю, коли проведуть аналітику, то впевняться, що маленька річка Ірпінь зіграла одну з найважливіших ролей в обороні Києва. Річки потрібні, їх не можна закопувати в колектори, як це зробили в Києві. У самому тільки Києві десятки малих річок, а ми, окрім Дніпра, майже жодної не бачимо. А виходить, що відкриті річки – це фортифікації.

Висновок. Опираючись на інформацію вище, можна дійти до висновку, що планування та реновація населених пунктів зруйнованих після бойових дій потребує суттєвих реформ та змін, ми повинні відновлювати міста за новими стандартами, роблячи міста водночас безпечними та комфортними для життя.

Бібліографічний список

1. Мединська Н.В. Еколого-економічна оцінка використання земель населених пунктів/НВ Мединська, І.Г. Колганова, Н.М. Задорожня//Агросвіт.-2017.-№ 21.-С. 26-29.-Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2017_21_6.
2. Інтернет джерело: <https://www.the-village.com.ua/village/city/architecture/325255-10-visnovkiv-pro-te-yak-buduvati>
3. Інтернет джерело: <https://ukrainer.net/vidbudova/>
4. Інтернет джерело: <https://bzh.life/ua/gorod/vosstanovlenie-razrushennyh-gorodov-ukrainy-posle-vojny-5-idej-ot-arhitekтора-yana-gejla-avtora-kniga-goroda-dlya-lyudej/>
5. Інтернет джерело: https://cepr.org/sites/default/files/news/BlueprintReconstructionUkraine_ukr.pdf

Гричук Юлія

Науковий керівник: Цуняк Анна, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗМІЩЕННЯ САДОВО-ПАРКОВИХ ОБ'ЄКТІВ

Садово-парковий об'єкт – це просторово локалізований об'єкт (середовище), в якому, як правило, поряд з рекреаційно-розважальною, реалізуються всі необхідні функції для забезпечення нормальної людської життєдіяльності.

Садово-паркові ландшафти необхідно розглядати в історії зміни одного періоду іншим, уявляючи процес тривалого становлення ансамблю, розрізняючи в ньому наслідки подій, авторський почерк творців, боротьбу різних художніх напрямів, поетичні відлуння минулих часів. Упродовж історії формування та функціонування садово-паркових ансамблів постійно відбувалася трансформація їхньої структури відповідно до модних тенденцій епохи або зміни соціально-економічного та політичного устрою держави, що призводило до перебудови системи світоглядних ідей [3].

Створення паркового середовища базується на ряді принципів:

- принцип системності та структурної ієрархії (цілісності та просторових зв'язків), який ґрунтується на взаємозв'язку та взаємозалежності архітектурно-композиційного рішення та природних чинників зовнішнього середовища;
- принцип цілісності (естетичної доцільності);
- принцип історичної спадкоємності, який передбачає формування садово-паркового об'єкта з урахуванням історично створених природних, культурно-історичних, етнографічних та інших національних чи місцевих традицій, а також подальший розвиток комплексу із збереженням принципів, закладених у об'єкті на попередніх етапах формування (принцип застосовується при відновленні чи реставрації садово-паркового об'єкта);
- принцип функціональної відповідності
- пошук функціональної структури, яка передбачає встановлення змістовних зв'язків, у тому числі візуально-просторових із структурованими компонентами та структурою парка в цілому, з найбільш доцільним зонуванням та режимом експлуатації об'єкта;
- принцип виявлення природної структури ландшафту;
- принцип архітектонічності композиційної та стильової узгодженості (гармонізації ландшафтної підоснови та архітектурних компонентів, природно-ландшафтної та архітектурної складової) [2].

При формуванні паркової композиції необхідно проаналізувати кожну з основних складових одиниць ландшафту у взаємозв'язку з іншими, враховуючи індивідуальний характер місцевості, принцип збереження та оновлення, принцип вільного простору, гармонійних композиційних зв'язків, контрастного сполучення, а також принцип індивідуальності [1].

За архітектурно-планувальною організацією можна виділити три основні типи садовопаркових об'єктів:

1. лінійний,
2. променево-кільцевий,
3. комбінований.

Лінійний передбачає утворення лінійного каркасу, який розбиває територію на пропорційні ділянки. Променево-кільцевий характерний для садово-паркових об'єктів, що розташовані за межами міста. Він представляє кільцеву схему, у якій пішохідна зона представлена променями. Комбінований – найпоширеніший. Його найлегше вписати як у кільцеву, так і у прямолінійну сітку планування міста [1].

Сьогодні більшість садово-паркових об'єктів перебувають у незадовільному стані. З метою збереження та поліпшення сучасної структури садово-паркових об'єктів необхідно вжити таких заходів:

- значно розширити їхні площі й поліпшити функціонування елементів інфраструктури;
- упорядкувати межі садово-паркових об'єктів та надавати більше уваги їх парагенетичним і парадинамічним взаємозв'язкам із прилеглими територіями;
- чітко окреслити роль та значення наявних і майбутніх садово-паркових об'єктів у структурі регіональних екомереж.

Бібліографічний список

1. Вітюк І.В. Методика формування садово-паркових об'єктів. Вінниця, 2016. 280 с.
2. Ковальський В.П., Вітюк І.В. Фактори, що впливають на формування та розміщення садово-паркових об'єктів. Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві. 2016. № 2. С. 69-73.
3. Кравцова І., Лаврик О. Просторово-часовий аналіз формування структури сучасних садово-паркових ландшафтів правобережної України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. № 4(73). С. 39-44.

Данилюк Владислав

Науковий керівник: Попов Андрій, д.е.н., професор

Миколаївський національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ МАСИВІВ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Сьогодні, питання запровадження в Україні консолідації земель сільськогосподарського призначення набуває все більшої актуальності, що підтверджується створенням цілої низки законопроектів та стратегій розвитку. Консолідація земель сільськогосподарського призначення спрямована на формування нових земельних ділянок (землеволодінь) та відповідно нової структури землекористування сільськогосподарських підприємств. Реалізація цих питань можлива лише за рахунок застосування заходів з землеустрою.

Прийняття у 2018 р. Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні" (далі Закон № 2498–VIII) було покликано на розв'язання існуючих проблем землекористування (вкраплення земельних ділянок інших землевласників (землекористувачів), черезсмужжя та далекоземелля) у масивах земель сільськогосподарського призначення і стати запобіжником для порушення прав та інтересів землевласників та землекористувачів.

Землевласник(и) і землекористувач(и), які зацікавлені в усуненні просторових недоліків своїх землеволодінь та землекористувань шляхом обміну земельними ділянками та/або належними їм правами користування земельними ділянками, мають сформулювати масив земель сільськогосподарського призначення (МЗСП). Для формування МЗСП зацікавленим сторонам спочатку необхідно замовити проведення інвентаризації МЗСП. Рішення про надання дозволу або відмову у проведенні інвентаризації надає: для земель державної власності – орган виконавчої влади, уповноважений здійснювати розпорядження земельною

ділянкою; в інших випадках – сільська, селищна, міська рада, на території якої розташований масив.

Проведення інвентаризації земель державної власності здійснює Держгеокадастр або його територіальний орган, а в інших випадках – юридичні або фізичні особи, що володіють необхідним технічним і технологічним забезпеченням та у складі яких працюють сертифіковані інженери-землевпорядники. За результатами проведення інвентаризації земель виконавцями розробляється відповідна технічна документація, яка погоджується та затверджується відповідно до ст. 186 Земельного кодексу України, та вносяться відомості до Державного земельного кадастру (ДЗК) про сформовані МЗСП (з присвоєнням облікового номеру) та земельні ділянки, відомості про які не були внесені до ДЗК.

Після формування МЗСП зацікавлені землевласники і землекористувачі усіх форм власності, розташованих у відповідному масиві, можуть ініціювати обмін (міну) земельними ділянками та обмін належними їм правами користування земельними ділянками шляхом взаємного укладання між ними договорів оренди (суборенди) відповідних ділянок на період дії договору оренди. При укладенні договору суборенди згода орендодавця не вимагається, при цьому орендар залишається відповідальним перед орендодавцем за виконання договору оренди. Припинення дії одного з договорів оренди, суборенди земельної ділянки, укладених у порядку обміну правами користування, припиняє дію іншого договору оренди, суборенди, укладеного взаємно, про що обов'язково зазначається у таких договорах.

Під час обміну (міни) земельної ділянки державної або комунальної власності, розташованої у МЗСП, на іншу земельну ділянку, розташовану у цьому ж масиві, обидві земельні ділянки повинні мати однакову нормативну грошову оцінку або не перевищувати 10 % різниці між нормативними грошовими оцінками.

Норма Закону № 2498–VIII дозволяє земельні ділянки державної чи комунальної власності під польовими дорогами, запроектованими для доступу до земельних ділянок, розташованих у МЗСП (крім польових доріг, що обмежують масив), передавати в оренду на сім років без проведення земельних торгів власникам та/або користувачам земельних ділянок, суміжних із земельними ділянками під такими польовими дорогами. Передача в оренду таких ділянок здійснюється за умови забезпечення безоплатного доступу усіх землевласників та землекористувачів МЗСП до належних їм земельних ділянок для використання їх за цільовим призначенням. Також, дозволено використовувати земельні ділянки під польовими дорогами, що розташовані у МЗСП (крім польових доріг, що обмежують масив), як для проходу (проїзду) до інших земельних ділянок, так і для вирощування сільськогосподарської продукції.

Особа, якій належить право користування істотною частиною МЗСП (далі – істотний землекористувач), має право орендувати інші земельні ділянки сільськогосподарського призначення, розташовані у такому масиві, а у разі якщо ці земельні ділянки перебувають в оренді, - на одержання їх у суборенду, за умови передачі їх власнику (орендарю) у користування (оренду, суборенду) іншої земельної ділянки, розташованої у цьому ж масиві, на такий самий строк та на таких самих умовах, якщо внаслідок черезсмузжя невикористання таких земельних ділянок створює перешкоди у раціональному використанні земельних ділянок, що перебувають у користуванні цієї особи.

Істотний землекористувач – це землекористувач, якому належить право користування (оренда, емфітевзис) земельними ділянками, розташованими у масиві земель сільськогосподарського призначення, загальною площею не менш як 75 % усіх земель масиву.

Землевласник або землекористувач, земельна ділянка якого передається в оренду (суборенду) істотному землекористувачу, має право на відшкодування майнової шкоди, завданої йому в результаті такої передачі, у повному обсязі, розмір якої визначається шляхом проведення відповідної оцінки.

Державна реєстрація правочинів (міни, оренди, суборенди) є завершальним етапом формування масивів земель сільськогосподарського призначення щодо об'єднання земельних ділянок такого масиву.

Проте така процедура не набула практичного застосування через цілу низку причин. По-перше, це бюрократично обтяжлива процедура отримання статусу істотного землекористувача для організації раціонального використання земельних ділянок шляхом укладання договорів оренди та / або суборенди з рештою земельних ділянок сільськогосподарського призначення у МЗСП. По-друге, це відсутність технічної можливості включення відомостей до ДЗК про МЗСП і присвоєння йому облікового номера об'єкта ДЗК за результатами проведення відповідної інвентаризації земель, хоча для цього існують усі законні та підзаконні підстави. По-третє, відсутні правові норми щодо обміну правами користування земельними ділянками в межах МЗСП, які не можуть передаватися у вторинне користування (емфітевзис та постійне користування).

Прийнятий Закон № 2498–VIII не став альтернативою консолідації земель та інструментом подолання недоліків сільськогосподарських землекористувань, що може лише погіршитися з відкриттям ринку земель сільськогосподарського призначення у липні 2021 р.

Бібліографічний список

1. Popov, A., Koshkald, I. Kniaz, O., & Trehub, O. (2019). Land fragmentation of agricultural enterprises in the context of administration of land. *Economic Annals-XXI*, 176(3–4), 80–90. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V176-08>
2. Popov A. (2017). Assessment of land fragmentation of agricultural enterprises in Ukraine. *Economic Annals-XXI*. Vol. 164, Issue 3/4. P. 56–60. <https://doi.org/10.21003/ea.V164-13>
3. Попов А., Мовчан С., Коломієць С, Леженкін І. Формування масивів земель сільськогосподарського призначення як альтернатива консолідації земельних ділянок. *Економічна та соціальна географія*. 2020. Вип. 84. С. 42–54.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні : Закон України від 10 лип. 2018 р. № 2498-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19#Text> (дата звернення: 30.04.2022).

Денисюк Анна

Науковий керівник: Гунько Людмила, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Просторове планування є одним з головних інструментів для досягнення сталого розвитку, який стоїть в основі довгострокових стратегій сучасних розвинутих країн. [1]

Розробка довгострокового стратегічного документа необхідна для визначення чинних тенденцій та закономірностей місцевого розвитку, формування на цій основі сценаріїв перспективного соціально-економічного та екологічного розвитку, визначення етапів та термінів досягнення місцевих пріоритетів. [2]

Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади – це новий вид документації, який є одночасно містобудівною документацією на місцевому рівні та документацією із землеустрою, охоплює всю територію територіальної громади на відміну від генеральних планів, які обмежуються лише населеним пунктом. [3]

Доступність матеріалів комплексного плану забезпечується відповідно до вимог Закону України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних». Органи місцевого самоврядування зобов'язані оприлюднювати інформацію на своїх офіційних вебсайтах та геопорталах геопросторові дані та метадані. [4]

За підтримки Програми USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО), були розроблені перші в Україні комплексні плани просторового розвитку громад відповідно до нового законодавства. Проекти розроблялися на базі Пісочинської та Роганської громад у Харківській області.

Голова Пісочинської громади зазначив, що громада вирішила розробляти план просторового розвитку, тому що містобудівельна документація була застаріла (генеральний містобудівельний план смт. Пісочин був розроблений в 1972 році) і з такою документацією неможливо залучити інвестора. [5]

Дані про 11605 (40%) населених пунктів із 29726 відсутні, але 13900 (47%) населених пунктів мають генеральні плани датовані до 1992 року. (рис. 1) [6]

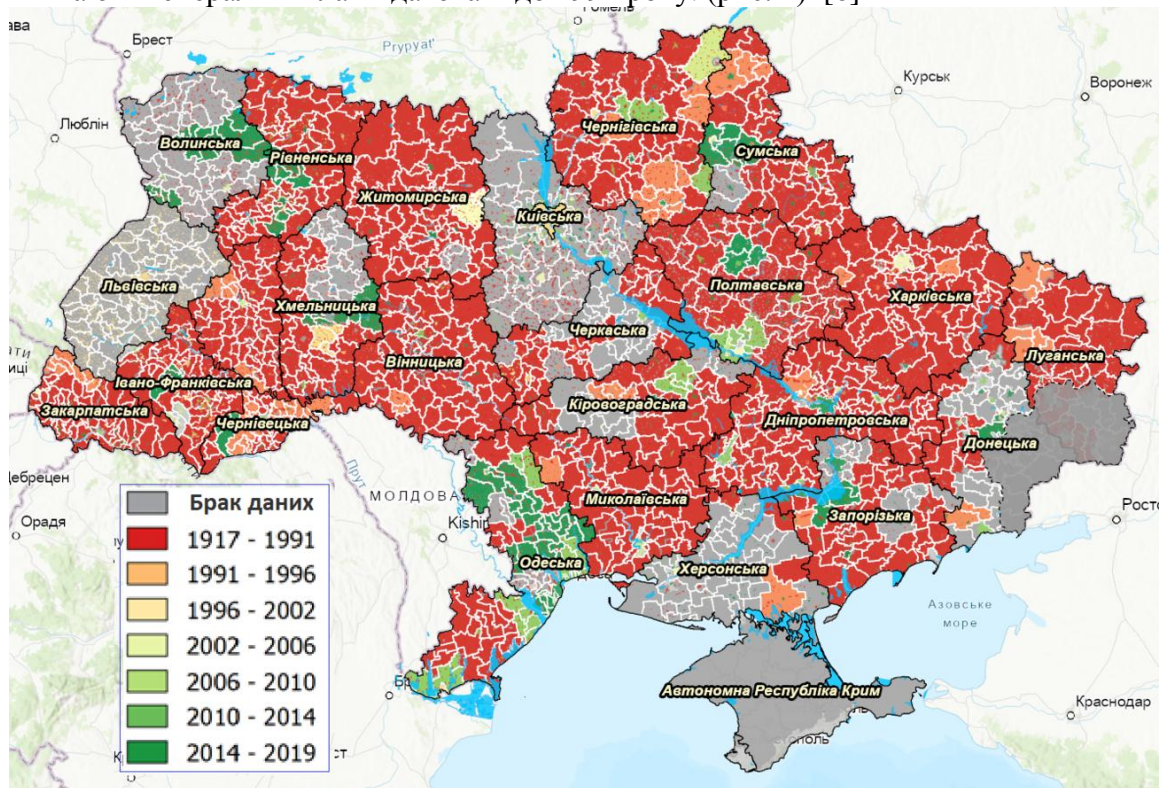

Рис. 1. Картосхема стану наявності генеральних планів на місцевому рівні

Отже, органи місцевого самоврядування повинні створити ефективну місцеву систему управління просторовим плануванням, провести інвентаризацію та систематизувати дані про свої території та активи, створити сталу систему моніторингу та забезпечити свою громаду прозорою та легітимною документацією з просторового планування, що дозволить залучати інвесторів, задовольняти земельні потреби своїх громадян тощо.

Бібліографічний список

1. Просторове планування в громаді // U-LEAD: [Веб-сайт]. URL: <https://u-learn.org.ua/p/spatial-planning>
2. Публичность градостроительной документации как предпосылка для эффективного общественного контроля за развитием урбанистических систем // Innovative (eco-)technology, entrepreneurship and regional development. 2018. № 2. С. 47-51. URL: <http://ojs.kaunokolegija.lt/index.php/ITE/article/view/248>

3. Невикористана у 2021 році субвенція на розробку комплексних планів просторового розвитку залишиться у громадах // Міністерство розвитку громад та територій України: [Веб-сайт]. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/nevykorystana-u-2021-roczy-subvencziya-na-rozrobku-kompleksnyh-planiv-prostorovogo-rozvytku-zalyshytsya-u-gromadah/>
4. Перші результати пілотного проекту з розробки комплексних планів просторового розвитку територій Пісочинської та Роганської громад презентовано на факультеті землевпорядкування // Національний університет біоресурсів і природокористування України: [Веб-сайт]. URL: <https://nubip.edu.ua/node/104975>
5. Громади та розробники отримали рекомендації щодо створення комплексних планів розвитку територій громад // Волинська обласна державна адміністрація: [Веб-сайт]. URL: <https://www.voladm.gov.ua/new/gromadi-ta-rozrobniki-otrimali-rekomendaciyi-schodo-stvorennya-kompleksnih-planiv-rozvitku-teritoriy-gromad/>
6. Просторове планування у новому адміністративно-територіальному поділі // Децентралізація: [Веб-сайт]. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12630>

Засць Олександр

Науковий керівник: Мединська Наталія, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ВІДБУДОВА ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЗРУЙНОВАНИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ

Вранці 24 лютого 2022 року росія розпочала широкомасштабне вторгнення в Україну.

Загальна сума прямої задокументованої шкоди інфраструктурі України від збройної агресії росії становить понад \$94 млрд, або майже 2,8 трлн грн, збільшившись за тиждень майже на \$2,4 млрд, свідчить оновлений аналіз у межах проекту "росія заплатить" команди KSE Institute за даними на 12.05.2022.

Загалом із початку війни росії проти України пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 208 підприємств, 508 медзакладів, 562 дитсадки, 295 мостів, 156 складів, 102 релігійні споруди, 83 адмінбудівлі, 27 нафтобаз і 12 цивільних аеропортів.

Коли ми говоримо про відновлені після повного руйнування міста, в першу чергу згадуємо про Німеччину. Найяскравіші приклади, про які напевно чув кожен – Берлін і Дрезден. У 1945 році обидва міста зазнали масштабних "килимових" бомбардувань авіацією союзників

Протягом багатьох років місто Дрезден було відоме як один із культурних центрів Німеччини з архітектурою в стилі бароко, садами та річкою Ельба. Під час війни американські війська підірвали місто, знищивши все в цьому районі. Усі історичні, культурні та соціальні будівлі були вщент зруйновані. Після закінчення Другої світової війни місто було відбудоване, але зі збереженням довоєнного архітектурного стилю.

Знакові будівлі, такі як Оперний театр і палац Цвінглер, були спроектовані так, щоб зберегти довоєнний вигляд.

Один з яскравих прикладів – Лондон, який за свою історію зазнавав кількох серйозних руйнувань. Велика лондонська пожежа 1666 року знищила близько 60% міста, головним чином у центральних районах. Тоді було прийнято рішення перебудувати центр Лондона абсолютно по-новому, щоб уникнути подібних пожеж в майбутньому. Новий генплан міста передбачав будівництво прямих широких вулиць і площ, замість вузьких витіюватих середньовічних вуличок. Всього було запропоновано 5 генеральних планів,

але жоден з них не був повністю реалізований, через брак коштів на помпезну забудову в стилі барокко.

Ще раз Лондон серйозно постраждав вже в 1940-1941 роках, коли гітлерівська авіація безжально бомбила британську столицю та інші важливі міста Сполученого Королівства.

Після війни Лондон почали досить швидко відновлювати, і знову зі змінами. Якщо в Німеччині міста намагалися відтворити максимально подібними до довоєнного вигляду, то в Лондоні навпаки вирішили піти іншим шляхом. З одного боку, зробили акцент на висотну житлову забудову, з іншого боку, створили нові міста-супутники, таким чином, вирішивши житлову проблему як для самих лондонців, що залишилися без житла, так і нових жителів, які стрімко прибували до міста.

Одночасно архітектори нового Лондона почали розвивати зелені зони в центрі міста – саме своїми численними парками і зонами відпочинку в наші дні Лондон відомий на весь світ.

Ще один післявоєнний приклад відновлення практично повністю зруйнованого міста – Варшава.

Рішення, які приймалися після Другої світової, впливають на рівень життя зараз. Сучасна система велосипедних доріжок Варшави стала можливою через те, що тоді в плані міста було закладені широкі транспортні проспекти: їх будували "з резервом" для додаткових трамвайних колій або для інших видів транспорту.

Крім того, важливими були компроміси. Генеральний план не завжди враховував наявність в певних районах будівель, що вціліли. Однак їх все ж таки не зносили, а адаптували плану забудови до кожного окремого випадку. Тоді це робилося з суто прагматичною метою: жилого фонду було омаль, дивно було б руйнувати будинки, коли тисячі людей не мали дому. За 30-40 років ці ж врятовані будівлі набули статус пам'яток архітектури.

Однак у сучасних реаліях відновлення міст відбувається значно швидше. Національна спілка архітекторів разом із військовими опрацьовує концепцію відбудови міст з урахуванням усієї інфраструктури за 2–3 роки. Принаймні, що стосується критичної інфраструктури.

Якою має бути відбудова? Данський архітектор та урбаніст, автор бестселера «Міста для людей» Ян Гейл у своїй нещодавній лекції зазначив, що відбудова міст має формуватися за таким принципом: «Спочатку люди, тоді простори їх взаємодії, а потім споруди». Тобто куди важливіше у відбудові міст після війни звертати увагу на вулиці та майдани, а не на будівлі.

За словами Слави Балбека, «спочатку потрібно вибудувати інфраструктурні та логістичні зв'язки. Це полегшить та прискорить процес».

Сьогодні ж життя й архітектура в місті має фокусуватися на людині і її зручності. Аби грамотно відбудувати міста, потрібно почати зі стратегії, яка закладає фундамент на 10–20 років, аби лише покращувати міста.

Відбудова України здійснюватиметься кількома силами — і внутрішніми ресурсами, і з допомогою інших країн, і з коштів спеціальних фондів. Наразі загальна схема тільки складається, однак вже є поступ на окремих напрямках. Так, Володимир Зеленський поставив уряду завдання розробити державні програми відбудови для всіх міст, які постраждали внаслідок російського вторгнення.

В Україні буде створена програма комплексного відновлення населених пунктів. Вона дозволить вирішити низку містобудівних питань, що виникли внаслідок військового вторгнення рф.

Відповідний законопроект №7282 12 травня цього року підтримав парламент.

До законодавства, яке регулює містобудівну діяльність внесено зміни, і запроваджено новий термін – Програма комплексного відновлення населеного пункту. Вона визначає

основні просторові та соціально-економічні пріоритети відновлення територій, які постраждали від боїв та надзвичайних ситуацій.

План комплексного відновлення населеного пункту (території) затверджується відповідною сільською, селищною, міською радою протягом 30 календарних днів з дня його внесення.

Також законопроектом пропонується дозволити під час воєнного стану встановлювати та змінювати цільове призначення земельної ділянки державної та комунальної власності. Власне йдеться про будівництво тимчасового житла та розміщення евакуйованих виробництв.

Документ спрямований на врегулювання широкого кола суспільних відносин, зокрема:

- встановлення спрощеної процедури для будівництва об'єктів капітального будівництва, призначених для тимчасового проживання осіб, внутрішньо переміщених осіб;
- встановлення спрощеної процедури для будівництва об'єктів капітального будівництва, призначених для тимчасового проживання осіб, внутрішньо переміщених осіб;
- встановлення процедури розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) внаслідок збройної агресії рф;
- створення правових підстав для вдосконалення процедури обстеження об'єктів нерухомого майна, які зазнали пошкодження внаслідок збройної агресії російської федерації;
- створення правових підстав для встановлення особливостей розроблення, затвердження, реєстрації, внесення змін до будівельних норм, набуття їх чинності та визнання їх такими, що втратили чинність або такими, що не застосовуються на період дії воєнного стану.

Шляхи відновлення населених пунктів у повоєнний період були різними, пріоритети визначалися потребами та особливостями конкретних міст. Нині, формуючи план відбудови України, важливо враховувати економічні, геополітичні, соціальні, культурні особливості держави та вимоги сучасної урбаністики. Недостатньо відновити пошкоджене — маємо нагоду переосмислити свій простір. Проаналізувавши напрацювання інших країн, поради урбаністів та архітекторів, нові підходи до проектування міст і воєнний досвід, ми зможемо побудувати наші простори безпечними, функціональними, інклюзивними та привабливими, якщо оберемо вдалу стратегію та грамотно освоїмо інвестиції.

Бібліографічний список

1. Інформаційне агенство УНІАН <https://www.unian.ua/society/vidnovlennya-ukrajini-yak-mista-yevropi-vidbudovuvalisya-pislya-povnogo-ruynuvannya-novini-ukrajini-11802297.html>
2. Інформаційне агенство «Інтерфакс-Україна» <https://ua.interfax.com.ua/news/general/831573.html>
3. Спеціальна версія журналу «ELLE UKRAINE SPECIAL ISSUE» <https://elle.ua/ludi/novosty/yak-ukransk-msta-postrazhdali-ud-rosyskogo-vtorgnennya-ta-shcho-potrбно-dlya-h-vdbudovi/>
4. ALENA FARBA ЗАКОРДОН 18.04.2022 <https://veterdoit.com/7-mist-shcho-buly-povnistiu-zruynovani-ale-povstaly-z-popelu/>
5. Офіційний вебпортал парламенту України <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39426>
6. Офіційний сайт Політичної партії «Слуга Народу» <https://sluga-narodu.com/yak-vidnovliuvatymut-zruynovani-mista-ta-sela-rada-pidtrymala-zakon/>

Зюзіна Ярина

Науковий керівник: Стойко Наталія, к. е. н. доцент

Львівський національний університет природокористування

ОБІГ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ : РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

31 березня 2020 року Президент України підписав Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення», яким передбачено включення сільськогосподарських земель у економічний обіг [1]. З 1 липня 2021 року в Україні дозволено купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення, що надало повноцінне право на розпорядження землями сільськогосподарського призначення, досягло виконання умови Міжнародного валютного фонду та завершило заключний етап земельної реформи. Згідно цієї процедури громадяни очікують на підвищення ефективності використання конкурентних переваг країни та її природних ресурсів, зміцнення стійкості економіки, створення робочих місць та підвищення доходів, поліпшення сільського розвитку та забезпечення гідного рівня життя громадян.

Основними умовами набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення є те, що продаж земель державної і комунальної власності забороняється, банки можуть брати землю у заставу, розрахунок за купівлю земель виключно у безготівковій формі. Станом на 28 січня 2022 р. в Україні укладено 86 419 угод у рамках ринку землі, на площу 219 493 га та на загальну суму у 3 805 338 472 грн. [3].

Згідно Закону до 1 січня 2030 р. ціна землі не зможе бути нижчою нормативної грошової оцінки. Незважаючи на те, що офіційної інформації про реальну ціну купівлі-продажу не висвітлено, в середньому експерти оцінюють її у 1-2 тис. доларів США за гектар, а подекуди і до 3 тис. і більше, особливо у Львівській, Київській, Черкаській областях. Звичайно це ще неврегульована вартість сільськогосподарських земель, адже ринок перебуває на стадії формування, і ціну буде визначати як попит так і пропозиція, а також якісне визначення вартості землі. Тут враховуються й такі чинники як: ціна землі не зростатиме високо, поки не будуть мати змогу купувати землю юридичні особи і іноземці, на вартість землі значно впливатиме місце розташування, кліматичні умови території, якісні характеристики ґрунтів, а при плануванні зміни в подальшому цільового призначення, то важливим чинником є саме місце розташування земельної ділянки.

Постає чимало питань щодо покупців земельних ділянок у перші роки та вигідності щодо продажу землі. Згідно даних щодо використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення в Україні станом на 2021 рік: 56% сільськогосподарських угідь використовують орендарі, орендуючи у власників, 8% – орендарі у держави, 29% – власники, 7% не обробляється. Із 41,4 млн га – 6,6 млн га займають агрохолдинги, 4,4 млн га належать фермерським господарствам, 6,3 млн га є у власності особистих селянських господарств, левову частину, що складає 21,2 млн га мають інші с/г підприємства та організації, а також 2,9 млн га не обробляється. Середня вартість оренди у Львівській області станом на 1 січня 2021 р. становить за приватну землю 1724 тис. грн./га, за державну землю 2953 тис. грн./га [2].

Попри фінансово-правові аспекти обігу земель, хочеться відзначити і про помилки під час виконання земельно-кадастрових робіт, які суттєво будуть знижувати якість ринку. Через тривалий період непублічності кадастрової інформації та низьку якість виконання земельно-кадастрових робіт значна кількість ділянок зареєстровані у державному земельному кадастрі із різноманітними помилками(починаючи від невірно визначених кодів цільового призначення і закінчуючи невірною фіксацією меж, коли зареєстрована земельна

ділянка може «опинитися» у кілометрах від її дійсного місця розташування чи наприклад у водоймі).

Ще одною проблемою постає самозаліснення паїв – відзначимо дві основні причини виникнення самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення: сільськогосподарські угіддя, перш за все рілля, з деградованими та малопродуктивними ґрунтами, які не використовуються (в основному землі запасу або невитребувані земельні частки (паї); земельні ділянки для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, які не обробляються, іншими словами – покинуті землі (в основному землі приватної форми власності). Відповідно дані землі потребують належного догляду, щоб усунути ці причини.

Напередодні відкриття ринку сільськогосподарських земель потрібно звернути увагу орендодавців і орендарів на такий важливий аспект, як необхідність встигнути привести всі ділянки в гарний стан у юридичному сенсі. Зокрема, треба зареєструвати чинні договори оренди в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно та зареєструвати земельні ділянки в Державному земельному кадастрі, якщо це ще не зроблено. Також необхідно перевірити ділянки на наявність помилок або накладок у Державному земельному кадастрі тобто історія всіх ділянок має бути повністю білою в усіх реєстрах, ділянки мають бути підготовленими до відкриття ринку землі. Це може попередити шахрайські та інші дії із цими ділянками з боку третіх осіб для заволодіння вашою землею.

Отож, щодо перспектив розвитку земель сільськогосподарського призначення в Україні, ми отримаємо:

- чітке визначення цілей і формату функціонування обігу земель сільськогосподарського призначення;
- запровадження консолідації земель як інструменту для: удосконалення структури сільськогосподарського землекористування та усунення помилок в земельному кадастрі; підвищення конкурентоспроможності агроформувань; охорони земель; збереження ландшафту, природної і культурної спадщини; раціонального використання природних ресурсів; поліпшення якості життя у сільській місцевості;
- стимулювання активності обігу земель сільськогосподарського призначення через: доступні кредити для дрібних фермерів; спрощену процедуру укладання угод із земельних операцій; надання переважного права на купівлю землі суб'єктам, які зарекомендували себе як якісні «добрі й дбайливі» господарі на землі;
- здійснення постійного моніторингу земельних операцій для комплексного аналізу стану і розвитку земельних відносин, підтримки прийняття обґрунтованих економічних й політичних рішень у цій галузі, удосконалення нормативно-правового забезпечення ринку земель.

Крім того, закон забезпечить повноцінну реалізацію права приватної власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення для громадян України, а також він сприятиме значному розширенню інвестиційних можливостей в аграрному секторі.

Бібліографічний список

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>
2. Ринок землі в Україні. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/892-rinok-zemli-v-ukrayini-mara-zemelnih-ugod-i-tsin-na-zemlyu-z-1-lipnya-2021-roku>
3. Ринок землі: загальна сума угод перевищила 3,8 мільярда. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/01/30/80076848/>

Калюх Альона

*Науковий керівник: Домбровська Олена, к.е.н, доцент
Державний біотехнологічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

Визнаючи право приватної власності одним з фундаментальних в демократичному суспільстві, держава розробила ряд механізмів спрямованих на закріплення права власності особи, ідентифікації власника та його майна. Подібні механізми потрібні для захисту від незаконних посягань, адже дозволяють визначити дійсну належність того чи іншого об'єкта конкретній особі. Одним з таких механізмів, що вже сприймається як належне — є інститути реєстрації земельних ділянок та права власності на них у відповідних державних реєстрах [1].

Реєстрація земельних ділянок – це правова сторона земельного кадастру, що забезпечує дотримання принципів недоторканості земельного фонду країни й охорону прав власників та землекористувачів на надані їм в установленому порядку землі.

Держава, проводячи реєстраційні роботи, з одного боку, виступає гарантом права власності на землю, з другого – здійснює контроль за використанням свого стратегічного потенціалу. Спираючись на реєстрацію земель, вона завжди використовувала її як правову підставу для стягнення земельного податку, через що земельний кадастр виконує свою найвідомішу з найдавніших часів фіскальну функцію.

Сьогодні реєстрація земельних ділянок перебуває на стадії становлення й удосконалення. Внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», прийняті Закон України «Про Державний земельний кадастр» та постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 № 1051 «Про затвердження порядку ведення Державного земельного кадастру» дозволили відійти від практики тимчасових порядків реєстрації земельних ділянок, а також прав власності або користування на них, і перейти до нової системи реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

З набранням чинності Законом України «Про Державний земельний кадастр» [2] та «Порядку ведення Державного земельного кадастру» [3], затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051, визначено новий порядок ведення державної реєстрації земельних ділянок.

Державна реєстрація земельної ділянки здійснюється під час її формування за результатами складення документації із землеустрою після її погодження у встановленому порядку та до прийняття рішення про її затвердження органом державної влади або органом місцевого самоврядування (у разі, коли згідно із законом така документація підлягає затвердженню таким органом) шляхом відкриття Поземельної книги на таку земельну ділянку.

Відповідно до законодавства державну реєстрацію земельної ділянки здійснюють державні кадастрові реєстратори територіальних органів земельних ресурсів. Державні кадастрові реєстратори наділені широкими повноваженнями щодо проведення реєстрації земельних ділянок. Саме вони приймають рішення про державну реєстрацію земельної ділянки або рішення про відмову у такій реєстрації. Послідовність проведення державної реєстрації земельної ділянки визначається Порядком ведення Державного земельного кадастру.

Архаїчною залишається практика здійснення державної реєстрації земельних ділянок, адже реєстрацію ділянки можна здійснити тільки в тому районі або місті, де вона фізично розташована. Чому ж не можна створити можливість для реєстрації ділянок незалежно від

місця розташування? Очевидно, що це суперечить «відомчим інтересам», адже коли реєстраційну процедуру можна здійснити лише в одному місці, завжди існуватиме можливість створити «вузьке місце» для заявників та поживне середовище для корупції. [4].

Щоб земельно-реєстраційні дані широко застосовували в повсякденній практиці, потрібно робити їх максимально наочними і доступними як для власників землі і землекористувачів, так і відповідних органів управління, на які покладено обов'язок використання цих даних. Реєстраційні дані мають бути простими і вільними від показників, які не потрібні для підтвердження прав на земельну ділянку і нерухоме майно. Наочність державної реєстрації земель та нерухомості досягається відображенням документації із застосуванням картографічних матеріалів відповідних масштабів.

Сучасний стан реєстраційних робіт характерний тим, що широко впроваджується комп'ютерна техніка, а отже, мають враховуватися принципи, зумовлені автоматизацією робіт під час створення реєстраційної системи. Це принцип системності, адекватності, розвитку, сумісності, стандартизації та ефективності.

Однак неможливо сказати, що дана процедура стоїть на місці і ніяк не розвивається. Як відомо 19 березня 2019 року набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2018 року №710, якою 64 внесено зміни до Порядку ведення Державного земельного кадастру (Постанова КМУ від 17 жовтня 2012 року №1051).

Вказані зміни дозволяють:

- кожному громадянину України отримувати вкопювання з Державного земельного кадастру у режимі онлайн з можливістю його друку на власному комп'ютері;
- сертифікованим інженерам-землевпорядникам подавати заяви про здійснення державної реєстрації земельної ділянки в електронній формі із застосуванням веб-технологій, з використанням особистого електронного цифрового підпису;
- сертифікованим інженерам-землевпорядникам проводити попередню перевірку електронних документів, які подаються для внесення відомостей до Державного земельного кадастру. Завдяки цьому, виконавці землевпорядних робіт самостійно виявлятимуть недоліки у електронних документах до їх подачі державним кадастровим реєстраторам;
- організувати он-лайн моніторинг усіх видів заяв, що опрацьовуються у Державному земельному кадастрі;
- скоротити кількість форм заяв щодо обмежень у використанні земель до однієї, що зменшить кількість випадків неузгодженостей під час подання відповідних документів як у заявників, так і у державних кадастрових реєстраторів;
- деталізувати підстави для відмови у внесенні відомостей до Державного земельного кадастру, що зменшить ризик виникнення необґрунтованих відмов державних кадастрових реєстраторів за результатами розгляду відповідних документів.

Спрощується процедура державної реєстрації земельної ділянки з урахуванням принципу екстериторіальності при наданні відповідної послуги. Реалізація проекту почалась ще у 2016 році, коли принцип екстериторіальності було поширено на процедуру погодження документації із землеустрою. Протягом одного дня система Держгеокадастру, випадково вибирала територіальний орган Держгеокадастру, який здійснюватиме погодження проекту землеустрою та передавала йому всі необхідні документи. Рішення про відмову або погодження документів приймалося в порядку черговості.

03 березня 2020 року, було прийнято Постанову КМУ №208, що з 1 травня 2020 року розширила перелік документації з землеустрою на яку поширюється принцип екстериторіальності (серед яких документація щодо інвентаризації та рекультивачії земель, необхідної для зняття та перенесення родючого шару ґрунту). Окрім того з тих пір на погодження до територіальних органів Держгеокадастру документація із землеустрою подається лише у електронній формі з використанням ЕЦП (висновки про розгляд отримуються також онлайн).

На практиці принцип екстериторіальності довів свою ефективність. За даними Держгеокадастру, із запровадженням екстериторіального погодження проектів відведення, відсоток негативних висновків скоротився від 40 до 15%.

Продовження ідеї екстериторіальності отримало в Постанові КМУ №455 від 03 червня 2020 року (вступила в силу 10 червня 2020 року), якою було запроваджено черговий дворічний пілотний проект із запровадження принципу екстериторіальності в державній реєстрації земельних ділянок.

Сучасна система Державного земельного кадастру, побудована з використанням сучасних інформаційних технологій, надає можливість за рахунок користування відомостями про об'єкти кадастру, що відображені на цифровій картографічній основі, оперативно отримувати необхідну інформацію про землі та земельні ділянки на всій території України. Об'єктивність та надійність відомостей, у цьому випадку, базується на отриманні інформації з єдиної бази даних земельного кадастру. Відомості до єдиної бази даних вносяться, перевіряються, систематизуються та впорядковуються за єдиними правилами кваліфікованими фахівцями. Завдяки використанню можливостей Інтернет-сервісів сьогодні є можливість зручного та оперативного користування відомостями автоматизованої системи Державного земельного кадастру широким колом користувачів.

Бібліографічний список

1. Земельні реєстраційні відносини: законодавче врегулювання URL: <https://uba.ua/ukr/news/7662/>
2. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 9 грудня 2011 року № 4152-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
3. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text>
4. Державний земельний кадастр: куди йдемо? URL: <https://agravery.com/uk/posts/author/show?slug=derzavnij-zemelnij-kadastrkudi-jdemo>

Качурець Максим

*Науковий керівник: Кошкалда Ірина, д.е.н., професор
Державний біотехнологічний університет*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Заходи, що направлені на охорону і раціональне використання земель повинні здійснюватися відповідно до чинного законодавства та нормативно-правових актів. Такими документами в Україні є: Земельний кодекс, Закони України «Про охорону земель», «Про державний контроль за використанням та охороною земель», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» тощо.

Раціональне використання і охорона земель передбачає співпрацю таких органів і організацій як: Міністерство аграрної політики та продовольства України, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Державна екологічна інспекція України, Національна академія наук України, Національна академія аграрних наук України, державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, землевпорядні організації, громадські об'єднання, землевласники та землекористувачі.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, наразі використовується 75 % всіх земель з яких у сільському господарстві задіяно 71 %, при цьому показник розорювання земель – 54 %.

Землеємність основних галузей економіки України в 2,5 – 2,7 рази вища, ніж у розвинених країнах світу. При цьому 2,4 млн га земель зайнятих водними об'єктами і вони недостатньо ефективно використовуються. І окрім цього є проблеми із забрудненням ґрунтів шкідливими хімічними речовинами, важкими металами і збудниками інфекційних хвороб.

Збитки від ґрунтової деградації українських земель за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України складають 40 – 50 млрд грн. В тому числі 23 – 28 млрд грн – від незбалансованих втрат гумусу й поживних речовин, а 17 – 22 млрд грн – від недобору продукції і втрат ґрунту через ерозію [1].

В таблиці приведена кількість малопродуктивних земель України, на яких необхідно запровадити внесення гумусу.

Таблиця. Кількість малопродуктивних земель України, тис.га

Назва ґрунтів	Кількість земель, тис. га
Ерозійно-небезпечні	16401
Еродовані	10485
Кислі ґрунти	9136
Солонцюваті ґрунти	1633
Перезволожені ґрунти	1569
Засолені ґрунти	1059
Заболочені	964

За даними таблиці видно, що в Україні найменше всього заболочених земель, а найбільше ерозійно-небезпечних.

Є два основних фактора, що негативно впливають на стан ґрунтів – це нераціональне використання земельно-ресурсного потенціалу держави і відсутність єдиної державної системи охорони земель. Нераціональне використання включає в себе такі проблеми, як відсутність науково обґрунтованих сівозмін та ґрунтозахисних технологій вирощування сільськогосподарських культур, порушення науково обґрунтованого співвідношення між внесенням органічних і мінеральних добрив і домінування оренди землі як форми використання, що призводить до зменшення стимулу в інвестиціях в якість земель. А другий фактор являє собою недостатньо розроблені землевпорядні регламенти, неузгоджені з законодавством державні стандарти у галузі охорони і раціонального використання природних ресурсів і відсутність нормативів щодо меліоративного, механічного та інших видів навантажень на землю [2].

Для забезпечення раціонального використання і охорони земель необхідно:

1. удосконалити розробки схеми землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань, раціонального використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць;
2. створити більш ефективну геоінформаційну платформу для моніторинга земель і якості ґрунтів;
3. запобігати необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб;
4. захищати землі від шкідливого антропогенного впливу, відтворювати і підвищувати родючість ґрунтів, підвищувати продуктивність земель лісового фонду, дотримуватися особливого режиму використання охоронюваних земель.

Бібліографічний список

1. Загальнодержавна програма використання та охорони земель до 2032 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://agropolit.com/spetsproekty/925-zagalnoderjavna-programa-vikoristannya-ta-ohoroni-zemel-do-2032-roku>.
2. Концепція Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2022-p#Text> , вільний. - Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель.

Кобцева Руслана

*Науковий керівник: Степаненко Тетяна, к.е.н., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ПИТАННЯ РЕКУЛЬТИВАЦІЇ ПОРУШЕНИХ ЗЕМЕЛЬ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Україна досить багата на корисні копалини. На її території розвідано близько 3 тисяч родовищ, більш ніж 80 видів корисних копалин, з яких 400 розробляється відкритим або підземним способом, що спричиняє порушення територій. Загальна площа яких становить 265 тис. га. Щороку під розробку корисних копалин виділяється 7–8 тис. га земель [1]. Виникає необхідність відновлення порушених територій і повернення їх до стану придатного для подальшого використання у народному господарстві.

Рекультивация, як напрям відновлення порушених гірничими роботами ландшафтів, виник у кінці XVIII століття і почав широко застосовуватись лише з XX століття. Це порівняно новий науково-технічний напрям в теоретичному і практичному плані. На даний час в Україні нагромаджений значний досвід біологічної рекультивации земель, які вивільняються після промислових розробок. Проте, немає чіткості в самій термінології.

У літературі термін «рекультивация» вперше зустрічається у праці російської вченої І.В. Лазаревої в 1962 році [2]. Запозичуючи цей термін у зарубіжних авторів, вона розглядає рекультивацию земель, як «спеціальний захід з підготовки ґрунту для сільськогосподарського або рільничого використання». Питання рекультивации порушених земель розглядали у своїх працях чеський вчений С. Штис (1962), Б.П. Колесникова (1974), С.С. Трофимов (1974), Л.В. Моторина і В.О. Овчинников (1975), І.І.Руський (1979). У науковій літературі США і Канади в рекультивации прийнято виділяти три терміни: restoration (повне відновлення), reclamation (біологічне відновлення), rehabilitation (відновлення порушених земель і наступне використання їх у господарстві із дотриманням екологічної рівноваги) [3].

На сьогодні, відповідно до ст. 166 Земельного кодексу України [4], рекультивация порушених земель – це комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель. Більш детально поняття розкривається у ст. 52 Закон України «Про охорону земель» [5]: рекультивация здійснюється шляхом пошарового нанесення на малопродуктивні земельні ділянки або ділянки без ґрунтового покриву знятої ґрунтової маси, а в разі потреби - і материнської породи в порядку, який забезпечує найбільшу продуктивність рекультивованих земель.

Технологічні питання здійснення рекультивации земель регулюються державними стандартами. З метою проведення окреслених у коментованій нормі заходів розробляються робочі проекти землеустрою щодо рекультивации порушених земель.

Об'єктами рекультивации є сильно змінені, порушені умови місцезростання. Даними об'єктами, насамперед, є: кар'єри з видобутку рудних і нерудних корисних копалин, породні

відвали кар'єрів і шахт, вироблені торфові поля, відвали відходів електростанцій, збагачувальних фабрик, металургійних і інших підприємств, звалища, пустирі, ділянки з порушеним рельєфом і ґрунтовим покривом вздовж трас каналів, доріг, трубопроводів, агроландшафти, території яких схильні до ерозії, дефляції.

Порушені землі класифікують за площею: велика (понад 50 га), середня (1-50 га), мала (до 1 га). Також в залежності від стану на них родючого шару ґрунту: знятий повністю, знятий на 50% і більше, перемішаний з нижчого рівня шарами, похований під неродючою породою на глибину 20 см і більше, забруднений нафтопродуктами, в місцях стоянки машин і механізмів.

В Україні перші наукові дослідження із рекультивації земель, порушених вугільною промисловістю, проведені інститутом лісівництва АН України в 1948 році. 28 серпня 1964 року Рада Міністрів України Постановою «Про заходи із впорядкування використання і рекультивації земель відведених підприємствам, будовам і геологорозвідувальним організаціям» зобов'язала промислові підприємства і організації, яким відводиться земля для добування корисних копалин, проводити всі необхідні роботи із відновлення вироблених площ та приведенням їх до стану придатного для господарського використання.

З 1971 по 1980 рр. рекультивація була виконана на площі 713 тис. га, тобто щорічний обсяг робіт становив 71,3 тис. га. Значні роботи ведуться на територіях Червоноградського та Нововолинського гірничих районів, Криворізькому і Керченському залізничних басейнах, Нікопольському марганцеворудному та Дніпровському і Донецькому вугільних басейнах [6].

Основним джерелом фінансування заходів з охорони земель є кошти, які надходять до відповідних місцевих бюджетів в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва. Рекультивацію порушених земель у 1990 році було здійснено на площі 19,2 тис. га, у 1995 – 8,4 тис. га, у 2000 – 3,7 тис. га, у 2005 – 2,1 тис. га, а в 2011 – 0,6 тис. га.

Державним бюджетом України на 2012 рік на здійснення заходів з охорони земель Держземагентству України в межах доведеного граничного обсягу видатків кошти взагалі не передбачено. Порівняно з 2007 та 2008 роками фінансування з Державного бюджету України на зазначені цілі зменшено майже у 20 раз (на ці роки було передбачено по 9 млн. грн), що унеможливило здійснення заходів з охорони земель належним чином.

З початку 2016 року рекультивовано 207,6 га порушених земель, а саме у таких областях – Волинська (15га), Дніпропетровська (70,3га), Донецька (73,9га), Луганська (15,5га), Полтавська (15га), Сумська (0,9га) та Харківська (17 га). З усієї площі рекультивованих земель більше 80 % (166,8 га) рекультивовано під сільськогосподарські угіддя [7].

Вивезення ґрунтової маси за межі території України, крім зразків для проведення наукових досліджень, забороняється імперативно передбачає ст. 53 Закону України «Про охорону земель» [5].

Процеси рекультивації порушених земель рекомендують поділяти на два основні етапи: гірничотехнічний і біологічний. Проте у практичному плані більш виправданим вважають визначення трьох етапів: підготовчий, гірничотехнічний і біологічний.

Підготовчий, або проектно-вишукувальний, етап включає: обстеження і типізацію порушених земель та земель, вивчення властивостей розкритих порід і класифікацію їх щодо придатності для біологічної рекультивації; визначення напрямів і методів рекультивації; складання техніко-економічних обґрунтувань (ТЕО) і технічних робочих проектів з рекультивації.

Гірничотехнічний етап передбачає виконання робіт щодо підготовки земель, звільнених, після гірничих розробок родовищ до подальшого цільового використання в народному господарстві. В цей період виконують селективне зняття, складування і збереження придатних для біологічної рекультивації розкритих порід, у тому числі

родючий шар ґрунту, селективне формування відвалів розкривних порід, за потреби планування і покриття спланованої поверхні шаром родючого ґрунту або потенційно родючих розкривних порід, засипання і планування деформованих поверхонь, влаштування під'їзних доріг, меліоративні та протиерозійні заходи.

Біологічний етап включає заходи щодо відновлення родючості порушених земель (агротехнічні, фітомеліоративні та ін.), спрямовані на відтворення флори і фауни. Біологічну рекультивуацію здійснюють землекористувачі, яким передають землі після гірничотехнічної рекультивації за рахунок коштів підприємств та організацій відповідного міністерства, які проводили на землях гірничі роботи.

Тож, рекультивація земель стала частиною агроекологічної проблеми, з якою пов'язані умови сільськогосподарського виробництва, зокрема спеціалізації господарства, умови формування врожаїв сільськогосподарських культур і родючість староорних земель.

У процесі вибору напрямку рекультивації земель необхідно мати на увазі, що рекультивовані землі і території, що їх оточують – після закінчення робіт, являють собою оптимально сформовану та екологічно збалансовану ландшафтну ділянку. Ефективність рекультивації значною мірою залежить від строків і якості її проведення та правильного вибору напрямку відновлюваних робіт.

Бібліографічний список

1. Виникнення, розвиток і сучасний стан рекультивації. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://helpiks.org/4-79101.html>.
2. Лазарева И.В. Восстановление (рекультивация) нарушенных территорий // Опыт районной планировки и градостроительства за рубежом. М.: Госстройиздат, 1962. 165 с.
3. Мартинова О.А. Рекультивация земель: конспект лекцій для студентів денної форми навчання галузі знань 0401 «Природничі науки» / О.А. Мартинова. – Донецьк: ДонНТУ, 2010. – 44 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ea.donntu.org:8080/bitstream>.
4. Земельний кодекс України: Закон України № 2768-III від 25.10.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/show/земельний>.
5. Про охорону земель: Закон України № 962-IV від 19.06.2003 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.
6. Волошин І. М. Методика дослідження проблем природокористування. — Львів: ЛДУ, 1994. — 160 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.refotext.com/referat-text-1857-9.html>.
7. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру: офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://land.gov.ua>.

Кобцева Руслана

Науковий керівник: Юхно Альона, к.е.н.

Державний біотехнологічний університет

ПРОБЛЕМА УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Земля була і залишається головним джерелом задоволення і першорядних потреб людини, є найважливішою ланкою усіх виробничих процесів і тому має велике значення в житті людей.

Управління земельними ресурсами здійснюється законодавчими, виконавчими органами влади та органами місцевого самоврядування, які регулюють земельні відносини і

визначають загальну стратегію розвитку системи землеволодіння і землекористування, правотворчості, правоохоронної діяльності тощо. Зміст діяльності виконавчо-розпорядчих органів з управління земельними ресурсами полягає в прогнозуванні і плануванні використання земельних ресурсів; установленні норм і порядку землеволодіння, землекористування, розподілу і перерозподілу земель; оперативно-розпорядчої, регуляторної і контрольно-наглядової діяльності за використанням і охороною земель. Основу процесів, які відбуваються у системі управління земельними ресурсами, складає безперервний інформаційний обмін. Засобом забезпечення цього обміну є землеустрій, земельний кадастр і моніторинг земель [1].

Земельні ресурси – основа розвитку сільської економіки, територіальний базис життєдіяльності громади та важливе джерело наповнення бюджету ОТГ.

Об'єднана територіальна громада (ОТГ) - це спеціальне адміністративно-територіальне утворення, що утворювалося в Україні під час реформи децентралізації у 2015-2020 роках шляхом добровільного об'єднання суміжних територіальних громад сіл, селищ, міст (відповідних сільських, селищних та міських рад) [2].

До основних проблем громад з управління земельними ресурсами відносять:

- невизначеність меж території юрисдикції ОТГ;
- ОТГ не має повних повноважень розпоряджатися землями державної та комунальної власності;
- недотримання надходжень до місцевого бюджету від плати за землю;
- неможливість спрямувати діяльність через брак інформації про ресурси;
- забруднення земель (засмічення території, звалища тощо);
- неможливість задовільнити проблеми та інтереси громадян в отриманні земельних ділянок;
- відсутність пропозицій для залучення інвесторів та ведення бізнесу;
- не здійснюється резервування перспективних для розвитку громад територій; - догляд та розробка меліоративних систем не здійснюється;
- незаконне використання безгосподарних лісів [3,4].

Для вирішення вищезазначених проблем та ефективного управління і використання земельних ресурсів необхідно розробити сталий алгоритм щодо впровадження земельного управління в ОТГ:

- збір даних про землі, що знаходяться в юрисдикції громад;
- створення інформаційної електронної бази;
- формування адресного реєстру та електронної картографічної основи;
- комплексна ідентифікація природних ресурсів;
- створення схеми сучасного використання земельних ресурсів;
- створення схеми обмежень у використанні землі;
- запланувати земельні поліпшення та заходи з охорони земель;
- створення схеми просторового планування;
- проведення (коригування) грошової оцінки земель;
- оприлюднення схем та проведення їх громадських обговорень.

Важливо раціонально використовувати землю об'єднаної територіальної громади. Громада визначає, яким чином може залучити інвесторів, використовуючи потенціал наявних земельних ресурсів. Наприклад, продумати, де можна встановити сонячні батареї, де побудувати ферму, а де розчистити та відкрити водойму для відпочинку місцевих мешканців. Іншими словами, запропонувати варіанти для започаткування бізнесу та створення нових робочих місць. Ці земельні ділянки потрібно не тільки визначити, але й показати на карті. Звісно, при використанні земель та розпорядженні ними необхідно врахувати державні, громадські та приватні інтереси. Задля цього громада має зібрати Робочу групу, куди входитимуть представники носіїв таких інтересів. Разом із цією групою

необхідно розробити карту-схему перспективного використання й охорони земель громади, що враховуватиме всі інтереси. Збереження лісів та насаджень, громади як учасники нових земельних відносин теж мають враховувати при плануванні своїх територій питання екології. Громадам необхідно позначити на своїх картах землі, які призначені для насадження лісів та створення рекреаційних об'єктів, закладення або відновлення лісосмуг та інших полезахисних насаджень. Крім того, необхідно показати землі для проведення гідротехнічної меліорації й консервації малопродуктивних та техногенно забруднених земель, визначивши, як такі території можуть сприяти покращенню стану екології у майбутньому. Те ж саме треба зробити й відносно об'єктів культурної спадщини та їхніх охоронних зон.

Всі ці напрямки необхідно врахувати і відобразити при розробці комплексного плану розвитку території об'єднаної територіальної громади.

Бібліографічний список

1. Третяк А.М. Управління земельними ресурсами: навч. посібник / А.М. Третяк, О.С. Дорош ; [за наук. ред. проф. А.М. Третяка]. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – 360 с.
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 12.05.2022).
3. Кубах С. Ефективне управління земельними ресурсами – інструмент економічного розвитку територіальних громад. URL: https://kse.ua/wpcontent/uploads/2019/06/Kubakh_06March_2019.pdf / (дата звернення: 12.05.2022).
4. Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> / (дата звернення: 12.05.2022).

Коваленко Денис

*Науковий керівник: Степаненко Тетяна, к.е.н., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ПРОЕКТИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО ОБГРУНТУВАННЯ ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ В УКРАЇНІ

З давніх часів земля використовується як джерело продуктів харчування людини. Та лише в другій половині ХХ століття людство чітко усвідомило, що земля при інтенсивному нерациональному використанні втрачає свою найціннішу властивість - родючість, а подекуди стає непридатною для сільськогосподарського виробництва, перетворюючись у пустирі та яри. Такий стан справ зумовлює особливу актуальність проблеми раціонального використання сільськогосподарських угідь. Раціональне використання земель означає науково обгрунтоване, розумне використання угідь з точки зору цільового призначення, ефективності, охорони і поліпшення. З цих причин раціональне використання земель набуває екологічного забарвлення. Екстенсивний характер природокористування, відомчий підхід до вирішення економіко-екологічних проблем призвели до їх загострення, а тому вони потребують невідкладного розв'язання.

В Україні ця проблема стоїть особливо гостро, оскільки аграрний сектор в народному господарстві держави займає одне із ключових місць, сільськогосподарська освоєність земель сягає 72,2%, а розораність 78,9%. За площею сільськогосподарських угідь та ріллі Україна посідає одне з перших місць в світі, для порівняння США має площу 982,6 675 млн. га, а загальна частка ріллі становить 18,90%. Площа Індії складає 316,6829 млн. га, а розораність 52,45%. Росія площа 1709,8246 млн. га – 7,62%. Китай – 959,6960 млн. га частка ріллі –

9,64%. Австралія – 769,2024 млн. га відсоток розораності – 6,11%. Канада 998,4670 млн. га рілля – 4,54%. Бразилія 851,5767 млн. га – 5,07%. Казахстан 272,4902 млн. га – 12,77%. Україна 60,37 млн. га - 55,16%, Нігерія 92,3768 млн. га – 32,69%.[1,2]

За роки радянської влади велась нищівна експлуатація земельного фонду України. Результат - ґрунти на території сільськогосподарських підприємств почали різко деградувати (утворювались яри, змивався родючий шар із схилівих земель, виснажувався ґрунт, утворювались пустирі) і тому на сьогодні термін “екологія” нерозривно пов'язаний із проблемами сільського господарства.

На даному етапі розвитку сільське господарство зіштовхнулось з проблемами, які погіршують екологічний стан ґрунтів, неможливість їх подальшого використання в сільському господарстві. Найбільш поширеними з них є:

- антропогенний фактор;
- нераціональне природокористування;
- деградація ґрунтів;
- забруднення ґрунтів;
- самовільне захоплення;
- висока розораність;
- ерозія ґрунтів;
- підтоплення та затоплення [2].

Саме тому, в таких складних екологічних умовах, стають як ніколи актуальними проекти еколого-економічного обґрунтування сівозмін, створення яких на кожне господарство в Україні дозволить вирішити майже всі вище наведені проблеми, та значно підвищить врожайність сільськогосподарських культур, родючість ґрунтів та покращить екологічну стабільність територій.

Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів», який набрав чинності 9 серпня 2010 року. Цим Законом передбачено, що земельні ділянки сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва використовуються відповідно до розроблених та затверджених в установленому порядку проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь і передбачають заходи з охорони земель [3].

Використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва без затверджених у випадках, визначених законом, проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від трьохсот до п'ятисот неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

На період до 1 січня 2017 року вимоги щодо використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва згідно з розробленими та затвердженими в установленому порядку проектами землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, поширюються лише на тих землевласників та землекористувачів, які використовують земельні ділянки сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва площею понад 100 гектарів [3].

Нині близько 20 тис. землевласників та землекористувачів використовують сільськогосподарські угіддя для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, загальна площа яких перевищує 100 га. Із них, 253 землевласники (землекористувачі) мають проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь та ще понад 1000 землевласників (землекористувачів) замовили виготовлення таких проектів. Як ми бачимо, з 20 тис. землевласників лише 5% мають

відповідні проекти на свої землекористування, це говорить про те, що на даний час в Україні не має чіткого механізму щодо впровадження проектів еколого-економічного обґрунтування, що говорить про байдужість держави у питанні збереженні та відтворенні родючості ґрунтів [3].

Еколого-економічному обґрунтуванню сівозміни має передувати комплекс організаційно-виробничих заходів щодо впорядкування угідь. У результаті сільськогосподарський товаровиробник має одержати проект, який забезпечить раціональне і ефективне використання усіх земель, створить сприятливі умови для підвищення продуктивності праці, мінімізації капіталовкладень, врегулює питання призупинення ерозійних процесів, визначить площі земель, використання яких є економічно неефективним та екологічно небезпечним. Окрім того, при складанні сівозмін необхідно враховувати нормативи оптимального співвідношення культур у сівозмінах у різних природно-сільськогосподарських регіонах.

Розробники проектів землеустрою несуть відповідно до чинного законодавства відповідальність за достовірність, якість і безпеку заходів, передбачених проектами землеустрою, що забезпечує еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь. Авторський нагляд за виконанням цих проектів здійснюється виконавцем і передбачає перевірку повноти та якості виконання заходів, окремих рішень, передбачених документацією, а також вимог нормативно-правових актів [3].

На сам кінець варто зазначити, що якщо ми не будемо раціонально та бережно використовувати земельні ресурси це призведе до катастрофічних наслідків з неможливістю повернути все до початкової стадії, для цього потрібно категорично змінити підхід до використання землі, припинити брати, а навпаки, почати повертати все в неї, підвищити екологізацію виробництв, та забезпечити відтворення родючого шару ґрунту, який так невпинно знищується в останні роки.

Бібліографічний список

1. Добряк Д.С. Еколого - економічні засади реформування землекористування в ринкових умовах. / Добряк Д.С. Бамбірда Д.І. К.: Урожай, 2006. –336 с.
2. Сучасний стан земельного фонду України // Веб-джерело: Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/18421120/ekologiya/suchasniy_stan_zemelnoho_fondu_ukrayini.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів: Закон України від 04.06.2009 р. № 1443-VI. зі змінами та доповненнями // Веб-джерело: Офіц. сайт Верхов. Ради України Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1443-17>

Коноваленко Ірина

*Науковий керівник: Коваленко Любов, к.п.н., доцент
Державний біотехнологічний університет*

КОНСОЛІДАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Консолідація земель – це особлива сфера наукової і практичної землевпорядної діяльності. З позиції розвитку землевпорядної науки консолідація земель має велике значення як галузь наукового знання, що потребує визначення його предмета і методу.

На міжнародному рівні питання консолідації земель досліджуються групою провідних спеціалістів Відділу землеволодіння і землеуправління при Продовольчій і

сільськогосподарській Організації Об'єднаних Націй (ФАО), Європейської економічної комісії при ООН. Зокрема J. Thomas [1], голова Управління консолідації земель у Німеччині, дослідив потенційний вплив та оцінку різних типів консолідації, L. Latruffe і С. Mouel сформулювали роль пріоритетного права при консолідації земель. Метою проведення консолідації земель є створення найбільш ефективних комерційних сільськогосподарських організацій. Тому в більшості зарубіжних держав існує заборона на поділ сільськогосподарських угідь на ділянки менше певного розміру.

Комплексна програма консолідації земель зіграла важливу роль у стимулюванні розвитку сільських районів в Західній Європі. Вона може в такій же мірі сприяти значному поліпшенню якості життя в сільських районах Центральної та Східної Європи. Перехідні країни зможуть витягти чимало вигод, використовуючи концепції і методи, розроблені в Західній Європі, але їм потрібно буде знайти нові підходи та рішення, що відповідають їх особливим умовам роздробленості земель; соціальної, культурної, економічної, правовій, адміністративній та політичному середовищі, в яких вони функціонують, і фінансових та інших ресурсів, які вони в змозі мобілізувати [2].

У Європі консолідація земель була терміново потрібна після приватизації феодальної землі для поліпшення інфраструктури землеволодіння, що складалася з великої кількості фрагментованих земельних ділянок. Перші ініціативи зосереджувалися на поліпшенні умов сільського господарства. Через якийсь час заходи щодо консолідації земель почали охоплювати управління водними ресурсами (Нідерланди), екологічний захист, сільську інфраструктуру і сільське оновлення.

В Іспанії, наприклад, коли планують консолідацію земель у міських чи сільських районах, муніципалітет подає запит в установу реєстрації земель щодо надання інформації про права власності на ділянки, які будуть задіяні у проєкт. Таким чином, щодо кожного об'єкта нерухомості вноситься запис стосовно певних земельних трансакцій. Якщо яка-небудь із задіяних ділянок продається, нові власники будуть проінформовані й зможуть це використати для консолідації або укрупнення своїх землеволодінь.

Норвегія є країною із давнім досвідом консолідації. Роботи з консолідації (щоправда, невеликі за масштабами) почалися тут ще у XVIII сторіччі. Перший законодавчий акт щодо консолідації датується 1821 роком. Втім, не зважаючи на це, земельно-консолідаційні роботи у країні ведуться й досі.

Консолідація земель за законодавством Норвегії розглядається широко і включає в себе не лише об'єднання земельних ділянок, але й інші заходи.

У Норвегії [2] плануванням використання земель, у тому числі консолідацією, займається агентство (Земельний суд), на яке покладено велику відповідальність. Ця структура розглядає спірні питання щодо прав власності та обмежень на них, зокрема прикордонні суперечки й експропріації. Саме тому Норвегія має один Земельний суд, що виконує комбіновані завдання консолідації та виносить судову ухвалу.

Показово, що Акт про консолідацію земель встановлює лише загальні, оціночні критерії необхідності проведення консолідації земель, не намагаючись віднайти якісь чисельні показники чи норми. Згідно із 1 Акту заходи із консолідації проводяться у разі складності ефективного використання земельної власності в існуючому вигляді та коли умови використання земельних ділянок стали несприятливими внаслідок будівництва, вдосконалення, технічного обслуговування й експлуатації публічних доріг, залізниць тощо. Також Акт містить і критерії, що визначають заборони проведення консолідації: як і у Фінляндії, консолідація не може бути проведена, зокрема, якщо втрати та незручності перевищують вигоди для кожної конкретної нерухомості. Особливий інтерес становить процедура примусової консолідації. Вона може бути ініційована як власником нерухомості, так і низкою уповноважених органів (за наявності умов, визначених законом). Справа про консолідацію розглядається спеціальними земельними консолідаційними судами двох

інстанцій, до участі у розгляді консолідаційної справи, за загальним правилом, залучаються присяжні засідателі. Загалом, саме існування земельних консолідаційних судів у Норвегії є цікавим досвідом, існування таких судових інституцій для Європи, за твердженням зарубіжних авторів, є унікальним. У вітчизняній доктрині висловлюється пропозиція створити в Україні спеціальні суди для розгляду земельних спорів, при чому в її обґрунтуванні іноді наводиться посилання на досвід інших країн. Водночас. Порівняння досвіду Норвегії з досвідом інших країн, де успішно здійснюється консолідація, не дає підстав стверджувати, що існування або відсутність спеціальних земельних консолідаційних судів саме по собі впливає на ефективність здійснення консолідації.

Процеси консолідації земель у Східній та Центральній Європі тривають і нині. Деякі з цих країн взяли курс на політику довготермінових програм, інші лише починають практикувати й втілювати пілотні проекти у вибраних районах. Для ефективного ведення сільського господарства мають бути науково обґрунтовані розміри господарств. Для держави консолідація земель є практично новим, невирішеним заходом. У зв'язку з цим консолідація земель в аграрній сфері України є актуальною проблемою сьогодення.

Таким чином, консолідація земель у зарубіжних країнах здійснюється на різних засадах, виходячи із існуючих у цих країнах соціальних, економічних, екологічних та інших умов. При цьому ймовірним виглядає те, що окремий позитивний досвід проведення консолідації земель у країнах з більш розвиненим консолідаційним законодавством може застосовуватися також і у інших державах. Зазначене обумовлює актуальність проведення порівняльно-правових досліджень консолідації земель. Аналіз наукової літератури свідчить, що консолідація земель може бути як складовою масштабних земельних реформ, так і нормальним повсякденним процесом.

Бібліографічний список:

1. Joachim T. Property rights, land fragmentation and the emerging structure of agriculture in Central and Eastern European countries. V. 3. № 2. 2006. P. 225 – 275.
2. Радомський С.С., Тимошевський В.В., Попов А.С. та ін. Управління земельними ресурсами. Сталий розвиток сільських територій. TEMPUS IV. Т. 6. Донецьк: УНИТЕХ, 2012. 461 с.

Кравченко Альона

*Науковий керівник: Макєєва Людмила, канд. наук держ. упр., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ АГРОЛАНДШАФТІВ

Як відомо, ґрунти є найважливішим і невідновлюваним природним ресурсом. І від збереження ґрунтів і екосистем у цілому залежить пристосування людства до невідворотних змін клімату. Загрози для європейських ґрунтів визначені положенням доповіді про Всесвітні ґрунтові ресурси (WorldSoilStatus, 2015), включаючи зміни вмісту органічного вуглецю, дисбаланс поживних речовин і ерозію ґрунту від вітру або води, провідних щодо втрати цінного шару ґрунту і забруднення водного середовища. Наукова світова спільнота прискіпливо вивчає процеси ерозії ґрунтів і розробляє ефективні заходи боротьби з нею [1].

Керівникам сільськогосподарських підприємств і фермерам, а також новообраним очільникам місцевих громад слід усвідомити важливість землеустрою для збалансованого розвитку території, охорони довкілля і підвищення інвестиційної привабливості земельних ресурсів, підвищення продуктивності кожного гектара землі.

Площа сільськогосподарських угідь, що зазнають згубного впливу водної ерозії, в Україні становить 13,3 млн га (32% загальної площі), у тому числі 10,6 млн га орних земель. У складі еродованих земель налічується 4,5 млн га із сильно- та середньозмитими ґрунтами, 68 тис. га повністю втратили гумусовий горизонт.

Ерозія ґрунтів є найсуттєвішим деградаційним процесом на території України, що погіршує стан довкілля, завдає значних економічних збитків, загрожує самому існуванню ґрунту як основному засобу сільськогосподарського виробництва і незамінному компоненту біосфери.

Необхідність ерозійного районування (зонування) земель викликана великим розмаїттям природних умов України, що зумовлює диференціацію підходів до протиерозійного захисту земель, їхньої охорони та здійснення заходів щодо підвищення продуктивності еродованих земель. Доведено, що незадовільна ґрунтозахисна ефективність впроваджуваних протиерозійних заходів значною мірою пов'язана з обмеженістю диференціації комплексу цих заходів стосовно різноманітних природних умов [2].

Наразі землеустрій стає технічною та юридичною основою для формування прав і обов'язків власників землі та землекористувачів, для забезпечення охорони земель як основного національного багатства, для планування розвитку територій.

Серед основних завдань землеустрою є:

- здійснення заходів щодо прогнозування, планування, організації раціонального використання та охорони земель на національному, регіональному, локальному і господарському рівнях;
- організація територій сільськогосподарських підприємств із створенням просторових умов, що забезпечують еколого-економічну оптимізацію використання та охорони земель сільськогосподарського призначення, впровадження прогресивних форм організації управління землекористуванням, удосконалення співвідношення і розміщення земельних угідь, системи сівозмін, сінокосо- і пасовищезмін.

Основними завданнями щодо охорони земель, які покладені на територіальні органи земельних ресурсів, є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

Землеустрій – сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил.

Заходи, передбачені затвердженою в установленому порядку документацією із землеустрою, є обов'язковими для виконання органами державної влади та органами місцевого самоврядування, власниками землі, землекористувачами, у тому числі орендарями.

Науковцями доведено, що найкращий ґрунтоохоронний (та й взагалі природоохоронний) ефект досягається у випадку застосування не окремих протиерозійних заходів, а їх взаємопов'язаних та взаємоузгоджених комплексів. Саме шляхом створення і функціонування ефективних комплексів протиерозійних заходів і досягається забезпечення екологічної стійкості агроландшафтів. У природних і господарських умовах України комплекси протиерозійних заходів найповнішим і найефектнішим чином були реалізовані у рамках розроблення ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території (КМОТ).

Основні складові цієї системи:

- диференційоване використання земель сільгосппризначення з урахуванням ґрунтово-ландшафтних чинників;
- контурна організація всієї території землекористування;
- адаптована до ґрунтово-ландшафтних елементів структура посівних площ і науково обґрунтованих сівозмін;

- заміна традиційних технологій обробітку ґрунту на ґрунтозахисні, адаптовані до зональних особливостей;
- консервація середньо— і сильноеродованих земель із наступним їх залуженням або залісненням;
- протиерозійні заходи постійної дії - гідротехнічні, лісомеліоративні та агротехнічні.

Аналізуючи багаторічний досвід впровадження контурно-меліоративної системи землеробства в складних екологічних умовах, можна зробити наступні висновки:

1) у зв'язку з реорганізацією сільгосп підприємств та утворенням нових агроформувань виникає потреба у створенні моделей оптимізації структури земельних угідь землеволодінь і землекористувань на основі еколого-ландшафтного підходу;

2) реалізація проєктів створення екологічно-стійких агроландшафтів без участі держави у фінансуванні протиерозійних робіт не має перспектив, так як гідротехнічні споруди можуть бути втрачені, якщо не здійснюватиметься комплекс робіт по догляду за ними, не застосовуватиметься економічне стимулювання щодо протиерозійної діяльності;

3) залишається актуальною проблема усвідомлення спеціалістами сільгосп підприємств різних форм власності щодо необхідності запровадження складових контурно-меліоративної системи землеробства, адаптованих до ландшафтних умов території землекористування.

Отже, для запобігання деградації земель необхідно застосовувати перехід від зональних систем землекористування до екологічно адаптованих. Вихідним принципом такого переходу є відповідність агроекологічного потенціалу ґрунтового покриву біологічним властивостям рослинних угруповань та здатність останніх протистояти деградаційним процесам. Це положення обумовлює необхідність коригування та уточнення основних підходів щодо ґрунтозахисних систем землеробства та організації території сільгосп підприємств з метою системної оптимізації використання природних і матеріально-технічних ресурсів, диференційованого адаптування землекористування до ґрунтово-ландшафтно-кліматичних факторів, а також регулювання деградаційних процесів.

Бібліографічний список

1. Захист ґрунтів від ерозії - запорука достатку кожного українця. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agroprof.com.ua/statti/1896-zakhyst-gruntiv-vid-eroziyi-zaporuka-dostatku-kozhnoho-ukrayintsyu>
2. Методичні рекомендації щодо здійснення ерозійного районування (зонування) земель. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0420219-04#Text>

Кулик Едуард

Науковий керівник: Попов Андрій, д.е.н., професор

Миколаївський національний аграрний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗЕМЕЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Потенціал сільськогосподарського виробництва України приваблює все більше інвесторів, як іноземних, так і вітчизняних завдяки великій кількості родючої орної землі та зростанню у світі попиту на продукти харчування. Приватне інвестування зростало в останнє десятиріччя, і на разі в Україні працюють одні з найбільших у світі аграрні компанії. Проте, для залучення інвестицій і спрямування їх туди, де вони найбільш потрібні, та максимізації

їх позитивного впливу, потрібно розв'язати кілька проблем у політичній сфері. Але ми зупинимося лише на одній – забезпеченні відповідальних інвестицій у сільське господарство, які набувають все більшої актуальності в умовах децентралізації управління земельними ресурсами та посилення ролі територіальних громад.

Під відповідальними інвестиціями розуміються інвестиції, які не завдають шкоди, мають поважати права людини, створюють запобіжні заходи щодо позбавлення законних прав володіння і користування власників й правонабувачів таких прав та не завдають шкоди навколишньому середовищу.

Основними суб'єктами, яких стосуватимуться сільськогосподарські інвестиції, є місцеві (територіальні) громади та землевласники (землекористувачі) з законними правами володіння та користування, фермери та їх організації (кооперативи), недержавні громадські організації та організації громадянського суспільства, аграрні підприємства, державні органи. Кожна з цих груп має притаманні лише їй важливі ролі і обов'язки, що пов'язані з відповідальними інвестиціями в сільське господарство. Але саме державні органи відіграють (повинні відігравати) вирішальну роль, оскільки вони несуть відповідальність за цільове використання інвестицій, що відповідають національним цілям розвитку, таким як захист прав людини щодо володіння та користування, гарантування продовольчої безпеки, поліпшення добробуту населення та захист навколишнього середовища.

Органи державного регулювання інвестиційною діяльністю в сільському господарстві часто покликані збалансувати свої власні політичні цілі, включаючи сприяння залученню інвестицій, які приносять користь як місцевим зацікавленим сторонам, так і інвесторам. Ця унікальна зв'язуюча роль дозволяє державним органам здійснювати (підтримувати) політичні та законодавчі реформи, які враховують інтереси приватного сектора (наприклад, ризики оренди землі, ринку земель), в той же час підвищуючи їх обізнаність про права на володіння/користування землею та існуючі пріоритети державної політики.

Нажаль, на сьогодні органи державного регулювання (управління) інвестиційною діяльністю не приділяють належної уваги (сталому) розвитку сільських територій у контексті відповідальних інвестицій у сільське господарство.

Однією з причин такого становища є те, що державні органи стоять осторонь під час інвестування у сільське господарство через механізм укладання сотні і навіть тисячі договорів оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення корпоративними підприємствами (агрохолдингами) – інвесторами.

На перший погляд держава і не повинна втручатися у орендні відносини, оскільки оренда земель стосується приватно-правових інтересів. І з цим можна було б погодитися, за умови, якщо це стосувалося б оренди не великих площ (до 100 га). Але у випадку коли агрохолдинги обробляють на орендних засадах тисячі гектарів, а в окремих випадках і понад 10 тис. га, то це вже стосується не лише приватно-правових інтересів, але й публічно-правових (загальнонаціональних) інтересів. Такі великі за площею масиви орендованих земель сільськогосподарського призначення слід розглядати не як сотні і тисячі окремих не пов'язаних між собою земельних ділянок, а як систему сільськогосподарського природокористування сільських територій, яке перебуває під особливою охороною держави, враховуючи конституційні норми щодо землі, як основного національного багатства. Саме з цих позицій державні органи з регулювання інвестицій повинні приймати безпосередню участь при укладанні договорів оренди однією компанією з сотнями або навіть тисячами землевласників, земельні ділянки яких можуть бути розташовані не тільки на території однієї сільської (селищної) громади.

Слід зазначити, що за відсутності державної підтримки, власники земельних ділянок (особливо що належать до вразливих і маргіналізованих груп населення) не мають змоги відстоювати своїх інтересів під час переговорів з великим агробізнесом, а тому нерідко здають, або навіть змушені здавати, в оренду свої ділянки за низькою орендною платою. Це

може стосуватися і продажу земель. Коли землевласник, не розуміючи цінність власного земельного активу, може продати його за безцінь, тим самим втрачаючи можливо єдиний засіб для існування.

Через необ'єктивні, не повні та не актуальні відомості у Державному земельному кадастрі та Державному реєстрі прав на нерухоме майно збільшується кількість земельних спорів, відправляючи землевласників (землекористувачів) одразу до суду. Отже, і тут держава стоїть осторонь забуваючи про те, що саме вона гарантує об'єктивність, актуальність і повноту внесення відомостей про права на землю до кадастрової і реєстраційної систем.

Усе це свідчить про слабе, неефективне стратегічне управління земельними ресурсами, що разом із корупційною складовою згубно впливають на соціальну стабільність, сталие використання навколишнього середовища, залучення інвестицій та економічне зростання.

Важливо при розробці національної інвестиційної стратегії не потрапити в ситуацію "перегонів до прірви", коли країни конкуруючи одна з одною, пропонують все більш щедрі та безмежні стимули, що призводить до ситуації, коли фінансові та інші вигоди від інвестицій можуть бути нижчими за витрати.

Основними обов'язками представників органів державного регулювання інвестиційним процесом у сільському господарстві, особливо якщо це стосується великих площ сільськогосподарських земель, повинні бути: орієнтування інвестицій відповідно до національних цілей (сталого) розвитку; перевірка доброчесності інвесторів та інвестиційної пропозиції; управління та підтримка процесу схвалення інвестиційної пропозиції і забезпечення безпечності інвестиції для землевласників і землекористувачів; забезпечення прозорості між усіма стейкхолдерами яких стосуються інвестиції; обговорення результатів оцінювання, моніторинг впливу інвестицій та пом'якшення наслідків від інвестицій.

Органи державного регулювання (управління) інвестиційною діяльністю повинні нести відповідальність за створення та впровадження сприятливого середовища, що сприяє відповідальному інвестуванню, а саме: забезпечення суттєвої правової та адміністративної бази для визнання, поваги та захисту прав на землю; забезпечення відповідного процесу затвердження інвестицій та залучення всіх зацікавлених сторін; вжиття заходів для запобігання спорів, конфліктів та можливостей корупції; забезпечення доступу до правосуддя для розгляду порушень прав володіння/користування.

Бібліографічний список

1. *Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests in the Context of National Food Security*. Rome : FAO, 2012. 40 p.
2. Попов А. С. Поняття, зміст і завдання консолідації земель: європейський досвід. *Землепорядний вісник*. Київ, 2015. № 1. С. 36–40.
3. Попов А.С. Відповідальні інвестиції у сільське господарство як основа розвитку сільських територій. *Сучасне українське село: соціальні та економічні виклики* : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті Валентина Івановича Тарасенка, 17–18 вересня 2020 р., Харків : ХНАУ, 2020. С. 169-173.
4. Політика щодо інвестування у сільське господарство: Україна. URL: http://www.oecd.org/globalrelations/Agricultural_Investment_Policies_Ukraine_UKR.pdf

Кульчицька Світлана

Науковий керівник: Лавейкіна Євгенія, к.е.н., доцент

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Територіальне планування є одним з ключових компонентів територіальної діяльності, має конкретний зміст і визначається як процес регулювання використання територій [3]. Система територіального планування в Україні включає:

- об'єкт планування (землі та об'єкти загальнодержавної, приватної, комунальної власності та власності місцевих громад);
- інституційні рамки (органи законодавчої, виконавчої, судової влади та місцевого самоврядування, установи, організації та підприємства, що виступають суб'єктами процесу планування та використання територій); -
- нормативно-правову базу (закони, законодавчі акти та нормативні документи, що регулюють правовідносини, які склалися при плануванні розвитку та використанні територій);
- ресурсне забезпечення (людські, майнові, фінансові та інші ресурси, необхідні для планування розвитку та використання територій).

Інституційна організація територіального планування і розвитку в Україні характеризується багаторівневою структурою і включає органи законодавчої влади, центральні органи виконавчої влади та їх регіональні (місцеві) підрозділи, органи місцевого самоврядування, місцеві органи виконавчої влади (місцеві державні адміністрації) та органи судочинства.

Територіальна діяльність взагалі й територіальне планування зокрема регулюються законодавством у галузі містобудування, земельних відносин, зокрема охорони та використання земель, охорони навколишнього природного середовища, використання ресурсів, зокрема надр, лісів, вод та ін.

Під плануванням територій розуміють процес регулювання використання територій, який полягає у створенні та впровадженні містобудівної документації, ухваленні та реалізації відповідних рішень [2].

Досліджено, що термін «містобудівна документація» означає затвержені текстові і графічні матеріали, якими регулюється планування, забудова та інше використання будь-яких територій, а не лише територій міст, на що перш за все орієнтує цей термін.

Ключовим об'єктом територіальної діяльності є земля, яка згідно з Земельним кодексом України [2] розглядається як територіальний базис, природний ресурс і основний засіб виробництва. Водночас об'єктами планування виступають територія України, території адміністративно-територіальних одиниць, їх частини та окремі земельні ділянки, тому планування територій здійснюється на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях [2].

Закон України «Про планування і забудову територій» [2] передбачає, що планування на місцевому рівні включає:

- розроблення та затвердження генеральних планів населених пунктів, схем планування територій на місцевому рівні та іншої містобудівної документації; -
- регулювання використання їх територій;
- ухвалення та реалізація відповідних рішень про дотримання містобудівної документації.

У той же час, містобудівна документація, як і подальші зміни до неї затверджується відповідною місцевою радою з визначенням строку її дії. Схеми планування територій на місцевому рівні визначають потреби у зміні меж населених пунктів або в територіях,

передбачених для містобудування, зонування територій для забудови та іншого використання, планувальну структуру території, а також інші питання, визначені державними будівельними нормами.

Відносини у галузі містобудування повинні бути спрямованими на формування повноцінного життєвого середовища, забезпечення при цьому охорони навколишнього природного оточення, раціонального природокористування та збереження культурної спадщини». Тому планування розвитку урбанізованих та сільських територій, що насамперед передбачає розробку містобудівної документації, має враховувати заходи щодо забезпечення стійкого розвитку та екологічної безпеки територій. У цьому аспекті дотримання встановлених законодавством вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, збереження та раціонального використання природних ресурсів, санітарно-гігієнічних вимог щодо охорони здоров'я людини, поведження з відходами є обов'язковим.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України: Закон України № 2768-III від 25.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14>.
2. Про планування і забудову територій: Закон України № 1699-III від 20.04.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1699-14>.
3. Хомич Л. В. Стратегія регіонального розвитку і планування території. Стратегічні пріоритети. 2007. №142 4(5), с. 142-149.

Лисицький Владислав

*Науковий керівник: Макєєва Людмила, канд. наук держ. упр., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Концептуальні принципи побудови інформаційного забезпечення екологобезпечного сільськогосподарського землекористування передбачають постійний розвиток і вдосконалення, зв'язок із планами й прогнозами, мають бути засновані на міжнародних стандартах, надавати можливість міжрегіональних зіставлень і порівняння з еталонними значеннями. Удосконалення інформаційного забезпечення в системі статистичного аналізу передбачає попереднє введення в структуру форм статистичної звітності блоку інформації щодо якісного стану земельних ділянок сільськогосподарського призначення, як власних, так і орендованих. Створення інформаційних баз даних, які сприятимуть прискоренню виконання вимог екологічної безпеки в рамках інтеграційних процесів, є перспективною нішею екобізнесу з диференційованим практичним застосуванням [1].

Аналіз сучасного стану сільськогосподарського землекористування свідчить про відсутність чіткої програми його розвитку в процесі земельної реформи. В Україні склалася складна еколого-економічна ситуація, яка пов'язана з погіршенням стану довкілля, тому сучасне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам екологобезпечного землекористування, а саме:

- розораність сільськогосподарських угідь досягає 80%;
- у сільськогосподарському обороті перебувають малопродуктивні й деградовані землі;
- зростає площа еродованих орних земель, забруднення земель промисловими відходами;

- нераціональне використання сільськогосподарських угідь призвело до зниження родючості ґрунтів;
- щорічні втрати гумусу складають 600-700 кг на 1 га площі сільськогосподарських угідь.

Таким чином, в умовах загострення екологічної ситуації, економіко-екологічну ефективність використання земельних ресурсів потрібно розглядати з точки зору збереження їх природного стану та підвищення стійкості агроландшафтів. Разом із тим практика показала, що основою всіх перетворень повинно бути екологобезпечне землекористування.

Проблема забезпечення раціонального використання та збереження земельних ресурсів повинна вирішуватись з урахуванням усіх аспектів земельних відносин – політичних, економічних, соціальних. Втручання держави у вирішення цієї проблеми зумовлює політичні аспекти земельних відносин. Від обставин і результатів використання земельних ресурсів залежить рівень життя сільського населення, від їх збереження – майбутнє всього суспільства, і в цьому проявляється соціальний характер земельних відносин. Водночас регулювання землекористування, стимулювання його екологічної зорієнтованості повинні здійснюватись насамперед за допомогою економічних важелів [2].

Багато питань, що визначають розвиток та формування екологобезпечного використання земель в сільськогосподарських підприємствах, законодавчо не впорядковані, не вирішене питання фінансового забезпечення для постійного відновлення родючості ґрунту, захисту земель від деградації тощо. Основою екологобезпечного сільськогосподарського землекористування в Україні повинна стати загальноприйнята у світі концепція сталого розвитку. Очевидно, що сталий розвиток повинен виходити з інтегрованого врахування трьох аспектів, хоча, як правило, у реальному житті переважно лише економічній складовій приділяється увага з боку суб'єктів господарювання.

У контексті впровадження комплексного підходу до планування та раціонального використання земельних ресурсів визначено такі цілі:

- проведення перегляду й розробка політики, спрямованої на підтримку оптимального землекористування і раціонального управління земельними ресурсами;
- удосконалення й зміцнення систем планування, управління та оцінки земельних ресурсів;
- зміцнення установ і координаційних механізмів у галузі землекористування та земельних ресурсів;
- створення механізмів сприяння активній участі всіх зацікавлених сторін у процесі прийняття рішень.

Для окреслення ефективних шляхів вирішення насамперед екологічних проблем землекористування провідне значення має аналіз та оцінка природно-ресурсного потенціалу територій і його земельно-ресурсної складової. Застосування такого підходу як до України в цілому, так і її регіонів зокрема дозволяє сформулювати природно-територіальні комплекси, визначити оптимальну галузеву структуру економіки регіонів, розрахувати природно-ресурсний потенціал території, а отже, показати цінність кожного регіону на загальнодержавному рівні.

Надмірна сільськогосподарська освоєність і розораність території є одним із головних чинників, які дестабілізують екологічну ситуацію в країні. Враховуючи сучасний екологічний та економічний стан аграрної сфери економіки, постає необхідність розробки моделі екологобезпечного розвитку землекористування. У контексті цієї проблеми дуже відповідальним завданням є визначення напрямів і характеру використання земельних ресурсів, які б поєднували збалансованість обсягів виробництва сільськогосподарської й іншої продукції з обов'язковим дотриманням умов щодо охорони навколишнього природного середовища в усіх можливих аспектах, з особливим акцентом на збереження ґрунтового покриву і підвищення родючості ґрунтів.

Екологічнобезпечне землекористування можливе тільки на основі ефективного землевпорядкування, з урахуванням сучасних умов і нових вимог. Досвід з цього питання дає змогу критично проаналізувати хибні тенденції з використання земель і визначити екологічні складові землевпорядкування, маючи при цьому на увазі, що екологічно допустиме є, як правило, економічно доцільним. Взявши на озброєння концепцію пріоритетності екологічних аспектів землекористування і відповідно кардинального перегляду напрямків використання сільськогосподарських (особливо орних) угідь, можна буде скоротити витрати на землеохоронні заходи, суворо дотримуючись об'єктивної придатності земель для їх використання у складі тих або інших угідь [3].

Отже, розвиток аграрних відносин, у контексті формування екологічнобезпечного сільськогосподарського землекористування, повинен базуватися на засадах створення крупних підприємств у формі товариств з обмеженою відповідальністю, агрофірм, акціонерних товариств тощо. Важливо, щоб розвиток ціноутворення на земельному ринку відбувався природним шляхом, а не під впливом адміністративно-командних методів. В умовах зародження вільної конкуренції, державному регулюванню мають підлягати безпосередньо механізми функціонування ринку землі, а не процес ціноутворення на ньому.

Бібліографічний список

1. Удосконалення інформаційного забезпечення екологічнобезпечного сільськогосподарського землекористування / Купінець Л.Є., Жавнерчик О.В. // Економіка АПК. - 2017. - № 2 - С. 61
2. Рациональне використання ґрунтових ресурсів і відтворення родючості ґрунтів: організаційно-економічні, екологічні й нормативно-правові аспекти: колективна монографія / за ред. акад. НААН С. А. Балюка, чл.-кор. АЕНУ А. В. Кучера. Харків: Смуґаста типографія, 2015. 432 с.
3. Макарова В.В. Екологічний компроміс як інструментарій раціоналізації і сталого використання земельно-природного ресурсу. URL: [http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/3627/1/Макарова%20В.В.%20Екол 104 огічний%20компромiс.pdf](http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/3627/1/Макарова%20В.В.%20Екол%20104%20огічний%20компромiс.pdf) (дата звернення: 18.06.2020).

Макарчук Олександр

*Науковий керівник: Домбровська Олена, к.е.н., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Нині мета реалізації заходів в межах проведення земельної реформи спрямована на удосконалення процесу управління земельними ресурсами завдяки використанню стратегічного менеджменту та підвищенню прозорості в процесі формування й реалізації земельної політики. Завдання земельної реформи, яка розпочалась ще 1991 року, полягає в перерозподілі земель для забезпечення сприятливих умов розвитку ринкових форм господарювання в аграрній сфері та досягнення на цій основі стабільного нарощування обсягів сільськогосподарського виробництва.

Реформування вітчизняної системи земельних відносин на початкових етапах своєї реалізації відбувалося за відсутності відповідного наукового підґрунтя та браку розроблених стратегічних перспектив розвитку у цьому аспекті, що, своєю чергою, спричинило виникнення низки складнощів у розв'язанні багатьох землевпорядних та господарських

завдань. Безумовно, що сучасне землевпорядкування має передбачати конкретну розробку реальних прогностичних та стратегічних рішень у площині забезпечення ефективної системи земельних відносин на базі ґрунтового наукового забезпечення, а також виступати результативним важелем державного управління у сфері землеустрою [1].

Основним нормативно-правовим базисом проведення землеустрою та функціонування землевпорядного механізму є Закон України «Про землеустрій» [2]: у ст. 2 закріплено, що землеустрій забезпечує реалізацію державної політики щодо використання та охорони земель, здійснення земельної реформи, вдосконалення земельних відносин, наукове обґрунтування розподілу земель за цільовим призначенням з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів, формування раціональної системи землеволодіння і землекористування, створення екологічно сталих агроландшафтів тощо. Наведена норма законодавчого документа підтверджує, що одним з головних пріоритетів землеустрою та землевпорядного забезпечення використання земель сільськогосподарського призначення є екологічний аспект.

Окрім того, основними особливостями землевпорядного забезпечення сільськогосподарського землекористування є: – організація використання та охорони земель із урахуванням конкретних зональних умов, узгодженості екологічних, економічних і соціальних інтересів суспільства, що забезпечують високу економічну і соціальну ефективність виробництва, екологічну збалансованість і стабільність довкілля та агроландшафтів; – забезпечення пріоритету вимог екологічної безпеки, охорони земельних ресурсів і відтворення родючості ґрунтів, продуктивності земель сільськогосподарського призначення; – забезпечення балансу інтересів всіх учасників земельних відносин в аграрній сфері з урахуванням економічних, екологічних та соціальних чинників сільськогосподарського виробництва [1].

Сьогодні сільськогосподарські землі приватної власності не можуть використовуватися на високому рівні інтенсивності без проведення їх власниками відповідних ґрунтозахисних та природоохоронних заходів. Тому важливо знайти правильний підхід до забезпечення розвитку та удосконалення системи землевпорядного забезпечення в Україні, що дозволить не лише покращити економічну та екологічну ситуацію на території країни, а й забезпечити сталий розвиток в майбутньому.

Після аналізу спеціальної літератури та наукових праць нами було встановлено основні напрями удосконалення землеустрою в Україні, які зможуть забезпечити економічний та екологічний розвиток сільськогосподарських територій, а саме:

1. Нормативно-правове забезпечення землевпорядкування
2. Еколого-економічне регулювання землеустрою: удосконалення системи інформаційного забезпечення землевпорядкування, удосконалення процедури консервації деградованих та малопродуктивних сільськогосподарських земель
3. Фінансове забезпечення землевпорядного механізму: формування дієвої системи фінансування та підтримки землевпорядних проектів та програм екологізації сільськогосподарського землекористування, удосконалення бюджетної політики в частині розподілу та використання земельних платежів з урахування екологізації землекористування.
4. Організація та планування сталого використання та охорони земель: створення нових та оновлення існуючих планово-картографічних матеріалів, в т. ч. ортофотопланів для об'єктивної інвентаризації земель, формування ефективного механізму консолідації земель сільськогосподарського призначення в умовах вільного ринку, запровадження інноваційних технологій землевпорядкування.

З метою планування землевпорядних заходів та витрат на землевпорядне забезпечення сталого сільськогосподарського землекористування на перспективу, необхідно вирішити наступні питання: встановити перелік землевпорядних заходів; визначити

структуру і оцінити обсяги землевпорядних робіт в натуральному і вартісному вираженні; визначити шляхи організаційного та фінансового забезпечення землевпорядкування.

Бібліографічний список

1. Грещук Г.І. Еколого-економічні засади землевпорядного забезпечення сталого використання земель сільськогосподарського призначення: дис...на здобуття наукового ступеня док. екон. наук за спеціальністю 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища». – Львівський національний аграрний університет МОН, Львів, 2019. – 458 с.
2. Про землеустрій: закон України від 22.05.2003 р. №858-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.

Нарадовий Богдан

Науковий керівник: Богіра Мирослав, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Новітній територіально-адміністративний устрій України, сьогоднішні повноваження та ресурси, отримані територіальними громадами (ТГ), спонукають до актуалізації просторового планування. Розвиток цього напрямку опирається на відповідний досвід європейських країн і підтримується ними. Так, в Програмі «U-LEAD з Європою» просторове планування визначається як «один з головних інструментів для досягнення сталого розвитку, який стоїть в основі довгострокових стратегій сучасних розвинутих країн... спроби суспільства впливати на просторовий розподіл людей, їх діяльність та ресурси». Тобто основна мета просторового планування полягає у вдосконаленні територіальної організації землекористування. Саме завдяки просторовому плануванню можна збалансувати і узгодити потреби економіки, суспільства та природних екосистем, а також інтереси державних і приватних структур, які часто знаходяться у протиріччі між собою. В рамках проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні» від Німецького товариства міжнародного співробітництва GIZ GmbH розроблено План сталої міської мобільності Львова з деталізацією плану дій на три роки і загальним прогнозом на 15 років. Передбачено, що кожен наступні три роки цей документ може переглядатись та коригуватись.

Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель [1] створює передумови для цілісної системи планування, сприяє розвитку автоматизованих систем управління ресурсами, спрощує виконання топографо-геодезичних і картографічних робіт для потреб просторового планування, підтримує комплексне збереження довкілля, якісного життєвого середовища, та культурної спадщини. Важливо, що цей Закон забезпечує територіальні громади новим інструментом управління, а саме комплексним планом просторового розвитку території. Тим самим держава планує сприяти підтримці громадам і їхньої участі у складанні планувальної документації на своїй території. Крім нього, документація із землеустрою, яка одночасно є містобудівною документацією, включає генеральні плани населених пунктів, детальні плани територій. Такий набір планувальної документації має об'єднати землевпорядні і містобудівні аспекти управління природними ресурсами, забезпечити етапність освоєння території і логічну послідовність реалізації рішень. Комплексний план просторового розвитку території ТГ передбачає ефективне використання та охорону земель у її межах,

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

спонукає залучати інвесторів, задовольняти попити громадян в сфері земельних відносин, забезпечувати збереження культурної спадщини у тканині просторової морфології, не порушуючи звичної природи поселенського середовища. Він є одночасно і містобудівною документацією на місцевому рівні, і документацією із землеустрою, що визначає першорядні принципи і напрями формування цілісної системи надання соціальних послуг населенню, його цивільного захисту та захисту його території від небезпечних природних і техногенних процесів, функціональне призначення та планувальну організацію території, інженерної підготовки і благоустрою, інженерно-транспортної інфраструктури, формування екомережі.

При цьому скасовується необхідність розроблення декількох, споріднених за змістом, видів містобудівної документації та документації із землеустрою, забезпечується прозорість в регулюванні земельних відносин. Цим Законом вносяться зміни до Земельного Водного і Повітряного кодексів України, законів України «Про землеустрій», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про Державний земельний кадастр», "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про архітектурну діяльність", "Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності" та "Про охорону культурної спадщини". Завдяки цим змінам значно підвищується статус суб'єкта господарювання – розробника документації, спрощується та набуває більшої чіткості й однозначності порядок встановлення категорії земель та виду цільового призначення земельної ділянки. Однак для подолання проблеми неузгодженості і різного тлумачення термінів у містобудівній (функціональне зонування територій) і землевпорядній (класифікація земельних ділянок за цільовим призначенням) документації актуальним є створення Класифікатора видів цільового призначення земельних ділянок, видів функціонального призначення територій та співвідношення між ними, а також правила його застосування з визначенням категорій земель та видів цільового призначення [2], розробленого відповідно до пункту 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» і побудованого за принципом послідовної системи кодування.

Проаналізуємо передумови Львівської області для розробки комплексних планів просторового розвитку її територіальних громад за основними земельно-кадастровими показниками (див. табл).

Таблиця

Порівняльна таблиця основних земельно-кадастрових показників Львівської області та України*

Показник	Львівська область	Україна	Показник	Львівська область	Україна
Структура с.-г. угідь, %			Зем. ділянки, внесені в Держгеокадастр		
с.-г. угідь, тис. га	1240	41329	кількість, шт	757152	13552443
в т. ч. ріллі	62,2	79.1	площа, тис. га	710	31496
перелогів	> 0.1	0.4	в т. ч. на які оформлено право оренди		
баг. насаджень	1.9	5.6	кількість, шт	306784	6165658
сінокосів	15.7	12.8	площа, тис. га	394	18693
пасовищ	20.2	2.1	з них у державній власності		
Нормативна грошова оцінка, тис. грн/га			кількість, шт	3983	218311
ріллі	21,5	26,0	площа, тис. га	16	1634
баг. насаджень	27,1	49,0	Зем. ділянки (паї, передані в оренду)		
сінокосів	5,8	6,0	кількість, шт	253 631	5 042 240
пасовищ	4,1	5,0	площа, тис. га	312	16 989

*Розраховано і сформовано автором по [3]

Дані таблиці показують, що в області менша розораність території (на 16,9 %), більша питома вага кормових угідь (майже у 2,5 рази); якщо ж взяти до уваги показник лісистості області – 31,8 %, то можна стверджувати, що у структурі земельних угідь Львівської області високий відсоток екологостабілізуючих угідь, тобто сприятливі передумови для здійснення природоохоронних заходів і підтримки природних екосистем. В той же час нормативна грошова оцінка по всіх видах сільськогосподарських угідь в області нижча за середні дані по Україні. Показники кількості (5,6 %) і площі (2,3 % області від України) земельних ділянок сільськогосподарського призначення, відомості про які внесені в Держгеокадастр, доцільно порівнювати із часткою площі, яку займає Львівщина в загальній площі України (3,6 %). Тобто по кількості таких земельних ділянок показник вищий, а за площею – нижчий. Аналогічні результати аналізу щодо земельних ділянок (паїв, переданих в оренду) обласна частка яких по кількості складає 5%, а по площі 1,8% від відповідних показників по Україні. Показники кількості і площі земельних ділянок, на які оформлено право оренди, по області становлять менше половини загальних показників (40,5 і 45,5%), а в середньому по Україні – більше половини (55,5 та 59,4%). Тобто область відстає в процесі оформлення прав оренди.

За 2-ий і 3-ій квартали 2021 року оприлюднені рейтинги територіальних громад Львівщини за вісьма показниками, які відображають рівень фінансового забезпечення і достатніх джерел наповнення та раціональне виконання видаткової частини місцевих бюджетів. Перша трійка лідерів у сумарному рейтингу III-го кварталу: Славська, Львівська, Пустомитівська; остання: Стрілківська, Підкамінська, Козівська територіальні громади. За рівнем територіальної громади, її місцем в області у порівнянні з іншими територіальними громадами можна судити про перспективи можливого росту і розвитку, які доцільно приймати до уваги при розробці відповідної планувальної документації.

Бібліографічний список

1. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 46, ст.394) (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 1423-IX від 28.04.2021)
2. Додаток 59 «Класифікатор видів цільового призначення земельних ділянок» (Постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 р. N 821), https://vin.tax.gov.ua/data/material/000/449/556552/dodatok_59.doc
3. Земельний довідник України 2020 // <https://agropolit.com/spetsproekty/705-zemelniy-dovidnikukrayini--baza-danih-pro-zemelniy-fond-krayini>.

Парчук Ірина

Науковий керівник: Мединська Наталія, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ПРОЕКТУВАННЯ ЖИТЛОВОЇ ЗАБУДОВИ З УРАХУВАННЯМ ВИКЛИКІВ РЕАЛЬНОСТІ

З початку повномасштабної війни Російської Федерації проти України лише у Харкові було зруйновано 1300 житлових багатоповерхових будинків внаслідок обстрілів агресора. Після таких руйнувань у містах доведеться чимало відбудувувати. Водночас це шанс зробити нове житло більш безпечним.

Оскільки після війни нагальні житлові проблеми виникнуть у мільйонів людей, з перших днів уряду, місцевим органам влади та іншим відомствам доведеться ухвалювати рішення в режимі реального часу. Ці рішення можуть мати довгострокові наслідки, тому

набагато краще, якщо вони вписуватимуться, наскільки це можливо, в добре продуману стратегію.

За словами міністра інфраструктури, нові будинки робитимуть з укріпленими підземними паркінгами, як в Ізраїлі. Війна наштовхує й на інші думки про те, як варто змінити підходи до будівництва житла та не тільки. В Ізраїлі у 1993 році було вирішено, що будь-який житловий будинок повинен мати захищене приміщення. Це кімната з масивними, зазвичай 30 сантиметрів, залізобетонними стінами, потовщеними перекриттями, металевими герметичними дверима, які витримують вибухову хвилю. Такі приміщення почали створювати, щоб люди могли не бігти на вулицю, аби потрапити до, а буквально пройти до сусідньої захищеної кімнати. [2]

Усі нові будинки в Ізраїлі будуються з бомбосховищем. У квартирах мусять бути «кімнати безпеки» – індивідуальні бомбосховища у **стрижні будинку**, який має вистояти у випадку потрапляння ракети.

Міністерство інфраструктури України планує вводити **нові норми** при будівництві житлових будинків, а саме:

- Передбачити у квартирі приміщення за двома стінами
- Робити комфортне та надійне укриття в кожному житловому будинку
- Проектувати евакуаційні сходи без виходу назовні
- Подбати про надійність і стійкість конструкції
- Скляні фасади лише із загартованим склом
- Обійтися без прямих широких проспектів
- Обмежити висотність забудови та будувати більш щільно

Якщо подивитися на проблему з більш макроекономічної точки зору, цілком імовірно, що після війни період процвітання характеризуватиметься високим економічним зростанням, але також і відносно високою інфляцією.

На суто технічному рівні нові будинки можуть бути набагато вищої якості, ніж їхні попередники. Вони будуть задовольняти сучасні та прогнозовані майбутні потреби з точки зору кількості та розмірів кімнат, вони будуть набагато ефективніше споживати енергію та забезпечать більш надійні комунальні послуги, включно з інтернетом.

У всьому світі великі інвестиційні проекти несуть високі ризики корупції. Україна має досить поганий досвід у боротьбі з корупцією, але зараз є шанс почати діяти рішучіше. Угоди про корпоративну від початку до кінця на місцевому рівні можуть стати умовою для отримання проектом будь-якої державної підтримки.

Різні етапи інвестиційного процесу можуть вимагати від уряду різних ролей – від лише нагляду за вільним ринком до фінансового залучення у вигляді гарантій чи прямого фінансування та до фізичної участі у реалізації. [1]

Інвестори, неурядові організації, муніципалітети – як вітчизняні, так і іноземні – і навіть інституціоналізовані місцеві ініціативи можуть суттєво сприяти успіху, але центральна роль уряду в розробці стратегії, розподілі ролей та нагляді за впровадженням є безумовною.

Варто зазначити, що жоден архітектор і науковець не може стовідсотково гарантувати, як мешканці будинку придумують його використати. Сюжети в голові мешканців непередбачувані. Тож завдання – зробити таку архітектуру, яка була би відкрита до більшої кількості сюжетів.

Отже, проектувати треба так, щоби ми мали можливість захиститися, але щоб цей захист не порушував комфорту звичайного життя. Бо інакше ми програємо конкуренцію. Ми живемо й далі житимемо у вільному світі, з відкритими кордонами, з можливістю жити будь-де. Якщо ми вбезпечимо життя, але погіршимо щоденний комфорт, то люди просто

переїдуть жити. Потрібно не забувати, що ми хочемо зробити висновки з війни, щоб зробити наше життя кращим.

Бібліографічний список

1. Ущатовська О. І. Правові проблеми планування земель на територіях об'єднаних територіальних громад / О. І. Ущатовська // Від правової охорони природи Української РСР до екологічного права України : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 травня 2017 р., м. Київ) / укладач В. В. Носік [та ін.] ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Чернівці : Кондратьєв А. В., 2017. – С. 198–202
2. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Носік В. В. – С. 173.
3. Практичний інструментарій управління землями об'єднаних територіальних громад, 2017. – 76 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/1ZyoXhB5qDOgKVsDvMzZr-Zwk4G2Yre8n/view>.
4. Мединська Н.В. Еколого-економічна оцінка використання земель населених пунктів/НВ Мединська, ІГ Колганова, НМ Задорожня//Агросвіт.-2017.-№ 21.-С. 26-29.-Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2017_21_6.

Пасяка Ірина

Науковий керівник: Гера Оксана, викладач

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАД СТАЛОГО РОЗВИТКУ В РЕАЛІЯХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Міжнародна комісія з довкілля і розвитку (World Commission on Environment and Development), очолювана міністром довкілля Норвегії Гро Гарлем Брундтланд, за результатами досліджень 1984-1987 рр. презентувала книгу “Наше спільне майбутнє”. Бачення способу розвитку та співпраці світової спільноти ґрунтується на запропонованій концепції сталого розвитку. Згідно визначення комісії Брундтланд “сталий розвиток означає такий розвиток який, задовольняє потреби теперішнього часу, проте не загрожує можливостям майбутніх поколінь задовольняти свої потреби” [1].

На превеликий жаль, після активізації нової активної фази російсько-української війни, питання сталого розвитку втратило свою актуальність. Відверто кажучи, воно не було першочерговим і раніше. Адже витратити інтелектуальні, фінансові ресурси на вирішення питань комфортного мирного проживання в екологічно-чистому середовищі можуть високо розвинені держави, населення яких має задоволені базові насувні потреби. Однак Україна робила перші кроки у напрямку покращення навколишнього середовища (до прикладу, хоча б заборона на поліетиленові пакети в торгівельній мережі).

На тлі втрачених десятків тисяч людських життів, інші проблеми переходять на задній план. Але мусимо констатувати, що сьогодні внаслідок агресивних воєнних дій середовище нашого проживання, наша рідна земля, природні багатства та ресурси зазнають величезної шкоди. Для дітей та онуків небезпечне середовище проживання стане великою проблемою. Знадобиться багато років та коштів для його відновлення. Установленням масштабів збитків та їхнім вираженням в економічних показниках (потрібно зазначити, що й не всі види збитків

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

можна оцінити чисельно) займатимуться фахівці після завершення жорстокого конфлікту. Але вже зараз, за словами міністра захисту довкілля Руслана Стрільця, збитки, які Росія завдала екології України складають сотні мільярдів гривень. ГО “Екодія” зафіксувала понад 200 екоцидів – так називають злочини проти природи – на території нашої держави. Найбільше їх вчинено на Київщині, Слобожанщині, Донеччині та на півдні України (рис.1) [2].

Рис. 1 – Екологічні злочини на території України

Всі складові навколишнього середовища: поверхневі та підземні води, морська акваторія, атмосферне повітря, ґрунти, флора та фауна, – піддаються негативному впливу чинників, що неочікувано і так катастрофічно з’явилися разом із війною (рис.2).

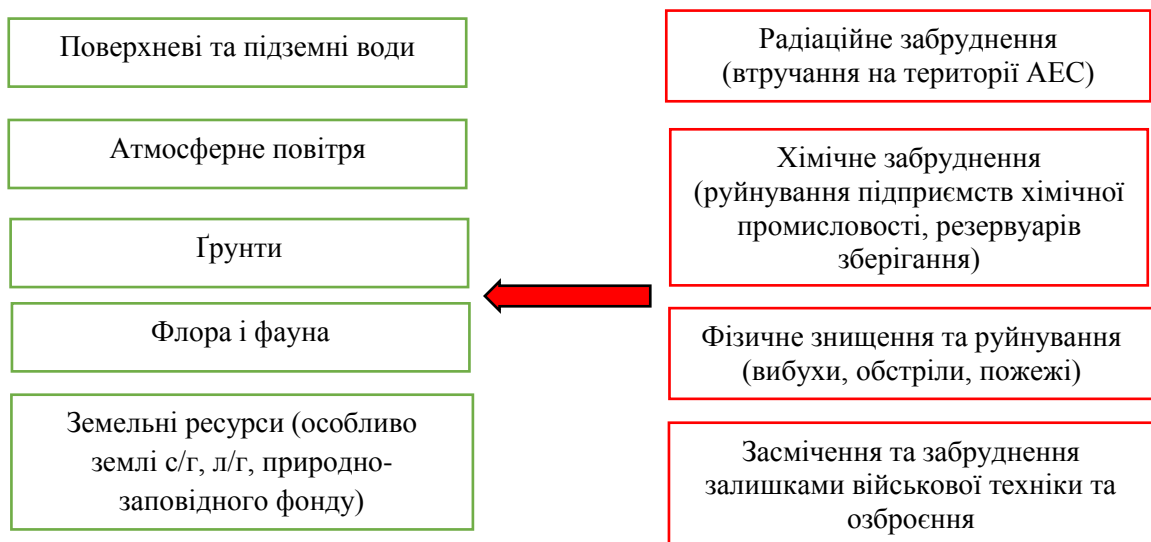

Рис. 2 - Шкідливі фактори впливу на об’єкти довкілля внаслідок воєнних дій

Значного втручання зазнають особливо цінні землі, зокрема землі сільськогосподарського, лісгосподарського та природно-заповідного призначення. Викиди хімічних речовин внаслідок руйнувань об'єктів хімічної промисловості, як наприклад у Рубіжному Луганської області або Сумах, отруюють повітря, землю та ґрунтові води. До цього також призводять уламки бомб і ракет, що потрапляють у ґрунт. Тисячі військових машин забруднюють землю паливно-мастильними матеріалами, а спалені – продовжують завдавати шкоду як металобрухт. Таке сміття канцерогенне, адже не тільки не дозволяє використовувати земельні ресурси за призначенням, але й забруднює ґрунтові води важкими металами.

Понівечена земля таїть у собі також інші небезпеки, серед яких основна – залишки боєприпасів та міни. На сьогодні, за даними ООН, Україна – одна з найбільш замінованих країн світу. Понад 80 тисяч квадратних кілометрів території України потребують очистки від мін та вибухонебезпечних залишків [2].

У принципах Декларації Ріо-де-Жанейро щодо довкілля та сталого розвитку (1992 р.) закріплена теза, що мир, розвиток та захист навколишнього середовища є взаємопов'язані та нероздільні. А війна неминуче спричиняє руйнівний вплив на процеси сталого розвитку [3]. Очевидно без завершення воєнних дій неможливо відновити курс на втілення концепції сталого розвитку суспільства та навколишнього середовища. Серед песимістичних сценаріїв щодо раціонального управління земельними ресурсами – вилучення значної площі природних територій для житлової хаотичної забудови; утворення нових сміттєзвалищ із залишків знищених будівель та техніки; розорення нових площ для попередження світової продовольчої кризи тощо. З іншого боку, коли ми будемо відбудовувати міста та інфраструктуру, то маємо шанс підтримати європейський зелений курс, відновлюватись на засадах згаданого вище сталого розвитку. Важливо створювати реальність, яка буде, як кажуть за кордоном, “environmentally friendly”.

Бібліографічний список

1. Бондар, О. І. «РІО+ 20»-ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ОЦІНКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. Екологічні науки, 2012, 1: 6-14. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ecoj.dea.kiev.ua/archives/2012/1/3.pdf>
2. Приседська В. Спустошені землі. Якою буде природа України після війни // Вікторія Приседська, В'ячеслав Шрамович. Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.bbc.com/ukrainian/extra/mwu5sxghvc/ukraine_war_damaged_nature#group-section-Povitrya-mT2olA2qq1
3. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо довкілля та сталого розвитку (1992 р.). Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455?lang=uk#Text

Попик Богдан

Науковий керівник: Бодак Ольга, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного університету природокористування

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ҐРУНТОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

Сільське господарство в Україні відіграє дуже важливу роль та є пріоритетним напрямком розвитку економіки України. Отже ефективне використання сільськогосподарських земель та зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на довкілля є стратегічною метою розвитку аграрного сектору нашої держави.

Для покращення родючості ґрунтів, їх розвитку та збереження якісного та кількісного стану в Україні виконують ряд заходів, перспективними з яких є: меліоративні заходи, раціональне використання добрив, мінімалізація обробітку ґрунту, перспектива раціональної структури посівних площ сільськогосподарських угідь, екосистем.

Під меліорацією розуміють комплекс заходів, спрямованих на підвищення продуктивності землі в умовах зростання врожайності. Це досягається шляхом застосування гідротехнічних, культуро-технічних, хімічних, агролісотехнічних, та інших видів меліоративних робіт.

Виходячи з конкретної задачі застосовуються різноманітні види меліорації.

Один з найпоширеніших видів меліораційних робіт, який використовується і в спеціалізованих господарствах, і в звичайних садівників – гідромеліорація земель

На сьогоднішній день в Україні задля підвищення родючості ґрунтів в посушливих районах проводяться широкомасштабні гідромеліоративні заходи. Головним завданням цього сектору є проведення організаційно-економічних заходів щодо поліпшення сільськогосподарських земель, перетворення несприятливих природних умов на сприятливі, підвищення родючості, досягнення високих і стійких врожаїв, раціональне використання водних ресурсів, захист від забруднення та виснаження ґрунтів [2].

Тривалий період інтенсивного сільськогосподарського використання переважаючої частини територій з високим, часто необґрунтованим, техногенним навантаженням призвело до значних змін складу, властивостей та формування режимів орних ґрунтів. Значною мірою якісний склад ґрунту підвищується із внесенням органічних та мінеральних добрив.

Застосуванню добрив завжди відводилось центральне місце в комплексі заходів з підвищення врожайності сільськогосподарських культур. Добрива найбільш суттєво впливають на формування коло обігу речовин та енергії в ґрунтах, агроекологічний стан земель, якість сільськогосподарської продукції. Добрива та меліоранти як одні з найбільш ефективних засобів відтворення родючості ґрунтів, справляють значний вплив на агроекологічний стан та агрохімічні показники орних ґрунтів у процесі їх сільськогосподарського використання.

Найважливішим фактором регулювання колообігу речовин у землеробстві є застосування добрив на науковій основі, тобто врахування конкретних умов, у яких вони матимуть найвищу ефективність.

Наукою та передовим досвідом доведено, що для вирощування високих урожаїв сільськогосподарських культур треба вносити в ґрунт головних елементів живлення значно більше, ніж їх було використано рослинами для формування врожаю.

Для підтримання бездефіцитного коло обігу елементів живлення в господарстві велике значення має правильне поєднання внесення органічних і мінеральних добрив. Доведено, що гній і мінеральні добрива, які вносять в еквівалентних нормах, на врожай впливають приблизно однаково, але при їх поєднанні в сівозміні рівень використання рослинами елементів живлення підвищується.

Заходи обробітку ґрунту під пшеницю озиму тісно пов'язані із системою обробітку під інші культури сівозміни, що впливають на нагромадження вологи, елементів мінерального живлення, поліпшення фізичних умов орного шару і наявність у ньому насіння бур'янів.

У плані екологізації землеробства перспектива вдосконалення систем обробітку ґрунту пов'язана з адаптуванням їх стосовно до різних ґрунтово-кліматичних, геоморфологічних умов та поглибленої диференціації відповідно до біологічних вимог сільськогосподарських культур. Загальновизначеним напрямом розвитку обробітку ґрунту є шлях до мінімізації. За останні декілька десятиріч років у світі, а також в нашій країні відбулось переосмислення значення механічного обробітку ґрунту, його призначення, функцій і, зокрема, негативних наслідків [1,67-70].

Функції механічного обробітку ґрунту (регулювання будови ґрунту, структурного стану, водного, повітряного, теплового, по-живного режимів, загортання в ґрунт насіння рослин, органічних і мінеральних добрив, меліорантів; знищення бур'янів, шкідників і хвороб) в різних природних умовах мають досить неоднакове значення, а частину їх можуть виконувати інші агротехнічні або агрохімічні заходи.

На ґрунтах, рівноважна щільність яких близька до оптимальної для вирощування більшості польових культур. У системі екологізації землеробства перспектива вдосконалення систем обробітку ґрунту пов'язана з адаптуванням їх до різних ґрунтово-кліматичних, геоморфологічних умов та поглибленої диференціації відповідно до біологічних вимог сільськогосподарських культур.

В Україні питання оптимізації структур земель почали вирішувати спочатку зі встановлення нормативів оптимальної кількості лісів та лісистості території.

Питання, що розглядаються в даній роботі мають комплексне загальнодержавне значення і на них складно однозначно відповісти. Кожен отриманий результат матиме суперечності і багато похибок. Все залежить від того, яку головну ідею закладено у принципах оптимізації і організації. В залежності від цього різними дослідниками отримуються різні результати. Стратегія розвитку України повинна містити домінуючу ідею використання земельних ресурсів і відносно неї повинна реалізовуватись певна модель оптимізації.

Оптимізація землекористування повинна спиратись на ряд принципів, які є основою для його раціоналізації.

Виконуючи один із запропонованих заходів, щодо покращення якості ґрунтів, українські аграрії зможуть надовго продовжити розвиток своєї сфери, отримувати великі врожаї та дбати про раціональне використання земельних ресурсів.

Бібліографічний список

1. Патлай І.М. Теоретичні й практичні основи застосування лісових меліорацій в Україні : ВАН, 2015. – С. 67–70.
2. Назаренко І.І., Польчина С.М., Нікорич В.А., Ґрунтознавство: підручник. – Чернівці, 2003,2008. – 400с.

Радченко Вікторія

Науковий керівник: Ступень Оксана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ НА МІСЦЕВОСТІ

Управління землями населених пунктів потребує відповідного аналізу органами місцевої влади, з метою впровадження державної земельної політики усіма суб'єктами, бо відповідно до Конституції України [1, ст.141] земля виступає матеріальною основою місцевого самоврядування. Зміни умов соціально-економічного розвитку країни зумовили необхідність зміни підходів до використання територій населених пунктів, вплинули на необхідність розробки і впровадження нових механізмів в управлінні територіями, зумовили необхідність зміни нормативних документів, які встановлюють планування територій. На реалізацію цих завдань впливають протиріччя між приватною власністю та високим ступенем усупільнення використання міських земель. Вирішення цих протиріч можливо шляхом більш ефективного застосування економічних механізмів при використанні міських земель. Існуючі проблеми регулювання використання земель населених пунктів

пояснюються ще історичним розвитком держави, існуванням виключно державної власності на землю.

До основних завдань державного управління земельними ресурсами можна віднести:

- наділення органів управління політичними й організаційно-регламентуючими функціями, що забезпечують ефективний розвиток землекористування та суспільства в цілому;
- взаємоузгодження рішень органів державного управління;
- регулювання державними актами фінансової, природоохоронної та підприємницької діяльності суб'єктів земельних відносин;
- забезпечення соціально-правового захисту суб'єктів земельних відносин;
- формування сприятливих умов для підприємництва і прогресивного розвитку суспільства;
- поліпшення використання й охорони земельних ресурсів;
- ведення державного земельного кадастру, організація землеустрою та моніторингу земель;
- здійснення державного контролю за використанням і охороною земель;
- створення правових, економічних і організаційних передумов для різних форм господарювання на землі.

Основними пріоритетами реалізації завдань у сфері земельних відносин виступає розробка та реалізація місцевими органами влади плану заходів щодо подальшого розвитку земельних відносин на території регіону та міста

. Сьогодні при управлінні землями населених пунктів ще використовуються багато елементів командноадміністративної системи, котрі не відповідають новим економічним реаліям управління землекористуванням і ринковим умовам.

Необхідно формувати нові механізми управління землекористуванням за допомогою системи державного регулювання значення якого постійно зростає. Це державне регулювання повинно спиратися на вже відомі економічні методи володіння, землекористування і розпорядження землею [2, с.164-165]. За допомогою цих механізмів здійснюється реалізація права власності суб'єктів у повному обсязі

Значення земельних ресурсів населених пунктів з точки зору їх дослідження і використання полягає у тому, що крім виробничої, вони відіграють важливу соціально-культурну, рекреаційну, екологічну функції. Реалізація цих функцій полягає у розміщенні житлових будинків, підприємств, елементів виробничої і соціальної інфраструктури в умовах обмеженості земельних ресурсів [3, с.43]. Основні проблеми, які виникають у зв'язку з парозподілом земельних ділянок населених пунктів полягають у розмитості прав та обов'язків органів місцевого самоврядування та землекористувачів у питаннях купівлі продажу земельних ділянок [3, с.42].

ЗКУ (ст.19) виділяє землі житлової та громадської забудови, а не землі населених пунктів і їх зміст кодексом не розкривається.

Не дивлячись на те, що Україна має високий земельно-ресурсний потенціал, однак він використовується недостатньо ефективно. 1/3 земель перебуває в запущеному стані і не використовується належним чином. Інші населені пункти не мають планів забудови, тому існуюча ситуація призводить до неефективного використання земель населених пунктів. Основною проблемою землекористування на місцевому рівні є нераціональне використання земель населених пунктів через недосконалість нормативної бази. Тому вирішення і подолання існуючих проблем характерне для кожного міста і їх вирішення можливо шляхом розробки державою відповідних законодавчих актів, з наступною реалізацією їх органами місцевого самоврядування шляхом застосування принципово нових підходів до управління і використання земельних ресурсів міста.

Бібліографічний список

1. <https://buklib.net>
2. <https://Wikipedia>
3. Управління земельними ресурсами. / За редакцією професора А. М. Третяка. Навчальний посібник. - Вінниця: Нова Книга, 2006-360с.

Романко Вікторія

Науковий керівник: Стойко Наталія, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ЗНАЧЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Консолідація земель як один із заходів удосконалення структури землеволодіння, є відносно новим і практично невідпрацьованим поняттям для України. Однак, через великі масштаби роздрібності землекористувань і зростаюче значення сільської місцевості, консолідація земель стає дедалі важливішим елементом стратегій і проектів, спрямованих на підвищення якості життя в сільських районах за допомогою забезпечення ефективнішого управління природними ресурсами й охорону навколишнього середовища, підвищення конкурентоспроможності сільського господарства й стимулювання розвитку сільських районів, створення інфраструктури й надання послуг, створення можливостей працевлаштування й поліпшення побутових умов у сільській місцевості. Консолідацію земель іноді неправильно розуміють як лише перерозподіл земельних ділянок з метою ліквідації наслідків земельної роздрібності. Насправді ж цей процес пов'язаний з широкими соціально-економічними реформами ще з часів її першого проведення в Західній Європі.

Вивчаючи зарубіжний досвід проведення консолідація земель, відзначимо, що цей процес у більшості розвинених країн пов'язаний не лише із заходами стосовно перерозподілу земельних ділянок з метою уникнення фрагментації, подрібнення чи черезсмужжя земельних ділянок сільськогосподарських угідь та регулювання структури права власності на земельні ділянки. Це процес, який у сучасних умовах розвитку територій пов'язаний із широкими економічними та соціальними реформами, у першу чергу в сільських регіонах.

У більшості країн Європи консолідація земель – це реорганізація відносин власності на землю в сільській місцевості заради покращення виробничих умов та умов праці в сільському й лісовому господарстві, з метою підвищення загальної культури господарювання й розвитку сільських територій через впровадження заходів, передбачених Законом про консолідацію земель. Консолідація земель проводиться на певній території (територія консолідації) у межах проекту, управління яким здійснюється державним органом влади (службою з питань консолідації земель), за участю спільноти залучених до цих процесів власників земельних ділянок, носіїв суспільних інтересів і представників інтересів аграрного бізнесу.

У країнах Європи консолідація земель почала розвиватись після приватизації феодалських земель з метою удосконалення структури землеволодіння, яке часто складалося з значної кількості окремих земельних ділянок. Перші заходи із консолідації земель проводились у Данії та Швеції в середині 18-го століття. У наслідок проведення соціальних реформ в цих країнах відбулось тотальне подрібнення земель, були створені перші сімейні ферми на основі приватної власності. З метою укрупнення землеволодінь та підвищення

економічної ефективності фермерських господарств було запропоновано проводити консолідацію земель.

Однак реформи того часу призвели до негативних наслідків у вигляді подрібнення земель, які ще до сьогодні створюють проблеми у сфері землекористування. Наприклад, в окрузі Даларне (Швеція) власники земель часто не володіють повною та достовірною інформацією про власне нерухоме майно; вони не можуть ідентифікувати межі нерухомого майна, і як результат, не може відбуватись якісне управління земельними ресурсами. У цьому регіоні консолідація земель є актуальною і в сучасних умовах.

Отже, перші ініціативи консолідації земель у Західній Європі були зосереджені на покращенні умов сільськогосподарського землекористування. У сучасних умовах заходи із консолідації земель охоплюють значно більше коло питань, що пов'язані з управлінням земельними та водними ресурсами, а також розвитком сільських регіонів та природоохоронною діяльністю.

У 21-му столітті питання консолідації земель стали досить актуальними для країн Центральної та Східної Європи. Незважаючи на те, що кожна з країн цього регіону, у тому числі Україна, мають свої особливості проведення земельних реформ та ментальність народу, необхідно шукати способи вирішення проблем, що пов'язані із фрагментацією земель та соціальною, правовою, адміністративною й економічною сферами, які б опирались на досвід, нагромаджений країнами Західної Європи.

Міжнародні консалтингові служби по питаннях здійснення консолідації земель називають цей процес «секретною зброєю» для соціально-економічного зростання регіонів. Експерти у цій сфері диференціюють процес консолідації земель від вузького розуміння – «спрощена консолідація земель», до широкого – «комплексна консолідація земель». Використання різних видів консолідації земель залежить від поставлених цілей та очікуваного результату. За формою ініціювання консолідації земель розрізняють консолідацію земель на добровільній основі та примусовій основі. Процес спрощеної консолідації земель полягає у перерозподілі чи обміні земельних ділянок, часто із залученням додаткових земель із Земельного банку. Така консолідація не вимагає багато затратних суспільних робіт. Найпростіша форма спрощеної консолідації – це групова консолідація земель на добровільній основі. Добровільна групова консолідація земель застосовується для вирішення незначних проблем у землекористуванні на локальному рівні. В основному добровільні проекти консолідації є мало масштабними і таку форму консолідації практикують у багатьох країнах.

Наприклад, у Данії більшість проектів консолідації земель здійснюють на добровільних засадах через переговори з приблизно 50-100 землевласниками. Така форму консолідації передбачає перерозподіл земельних ділянок приз одночасним здійсненням широкого спектру інших заходів стосовно стимулювання сільського розвитку (будівництво доріг, місцевого значення, створення чи перебудова меліоративної системи відкритого чи закритого типу, впровадження заходів із боротьби з ерозією, посадка лісосмуг, охорона й відновлення біорозмаїття, виділення природних угідь для розширення заповідників, створення соціальної інфраструктури, (спортивні майданчики, інші місця суспільного користування), створення зон рекреації тощо).

Консолідація земель також може здійснюватися в індивідуальному порядку. У цих випадках держава практично не приймає участь. Така консолідація вирішує виключно питання удосконалення структури землеволодінь окремих фермерів та не передбачає створення комунальних споруд. Але держава має важливе значення для стимулювання консолідації земель через різні заохочувальні програми (наприклад, угода про спільне використання земель, програми оренди земель або виходу на пенсію та ін.).

Здійснення проектів комплексної консолідації земель у країнах західної та північної Європи проходить поетапно:

I етап – ініціювання проекту, яке починається із подання заяви групи фермерів чи жителів громади, чи органів місцевого самоврядування; потім проводять аналіз використання земельних ділянок, на основі якого визначають потреби та побажання як фермерів так і населення громади; завершенням цього етапу є попередній перелік заходів та приблизний кошторис їх реалізації;

II етап – розроблення проекту – починається із формування групи консультантів; проводиться детальна інвентаризація земель та вивчаються умови території, на якій проводиться консолідація; розробляються графічні матеріали та проводиться оцінка запроєктованих заходів;

III етап – проводиться аналіз та визначення прав на землю, при необхідності встановлюються межі ділянок або оформляються документи із посвідчення правового статусу земельних ділянок, включаючи сервітути і обмеження прав на ці ділянки; визначаються території з науковою чи екологічною цінністю; уточняється вартість земель або проводиться їх оцінка; вирішуються спірні питання та конфлікти стосовно меж земельних ділянок;

IV етап – розробляється детальний план здійснення консолідації земель, на якому вказуються розміщення та межі новосформованих земельних ділянок, перспективних доріг та інших комунальних споруд; розробляються різнопланові альтернативи рішень із розрахунком економічної та екологічної ефективності; аналізуються розроблені варіанти (сценарії) консолідації земель; готується остаточний детальний План консолідації земель із урахуванням зауважень та побажань учасників даного проекту; проводиться затвердження Плану консолідації земель згідно чинної процедури;

V етап – реалізація проекту консолідації земель, яка полягає у виділенні на місцевості нових меж земельних ділянок, наборі спеціалістів для здійснення, при потребі, будівельно-ремонтних робіт, проведення поліпшень сільськогосподарських угідь, облаштування дренажної системи, будівництва нових доріг та ін.;

VI етап – завершальний, передбачає розподіл витрат, оновлення кадастрової карти, видачу та реєстрацію нових документів, що посвідчують право власності на землю.

У різних країнах етапи здійснення консолідації земель можуть дещо змінюватись, але в цілому методика складання проектів консолідації земель має відповідати чинним законодавчим нормам і бути зрозумілою для учасників цього проекту. Часто у багатьох країнах у випадку виникнення специфічних ситуацій чинне законодавство доповнюють необхідними нормативно-правовими актами для їх вирішення.

Велике значення при консолідації земель має обстеження на місцевості для одержання всієї необхідної інформації. При цьому застосовують автоматизоване проектування, фотограмметричні методи та ГІС-технології, що значно полегшує процедуру консолідації і дозволяє розробляти та візуалізувати різні варіанти, щоб показувати усі розроблені пропозиції власникам землі на плані.

На всіх етапах консолідації земель дотримуються принципу, що полягає у наступному – стан землевласника чи землекористувача не повинен погіршитися після реалізації проекту, а вартість консолідованих земельних ділянок не повинна знизитись і має залишитись на тому ж самому рівні, а в кращому випадку – зрости. При зниженні вартості земель після консолідації власнику її компенсують у грошовому вигляді.

У рамках національної стратегії консолідації земель в деяких країнах Європи проводять передачу земель у державний резерв (запас) у спеціальний Земельний банк. Такий банк може купувати землі для конкретних цілей у реалізації майбутніх проектів та для надання альтернативних земельних ділянок при відшкодуванні земель, які відводяться для суспільних потреб (розширення доріг, збільшення площ загального користування та ін.).

Будь яка інформація про проект консолідація є офіційно доступною для населення тої громади, у межах якої проводиться. Усім учасникам проекту видають витяг з проекту, де

описують інформацію стосовно їх конкретних побажань та потреб. Також є термін, протягом якого учасники проекту можуть оскаржити запропоновані заходи із консолідації, у кожній країні ці терміни різні.

Для здійснення консолідації земель створені спеціальні органи державної влади, які розробляють, погоджують і забезпечують реалізацію проектів. Акцентуючи увагу на установах, що займаються організацією та здійсненням процесу консолідації земель за кордоном, хочеться відзначити спільну рису – орган чи установа, які займаються консолідацією земель, несуть відповідальність за проектування запланованих заходів, а консолідація проводиться виключно у випадках економічного, екологічного та соціального ефекту. Ці органи можуть бути або самостійними, або структурними підрозділами кадастрового чи земельно-реєстраційного відомств. Усі зміни, що відбуваються в результаті консолідації, обов'язково реєструються в установленому порядку. Також властивий зворотний процес – будь-які зміни стосовно прав власності чи кадастрових даних обов'язково подаються в органи консолідації земель. Також, у більшості країн прийнято закон про консолідацію земель.

Стосовно терміну проведення консолідації земель, він у переважній більшості є тривалим – Норвегія – 2-4 роки, Швеція – 5-7 років, Фінляндія – 12 років, Німеччина та Голландія – 7-10 років.

У країнах західної Європи при здійсненні консолідації земель у більшості випадків використовують такий спосіб як оренда сільськогосподарських земель. Так, у Бельгії орендують приблизно 70% сільськогосподарських земель, у Франції, Німеччині – приблизно 60%. У загальному в країнах Європейського Союзу орендовані землі в середньому становлять 40% від усіх сільськогосподарських земель, що використовуються. У багатьох інших країнах цей показник нижчий – США (12%), Канада (30%), Нова Зеландія (14%), Японія (20%), Австралія та Аргентина (5%). Також тут практикується примусова оренда у разі смерті власника землі. Зокрема, законодавство передбачає можливість придбати всю землю одному із спадкоємців або створити сільськогосподарське земельне об'єднання між усіма спадкоємцями, якщо вони будуть продовжувати господарювання на цих землях. У такому випадку, той, хто хоче продовжувати господарювати, може вимагати від інших спадкоємців, щоб вони здавали йому в довгострокову оренду свої успадковані земельні частки.

Отже, процедура консолідації у багатьох розвинених країнах Європи пройшла відповідну еволюцію, тому досвід цих країн є дуже цінним та може бути врахований в Україні. Зокрема це стосується питань стосовно проведення примусової консолідації, вирішення земельних спорів, що виникають у процесі консолідації, а також прив'язки консолідації земель до процесу планування території.

Бібліографічний список

1. Данкевич В. Є. Консолідація сільськогосподарських земель як передумова розвитку аграрного сектора економіки. *Інноваційна економіка*, 2013. № 1[39]. С. 49-52.
2. Йоахім Т. Землеустрій і консолідація земель на сільських територіях Німеччини. К., Ніжин : Видавець Лисенко М.М. 428 с.
3. Попов А. С. Консолідація земель, як інструмент сталого розвитку сільських територій. *Молодий вчений*. 2015 р. № 11 (26). Ч. 2. С. 94-101.
4. Рудень О.В. Консолідація земель сільськогосподарського призначення нові пропозиції законодавця. *Молодий вчений*. Серпень 2017. №8 (48). С. 380-384.
5. Ткачук Л.В. Консолідація земель: ефективне використання та охорона в умовах трансформації земельних відносин: монографія. Львів: Вид-во Львівського НАУ, 2009. 249 с.
6. Шворак А. М. Консолідація земель: монографія. Луцьк, 2010. 176 с.

7. Шворак А.М. Теоретичні засади консолідації земель: зміст, мета, завдання, принципи. *Землеустрій і кадастр*. 2008. №4. С. 11-13.

Романюк Андрій

Науковий керівник: Бавровська Наталія, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ДО ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Земля є невід'ємною частиною нашого життя і нашого існування. Як природний об'єкт, що охороняється законом, існуючий незалежно від волі людини, земля виконує екологічну функцію; як місце й умова життя людини – соціальну; як територія держави, просторова межа державної влади – політичну; як об'єкт господарювання – економічну функцію. Маючи настільки різноманітні й великі функції, земля була предметом пильної уваги й вивчення на всьому протязі людської історії, тому що саме вона є основою для існування людства.

Питання успішності економічного та соціального розвитку ОТГ багато в чому залежить від ефективності використання всіх земельних ресурсів, виняткова цінність яких полягає в забезпеченні трьох фундаментальних властивостей: життєзабезпечення (як частина екологічної системи), чинник виробництва (в аграрному секторі, будівництві, гірничорудній промисловості, лісовому господарстві) і цивільний обіг (земельно-майнові відносини).

Складовою процесу децентралізації влади було створення потужних, самостійних та самодостатніх територіальних громад. Важливим чинником під час формування територіальних громад стало визначення меж їх території з дотриманням таких вимог:

➤ територія спроможної територіальної громади має включати території територіальних громад, що входять до її складу, та бути нерозривною;

➤ спроможні територіальні громади розташовуються у межах території однієї області та у разі можливості одного району, разом з тим дозволено об'єднання суміжних громад, які знаходяться в різних районах і не допускається обмеження їх законних прав [1].

В результаті проведення земельної реформи громади отримали право:

➤ встановлення меж територій громад за домовленістю суміжних громад та одноразовий перехід у комунальну власність всіх земель за межами населених пунктів, крім земель приватної власності та земель, які залишаться у власності держави. Територіальні громади отримали право самостійно розпоряджатися цими землями [2].

➤ вирішення їхніх земельних, містобудівних, екологічних, культуроохоронних та інших завдань завдяки розробці комплексних планів просторового розвитку, які одночасно є і містобудівною документацією, і документацією із землеустрою. Для ведення обліку земель і землевласників (користувачів) громада має створити власний геопортал. Дані комплексного плану просторового розвитку громад повинні бути опубліковані у відкритому доступі на геопорталах громад, національному геопорталі та інших геопорталах, які вибере громада. Виконавчим радам громад були делеговані певні функції державного контролю: їм надаються повноваження з контролю за самовільним зайняттям земельних ділянок, їх використанням за цільовим призначенням [3].

➤ продажу земельних ділянок та прав на них через проведення електронного земельного аукціону [4].

У результаті перелічених змін у громад буде реальна можливість не лише збільшувати надходження до бюджетів, формувати пропозиції для залучення інвестора та ведення

бізнесу, а й резервувати перспективні для розвитку громад території, контролювати ефективність використання земельних ресурсів. Це створює можливість для збільшення доходів у місцеві бюджети, залучення українських інвестицій та формування прозорих правил гри для всіх учасників ринку.

Головною ціллю розвитку земельних відносин в територіальних громадах є реалізація державної політики в сфері регулювання земельних відносин, подальше проведення земельної реформи, забезпечення ефективного та раціонального використання та підвищення цінності земельних ресурсів.

Однак останніми роками у зв'язку із глобальними кліматичними змінами наслідки кризових явищ у стані земель та ґрунтів стали ще більш відчутними та загрозливими, а завершення земельної реформи та введення ринку земель вимагає їх невідкладного подолання. Тому повинні бути дотримані основні напрямки збереження і відтворення продуктивного потенціалу земель в [5]:

економічній сфері - підвищення ефективності суспільного виробництва шляхом раціонального використання природно-ресурсного потенціалу земель, зокрема підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах реформування земельних відносин;

екологічній сфері - раціональне використання та охорону земель, збереження природних ландшафтів, техногенно-екологічну безпеку життєдіяльності людини шляхом дотримання екологічно допустимих рівнів та режимів використання земель;

соціальної сфері - створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, усунення регіональних відмінностей в умовах життєдіяльності, поліпшення умов праці і життя населення.

Бібліографічний список

1. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. / [Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, Ю. Ф. Дехтяренко, О. С. Ігнатенко, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук, В. В. Юзефович] – К. : – 2017. – 107 с.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: Закон України від 28.04.2021 № 1423-IX // (Електронний ресурс) / - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель: Закон України від 17.06.2020 № 711-IX // (Електронний ресурс) / - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо продажу земельних ділянок та набуття права користування ними через електронні аукціони: Закон України від 18.05.2021 № 1444-IX // (Електронний ресурс) / - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1444-20#Text>
5. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 19.01.2022 № 70-р // (Електронний ресурс) / - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2022-%D1%80#Text>

Сурник Віталій

Науковий керівник: Мединська Наталія, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОЕКТУВАННЯ ТА БУДІВНИЦТВА ЖИТЛОВОЇ ЗАБУДОВИ В УКРАЇНІ. ЦІННИЙ ДОСВІД ІЗРАЇЛЮ

Сучасні великі міста є центрами зосередження багатогалузевої промисловості, транспортної мережі у поєднанні з густонаселеними житловими утвореннями. Вагомим джерелом зростання міських жителів є міграція з сільської місцевості та зі зруйнованих вщент населених пунктів.

У містах відбуваються важливі процеси концентрації та інтеграції людської діяльності, створюючи складні системи у глобальному процесі урбанізації. Сьогодні міста України перебувають у складних умовах трансформації суспільно-економічних відносин та часів воєнного стану. В умовах становлення ринкової економіки і територіального самоврядування. Все це вимагає перегляду дотеперішніх концепцій розвитку міст, тобто надмірної індустріалізації як основи їх розвитку, акцентуючи увагу насамперед на безпечну життєдіяльність населення у місті та безперебійної роботи транспорту і підприємств, професійному вирішенні проблеми стабільного та екологічного розвитку міст, їх обслуговуючої інфраструктури, комплексного розуміння формування житлового середовища.

Планування і забудова населеного пункту повинна передусім передбачити створення найбільш безпечних та сприятливих умов для життя, а також для збереження і зміцнення здоров'я громадян. Житлові масиви, промислові підприємства та інші об'єкти належить розміщати таким чином, щоб виключати несприятливий вплив шкідливих факторів на здоров'я і санітарнопобутові умови життя населення. Зокрема важливо враховувати переважаючи напрями вітру, щоб запобігти занесенню шкідливих речовин від підприємств на зелені території.

З початку повномасштабної війни Російської Федерації проти України лише у Харкові було зруйновано 1300 житлових багатоповерхових будинків внаслідок обстрілів агресора. Після таких руйнувань у містах доведеться чимало відбудувувати. Водночас це шанс зробити нове житло більш безпечним.

Від початку війни станом на 7 травня 2022 року в Україні пошкоджено близько 500 лікарень, 40 медустанов зруйновано та не підлягають відновленню. Війська РФ станом на 15 квітня 2022 квітня обстріляли 60 машин екстреної медичної допомоги, 6 лікарів загинули. Станом 15 березня 2022 року російський агресор вже знищив в Україні 3 500 об'єктів інфраструктури, в тому числі 230 об'єктів транспортної інфраструктури, 165 об'єктів життєзабезпечення населення, таких як електропідстанції та газопроводи — повністю або частково зруйновані. Станом на 21 березня повністю знищили 651 житловий будинок, пошкодили ще 3 780 житлових будинків. Російські війська руйнують пам'ятки архітектури та храми, обстрілюючи населені пункти в Україні. Російські війська станом на 27 квітня 2022 року зруйнували в Україні понад 18 тисяч об'єктів інфраструктури.

Тепер в Україні є можливість переосмислити та перезапустити життєдіяльність постраждалих міст. Таку думку у Facebook висловив міністр інфраструктури України Олександр Кубраков. У приклад нового способу будівництва він привів Ізраїль.

“Досвід війни підтверджує, що проектування нових будинків має відбуватися вже з укріпленим підземним паркінгом (на кшталт того, як це роблять у Ізраїлі), з використанням енергоощадних технологій”, – зазначив Кубраков.

У кожному будинку та у кожній квартирі Ізраїлю є так звана «зона безпеки». Це спеціально захищене місце всередині квартири, призначене лише для мешканців цієї

квартири. Додаткова кімната, площа якої не менше п'яти квадратних метрів із протиударними дверима та майже завжди ще й із протиударним вікном. Кімната безпеки повинна мати як мінімум дві зовнішні стіни, які збудовані з броньованого бетону. Такі кімнати захищають від газових атак та бомбардування.

Такі приміщення, розміщені в квартирі, називаються мамад, а ті, що будуються на сходових клітках відразу для декількох мешканців, іменуються мамак. І ті, й інші використовуються як бомбосховища. Справа в тому, що ізраїльські райони, розташовані в безпосередній близькості до державних кордонів, періодично піддаються ракетному обстрілу. Тому наявність такого безпечного місця в кожному будинку — гостра необхідність. При виникненні загрози у місті лунає сирена, і жителі ховаються в мамати, щільно закривають в них металеві віконниці і замикають важкі входні двері. У спокійні дні ці приміщення використовуються в якості звичайних спалень.

До речі, Швейцарія є державою, в якій достатньо ядерних сховищ для всього населення. У 1960-х роках там було прийнято закон, який зобов'язував будувати ядерні притулки у житлових будинках. Нещодавно цей закон пом'якшили, але посилені сталеві двері та бункери з фільтрацією повітря залишилися звичними елементами в будинках по всій країні. Такі притулки захистять не лише від ядерних атак, а й від хімічних атак та бомбардувань ракетами.

Міністерство інфраструктури України планує вводити **нові норми** при будівництві житлових будинків, а саме:

- Передбачити у квартирі приміщення за двома стінами.
- Робити комфортне та надійне укриття в кожному житловому будинку.
- Проектувати евакуаційні сходи без виходу назовні.
- Подбати про надійність і стійкість конструкції.
- Скляні фасади лише із загартованим склом.
- Обійтися без прямих широких проспектів.
- Обмежити висотність забудови та будувати більш щільно.

Отже, сучасні умови життя потребують обов'язкового внесення змін у теперішню концепцію проектування житлової забудови. Зовнішня постійна загроза з боку нашого неадекватного “сусіда”, підштовхує і змушує нас вводити серйозні безпекові правила. Подібний досвід у будівництві житлової забудови, під постійною ракетною загрозою має Ізраїль. Такий досвід Ізраїль набував десятками років, та зміг вибудувати і забезпечити безпечне життя для своїх громадян.

Тому, я вважаю, Україні необхідно переймати ізраїльський досвід, адже він є ефективним і найголовніше перевіреним на практиці.

Бібліографічний список

1. Мединська НВ Еколого-економічна оцінка використання земель населених пунктів/НВ Мединська, ІГ Колганова, НМ Задорожня//Агросвіт.-2017.-№ 21.-С. 26-29.-Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2017_21_6.
2. Ущатовська О. І. Правові проблеми планування земель на територіях об'єднаних територіальних громад / О. І. Ущатовська // Від правової охорони природи Української РСР до екологічного права України : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 травня 2017 р., м. Київ) / укладач В. В. Носік [та ін.] ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Чернівці : Кондратьєв А. В., 2017. – С. 198–202
3. <https://economics.segodnya.ua/ua/economics/realty/budem-zhit-v-novyh-usloviyah-kak-v-ukraine-budut-stroit-zhile-posle-voyny-1612113.html>
4. <https://shpalta.media/2022/03/31/na-kshalt-izra%D1%96lskix-pislya-peremogi-novi-budinki-v-ukra%D1%96ni-proyektuvatimut-z-bombosxovishhem/>

Федишин Анна

Науковий керівник: Малюга Віталіна, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Сьогодні все більшою мірою поглиблюється необхідність дотримання екологічних вимог при використанні земель різних категорій. Пріоритетність земель сільськогосподарського призначення серед інших категорій накладає подвійну відповідальність та додаткову необхідність щодо екологічності використання зазначених земель. Тобто екологізувати сільськогосподарське землекористування можливо лише за умови комплексного підходу до використання земель сільськогосподарського призначення та ефективного управління землекористуванням.

Екологізація – це поступове відтворення природних властивостей земель сільськогосподарського призначення та процес охорони земельних та інших видів природних ресурсів з метою створення умов ефективного, тривалого використання цієї категорії земель для сільськогосподарського виробництва [1].

Загалом екологізацію сільськогосподарського землекористування слід вважати найбільш значимим етапом щодо переходу на органічне землекористування. Звідси випливає доцільність врахування певних особливостей органічного землекористування при екологізації сільськогосподарського землекористування. Насамперед, йдеться про перехід на екологічно безпечні способи використання земель та про усунення різного роду забруднень на землях сільськогосподарського призначення.

Проблеми екологізації – це насамперед свідомість громадян, розмір землекористувань, економічний механізм раціонального використання земель, впровадження сучасних агротехнологій. Альтернативою є екологічне землеробство, що є одним з найдієвіших методів екологізації використання земель сільськогосподарського призначення. В його основу покладено зменшення або повна відмова від використання синтетичних мінеральних добрив, пестицидів, регуляторів росту та інших хімічних засобів. Логічним наслідком екологізації використання земель сільськогосподарського призначення є вирощування екологічно чистої продукції.

Виробництво екологічно чистої продукції дозволяє вирішити одразу три екологічно детерміновані і соціально значимі проблеми, серед яких:

1) охорона навколишнього природного середовища від забруднення синтезованими хімічними речовинами, які застосовуються в процесі сільськогосподарської діяльності людини;

2) попередження деградаційних процесів у ґрунтах, які виникають за інтенсивного ведення сільського господарства;

3) покращення стану здоров'я населення внаслідок вживання екологічно чистої і як наслідок біологічно повноцінної продукції [3].

Водночас наявність обмеженого потенціалу земель сільськогосподарського призначення для переходу під органічне землеробство вимагає, з одного боку, розробки адаптаційних заходів щодо технології використання земель та існуючих природно-кліматичних, ґрунтових і навіть соціально-економічних умов, а з іншого боку, зміни площ сільськогосподарських і не сільськогосподарських угідь.

Першочерговими, при переході на органічне землекористування, стають завдання щодо одночасного підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення та зниження розораності сільгоспугідь. А також припинення деградації ґрунтів одночасно із зростанням їхньої родючості та підвищення продуктивності

сільськогосподарських угідь одночасно із оптимізацією їхньої структури. Все це вимагає створення механізму стимулювання охорони земель та відтворення родючості ґрунтів в результаті якого досягатиметься еколого орієнтоване сільськогосподарське землекористування. Така ситуація вимагає втручання держави та здійснення відповідної державної політики, як у сфері сільгоспвиробництва, так і у сфері сільськогосподарського землекористування та дотримання екологічних норм та вимог щодо екологізації сільськогосподарського землекористування. При цьому держава повинна стати регулятором процесу не лише екологізації землекористування, але й всього процесу сільськогосподарського землекористування [2].

Таким чином, при екологізації сільськогосподарського землекористування, як основи розвитку органічного землеробства, доцільно на рівні держави визначити оптимальні площі, насамперед, з екологічної точки зору, залучених у сільськогосподарський обіг земель. Розробити механізми щодо їх найбільш економічно ефективного використання та забезпечити найбільш сприятливі умови для збереження екологічного та економічного потенціалу окремих сільськогосподарських угідь. Разом з тим, варто створити такі умови, за яких не лише не стояло б питання щодо максимальної кількості залучених земель в сільськогосподарське виробництво, але й було неможливим це реалізувати з практичної точки зору.

Бібліографічний список

1. Будзяк В.М., Будзяк О.С. Екологізація землекористування. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2012. № 4. С. 34-37.
2. Романенко Т.Б. Екологізація сільськогосподарського землекористування як шлях до ефективного органічного землеробства. Агросвіт. 2017. № 4. С. 45-49.
3. Тимоць М.В. Екологічні проблеми використання земель у сільському господарстві України. Агросвіт. 2011. № 13-14. С. 13-15.

Цуркан Оксана

*Науковий керівник: Смоленська Лідія, старший викладач
Одеського державного аграрного університету*

ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Невід’ємна умова сталого соціального та економічного розвитку людства – це перш за все охорона навколишнього середовища. Це поняття включає в себе:

- раціональне використання ресурсів природи;
- збереження унікальних природних комплексів;
- відновлення виснажених ресурсів землі;
- обмеження негативного антропогенного впливу;
- забезпечення екологічної безпеки.

Охорона та раціональне використання земель направлені на відродження родючості українських чорноземів. Унікальність чорнозему в наявності у ньому гумусу – складної органічної речовини, що складається в основному з вуглецю, азоту, водню і безлічі сорбованих мінеральних речовин. Господарства, намагаючись зібрати якомога більше врожаю, використовують найродючіші ґрунти неналежним чином [1].

Виснажений ґрунт змінює свою структуру та перетворюється на непридатні для сільськогосподарського виробництва землі. Постійна експлуатація ґрунтів зменшує кількість

гумусу, чорноземи втрачають здатність вбирати і зберігати воду, а при окисненні виділяється вуглекислий газ, який потрапляє в атмосферу і спричиняє парниковий ефект. Все це спонукає до зниження родючості земель.

Термін «раціональне землекористування» означає процес максимального задоволення соціальних та економічних потреб при мінімальних витратах на нього у відповідних категоріях земель за цільовим призначенням. Цей процес завжди повинен підтримуватися, заохочуватися, розвиватися та оцінюватися державними органами. Розвиток сільськогосподарського комплексу, а також його модернізація є запорукою стійкого зростання добробуту населення.

Найбільших збитків ґрунтам завдають водна, вітрова та антропогенна ерозії, руйнуючи найродючіший шар ґрунту.

У сучасних умовах децентралізації влади в Україні особливого значення надається вивченню сталого розвитку в науковому середовищі. Водночас питання державної екологічної політики у своїй практичній реалізації все ще потребують ефективних шляхів покращення екологічної ситуації, як на державному, так і на місцевому рівні через екологічну політику, що враховує особливості відповідного регіону [2].

Державну екологічну політику науковці також визначають, як діяльність органів державної влади, спрямовану на формування та розвиток екологічного виробництва або екологічного споживання чи екологічної культури життя людини (рис. 1).

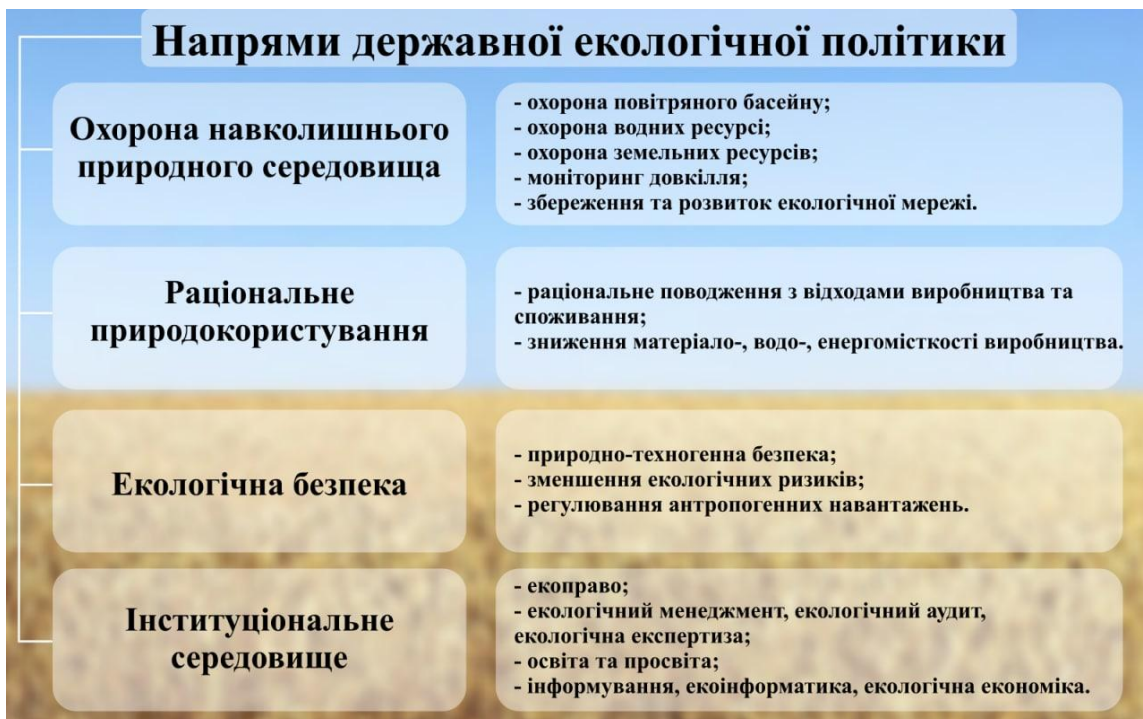

Рис. 1. Ключові напрями державної екологічної політики

Пріоритети державної екологічної політики визначені в Стратегії державної екологічної політики України на період до 2030 року, яка розроблена відповідно до Європейського екологічного стандарту. Система, яка лежить в основі цієї стратегії, була успішно апробована в країнах ЄС. Основні стратегічні цілі наочно наведено на рис. 2.

Рис. 2. Стратегічні цілі державної екологічної політики

Слід підкреслити, що в контексті реалізації політики децентралізації особливе значення мають місцеві органи влади (у тому числі об'єднані громади), а одним із завдань об'єднаних територіальних громад є забезпечення реалізації екологічної політики та екологічних прав громадян. Згідно із законом, серед показників для оцінки реалізації державної екологічної політики є кількість громад, у яких затверджено та впроваджено стратегії розвитку та плани заходів щодо їх реалізації, підготовлено за участю громадян [3].

Таким чином, органи місцевого самоврядування мають право затверджувати місцеві екологічні програми. Проте, за словами дослідників, органи місцевого самоврядування майже байдуже ставляться до екологічних проблем, стверджуючи, що їм невідомі проблеми мешканців (причина – відсутність співпраці), а іноді – брак коштів, часу на пошук рішень тощо. У цьому контексті наголошуємо, що на місцевому рівні успіх екологічної політики залежить від результатів взаємодії та співпраці органів місцевого самоврядування, громади і різних соціальних груп.

Бібліографічний список

1. Рациональное використання і охорона земель: Навчальний посібник. Укл. Р.І. Беспалько, І.І. Казімір. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2011. 400 с.
2. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України; Стратегія від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
3. До уваги ОТГ: рекомендації щодо першочергових кроків до екологічного планування на рівні громади / Департамент екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації. URL : <https://deplv.gov.ua/2020/12/24/do-uvagy-otg-rekomendacziyi-shhodo-pershochergovyh-krokv-do-ekologichnogo-planuvannya-na-rivni-gromady/>

Шимечко Наталія

Науковий керівник: Смолярчук Мирослава, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Багатовікова практика говорить про те, що головними джерелами процвітання будь-якої держави є її земельні ресурси. Земельні ресурси відіграють важливу роль в існуванні нашої планети і обумовлюють функціонування інших природних ресурсів, а саме – рослинного і тваринного світу, атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод.

Україна володіє найціннішим природним ресурсом – унікальними чорноземами, яких в нашій державі зосереджено 8,4% світових запасів чорноземів. Проте, нераціональне використання земельних ресурсів призводить до того, що українські чорноземи втрачають свої властивості, просто вивітрюються та вимиваються водами, і це, відповідно, призводить до погіршення якості земельних ресурсів України. Тому важливим є питання раціонального використання земельного фонду та його охорони.

Сьогодні так уже скалось, що у світі, питання економіки є більш пріоритетними і ставиться у більшості випадків вище екологічних інтересів. Наша держава стосовно розгляду цих питань, також не є виключенням. Лише на прикладі захисту ґрунтів це яскраво видно, коли українські власники земель чи землекористувачі жертвують інтересами екології протиставляючи витрати на їх захист економічним інтересам. Результати моніторингу ґрунтів в нашій державі за останні роки підтверджує, що їхній стан погіршився, і якщо не вживати необхідних заходів то деградаційні процеси будуть й надалі зростати. Сучасний стан земельних ресурсів у нас обумовлюється збільшенням впливу негативних процесів, що у свою чергу призводить до певної дестабілізації у формуванні земельних відносин.

За такого нашого ставлення до земельних ресурсів в недалекому майбутньому може настати критична ситуація у вигляді в тому числі й продовольчої кризи. Проте, не допустити такого стану речей можна лише тоді, якщо сьогодні всебічно проаналізувати стан використання та охорони земельних ресурсів, провести моніторинг сучасного стану використання і в перспективі провадити комплекс науково-обґрунтованих заходів щодо їх поліпшення.

Серед основних причин, які призводять до забруднення ґрунтів зокрема, та земель в цілому, а також погіршення їхнього стану науковці відмічають:

- високе сільськогосподарське освоєння земельного фонду;
- інтенсивна оранка земель з розчленованим рельєфом;
- забруднення ґрунтів промисловими викидами і відходами;
- неправильне застосування агрохімікатів;
- хімічне, радіоактивне забруднення;
- засолення, підкислення ґрунтів;
- розвиток водної та вітрової ерозії [3].

Завданнями охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель. Охорона земель – це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення [1].

Охорона земель включає:

- а) обґрунтування і забезпечення досягнення раціонального землекористування;
- б) захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого їхнього вилучення для інших потреб;
- в) захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів;
- г) збереження природних водно – болотних угідь;
- г) попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів;
- д) консервацію деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь [2].

З огляду на загострення екологічних проблем сьогодення, система природоохоронних заходів в управлінні земельними ресурсами, має без сумніву, опиратись на основні закони природокористування такі як - внутрішня динамічна рівновага, незамінність і рівнозначність факторів життя, збереження біологічного різноманіття та ін. Крім того вона повинна враховувати науково-обґрунтовані принципи та методи екологізації виробничої діяльності відповідно діючих стандартів.

Отже, з огляду на незадовільне використання земельних ресурсів, проблема раціонального використання та охорони земель у сучасний період набуває особливого значення, а її вирішення потребує дієвих заходів впливу, зокрема правового характеру. І що головне, є фундаментальною основою, яка забезпечує захист земель від впливу негативних факторів природного та антропогенного походження, збереження продуктивності сільськогосподарських угідь, підвищення їх екологічної стійкості та родючості, створення раціонального землекористування.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Доступний з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
2. Пендзей Л. Проблеми охорони земель в Україні./ Л. Пендзей // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.2. Sharapov S. Reclamation as a form of restoring quality and increasing the productivity of forestry lands. Scientific journal «Environmental law», Issue 2. 2018. P. 123-128.
3. Смолярчук М. Особливості землекористування з врахуванням екологічних параметрів Вісник ЛНАУ: Архітектура і сільськогосподарське будівництво. - Вип. 19. – Львів. С. 208-212.

Shukatka Ruslan

*Scientific supervisors: Smoliarchuk Myroslava, associate professor, Turchyn Iryna, acting associate professor
Lviv National Environmental University*

DISTURBED LANDS AS AN OBJECT OF RECLAMATION

The first step is to clarify what the disturbed land is. These are areas where the terrain and the hydrological regime have been altered, the soil cover has been disturbed, and vegetation has been destroyed due to economic activity.

Such lands are not used or incompletely exploited for main (industrial) purpose due to loss or depletion of useful properties. So-called wastelands which can have a negative impact on the surrounding agricultural landscapes of administrative and territorial entities.

The state land policy largely stimulates the development of man-made disturbed lands by introducing various systemic approaches in the form of land reclamation.

Assessing how stability, landscape integrity and the possibility of reintegration into the natural environment can be restored to disturbed lands with minimal investment is a complex and difficult economic task. We should take into account that making badlands suitable for reuse does not always coincide with their previous purpose [1].

The choice of the type and direction of reclamation is determined by natural and economic conditions and mostly concerning the fact which lands have been destroyed in the process of mineral development and how they have been used, the scale of destruction and other factors.

There are the following main areas of reclamation of disturbed lands: agricultural, water, forestry, recreational and economic, construction, sanitary and hygienic, and combined reclamation.

We carry out substantiation of the type of reclamation and subsequent use of reclaimed land in each case based on a combination of various factors (land price and its purpose in the economy, agrochemical composition of overburden, geographical location, socio-economic factors and prospects, development of the field).

I propose to consider some examples of further use of disturbed lands after reclamation.

I would like to note that this is not always an agricultural area, although it is a priority both for our country and for most developed countries (Image 1).

For the conditions of Kryvyi Rih iron ore basin, where the depth of raw materials in the quarries reaches 200,000 and more meters, after reclamation, such former quarry sites should be arranged for the creation of reservoirs, that is, the choice of the water management direction.

Image 1 Kryvyi Rih iron ore basin

Here is an example of a combined direction of reclamation. Arrangement of a municipal stadium in the city of Braga, Portugal (Image 2).

Image 2 Arrangement of a municipal stadium in the city of Braga, Portugal

An example of a recreational direction of reclamation in the organization of a climbing center in Edinburgh, the UK (Image 3).

Image 3 Climbing center in Edinburgh, the UK.

Here is an example of the construction direction of reclamation during the construction of the Shimao hotel complex near Shanghai on the site of the former abandoned industrial quarry (Image 4).

Image 4 Shimao hotel complex

We should remember that an effective management decision to restore disturbed lands has to be the direction of reclamation, which can ensure the optimal combination of positive effects of land use and costs without harming the environment. The method should be decisive and takes into account comprehensively the depth of bedding, the nature of the location of minerals and the nature of land use in the surrounding areas.

References

1. Smoliarchuk M. Land efficiency and reproduction / M. Smoliarchuk, A.Sohnich Problems of formation of an effective mechanism of sustainable development of agricultural land use : [monograph].-Lviv : Liga Press, 2014. – P.125-139.
2. Sharapov S. Reclamation as a form of restoring quality and increasing the productivity of forestry lands. Scientific journal «Environmental law», Issue 2. 2018. P. 123-128.

Якимів Світлана

Науковий керівник: Баб'як Галина, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Практика ведення сільського господарства була і залишається актуальним об'єктом наукових досліджень не тільки аграрної галузі, але й усіх секторів національного господарства, оскільки її характерною ознакою є той факт, що землі сільськогосподарського призначення є обмеженим природним ресурсом [1]. З огляду на це, впродовж кількох десятиліть існує необхідність до переходу з екстенсивної на збалансовану модель аграрного виробництва, пріоритетами якого є збереження навколишнього природного середовища, відновлення природних земельних ресурсів, отримання якісної продукції рослинництва та тваринництва, створення безпечних умов для людської життєдіяльності.

Сьогодні в основі використання земель лежить оборот сільськогосподарських угідь, які перебувають в прямій залежності від здатності суб'єктів сільськогосподарської діяльності до ефективного господарювання.

Головним напрямком розвитку аграрного сектору економіки залишається створення сприятливого ринкового середовища для агробізнесу та обслуговуючої інфраструктури, запровадження дієвого механізму господарювання, що зумовлює необхідність нового підходу до землеустрою в агроформуваннях нового типу.

Без створення дієвого організаційного та економічного механізму неможливо буде забезпечити підвищення рівня ефективності використання земель сільськогосподарського призначення та їх охорону.

Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель включає:

- надання податкових і кредитних пільг громадянам та юридичним особам, які здійснюють за власний рахунок заходи, на використання і охорони земель;
- виділення коштів з державного або місцевого бюджету власникам земель та землекористувачів за консервацію деградованих та малопродуктивних земель на відновлення попереднього стану земель, що стали такими не з їхньої вини [2].

Визначення основних проблем раціонального землекористування в сільськогосподарських підприємствах дає можливість обґрунтувати головні заходи зростання продуктивності, а також економічної ефективності від ведення господарської діяльності. Так, до пріоритетних заходів варто віднести [3]:

- створення та реалізацію інноваційних науково-технічних програм з охорони, відтворення, збереження корисних властивостей, підвищення рівня родючості ґрунтів на підставі досвіду зарубіжних країн;
- вдосконалення законодавства в сфері охорони земель, їх раціонального використання;
- запровадження та реалізацію механізму фінансування програм, які стосуються покращення екологічного стану сільськогосподарських угідь;
- підготовку кваліфікованих спеціалістів з питань консультативної допомоги по охороні земель землекористувачам;
- зменшення рівня техногенного навантаження на довкілля;
- розробку екологічно-чистих шляхів виробництва сільськогосподарської продукції;
- застосування у господарській діяльності ресурсо- та енергозберігаючих технологій, а також запровадження безвідходного виробництва;
- поліпшення якості навколишнього середовища та підвищення рівня його екологічного стану;
- розробку економічних стимулів ведення екологічної діяльності сільськогосподарських підприємств;
- вилучення виснажених та непридатних для ведення господарської діяльності земель сільськогосподарського призначення.

Без радикальних змін у питанні вироблення чіткої державної політики щодо використання сільськогосподарських земель, основних напрямів та механізмів удосконалення регулювання земельних відносин у сільському господарстві, впорядкування землекористування, розроблення та втілення проектів землеустрою в сільськогосподарських господарствах нам буде важко вийти на якісно новий рівень господарювання. Доведено, що необхідно розробити нормативно-правові акти, які б нормалізували відносини між різними групами землекористувачів та землевласників. Це дасть змогу господарствам не витрачати сили та фінанси на різноманітні спори, а спрямувати свої зусилля на підвищення врожайності та охорону земель.

Бібліографічний список

1. Богіра М.С., Ярмолюк В.І. Землевпорядне проектування: теоретичні основи і територіальний землеустрій. Київ, 2011. 416 с.
2. Добряк Д.С. Еколого-економічні засади формування землекористування в ринкових умовах. Київ, 2010. 334 с.
3. Іванюк Т.Л. Формування умов раціонального використання земель сільськогосподарського призначення. Інноваційна економіка. 2021. № 1-2. С. 74-80.

Яремко Денис

*Науковий керівник: Степаненко Тетяна, к.е.н., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ОПТИМІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Раціональне природокористування у сільськогосподарському секторі починається з раціональної організації території територіальних утворень, тобто створення оптимізованого агроландшафту з екологічно- та економічно- обґрунтованим і доцільним співвідношенням сільськогосподарських угідь, лісових насаджень, земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення.

Оптимізація землекористування буває – екологічна та економічна.

Під *екологічною оптимізацією* структури земельних угідь слід розуміти комплекс заходів по знаходженню оптимального варіанту землекористування на рівні ландшафту з метою використання земель в екологічно безпечному режимі.

Екологічна оптимізація земельних угідь передбачає консервацію деградованих і малородючих ґрунтів орних земель та трансформацію деградованих лукопасовищних угідь для їх подальшого екологічно раціонального використання [1].

У даний час наша країна переживає економічну, а як наслідок і екологічну кризу, яка виникла через непродуману політику у сфері використання природних ресурсів та охорони природного середовища. Вона виникла через бажання одержати максимум прибутку від використання природних ресурсів не роблячи жодних вкладів на заходи зі збереження та відтворення природно-ресурсного потенціалу території. Споживче відношення до природи призвело до того, що в більшості регіонів України антропогенне навантаження та антропогенна перетвореність досягли максимуму критичної величини, що негативно впливає на стан природного середовища і створює несприятливі умови для життя і праці людини. У зв'язку з цим, в першу чергу, необхідно реалізовувати концепцію сталого розвитку, яка була проголошена у 1992 році на конференції з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро [2].

З даної концепції можна зробити висновок, що основою для взаємодії людини із землею як із ресурсом є ідея економічного росту для одержання максимального прибутку за умови мінімальних чи нульових екологічних збитків, як оптимального налагодження еколого - економічних взаємовідносин в Україні та світі.

Для впровадження процесу екологізації економіки необхідно проводити екологічно-безпечну господарську діяльність, мінімально впливати на землю, відмовитись від необґрунтованих проектів перетворення ландшафтів з метою "освоєння нових або покращення існуючих угідь", обмежити вилучення цінних сільськогосподарських угідь. Загалом необхідно максимально зберегти природні агроландшафти, які порушені внаслідок негативної діяльності людини, регулярно проводити моніторинг земель та контроль за їх використанням, враховувати економічну оцінку екологічних збитків, приймати оперативні рішення в процесі господарської діяльності та суворо дотримуватись екологічних, соціальних і економічних нормативів.

Для проведення оптимізації сільськогосподарського землекористування потрібно враховувати раціональні розміри територіальних утворень, організацію раціонального складу земельних угідь і структуру посівних площ, забезпечити відтворення родючості ґрунтів, відновлення продуктивності еродованих земель, не пошкоджувати родючий шар ґрунту.

Отже, *оптимізація землекористування* - це така організація виробничого процесу, при якій земля використовується найбільш раціонально, її продуктивні властивості забезпечують хоча і не максимальний, але екологічно-стійкий ефект при збереженні родючості ґрунтів [3].

При вирішенні питань організації території з екологічних позицій, визріла необхідність використати екосистемний підхід. При цьому організовану територію розглядають як структурну агроекосистему різних рівнів ландшафтної організації, починаючи від окремої ділянки (поля) та закінчуючи великими територіальними одиницями, які включають агроландшафти та їх комбінації.

Щоб вирішити питання стосовно оптимальних землекористувань, треба чітко визначити, що таке землекористування.

Землекористування – система господарського та іншого використання землі, що склалась у країні під дією об'єктивних чинників або запроваджена державою. Метою землекористування є отримання користі та ефекту від землі за дотримання вимог її збереження й поліпшення. Землекористуванням має певну площу, фіксоване місцезоташування і точні границі.

Можна судити про оптимальність землекористування, аналізуючи його рівень продуктивності.

Для здійснення організації охорони та використання земель необхідно встановити закономірності розвитку продуктивних сил суспільства, враховувати їх вплив на земельні ресурси, покращувати динаміку ґрунтової родючості, спостерігати реакцію рослинних організмів на сукупність умов вирощування та факторів антропогенного характеру.

Сільськогосподарський ландшафт можна визначити як сільськогосподарську територію, яка має впорядковані елементи природного та антропогенного походження, а саме: посівні площі та сівозміни [3].

У наш час використання земельних ресурсів нерозривно залежить від збільшення рівня антропогенного навантаження, яке веде до використання малопродуктивних та деградованих земель.

На території адміністративно-територіальних утворень цю проблему пов'язують зі зменшенням площ озеленення, природоохоронних та рекреаційних територій, пістійною забудовою агроландшафтів. Тому слід розглядати природоохоронні, природозаповідні території не тільки як простір для збереження рослинного та тваринного світу, але й як еколого-регулюючі землекористування.

Так, аналізуючи Закон України «Про охорону земель» [4], можна сказати, що при такому використанні земель виникає необхідність встановлення нормативів оптимального співвідношення не лише для сільськогосподарських угідь, але й для земель природозаповідного, природоохоронного, оздоровчого, історико-культурного, рекреаційного призначення, а також земель лісового та водного фондів.

Для виконання цього закону Кабінет Міністрів України розробив проект Постанови «Про затвердження нормативів оптимального співвідношення земельних угідь» [5], в якому йдеться про те, що в розрізі природно-сільськогосподарських провінцій вказують нормативи оптимального співвідношення ріллі, багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ, а також земель під полезахисними лісосмугами в агроландшафтах. Однак цей норматив щодо оптимального співвідношення земельних угідь лише задекларований, але не реалізований у наступних нормативно-законодавчих документах.

Звичайно, проблема оптимізації землекористування не є простою, вона не обмежується лише соціальними, економічними, політичними, демографічними, факторами. Вона передбачає не тільки усунення несприятливих змін в процесі антропогенного впливу, але й потребує посилення сприятливих природних процесів з метою створення оптимальних умов для господарсько-економічної діяльності, відтворення природних ресурсів.

Система раціонального землекористування має включати виробничий (корисний, ефективний), ресурсозберігаючий, відтворювальний і природоохоронний аспекти.

В результаті раціонального землекористування структура земельних угідь, буде забезпечена можливо і не максимальним, але екологічно - стійким ефектом для збереженні родючості ґрунтів.

Бібліографічний список

1. Технології захисту довкілля: Промислова екологія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eco.com.ua/content/formuvannya-optimalnikh-spivvidnoshen-zemelnikh-ugid-yak-osnova-stalogo-prirodokoristuvannya>.
2. Алексеєнко І.Р. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля. Історичний аспект. Вісник НАН України. 2014. № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/69368/11-Alexeyenko.pdf?sequence=1>.
3. Третяк А.М., Другак В.М. Наукові основи економіки землекористування та землевпорядкування / А.М. Третяк, В.М. Другак - К.: ЦЗРУ, 2003 - 337 с.

4. Закону України «Про охорону земель»/ Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Парлам. вид-во, 2003. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/96215>.
5. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку розроблення проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь»/Верховна Рада України[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1134-2011-п>.

КАДАСТР, ОЦІНКА ТА МОНІТОРИНГ ЗЕМЕЛЬ

Байбородін Владислав

Науковий керівник: Попов Андрій, д.е.н., професор

Миколаївський національний аграрний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РЕЄСТРАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ

Система земельного кадастру є важливою суспільною інституцією ефективного управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки. Ця система відображає взаємозв'язки між ідентифікацією земельних ділянок, реєстрацією прав на землю, оцінкою та оподаткуванням земель та майна, а також між сучасним та перспективним використанням землі. Саме тому, повна об'єктивна кадастрова інформація про стан землекористування є запорукою прийняття ефективних управлінських рішень щодо забезпечення гарантування прав власності та їх захисту, раціонального використання та охорони земель, зменшення кількості земельних спорів, стимулювання та розвитку ринку земель, справедливого оподаткування, територіального планування та управління природними ресурсами, контролю за використанням земель.

Визнаючи важливу роль земельного кадастру у соціально-економічному розвитку держави та необхідність інтеграції України у світові економічні відносини, у 2013 році відбулися досить масштабні та кардинальні зміни у законодавстві щодо ведення земельного кадастру та системи реєстрації речових прав на нерухоме майно. Так, вперше за роки незалежності України, був прийнятий Закон України «Про Державний земельний кадастр». Саме з цього моменту кадастр набув статусу єдиної державної геоінформаційної системи.

Державний земельний кадастр (ДЗК), як геоінформаційна система, повинен мати можливість до зберігання, управління та надання даних про всі зареєстровані земельні ділянки та зміни, що відбулися під час їх використання, у вигляді просторової (картографічної) і текстової інформації. Отже, земельний кадастр слід розглядати не лише як земельно-інформаційну систему, але й як земельно-інформаційний ресурс з надання адміністративних послуг у сфері земельних відносин.

Основна функція ДЗК полягає в тому, щоб ідентифікувати кожен земельну ділянку, використовуючи її унікальний кадастровий номер, і надавати в основному просторову (фізичні дані) інформацію, яка є специфічною для кожної такої земельної ділянки. Тому ДЗК разом із суб'єктами державної реєстрації несуть відповідальність за первинну реєстрацію земельних ділянок.

Об'єктами ДЗК є: землі в межах державного кордону України; землі в межах території адміністративно-територіальних одиниць; обмеження у використанні земель; масив земель сільськогосподарського призначення та земельна ділянка. Слід наголосити, що об'єкти ДЗК мають різну ідентифікацію в земельному кадастрі. Ідентифікатором земель в межах державного кордону України, земель в межах території адміністративно-територіальних одиниць та обмежень у використанні земель є обліковий номер. А ідентифікатором земельної ділянки – кадастровий номер.

Обліковий номер присвоюється об'єктам ДЗК під час внесення відомостей до ДЗК, а кадастровий номер присвоюються земельним ділянкам під час їх державної реєстрації за допомогою програмного забезпечення і зберігається за ними протягом усього часу існування. Інформація про облікові номери об'єктів Державного земельного кадастру зберігається у Державному земельному кадастрі постійно. У разі поділу чи об'єднання земельної ділянки присвоюється новий кадастровий номер, а попередній номер скасовується. На сьогодні

законодавством незакріплений перелік умов при яких змінюється обліковий номер об'єктів ДЗК.

Попри те, що законодавство про державний земельний кадастр було прийняте понад дев'ять років тому, програмне забезпечення для присвоєння облікових і кадастрових номерів так і не було розроблено. Відповідно, інформацію про облікові номери не просто знайти у ДЗК. Натомість, на практиці досі використовується «старий» зміст кадастрового номеру замість «нового» (який використовувався до прийняття Закону України про ДЗК та порядку), який присвоюється лише земельним ділянкам. Основною відмінністю «нової» кадастрової нумерації земельних ділянок від «старої» полягає у тому, що кадастровий номер земельної ділянки нового зразка не відображає її належності до будь-якої адміністративно-територіальної одиниці в межах державного кордону України, хоча по суті містить код адміністративно-територіального устрою України. Таким чином, склалася така ситуація, що де-юре існує один кадастровий номер, а де-факто використовують інший – «старий».

Паралельне існування кадастрових номерів старого і нового зразка може внести елементи невизначеності та плутанини у систему ідентифікації земельних ділянок та негативно позначитися на достовірності відомостей про землю у Державному земельному кадастрі та Реєстрі нерухомості.

Внесення відомостей та змін до них про об'єкти ДЗК (крім земельних ділянок) до Державного земельного кадастру відбувається за заявою та наявною відповідною документацією із землеустрою. Але кадастровим законодавством не визначено куди саме інформація про ці об'єкти заноситься, як систематизується та яка кадастрова документація при цьому створюється. Слід наголосити, що інформація про об'єкти ДЗК вносяться, а не реєструються за допомогою внесення даних до Поземельної книги. Поземельна книга лише відкривається на земельні ділянки.

Іншою проблемою є те, що облікові номери присвоюються обмеженням у використанні земель без прив'язки до земельної ділянки якої це обмеження стосується. Наприклад, до ДЗК заноситься інформація про вид обмеження, його межі та площу, але відсутні дані на яку земельну(і) ділянку(ки) це обмеження поширюється. Таким чином, у кадастрі міститься загальна інформація про наявність тих чи інших обмежень у використанні земель на певній території без їх належної деталізації. Користь від наявності такої інформації в кадастрі практично дорівнює нулю оскільки не дає уявлення про конкретне місце розташування обмеження в межах земельної ділянки. Це може мати серйозні негативні наслідки при використанні земельної ділянки як в короткостроковій так і довгостроковій перспективі.

Отже, постає питання в доцільності запровадження облікових номерів, «нових» кадастрових номерів та об'єктів ДЗК (крім земельної ділянки), якщо вони існують лише на папері (в кадастровому законодавстві) і не знайшли широкого практичного застосування при веденні ДЗК.

Розглядаючи земельний кадастр як геоінформаційну систему засновану на земельних ділянках та вище наведені аргументи можна зробити висновок про недоцільність запровадження облікових номерів об'єктів ДЗК. Земельна ділянка повинна бути єдиною одиницею внесення інформації до ДЗК.

Бібліографічний список

1. Bogaerts, T., & Zevenbergen, J. (2001). Cadastral systems-alternatives. *Computers, Environment and Urban Systems*, 25, 325-337. [https://doi.org/10.1016/S0198-9715\(00\)00051-X](https://doi.org/10.1016/S0198-9715(00)00051-X)
2. Enemark, S., Williamson, I., & Wallace, J. (2005). Building modern land administration systems in developed economies. *Journal of Spatial Science*, 50, 51-68. <https://doi.org/10.1080/14498596.2005.9635049>

3. Popov A. (2019). Land cadastre development in Ukraine: issues to be addressed. *Geodesy and Cartography*, Vol. 45(3), 126–136. doi: <https://doi.org/10.3846/gac.2019.7121>
4. Попов А. Критичний аналіз об'єктів Державного земельного кадастру. *Матер. підсум. наук.-практ. конф. професор.-виклад. складу і здобувачів наук. ступ.*, 19-20 бер. 2019 р. ; у 2-част. Харків : ХНАУ, 2019. Ч. II. С.141–143.
5. Попов А.С. Оцінка ефективності державного земельного кадастру. *Управління земельними ресурсами в умовах проведення децентралізації та диджиталізації* : матеріали наук.-практ. інтернет-конф., 23 вересня 2020 р., Харків. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків : ХНАУ, 2020. С. 78-82.

Бермес Мар'яна

Науковий керівник: Шнік Наталія, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ПРОБЛЕМАТИКА ОБЛІКУ ЗЕМЕЛЬ В НОВОСТВОРЕНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Проблематика обліку земель в Україні на даний момент є досить актуальною. Адже переформовано адміністративно-територіальні одиниці, створено територіальні громади.

Кількісний і якісний облік проводиться на підставі результатів земельної реєстрації, матеріалів кадастрових зйомок, спеціальних та інших видів обстежень. Наприклад, індексну кадастрову карту, можна використовувати для складання картограм, бонітування ґрунтів, економічної оцінки земель та інших землевпорядних робіт.

Під час проведення кількісного та якісного обліку необхідно завжди брати за основу дані існуючої системи обліку. Це забезпечить, співставленість і порівнянність отриманих результатів. Такий облік у районі ведеться у строго встановлених земельно-кадастрових документах на усі землі.

Доступ органу державної влади, органу місцевого самоврядування до відомостей про державну реєстрацію земельної ділянки, кадастровий номер, площу, місце розташування земельної ділянки, кадастровий план зареєстрованої земельної ділянки, узагальнених відомостей про кількість та якість земель, та до копій звітів державної статистичної звітності з кількісного обліку земель, є персоніфікованим і здійснюється за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру. Забезпечення цих даних відбувається шляхом створення за його запитом персонального облікового запису та відповідної веб-сторінки органу державної влади або органу місцевого самоврядування.

На мою думку досить важливу роль в обліку земель має геоінформаційна система (ГІС). Адже геоінформаційна система дозволяє виявити самовільне захоплення земель, тіньову оренду земельних ділянок, нецільове використання земельних ділянок, виявлення вільних земель, які не використовуються та інші важливі питання.

Для створення геоінформаційної системи ОТГ необхідно персонал, відповідне програмне забезпечення, дані, апаратні засоби та відповідні методи.

Одним із хороших програмних забезпечень є програма Digital. В Digital можна створювати топографічні і спеціальні карти і плани, накопичувати кадастрову базу даних, будувати моделі рельєфу і моделювати горизонталі, розраховувати площі, переглядати карти в тривимірному вигляді, використовувати супутникові знімки, ортофотоплани і скановані карти, створювати текстову і графічну документацію. Дозволяє накопичувати сотні тисяч об'єктів в одній карті. Не висуває особливих вимог до системи і нормально працює навіть на застарілих комп'ютерах.

Шляхами наповнення інформацією геоінформаційної системи в ОТГ є інформація в паперовому та цифровому вигляді, а також інформація отримана технічними засобами.

Допомогою в перенесенні інформації, яка міститься в паперовому вигляді до бази даних може стати сканування документів, оцифровування карт та внесення до бази даних інформації.

Держгеокадастр відповідно до Закону України «Про Державний земельний кадастр» та Постанови Кабінету Міністрів України № 1051 «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» з січня 2020 року надає органам місцевого самоврядування доступ до відомостей Державного земельного кадастру в режимі читання, що полегшує роботу органам місцевого самоврядування.

Одне з завдань новоствореної ОТГ – створити онлайн-карти своїх меж. Така цифровізація – це відображення не тільки меж, а і кварталів та зон. Добре, якщо у системі також будуть зазначені колишні межі громад, районів, сіл та селищ — це дасть можливість співпрацювати з тими територіями, які є поруч.

Після того, як буде створено онлайн-карту, потрібно зрозуміти яким земельним банком володіє ОТГ, хто є користувачем і хто є землевласником. Слід провести консалтинг, отримати інформацію з цифрових реєстрів, і звести її до єдиної платформи. Завдяки такому аудиту буде легко віднайти людину, яка раніше скористалась правом на безоплатну передачу земель у межах певної громади, або тих, хто вже отримав ділянку під забудову. Найважливіше завдання земельного аудиту – це можливість дізнатися, хто користується землею, хто має незареєстровані договори, хто має городи та кому нараховувати земельний податок, а кому ні.

Електронний облік оптимізує роботу ОТГ.

ОТГ має заохотити зареєструвати усі вільні земельні ділянки та переглянути всі договори з орендарями земель. Після проведення інвентаризації усі відомості про землю будуть у вільному доступі, можна очікувати, що частина фермерів захочуть дореєструватися. Але орендарі будуть знати, що усі прогалини та проблеми прозорі. Більше того, орендарі будуть виявляти бажання отримати інформацію та провести аудит земельного банку сусіда, аби добрати землі. Від проведеного земельного аудиту ОТГ отримає надходження до бюджету.

Отже перенесення інформації з паперового вигляду в цифровий, полегшить роботу при обліку земель у територіальних громадах. Облік земель в електронному, цифровому вигляді дасть можливість владі та органам виконавчої влади стягувати з користувачів земельні податки, з орендарів орендну правду і тим самим поповнювати бюджет, а користувачам і орендарям захистити свої права на власні або використовувані земельні ділянки.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, ст.27) Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2145-ІХ від 24.03.2022.
2. Закон України «Про Державний земельний кадастр» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 8, ст.61) Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1423-ІХ від 28.04.2021.
3. Порядок ведення Державного земельного кадастру, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1051 від 17.10.2012.
4. Кадастрові та реєстраційні системи країн світу: монографія / Харк. нац. аграр. ун-т. – Х.: ХНАУ, 2014. - 216 с.
5. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» № 2145-ІХ від 24.03.2022

6. Вольська С., Маргаф О., Руденко Л., Геоінформаційна технологія: етапи розвитку, стан в Україні. Український географічний журнал. 1993. № 4. С.6-14.
7. Про національну інфраструктуру геопросторових даних: Закон України від № 1657-ІХ від 15.07.2021.

Біглей Андрій

Науковий керівник: Бодак Ольга, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного університету природокористування

ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Земельна реформа в Україні була однією з найбільш тривалих в світі (процес було запущено 15 березня 1991 року). Така довготривалість була пов'язана з тим, що за цей час було запропоновано декілька моделей відкриття ринку земель. Законодавці перебрали всю палітру моделей ринку земель, починаючи від найбільш ліберальних та закінчуючи повним мораторієм.

Серед знакових етапів земельної реформи варто зазначити наступні:

1) У 2001 році ухвалено Земельний кодекс №2768-III, яким введено мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення до 1 січня 2005 року. Пізніше його дію продовжили, дію мораторію «розширювали» і його норми змінювали декілька разів. Проте, надія на зняття мораторію завжди залишалася.

2) У 2011 році до розгляду у Парламент було подано законопроект «Про ринок земель» 9001-д від 07 грудня 2011 року, проте у 2012 році його відхилили та зняли з розгляду.

Законопроект 9001-д передбачалося впровадження земельної реформи та запровадження ринку землі на початку 2013 року. Також цей законопроект передбачав зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення і заборону продажу землі іноземцям та створення Державного земельного банку.

Проте, питання було настільки заполітизовано, що у Парламенті щодо земельної реформи відбувалася не розумна, виважена професійна дискусія, а PR-акції окремих політичних партій.

3) 31 березня 2020 року Верховна Рада України ухвалила проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» (введення в Україні ринку землі)

Відповідно до оновленої редакції статті 130 Земельного кодексу України, яка набрала чинності 01.07.2021 року, набувати право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення можуть: а) громадяни України; б) юридичні особи України, створені і зареєстровані за законодавством України, учасниками (акціонерами, членами) яких є лише громадяни України та/або держава, та/або територіальні громади; в) територіальні громади; г) держава.

Право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення може також набуватися банками лише в порядку звернення стягнення на них (як земельні ділянки) як на предмет застави. Такі земельні ділянки мають бути відчужені банками на земельних торгах протягом двох років з дня набуття права власності. Іноземцям, особам без громадянства та юридичним особам заборонено набувати частки у статутному (складеному) капіталі, акції, паї, членство у юридичних особах (крім як у статутному (складеному) капіталі банків), які є

власниками земель сільськогосподарського призначення. Цей абзац втрачає чинність за умови та з дня схвалення на референдумі окремого рішення.

Забороняється набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення:

1) юридичними особами, учасниками (акціонерами, членами) або кінцевими бенефіціарними власниками яких є особи, які не є громадянами України, – на земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної і комунальної власності, земельні ділянки сільськогосподарського призначення, виділені в натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв), які розташовані ближче 50 кілометрів від державного кордону України (крім державного кордону України, який проходить по морю);

2) юридичними особами, учасниками (акціонерами, членами) або кінцевими бенефіціарними власниками яких є громадяни держави, визнаної Україною державою-агресором або державою-окупантом;

3) особами, які належать або належали до терористичних організацій;

4) юридичними особами, учасниками (акціонерами, членами) або кінцевими бенефіціарними власниками яких є іноземні держави;

5) юридичними особами, у яких неможливо встановити кінцевого бенефіціарного власника;

6) юридичними особами, кінцеві бенефіціарні власники яких зареєстровані в офшорних зонах, віднесених до переліку офшорних зон, затвердженого Кабінетом Міністрів України;

7) фізичними та юридичними особами, стосовно яких застосовано спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до Закону України “Про санкції” у вигляді заборони на укладення правочинів з набуття у власність земельних ділянок, а також пов’язаними з ними особами;

8) юридичними особами, створеними за законодавством України, що перебувають під контролем фізичних та юридичних осіб, зареєстрованих у державах, включених Міжнародною групою з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) до списку держав, що не співпрацюють у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом.

Окрім того, Законом передбачена норма, що загальна площа земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності громадянина України не може перевищувати десяти тисяч гектарів.

Реалізація відкриття ринку землі передбачає наступні етапи:

I етап: 1 липня 2021 року - землі сільськогосподарського призначення зможуть набути тільки фізичні особи, що є громадянами України. Важливо: максимальний розмір земельної ділянки, встановлений законодавством - 100 га на людину.

II етап: 1 січня 2024 року- крім фізичних осіб, право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення зможуть набувати і юридичні особи. У випадку якщо вони створені і зареєстровані за законодавством України, учасниками яких є лише громадяни України та/або держава, та/або територіальні громади, територіальні громади та держава. Важливо: максимальний розмір земельної ділянки, встановлений законодавством - 10 тис. га.

Процедурні аспекти набуття права власності на землі сільськогосподарського призначення.

Законом не передбачено окремої процедури щодо відчуження земель сільськогосподарського призначення. Законодавцем лише зазначено, що укладення цивільно-правових угод, що передбачають перехід права власності на земельні ділянки, а також набуття права власності на земельні ділянки за такими угодами здійснюються відповідно до Цивільного кодексу України з урахуванням вимог Закону.

На Прикарпатті налічується 621 тисяч гектарів земель сільськогосподарського призначення, в тому числі 400 тисяч ріллі.

Внаслідок розпаювання землевласниками стали 204 тисячі селян, середня частка паю яких складає 1 гектар. За результатами земельної децентралізації землі сільськогосподарського призначення державної форми власності за межами населених пунктів перейшли у комунальну власність громад. Відповідно почала зростати конкуренція за землю, посилюється підприємницький дух та розвиток малого й середнього фермерства.

В області тільки за 9 місяців 2021 року зареєстровано 46 нових фермерських господарств.

За податки від оренди землі громади отримують надходження до своїх бюджетів. А це – гроші на будівництво місцевих доріг, лікарень, садочків, шкіл.

Також територіальній громаді діляться досвідом щодо управління землями комунальної власності, співпрацю з програмою DOBRE щодо залучення коштів для впровадження різноманітних інвестиційних проєктів на території сіл їх громади, придбання техніки тощо.

Держава сьогодні розвиває цілу низку програм підтримки та розвитку аграрного мікропідприємництва на селі. На цей рік у Державному бюджеті для сільськогосподарських виробників передбачено 4,5 мільярдів гривень підтримки.

Земля – ліквідний актив, який генерує дохід одразу. Так, станом на 9 жовтня за договорами купівлі/продажу в Івано-Франківській області відчужено 809 ділянок сільськогосподарського призначення загальною площею 309,3 гектари.

Вся інформація про земельну власність є відкритою в електронному форматі. Це гарантує прозоре використання всіх земель, захистить права власності та майнові права українців. Завдяки повній цифровізації земельних відносин максимально усунуто людських фактор та буде подолано корупцію.

За перші 100 днів ринку землі в Україні зареєстровано 28288 правочинів, було відчужено 70569 га. Середня ціна одного гектара землі на Прикарпатті складає 53244,91 гривень.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, №3-4, ст.27) (Із змінами, внесеними згідно із Законом №2905-14) від 20.12.20010 – ВВР, 2002, №12–13, ст.92.
2. Закон України «Про землеустрій» від 25 квітня 2001 –ВВР, № 15 -16, ст.40.
3. Закон України «Про Державний земельний кадастр»: Закон України від 7 липня 2011р. № 3163- VI.
4. Магазинщиков Т.П. Земельний кадастр. 2-е вид. - Львів: Вища школа, 2017.

Бодак Любов

Науковий керівник: Бодак Ольга, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного університету природокористування

ПОРЯДОК БЕЗОПЛАТНОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ЗГІДНО ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

В Україні згідно Конституції України, Земельного кодексу України кожен громадянин має право на безоплатну приватизацію земельної ділянки. Але, на жаль, не всі громадяни

України можуть на практиці реалізувати це право. Причин є декілька, основна з них це незнання законів, а отже втрата можливості отримати землю у власність.

Для того, щоб дізнатися які землі і в яких площах можна оформити безоплатно у приватну власність необхідно ознайомитися із статтею 121 ЗКУ.

Подальші кроки також визначаються законними підставами, щодо отримання у власність ділянки.

Першим кроком громадянин України повинен звернутись до органу, уповноваженого здійснювати розпорядження земельними ділянками державної або комунальної власності, із заявою про безоплатне надання земельної ділянки у власність.

Таким органом щодо земель комунальної власності, які переважно розташовані в межах населених пунктів, є відповідна сільська, селищна, міська рада, а щодо земель державної власності, які, як правило, розташовані за межами населених пунктів, є: при наданні земельних ділянок для ведення садівництва або особистого селянського господарства – Головне управління Держгеокадастру в області, а при наданні земельних ділянок у інших випадках – районна державна адміністрація.

У місячний термін відповідні органи повинні дати відповідь на клопотання громадянина. Рішення про відмову у наданні дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки має бути мотивоване. Підставами відмови згідно статті 118 Земельного кодексу України можуть бути лише невідповідність місця розташування об'єкта вимогам законів, прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів, генеральних планів населених пунктів та іншої містобудівної документації, схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць, проектів землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів.

Після позитивного рішення, щодо приватизації земельної ділянки громадянин України повинен замовити у землепорядній організації виготовлення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки.

Важливо звернути увагу на те, що виконавцем робіт у обраній землепорядній організації може бути лише особа, що має сертифікат інженера-землепорядника.

Складання документації із землеустрою передбачає, що інженер-землепорядник має визначити точні межі земельної ділянки, їх геодезичні координати та скласти кадастровий план земельної ділянки. При потребі, землепорядник встановить межові знаки. Це необхідно для того, щоб внести відомості про Вашу земельну ділянку до Державного земельного кадастру. У подальшому це дозволить, при потребі, відновлювати межі Вашої ділянки і краще захистити Ваше право на землю.

Замовник робіт повинен домовитись з землепорядною організацією про вартість, строки виконання робіт та укладіть відповідний договір.

Землепорядна організація має виконати геодезичні роботи і розробити проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки у строки, встановлені договором. Межі земельної ділянки, при потребі, мають бути закріплені межовими знаками встановленого зразка. Проект землеустрою має бути складений у паперовій формі та у формі електронного документу.

Важливим є те, що Земельний кодекс України встановлює обов'язковість погодження меж земельної ділянки із власниками та користувачами суміжних ділянок при проведенні кадастрових зйомок. Проте це не означає, що сусід може безпідставно відмовити у такому погодженні, вимагаючи перенесення межі на свою користь. Всі свої вимоги він має аргументувати і підтвердити документально.

Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки підлягає погодженню уповноваженими органами влади відповідно до статті 186-1 Земельного кодексу України.

Наступним етапом слід звернутися до державного кадастрового реєстратора у територіальному (районному, міському) органі Держгеокадастра України із заявою про державну реєстрацію земельної ділянки. Якщо інше не передбачено договором про розроблення проекту, до цього органу має звертатись землевпорядна організація.

Подана громадянином заява на протязі 14 днів розглядається державним кадастровим реєстратором територіального органу Держгеокадастра у районі (місті), за наслідком чого, у разі, якщо подані документи складені вірно, а межі ділянки не порушують меж вже зареєстрованих ділянок, державний кадастровий реєстратор реєструє земельну ділянку у Державному земельному кадастрі і видає Витяг із Державного земельного кадастру про земельну ділянку із зазначенням у ньому кадастрового номеру.

Після цього потрібно подати до органу, уповноваженого розпоряджатись земельною ділянкою, клопотання про затвердження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки.

Орган, уповноважений розпоряджатись земельною ділянкою, має прийняти рішення про затвердження проекту та звернутись до Реєстраційної служби відповідного підрозділу Міністерства юстиції України за місцезнаходженням земельної ділянки із заявою про державну реєстрацію права власності держави або територіальної громади на земельну ділянку.

Після здійснення державної реєстрації права власності держави чи територіальної громади на земельну ділянку, вказаний орган має прийняти рішення про безоплатну передачу земельної ділянки Вам у власність.

Після одержання рішення про безоплатну передачу громадянину України у власність земельної ділянки, він можете за своїм вибором: подати до Реєстраційної служби заяву про державну реєстрацію Вашого права власності на земельну ділянку, або подати вказану заяву через державного кадастрового реєстратора управління земельних ресурсів, у якому Ви отримували Витяг із Державного земельного кадастру про земельну ділянку.

Подана заява на протязі 14 днів розглядається Державним реєстратором, за наслідком чого, у разі, якщо подані документи складені вірно, видається Свідоцтво про право власності на земельну ділянку та Витяг із Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (у випадку, коли заява подана за бажанням громадянина державним кадастровим реєстратором, вказані документи отримуються у нього). З цього часу право власності на земельну ділянку зареєстровано державою.

Бібліографічний список

1. Конституція України: [зі змін. та допов., внесеними Законом України від 1 лют. 2011 р. № 2952-VI]. – Харків : Фактор, 2011. – 118 с. – (Серія «Бібліотека законодавства»).
2. Земельний кодекс України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, №3-4, ст.27) (Із змінами, внесеними згідно із Законом №2905-14) від 20.12.20010 – ВВР, 2002, №12–13, ст.92.
3. Закон України "Про приватизацію та порядок виділення громадянам України в натурі (на місцевості) земельних ділянок земель сільськогосподарського призначення, що перебувають в державній власності". – (Офіційний вісник України), 2019, №1, ст.7.
4. Закон України « Про землеустрій» від 25 квітня 2001 –ВВР, № 15 -16, ст.40.
5. Закон України «Про Державний земельний кадастр»: Закон України від 7 липня 2011р. № 3163- VI.
6. Магазинщиков Т.П. Земельний кадастр. 2-е вид. - Львів: Вища школа, 2017.

Ваши Ярослав, Губар Юрій

Науковий керівник: Губар Юрій, д.т.н., доцент

Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСТОК ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЙ

Відповідно до норм чинного законодавства прибудинкові території можуть передавати відповідні органи місцевого самоврядування у власність або користування винятково ОСББ. Складовою частиною власності одиниці нерухомості є частина земельної ділянки прибудинкової території. На основі розробленої нами методики для всіх власників одиниць нерухомості багатоквартирного будинку пропонуємо розраховувати прибудинкову частку одиниці нерухомості. Прибудинкова частка одиниці нерухомості - це така територія, яка визначається для власника конкретної одиниці нерухомості (житлової або нежитлової) в квадратних метрах, не виділяється в натурі і призначена для фіскальних та містобудівних цілей. Всі відомості щодо власників та користувачів одиниць нерухомості для виконавця повинні надати БТІ або муніципальна влада у вигляді копій правовстановлюючих документів. Такі відомості містяться в архівах відділів реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності та ЖКП міст [Перович Л. М., Перович Л.Л., Губар Ю.П., 2003].

Розроблена схема розподілу житлового кварталу на прибудинкові території з розрахунком умовних прибудинкових територій в обов'язковому порядку повинна бути погоджена з територіальним органом земельних ресурсів, з управлінням архітектури та ЖКП.

Вихідними даними для визначення прибудинкових територій та розрахунку прибудинкової частки одиниці нерухомості виконавцем робіт є результати геодезичного знімання (або коригування планово-топографічної основи населеного пункту) в масштабі 1:500 або 1:1000, Черговий кадастровий план територіального органу управління земельних ресурсів з врахуванням всіх раніше відведених та (або) приватизованих земельних ділянок.

Підходом до встановлення плати за виконання робіт щодо визначення прибудинкових територій та розрахунку прибудинкової частки одиниці нерухомості є проведення тендерних змагань серед потенційних виконавців [Лагоднюк О., 2012].

Кошти, які необхідні для проведення тендерів та виконання проектних робіт щодо прибудинкових територій, повинні бути закладені до муніципальних бюджетів.

Для визначення прибудинкових територій та розрахунку прибудинкової частки одиниці нерухомості необхідно виконати підготовчі роботи з визначення площ: одиниці нерухомості, яка перебуває у власності або користуванні, що підтверджено відповідним правовим документом для кожного власника або користувача у житлових будинках кварталу в межах червоних ліній; житлового кварталу в межах червоних ліній або ліній регулювання забудови; житлових та (або) нежитлових будівель та споруд у межах проектного кварталу; земельних ділянок землевласників та землекористувачів, які перебувають у власності або користуванні, відповідно до державних актів на землю; інженерних споруд, які необхідні для нормального функціонування інженерних мереж.

У загальному випадку площа прибудинкової частки, яка розраховується для власника або користувача одиниці нерухомості, складається із площі земельної ділянки під будівлею, в якій розташована одиниця нерухомості, та площі земельної ділянки в прибудинковій території за вирахуванням площ всіх будівель у межах їх периметра.

Отже, площа житлового кварталу, в якому визначатимуться прибудинкові території та обчислюватимуть умовні прибудинкові території, становить:

$$S_{\text{житл.кв.}} = S_{\text{кварт}} - S_{\text{приват}} - S_{\text{корист}} - S_{\text{ДБН}} - S_{\text{заг}}, \quad (1)$$

де $S_{\text{кварт}}$ - загальна площа кварталу; $S_{\text{приват}}$ - площа земельних ділянок приватної власності;

$S_{\text{корист}}$ - площа земельних ділянок постійного користування; $S_{\text{дбн}}$ - площа земельних ділянок постійного користування; $S_{\text{заг}}$ - площа земельних ділянок загального користування.

Під час виконання розподілу житлової території кварталу перевіряють можливість визначення резервних земельних ділянок - територій, призначених за затвердженою містобудівною документацією для будівництва об'єктів різного функціонального призначення за умов додержання чинного законодавства, будівельних і санітарних норм: площа резервної земельної ділянки - $S_{\text{резерв}}$.

Всю житлову територію кварталу (мікрорайону) розподіляють на земельні ділянки прибудинкових територій окремих житлових будинків. Якщо житлову територію кварталу неможливо розділити на земельні ділянки прибудинкових територій для кожного будинку із встановленням меж на місцевості через особливості планувальних умов (наявність територій для обслуговування мешканців декількох житлових будинків або кварталу загалом), тоді в складі прибудинкової території встановлюють реальну та ідеальну земельні частки: площа ідеальної земельної частки - $S_{\text{ідеал}}$; площа реальної земельної частки - $S_{\text{реал}}$.

Площа житлового кварталу складається із суми площ резервної земельної ділянки, реальної земельної частки та ідеальної земельної частки:

$$S_{\text{житл.кв.}} = S_{\text{резерв}} + S_{\text{ідеал}} + S_{\text{реал}}. \quad (2)$$

Визначення загальної площі прибудинкової території кварталу. Загальну площу прибудинкової території кварталу визначають за контурами на контурному плані, а за неможливості визначення всіх площ - як різницю площ за формулою:

$$S_{\text{прибуд}} = S_{\text{житл.кв.}} - S_{\text{резерв}} - \sum S_{\text{буд}} - \sum S_{\text{прим}}. \quad (3)$$

де $\sum S_{\text{буд}}$ - загальна площа всіх житлових будинків кварталу в межах периметра; $\sum S_{\text{прим}}$ - загальна площа всіх прибудованих нежитлових приміщень житлового кварталу.

Визначення ємнісного набору площ приміщень кожного житлового будинку в межах кварталу, як суми площ всіх житлових одиниць будинку: ємнісний набір площ приміщень житлового будинку - $V_{\text{буд}}$.

Визначення площі об'єму приміщень всіх житлових будинків у межах кварталу: площа ємнісного набору приміщень всіх житлових будинків - $\sum V_{\text{буд}}$.

Розрахунок ваги для кожного житлового будинку в межах житлового кварталу:

$$P = \frac{V_{\text{буд}}}{\sum V_{\text{буд}}}. \quad (4)$$

Розрахунок площі прибудинкової території для окремого житлового будинку кварталу:

$$S_{\text{тер}} = S_{\text{прибуд}} \times P. \quad (5)$$

Прибудинкова частка для квартир, переобладнаних приватизованих житлових приміщень у нежитлові приміщення торговельного, культурно-побутового, офісного тощо громадського призначення (зокрема в підвалі та на горищі) та нежитлових приміщень, розміщення яких було передбачене в плані будівництва житлового будинку, складається з двох частин: частка земельної ділянки, яку розраховують у межах периметра житлового будинку - $S_{\text{умовн.пер.}}$; частка земельної ділянки, яку розраховують у межах визначеної прибудинкової території житлового будинку - $S_{\text{умовн.тер.}}$. Визначення частки земельної ділянки в межах периметра житлового будинку для однієї житлової одиниці. Визначення площі житлового будинку в межах його периметра. Визначається за плановими матеріалами за координатами, з врахуванням всіх добудованих приміщень: площа житлового будинку - $S_{\text{буд}}$. Визначення кількості поверхів житлового будинку встановлюється за довідками бюро технічної інвентаризації та ЖКП: кількість поверхів будинку - N . Визначення корисної житлової площі житлового будинку (без сходових прольотів, шахт ліфтів, коридорів тощо) на одному поверсі, зокрема переобладнаних житлових приміщень у нежитлові. Така площа встановлюється за довідками бюро технічної інвентаризації та житлово-експлуатаційних

контор, або визначається як сума площ всіх житлових одиниць (зокрема переобладнаних у нежитлові приміщення): корисна житлова площа житлового будинку - $S_{кор}$.

Визначення площі нежитлових приміщень, будівництво яких було передбачене в плані будівництва, або які були добудовані за будівельними нормами та зареєстровані в БТІ. Встановлюється за довідками бюро технічної інвентаризації: площа нежитлових приміщень будинку - $S_{нежитл}$.

Ємнісний набір площ приміщень житлового будинку:

$$V_{буд} = S_{нежитл} + S_{кор} \times N. \quad (6)$$

Визначення частки площі під житловим будинком для 1 м² площі одиниці нерухомості:

$$P_{буд} = \frac{S_{буд}}{P_{буд}}. \quad (7)$$

Визначення прибудинкової частки для окремої одиниці нерухомості житлового будинку в межах периметра житлового будинку:

$$S_{умовн.пер.} = P_{буд} \times S_{од}, \quad (8)$$

де $S_{од}$ – площа одиниці нерухомості за правовими документами (дані з БТІ).

Визначення прибудинкової частки для окремої одиниці нерухомості житлового будинку в межах визначеної прибудинкової території житлового будинку. Визначення частки площі в прибудинковій території житлового будинку для однієї одиниці нерухомості:

$$P_{прибуд} = \frac{S_{прибуд}}{\sum V_{буд}}. \quad (9)$$

Визначення площі прибудинкової території для одиниці нерухомості житлового будинку:

$$S_{умовн.тер.} = P_{прибуд} \times S_{од}. \quad (10)$$

Площа прибудинкової частки для однієї одиниці нерухомості становитиме:

$$S_{умовн} = S_{умовн.пер.} + S_{умовн.тер.}; \quad (11)$$

$$S_{умовн} = S_{од} \times (P_{буд} + P_{приб}). \quad (12)$$

Згідно [Ступень М., 2006; Лагоднюк О., 2012; Hubar Yu., 2020] під кожний тип житлової будівлі для проектної кількості квартир/власників відводиться відповідна кількість площі. Наприклад, для багатоповерхівок - 40-60 м² на одну квартиру. На практиці ця норма мало користується попитом. В загальному випадку беруть 1,5 м буфер по периметру дво-, багатоповерхівок (з під'їздами), що являє собою на місцевості здебільшого розміри вимощення.

Висновки. Прибудинкові території є частиною майнового комплексу об'єднання співвласників житлового будинку та представляють собою складну багатофункціональну систему у просторі та часі, яка відображає якісну та кількісну оцінку взаємозв'язків між її елементами. Її основою є оптимальне використання та розвиток територій для покращення якості проживання мешканців багатоквартирних житлових будинків, визначення конкретної частки у власності ОСББ власників одиниць житлової та комерційної нерухомостей, справляння ринкової плати за користування землею на основі даних земельного та містобудівних кадастрів.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України / Відомості Верховної Ради України від 07.04.2022р.. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
2. Закон України "Про Державний земельний кадастр" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-19#Text>.

4. Лагоднюк О. Організація прибудинкових територій житлових багатоквартирних будинків: монографія / Лагоднюк О., Черняга П. – Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка”, 2012.-176с.
5. Перович Л.М. Кадастр нерухомості: монографія / Перович Л.М., Перович Л.Л., Губар Ю.П. – Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка”, 2003.-120с.
6. Ступень М.Г. Теоретичні основи державного земельного кадастру: навч. посіб. / М.Г. Ступень, Р.И. Гулько, О.Я. Микула та ін.; За заг. ред. М.Г. Ступеня. - 2-ге видання. - Львів: "Новий Світ-2000"- 2006. -336 с.
7. Hubar Yurii. Geodetic support and improvement of methods and models of real estate valuation: monograph / Hubar Yurii. - Lviv: Publishing House "Center of Europe", 2020 - 326p.

Жмінка Дмитро

Науковий керівник: Зварич Ольга, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

НАУКОВІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВЕДЕННЯ ДЗК

У ринкових умовах Державний земельний кадастр треба здійснювати в такий спосіб, за якого якнайповніше задовольнятимуться потреби у своєчасній, точній та достовірній інформації про поточний стан і базові тенденції у використанні земельного фонду [1; 2]. Виходячи із зазначеного, набувають актуальності наукові дослідження в галузі удосконалення форм та методів ведення земельно-кадастрового обліку. Високоякісна кадастрова інформація у згаданому контексті стає першоосновою для розробки заходів щодо оптимізації використання земель, ефективного управління земельними ресурсами та їх оцінки, у тому числі для потреб ринкового обігу).

На сьогодні важливим завданням є створення і впровадження системи ведення ДЗК, що спиратиметься на широке застосування сучасних геоінформаційних технологій. У процесі розробки кадастрово-інформаційної системи значну увагу приділяють питанням вивчення та впровадження в Україні досвіду створення таких систем країнами із розвиненою ринковою економікою.

Зокрема, зміни до Закону України «Про Державний земельний кадастр» [3] передбачають:

- розподільне зберігання відомостей Державного земельного кадастру, документів, що створюються у ході ведення кадастру, з метою підтвердження їх походження, цілісності та достовірності;
- заходи для адміністратора кадастру у частині розроблення та забезпечення функціонування програмного забезпечення для моніторингу земельних відносин та інформаційної взаємодії з іншими державними електронними інформаційними ресурсами;
- вилучення положень стосовно погодження надання висновків за результатами проведення державної експертизи програм і проектів із питань ведення та адміністрування Державного земельного кадастру, матеріалів і документації кадастру;
- повноваження державних кадастрових реєстраторів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин у частині перевірки відповідності поданих документів вимогам законів та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів, документації із землеустрою та містобудівної документації;

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

- вилучення положень стосовно здійснення державної реєстрації земельних ділянок, обмежень у їх використанні, ведення поземельних книг та внесення до Державного земельного кадастру відомостей про земельні ділянки державними кадастровими реєстраторами, які здійснюють свою діяльність за місцем розташування земельної ділянки (район, місто республіканського значення Автономної Республіки Крим, місто обласного значення), а також надання відмов у внесенні відомостей до Державного земельного кадастру з підстав розташування об'єкта Державного земельного кадастру на території дії повноважень іншого державного кадастрового реєстратора;
- положення щодо внесення до Державного земельного кадастру відомостей про землі в межах територій територіальних громад;
- положення стосовно внесення до Державного земельного кадастру обмежень у використанні земель, у тому числі автоматизованого визначення меж обмежень у використанні земель; автоматичного вилучення відомостей про обмеження;
- вилучення положень стосовно внесення до Державного земельного кадастру відомостей про економічну оцінку земель на підставі затвердженої технічної документації з такої оцінки;
- положення щодо складу та підстав внесення до Державного земельного кадастру відомостей про об'єкти Державного земельного кадастру (угіддя земельної ділянки, обмеження у використанні земель, межі територій територіальних громад) та вимоги щодо подання документації із землеустрою, оцінки земель;
- положення стосовно застосування принципів екстериторіальності при внесенні відомостей (змін до них) до Державного земельного кадастру та подання заяв в електронній формі засобами телекомунікаційного зв'язку разом із документацією із землеустрою, документацією з оцінки земель та іншими документами, які відповідно до Закону України «Про Державний земельний кадастр» є підставою для внесення відомостей до Державного земельного кадастру;
- положення щодо використання кваліфікованої електронної позначки часу;
- положення щодо доповнення переліку осіб, які можуть звертатися із заявою про державну реєстрацію земельної ділянки;
- положення, що технологічне та програмне забезпечення Державного земельного кадастру має забезпечувати інформаційну взаємодію з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, для надання (у тому числі через Публічну кадастрову карту та витяги з Державного земельного кадастру про земельні ділянки) відомостей про ділянки надр, надані у користування відповідно до спеціальних дозволів на користування надрами та гірничих відводів;
- положення щодо відображення даних на кадастровому плані земельної ділянки;
- положення, що за бажанням заявника витяг з Державного земельного кадастру про земельну ділянку має містити: посилання на документи, на підставі яких відомості про обмеження у використанні земель внесені до Державного земельного кадастру, відомості про ділянки надр, надані у користування відповідно до спеціальних дозволів на користування надрами та гірничих відводів, одержані в порядку інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр;
- положення про внесення до Державного земельного кадастру відомостей про обмеження у використанні земель, визначені відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» та «Про землеустрій» на підставі матеріалів, за якими відповідно до законодавства, що діяло на момент їх розроблення, здійснювалося встановлення таких обмежень, за заявою органу охорони культурної спадщини, який затвердив такі матеріали. У разі, якщо з таких матеріалів неможливо встановити дійсні межі зазначених обмежень, такі

відомості вносяться до Державного земельного кадастру на підставі науково-проектної документації у сфері охорони культурної спадщини, передбаченої Законом України «Про охорону культурної спадщини».

Із вивчення зарубіжного досвіду побудови й функціонування кадастрових систем і реєстрації прав на нерухомість випливає, що інформаційне забезпечення управління земельними ресурсами на сьогодні є найважливішою функцією держави. Тому в Україні цій роботі також необхідно приділити велику увагу. Не можна приймати управлінські рішення та розробляти земельну політику без своєчасної, повної й точної інформації про землю, яку надають земельно-кадастрові та реєстраційні системи.

Бібліографічний список

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: Закон України № 1423-IX від 28.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1423-20>.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо переходу прав на земельну ділянку у зв'язку з переходом прав на об'єкт нерухомого майна, який на ній розміщено: Закон України № 1720-IX від 08.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1720-20>.
3. Про Державний земельний кадастр: Закон України № 3613-VI від 07.07.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3613-17>.

Зюзіна Ярина

*Науковий керівник: Таратула Руслана, д.е.н., в. о. професора
Львівський національний університет природокористування*

ЗЕМЕЛЬНИЙ КАДАСТР – ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

В умовах незалежної держави необхідність якісного і надійного управління ресурсами з кожним роком зростає. Важливою функцією управління земельними ресурсами є земельний кадастр. Головна мета якого є –збір, розподіл, збереження та оновлення інформації про усі земельні ділянки в межах нашої держави.

Слід сказати, що ведення земельного кадастру як зводу документованих відомостей про природний, господарський і правовий стан здійснювалося на території сучасної України із найдавніших часів, проте формування сучасної земельно-кадастрової системи відбулося переважно під впливом земельної реформи, яка триває у країні із 1991 року. У перші роки незалежності України державний земельний кадастр значною мірою успадкував «радянські» підходи до обліку земель та «паперову» технологію ведення документації. Починаючи із 2003 року для наповнення державного земельного кадастру відомостями про земельні ресурси вперше почало здійснюватися у електронному вигляді.

А вже сьогодні державний земельний кадастр відіграє особливу роль у розвитку земельних відносин як інформаційна база для ефективного управління земельними ресурсами, ведення системи реєстрації, землеустрою, підтримки податкової та інноваційної політики держави, становлення та розвитку ринку землі, обґрунтування розмірів плати за землю. Державний земельний кадастр на всіх етапах розвитку суспільства є основним засобом реалізації земельної політики держави.

Проте за довгі тридцять років свого розвитку в незалежній країні, кадастр стикнувся із низкою проблем. Головна проблема полягає у неповноті кадастрової бази даних, адже як ми

уже згадували, інформацію про земельні ділянки у електронному вигляді державні органи земельних ресурсів почали формувати лише протягом останніх дев'ятнадцяти років. Тому, інформація стосовно ділянок, які формувалися у перше десятиріччя незалежності, на перших етапах земельної реформи або ще у радянський період, у кадастрі досить часто відсутня або недостовірна. Так, із 25 млн. землеволодінь та землекористувань, які нараховуються в Україні, у земельному кадастрі наразі є відомості трохи більше 17 млн. ділянок. Проте це досить непоганий показник, адже навіть у розвинених країнах електронні кадастри наповнюються поступово в міру проведення транзакцій із ділянками.

Зауважмо, що державний земельний кадастр необхідний для кращого використання землі, диференційованого підходу до планування, спеціалізації, розміщення сільськогосподарського виробництва, визначення рівня закупівельних цін, поліпшення оподаткування, кращої організації виробництва [3]. А з прийняттям Закону України «Про Державний земельний кадастр» в країні досить актуальним постало ще й питання впровадження сучасних геоінформаційних технологій та й загалом діджиталізації більшості процесів регулювання земельних відносин, управління земельними ресурсами; надання якісних державних послуг і забезпечення інформаційною базою всіх зацікавлених осіб [2]. Та навіть проте це, прикро визнавати, що існуючі правові механізми управління земельними ресурсами не в достатній мірі забезпечують ефективного регулювання суспільних відносин, пов'язаних з власністю на землю. Зокрема й досі актуальною залишається проблема щодо функціонування єдиної кадастрово-реєстраційної системи, основними функціями якої є реєстрація земельних ділянок, інших об'єктів нерухомості та прав на них. Крім реалізації функції реєстрації та гарантування достовірності прав з боку держави, така система повинна сприяти розвитку й прозорості ринку землі, створенню його інформаційної інфраструктури, запровадженню іпотеки земельних ділянок, підвищенню ефективності та об'єктивності оподаткування, створенню привабливих умов для інвестицій і забезпечення їх захисту [4].

Земельний кадастр має бути об'єктивним, тобто всі його показники повинні бути строго достовірні, повністю відповідати дійсності. Забезпечення достовірності всіх відомостей кадастру є одним з основних принципів [1]. Земельні угіддя слід обліковувати за їх фактичним станом і використанням. Тільки об'єктивні дані, які відповідають правовому і природному стану, господарському використанню земель, можуть успішно застосовуватися для виконання державних завдань щодо управління земельним фондом країни і правильного використання земель. Та й надалі основними тенденціями реформ в системі земельного кадастру має залишитись автоматизація кадастрових процесів; діджиталізація інформації, отриманої в різні періоди та в різних системах координат; економічний та правовий аспекти кадастру, направлені на залучення приватного сектора економіки, підвищення сервісу обслуговування клієнтів та ін.

Бібліографічний список

1. Закон України «Про Державний земельний кадастр». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>.
2. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Доступний з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
3. Маринович, М. С., Таратула Р.Б. Інформаційне забезпечення земельно-кадастрової системи в період децентралізації та формування ринкових відносин // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Адміністративно-територіальні та економічно-просторові кордони регіонів», КНЕУ, 19-20 березня. -Київ. -2020 р. - С. 251-255.
4. Сохнич С.А., Євсюков Т.О., Смолярчук М.В. Розвиток системи земельно-кадастрової інформації // Науковий вісник НЛТУ України. – Вип.3., Том 15. – Львів: Національний лісотехнічний університет. – 2005р. – С. 184-190.

Льканич Альона

*Науковий керівник: Домбровська Олена, к.е.н., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Швидкі зміни в розміщенні виробничих сил, зумовлені трансформацією інституційних та економічних засад українського суспільства, вимагають актуалізації даних Державного земельного кадастру як гарантованої державою інформації про стан земель в межах окремих землеводінь, землекористувань та територій адміністративно-територіальних одиниць. Одним з невід'ємних інструментів забезпечення такої актуалізації та достовірності даних є інвентаризація земель.

Інвентаризація земель проводиться з метою встановлення місця розташування об'єктів землеустрою, їх меж, розмірів, правового статусу, виявлення земель, що не використовуються, використовуються нерационально або не за цільовим призначенням, виявлення і консервації деградованих сільськогосподарських угідь і забруднених земель, встановлення кількісних та якісних характеристик земель, необхідних для ведення Державного земельного кадастру, виявлення та виправлення помилок у відомостях Державного земельного кадастру, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель і прийняття на їх основі відповідних рішень органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Об'єктами інвентаризації земель є територія України, територія адміністративно-територіальних одиниць або їх частин, масив земель сільськогосподарського призначення, окремі земельні ділянки та проводиться в межах адміністративно-територіальних одиниць, землеводінь або землекористувань, масивів земель сільськогосподарського призначення, і територій, межі яких визначені проектами формування території і встановлення меж сільських, селищних рад.

Державна інвентаризація земель та земельних ділянок - інвентаризація земель, яка проводиться з метою формування земельних ділянок усіх форм власності, визначення їх угідь та у разі потреби віднесення таких земельних ділянок до певних категорій для інформаційного наповнення Державного земельного кадастру.

При проведенні інвентаризації масиву земель сільськогосподарського призначення здійснюються заходи щодо:

- внесення до Державного земельного кадастру відомостей про сформовані земельні ділянки, відомості про які не внесені до Державного земельного кадастру;
- формування невитребуваних (нерозподілених) земельних ділянок;
- формування земельних ділянок сільськогосподарського призначення під польовими дорогами;
- формування земельних ділянок сільськогосподарського призначення під полезахисними лісовими смугами та іншими захисними насадженнями, які обмежують масив та земельні ділянки, розташовані уздовж масиву.

За даними Держгеокадастру в Україні станом на 1 жовтня 2018 року із загальної площі земель населених пунктів — 7328,51 тис. га проінвентаризовано 4999,85 тис. га земель, що становить 68,2 %. Відповідно із загальної площі земель несільськогосподарського призначення — 10506,56 тис. га за межами населених пунктів проінвентаризовано 8139,49 тис. га, що становить 77,5 %. Темпи виконання цих робіт у регіонах різняться. У межах населених пунктів ці показники коливаються від 42,1% до 96,3%. У зв'язку з децентралізацією влади що відбулася в Україні та укрупненням громад шляхом їх об'єднання, інвентаризація землі є одним з ключових факторів їх подальшого успіху та розвитку кожної громади зокрема.

20 жовтня 2021 року Уряд схвалив постанову №1098 «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, до деяких постанов Кабінету Міністрів України».

Нормативним актом внесено ряд змін до Порядку проведення інвентаризації земель:

- метою територіальної громади у проведенні інвентаризації земель відтепер також може бути виявлення та виправлення помилок у відомостях Державного земельного кадастру.

- у разі виявлення помилок, документація із землеустрою з інвентаризації земель включає кадастрові плани виправлених відомостей по відповідних ділянках.

- кадастрові плани земельних ділянок, щодо яких виправляються відомості в кадастрі, погоджуються їх власниками і землекористувачами (якщо земельна ділянка у користуванні) до внесення інформації в Державний земельний кадастр.

- спрощено правила участі юридичних осіб у розробці документації із землеустрою – у складі юридичної особи, яка забезпечена технічними і технологічними засобами, може перебувати лише один (раніше було два) сертифікований інженер-землевпорядник.

- земельні ділянки, що інвентаризуються і потребують внесення в кадастр та сформовані до 2004 року, погоджуються із їхніми власниками або землекористувачами (якщо ділянка перебуває у користуванні)

Використання результатів проведення інвентаризації дозволить в подальшому:

- отримати в розпорядження усю необхідну документацію, що стосується земельних ділянок;

- визначити землю, що не використовується/ використовується не за призначенням;

- зробити цінний ресурс інвестиційно привабливим;

- визначити вектор розвитку власної громади.

Інвентаризація залишається ефективним способом забезпечення актуальності та достовірності даних Державного земельного кадастру, використовуваних у земельних відносинах різними їх повноважними суб'єктами. Інвентаризація покликана навести лад в державному земельному кадастрі, а також звернув увагу на те, що свіжі, актуальні, якісні аерофотоматеріали допомагають при встановленні/відновленні меж земельних ділянок та при інвентаризації земель.

Бібліографічний список

1. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 9 грудня 2011 року № 4152-VI
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
2. Порядок проведення інвентаризації земель: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 476 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/513-2012-%D0%BF>

Караченцев Ярослав

Науковий керівник: Попов Андрій, д.е.н., професор

Миколаївський національний аграрний університет

АНАЛІЗ НОВОЇ МЕТОДИКИ НОРМАТИВНОЇ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

Нормативна грошова оцінка (НГО) – це капіталізований рентний дохід із земельної ділянки, визначений за встановленими та затвердженими нормативами. Саме від НГО вираховується відсоток для оренди землі та сплати земельного податку для земельних ділянок в межах територій територіальних громад. Тому значення НГО земельної ділянки

напряму впливає на суму земельного податку чи орендної плати, що буде надходити до бюджету громади.

10 листопада 2021 року набула чинності Постанова Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2021 р. №1147 «Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок». Метою прийняття відповідної постанови є затвердження нової уніфікованої методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок, забезпечення нормативної грошової оцінки земельних ділянок усіх категорій та форм власності в межах території громад незалежно від їх розташування за принципом організаційної єдності процесу оцінки, приведення методики оцінки у відповідність до вимог чинного законодавства.

З набуттям чинності нової методики визначення НГО земель відійшли у небуття інші методики, що існували в Україні з середини 90-х років минулого століття та встановлювали правила для визначення НГО окремо для земель: населених пунктів; несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів; сільськогосподарського призначення. Отже тепер діє уніфікована методика визначення НГО земель усіх категорій незалежно від їх місця розташування (в межах населеного пункту, або поза ними).

Нова методика пропонує при визначенні НГО земель використовувати в якості базового показника "норматив капіталізованого рентного доходу". Цей показник встановлюється для земель житлової та громадської забудови, земель рекреаційного призначення, земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення, а також для земельних ділянок, які не віднесені до категорії земель за основним цільовим призначенням, виключно на підставі статистичних даних щодо чисельності населення у населеному пункті, що є адміністративним центром територіальної громади. По суті, це означає, що норматив капіталізованого рентного доходу буде однаковим для населених пунктів та територій відповідних громад, які віднесено до однієї групи населених пунктів в залежності від порогових показників населення.

Що ж стосується земель сільськогосподарського призначення, земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, земель оздоровчого призначення, земель історико-культурного призначення, земель лісгосподарського призначення та земель водного фонду, то для цієї категорії має використовуватися норматив капіталізованого рентного доходу, визначений для кожної із таких категорій. Для земель сільськогосподарського призначення методика не надто змінилася, тому не будемо їх детально розглядати.

Але є коефіцієнти, які можуть і суттєво змінити НГО для земельних ділянок як в межах, так і за межами населених пунктів. Зокрема коефіцієнт цільового призначення (Кцп).

Об'єктом оцінки за новою методикою визнаються земельні ділянки усіх категорій та форм власності в межах території територіальної громади або її частини. За такого підходу відсутня потреба у складанні технічної документації з НГО окремо для земель населених пунктів, земель сільськогосподарського призначення або земель несільськогосподарського призначення поза межами населеного пункту в межах території однієї територіальної громади (як це було раніше).

Окрему увагу варто звернути на те, що відповідно до Постанови КМУ №821 від 28 липня 2021 року, Класифікатор видів цільового призначення земельних ділянок визначається відповідно до додатка 59 цієї Постанови. Він суттєво відрізняється від класифікатора затвердженого Наказом Державного комітету України із земельних ресурсів від 23 липня 2010 року №548, який припинив свою чинність після запровадження нового. В новому класифікаторі відсутня секція К "Землі запасу, резервного фонду та загального користування", тепер землі запасу можна зустріти окремо в кожній секції. З'явилися і нові цільові призначення, як приклад для розміщення та експлуатації установ/місць виконання

покарань (03.18), земельні ділянки загального користування відведені під місця поховання (07.09).

Для затвердження НГО усіх наведених категорій земель достатньо тепер лише одного пакету технічної документації, що значно економить час та кошти громади на виготовлення і затвердження такої технічної документації.

Періодичність проведення НГО земель встановлена Законом України "Про оцінку земель" та проводиться не рідше одного разу на 5-10 років, в залежності від місця розташування земельної ділянки та її цільового призначення.

За даними Держгеокадастру, станом на 1.07.2021 в Україні є 29 721 населений пункт, з яких 15 497 потребують оновлення НГО земель. Проте, це пов'язане, передусім, із закінченням дії раніше проведеної НГО в таких населених пунктах та необхідністю її поновлення відповідно до встановленої законом періодичності, а не затвердження нової Методики.

Слід наголосити, що технічна документація з НГО земель, затверджена до набрання чинності новою Методикою, залишається чинною до ухвалення відповідного рішення про затвердження нової технічної документації з НГО земель.

Попри наявність низки позитивних моментів у новій Методиці, варто також вказати і на деякі її недоліки:

1. Нова Методика не розкриває механізму визначення значення "нормативу капіталізованого рентного доходу", що позбавляє можливості зацікавлених осіб перевірити його обґрунтованість.

2. Визначення НГО земель в межах території відповідної територіальної громади здійснюється, переважно, на підставі відомостей Держгеокадастру, що фактично нівелює повноваження органів місцевого самоврядування в цьому питанні та позбавляє можливості впливати на розвиток громади за рахунок використання економічних інструментів.

3. Наявність в новій Методиці окремих положень, що не спонукають громади поспішати із затвердженням НГО для усіх земель в межах території територіальної громади (мова йде про п. 19 нової Методики, згідно з яким дозволяється визначити НГО окремої земельної ділянки за межами населених пунктів до затвердження технічної документації з нормативної грошової оцінки земельних ділянок у межах територіальної громади).

4. Нова Методика не містить норм, які б передбачали застосування підвищеного коефіцієнту у випадку відсутності відомостей Державного земельного кадастру.

5. Враховуючи, що кількість населених пунктів кожної окремої категорії в межах однієї області є обмеженою, а механізм визначення коефіцієнту за особливості використання в межах категорії земель, непрозорим, існує загроза штучного завищення або заниження оцінки земель окремих населених пунктів. Зокрема, найбільш поширених категорій земель житлової та громадської забудови, а також промисловості.

Бібліографічний список

1. Гнітецький О. Нова методика нормативної грошової оцінки: одна замість трьох. *Децентралізація* : веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/142562>
2. Корнієнко С. Нова методика визначення нормативної грошової оцінки земель та її вплив на бізнес. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/23/680019/>
3. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок : Постанова Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2021 р. №1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.05.2022)

Качурець Максим

*Науковий керівник: Коваленко Любов, к.п.н., доцент
Державний біотехнологічний університет*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Землеоціночні роботи беруть свій початок з писцевих описів земель. З розвитком капіталізму почалися масові переділи земель, купівля-продаж, оренда, внаслідок чого виникла необхідність оцінки земель, яка б відповідала вимогам того часу.

В. В. Докучаєвим, відомим вченим-грунтознавцем, були розроблені генетична класифікація ґрунтів і методика оцінки земель, науковий напрям якої включав природно-історичний і статистико-економічний методи. Суть першого полягала в класифікації ґрунтів та їх оцінці за природними властивостями, з проведенням масових обстежень і лабораторних аналізів. Другий метод – статистико-економічний, за яким на всіх оцінюваних ґрунтах визначався чистий дохід від використання земель. Бонітування ґрунтів з їх економічною оцінкою дозволяло визначати дохідність земель.

У Галичині велися австро-угорський, польський і чеський кадастри, але докучаєвський метод, незважаючи на певні недоліки, точніше враховував якість ґрунтів.

Вченим було виділено типи ґрунтів і складена шкала бонітування Нижегородської губернії. В.В. Докучаєв оцінював ґрунти не лише як природне тіло, але й як засіб виробництва, для чого він і запропонував другий метод – статистико-економічний, за яким на всіх оцінюваних ґрунтах визначався чистий дохід від використання земель. Бонітування ґрунтів з їх економічною оцінкою дозволяло визначати дохідність земель.

Земельно-кадастрові роботи зводились лише до реєстрації землекористувань та обліку закріплених за ними земель, оскільки була відсутня приватна власність на землю громадян, яким наділи (присадибні ділянки) надавалися лише у вторинне користування, оцінка землекористувань не мала юридичного та правового значення.

Планування сільськогосподарського виробництва велося за погектарним принципом, тому більше практичне значення і застосування мали дані обліку кількості земель за видами угідь. Однак уже на початку 50-х років керівники господарств, наділи яких були розміщені на ґрунтах гіршої якості, не могли демонструвати щораз високі планові показники. Тож перед земельним кадастром постало завдання доповнити дані обліку кількості земель відомостями про їхню якість

З 1962 року в Україні розпочалися дослідні роботи з так званого пробного земельного кадастру, яким були поглиблені методичні підходи оцінки та визначені основні умови проведення землеоціночних робіт.

Групою вчених протягом 1966 – 1967 рр. були проведені дослідні роботи щодо методики обґрунтування і практичного застосування оцінки земель. Основними методичними положеннями наукових досліджень стали: визначення вихідних показників оцінки земель; розробка шкал оцінки земель; застосування оцінки землі для аналізу сільськогосподарського виробництва (визначення величини диференціальної ренти та використання її при аналізі господарської діяльності і плануванні обсягів державних закупівель сільськогосподарських продуктів); кадастрові (розрахункові) ціни на продукцію рослинництва; використання оцінки земель при внутрігосподарському плануванні.

Вибір критерію оцінки та вартісних показників є важливою умовою об'єктивності оцінки землі як засобу сільськогосподарського виробництва. За методичними підходами оцінка земель визначалася декількома показниками – чистим доходом, валовим продуктом, урожайністю основних сільськогосподарських культур та окупністю витрат (відношення

валової продукції до витрат). У березні 1974 року Колегією Міністерства сільського господарства була затверджена методика економічної оцінки земель.

Цією методикою було передбачено, що земля, як головний засіб сільськогосподарського виробництва, оцінюється за трьома показниками: окупністю витрат; валовим продуктом; диференціальним доходом, який є інтегральним показником економічної оцінки землі. Ці три показники були об'єднані в єдину систему показників з урахуванням відмінностей у рівнях інтенсивності землеробства. Економічна оцінка орних земель була розроблена у двох аспектах: загальна оцінка (всього продукту землеробства); оцінка за ефективністю вирощування зернових культур [1].

Для обчислення валового продукту землеробства при загальній економічній оцінці земель були розроблені республіканські розрахункові (кадастрові) ціни на всі види продукції землеробства. В основу цих розрахункових цін покладено дані собівартості продукції землеробства на гірших землях за останні п'ять років.

Ситуація в Україні з 1992 року змінилася, коли Земельним кодексом запроваджена приватна власність на землю. В Україні через кожні п'ять років мало здійснюватися поновлення даних економічної оцінки земель, але відсутність державних коштів не давало можливості дотримуватися цього положення. Практика використання відносних показників економічної оцінки земель хоча і свідчить про їх стійкість у часі, але неповною мірою задовольняє її вимоги. Тому удосконалення методики економічної оцінки земель найбільш доцільно вести у напрямі їх грошової оцінки [2]. У зв'язку з цим у 1991–1995 рр. групою вчених були розроблені методичні підходи щодо застосування методики економічної оцінки земель на практиці, при визначенні грошової оцінки земель зокрема.

Потреба в грошовій оцінці земель викликана входженням економіки нашої держави в ринкові відносини.

Грошова оцінка земель необхідна для забезпечення економічного регулювання земельних відносин при передачі землі у власність, спадкуванні, даруванні та обміні земельної ділянки, визначення розміру земельного податку, державного мита при міні, орендної плати за земельні ділянки, втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, розроблення показників та механізмів економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель, проведенні аукціонів з продажу права оренди земельних ділянок і паїв, одержанні банківського кредиту під їх заставу.

Таким чином, в умовах переходу до ринкової економіки така оцінка земель найбільш прийнята, оскільки вона може бути використана безпосередньо в економічних розрахунках. Крім того, за відсутності ринку землі, а, отже, і справжньої (реальної ціни), грошова оцінка може використовуватися як початкова (стартова) ціна.

Бібліографічний список

1. Солов'яненко Н. Оцінка земель в Україні: історичні та методичні аспекти / Н. Солов'яненко // Землевпорядний вісник : науково-виробничий журнал. 2014. № 2. С. 36 – 39.
2. Удосконалення методики оцінки земель сільськогосподарського призначення в Україні / А.М. Третяк, В.М. Третяк та ін. // Економіст. 2016. № 5. С. 38 – 40.

Кострубіцька Марина

Науковий керівник: Тихенко Ольга, к.с.-г.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

КАДАСТРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ ЗЕМЕЛЬ

26 квітня 1986 року (внаслідок вибуху ядерного реактору 4-го блоку на Чорнобильській атомній електростанції) постраждало 10 мільйонів людей у всьому світі та забруднено 150 тисяч квадратних кілометрів цінних земель. Радіаційний стан уражених територій визначається не тільки щільністю їх забруднення, а й, значно більшою мірою, ландшафтно-екологічними умовами [2].

Нині, через тридцять шість років по тому, радіаційна ситуація в екосистемах нашої країни стабілізувалась, і найближчим часом істотних змін не передбачається. Тому, в сучасних умовах надзвичайної уваги потребує питання використання та охорони техногенно забруднених земель, що й обумовлює актуальність дослідження.

Відомо, що найбільша кількість земель, виведених з сільськогосподарського обробітку розташовані на території Київської і Житомирської областей. А в зоні безумовного (обов'язкового) відселення зараз проживає 664 людини.

Задля збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів та реабілітації територій, забруднених радіонуклідами, здійснення фонових екологічних моніторингу, вивчення навколишнього природного середовища, його змін під впливом антропогенних факторів 26 квітня 2016 року Указом Президента України №174 було створено Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник. Заповідник створено в межах зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення. Його загальна площа становить 226 964,7000 га земель державної власності, які передаються йому в постійне користування [4].

На його території заборонено проживання людей, мисливство, рибальство, заготівля ягід, грибів, лікарських рослин та інші види використання об'єктів рослинного та тваринного світу. Натомість постійно проводяться міжнародні екологічні та радіоекологічні дослідження реабілітації радіаційно забруднених агроландшафтів.

Практиками Євросоюзу та США вже давно передбачається використання геоінформаційних систем у веденні природоохоронної діяльності. Поєднання цифрових відображень карт, схем, космічних та аерозображень з інформаційними базами даних про біорізноманіття, ґрунтові умови, гідрологічну мережу, пожежонебезпечність лісів, мережу щільності забруднення радіонуклідами, дозволяє відслідковувати екосистемні зміни у динаміці. Використання даних дистанційного зондування Землі (ДЗЗ), створення геопорталів, проведення аерофотозйомки безпілотними літальними апаратами (БПЛА) надає можливість збору, відслідковування, зберігання, аналізу, відображення географічних даних та створення тематичних карт. Це дозволяє приймати надскладні рішення щодо управління заповідником із врахуванням низки факторів та умов.

Перевагами використання даних ДЗЗ є:

1. Дистанційний доступ до частин територій з високим рівнем радіаційного забруднення.
2. Оперативний моніторинг.
3. Спектральний аналіз.
4. Охоплення великих площ територій.

Чорнобильський заповідник для здійснення наукової та науково-технічної діяльності тестує нові сучасні методи досліджень для широкого спектру екологічних, радіоекологічних,

радіобіологічних досліджень, фонового моніторингу та збору інформації в умовах надзвичайної ситуації [5].

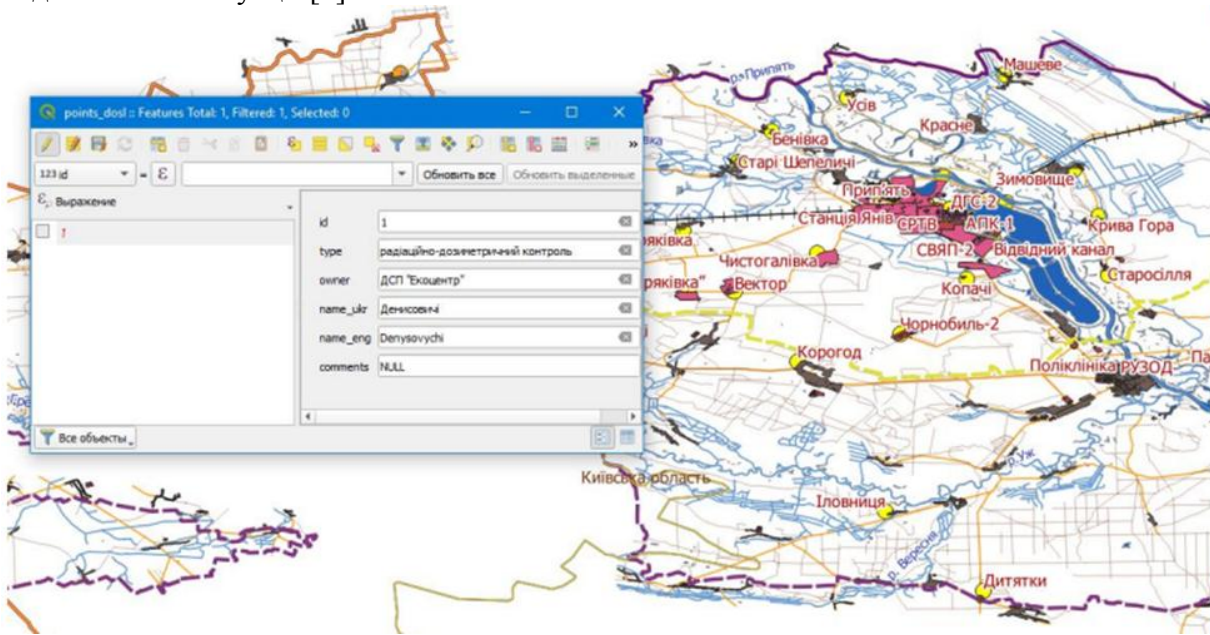

Рис.1 Картографування дослідницьких полігонів на території Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника

Агропромислове виробництво на реабілітованих радіоактивно забруднених землях Українського Полісся потребує комплексного відродження. Господарську діяльність на території, що зазнала радіаційного забруднення можна вважати новим етапом на шляху подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.

За розпорядженням Кабінету Міністрів України №79-р від 20 січня 2021 року «Про проведення інвентаризації земель» в Україні буде виконано інвентаризацію земель зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення у Київській області. А Держагентство з управління зоною відчуження уповноважено бути замовником цих робіт [3].

Насамперед, інвентаризація - це ефективний інструмент, який дозволяє зібрати великий об'єм актуальної інформації. Інвентаризація території зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення проводиться для здійснення державного контролю за використанням та охороною земель, встановлення місця розташування об'єктів землеустрою, їхніх меж, розмірів. Завдяки інвентаризації можна визначити обсяги земель, що не використовуються, або використовуються нераціонально, а також з'ясувати їх кількісні та якісні характеристики, що необхідні для ведення державного земельного кадастру.

Також виконання робіт з інвентаризації допоможе чітко визначити зовнішні та внутрішні межі Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника

Оскільки нині майже 180 тис. га землі II зони потребують реабілітації та повернення у господарське використання, вкрай необхідне проведення комплексного радіаційного моніторингу, який дасть змогу визначити основні радіаційно-гігієнічні чинники формування доз опромінення на поточному етапі ліквідації наслідків аварії, що, в свою чергу, є підґрунтям для забезпечення адекватних заходів мінімізації доз опромінення населення.

Здійснивши аналіз перспективи використання реабілітованих територій з метою отримання кормових і харчових продуктів, можна звести до необхідного мінімуму площі, на яких мають застосовуватися контрзаходи у повному обсязі, і тим самим зменшити витрати. Доцільно надати таким техногенно забрудненим територіям України статус спеціалізованих вільних економічних зон з відповідним матеріальним, технічним і правовим забезпеченням.

Також для реалізації контрзаходів у повній мірі потрібно, щоб місцеві органи державної влади (або їх уповноважені підрозділи) розробили для кожного населеного пункту відповідні проекти, з урахуванням радіаційного стану за попередні роки. Це дозволить простежити динаміку надходження радіонуклідів у кормові й польові культури і, в подальшому, оперативно здійснювати заходи, необхідні для блокування небажаного зростання радіоактивності рослинності [2].

Важливо оприлюднювати одержані результати у вигляді відповідних картографічних матеріалів, тематичних карт та постійно інформувати населення, що проживає на забруднених радіонуклідами територіях, про зміни стану ґрунтів, рослин, продуктів харчування.

Отже, на сьогодні існують два шляхи науково обґрунтованого, відносно безпечного та ефективного використання радіаційно забруднених земель. Перший — це комплексні заходи з їх реабілітації, здатні зменшити вміст радіонуклідів у ґрунті. Другий — пошук і використання технологій сільськогосподарського виробництва, за яких можна отримувати продукцію, що не містить радіонуклідів та сприятимуть переходу радіоактивно забруднених територій на шлях сталого соціально-економічного розвитку.

Створення наукових засад раціонального використання уражених земель перетворилося на одну з найскладніших і найважливіших чорнобильських проблем.

Для забезпечення екологічної безпеки та раціонального використання забруднених земель, на яких живуть і господарюють люди, необхідно завершити інвентаризацію та оцінити обсяги територій, потрібних для проживання населення та територій, на яких можливе впровадження технологій сільськогосподарського виробництва для реабілітації ґрунтів.

Також важливо започаткувати роботи зі створення для техногенно забруднених територій принципово нових сортів культур з високими значеннями коефіцієнтів дискримінації радіонуклідів і мінімальною здатністю поглинати їх з ґрунту.

Розвиток агропромислового виробництва на реабілітованих радіаційно забруднених територіях має бути реалізовано на основі науково обґрунтованої стратегії та рекомендацій, що спрямовані на мінімізацію доз опромінення населення України й акцентування уваги на біологічно та екологічно спрямованих заходах.

Також актуальним питанням є створення цілеспрямованої єдиної державної політики щодо раціонального використання й утримання всіх радіаційно уражених земель, що в подальшому дасть змогу забезпечити відносно безпечне проживання населення та уможливить ефективне використання бюджетних коштів, призначених для їх реабілітації.

Бібліографічний список

1. Концепція ведення агропромислового виробництва на забруднених територіях та їх комплексної реабілітації на період 2000—2010 рр. / Підг. Б.С. Прістер та ін. — К.: Світ, 2000. — 45 с.
2. Купріянич І. П., Мединська Н. В. Забезпечення екологічної безпеки на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення. Агросвіт. 2015. № 20. 89-93
3. Про проведення інвентаризації земель; Кабінет Міністрів України; Розпорядження від 20 січня 2021 року №79-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-2021-%D1%80#Text>
4. Про створення Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника; Президент України; Указ від 26 квітня 2016 року №174 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174/2016#Text>
5. Розвиток використання геоінформаційних систем у веденні природоохоронної діяльності. Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zapovidnyk.org.ua/index.php?fn=gis>

Маринович Марія

*Науковий керівник: Таратула Руслана, д.е.н., в.о. професора
Львівський національний університет природокористування*

ДЕРЖАВНИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ КАДАСТР ЯК ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В ПЕРІОД ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ

Сьогодні у період реформування земельних відносин та активного проходження ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення державний земельний кадастр як ніколи відіграє особливо важливу роль, як для ефективного управління земельними ресурсами, так і для землеустрою, підтримки інноваційної та податкової політики держави. Земельно-кадастровий облік на всіх етапах розвитку суспільства вважається головним засобом проходження земельної політики на території держави, що дозволяє здійснювати низку значних завдань у земельній сфері.

Так, у сфері використання земель та управління земельними ресурсами — надання достовірної та повної інформації для планування і управління земельними ресурсами і землекористуванням територій на основі даних по кількісному та якісному обліку земель [6]; створення міжвідомчої взаємодії під час формування об'єктів нерухомості; проведення контролю з боку держави та моніторингу за станом земель та їх використанням, забезпечення територіально-просторового планування, втілення механізму вилучення (викупу) земель для потреб суспільства.

У сфері функціонування ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення - забезпечення необхідних умов для прозорості та результативності функціонування ринку; управління нерухомим майном, яке знаходиться у комунальній та державній власності.

В економічній сфері - забезпечення надходжень від сплати за землю до бюджету територій та розширення бази оподаткування, проведення нормативної грошової оцінки земель та балансової вартості землекористування, покращення механізму оподаткування землі та іншої нерухомості в результаті встановлення залежності платежів від ринкової вартості і прибутковості використовуваних земельних ділянок та об'єктів нерухомості, збільшення вартості основних фондів підприємств, захист їх від інфляції.

Державний земельний кадастр – це єдина державна система земельно-кадастрових робіт, яка встановлює процедуру визнання факту виникнення або припинення права власності і права користування земельними ділянками та містить сукупність відомостей і документів про місця розташування та правовий режим цих ділянок, їх оцінку, класифікацію земель, кількісну та якісну характеристику, розподіл серед власників землі та землекористувачів [2].

Теперішній кадастр - це об'єднані в єдине ціле бази даних, цифрові електронні карти, інформаційні та геоінформаційні технології, космічні та аерофотознімки. Він в свою чергу характеризується як система, в якій зазначаються дані, що повністю характеризують земельні ділянки як операційно-просторовий базис розміщення будь-яких ресурсів. Окрім цього, державний земельний кадастр ведеться для інформування фізичних та юридичних осіб, підприємства, установи і організації, органи державної влади та органи місцевого самоврядування при:

- управлінні земельними ресурсами;
- здійсненні землеустрою;
- регулюванні земельних відносин;
- організації раціонального використання та охорони земель;
- справлянні сплати за землю;
- проведенні оцінки землі [1].

Забезпечення нормальної роботи земельного кадастру відбувається з використанням засобів автоматизації, що спричинене потребою у пришвидшені та оптимізації оброблення значних обсягів інформації, які знаходяться в земельному кадастрі. Загальні дані про земельні ресурси забезпечують формування повної картини про території України та їх розподіл за видами використання, за рахунок державного обліку ділянок у кадастрових регіонах, які розташовані на даній території не враховуючи їх виду власності, що вкрай необхідне в період функціонування ринку земель..

Головною складовою обліку земельних ресурсів являється саме вид угідь, деякі ділянки, що є одиницями рахунку при земельному обліку з ціллю отримання узагальнених даних за цільовим призначенням та видом використання земель у межах відповідної категорії землекористування та землеволодіння. Згідно цього, головними завданнями земельного обліку можна віднести:

- встановлення кількісних та якісних показників земель і надання відповідних даних про земельні ресурси;
- отримання та здійснення систематизації, а також аналізу правового статусу і порядку використання земель, майнових об'єктів та інших природних ресурсів, що знаходяться на земельній ділянці;
- проведення систематизації та аналізу режиму територіальних обмежень при використанні земель;
- занесення початкових даних у земельно-облікові документи та розроблення відповідних планово-картографічних матеріалів [6].

Можна зробити висновок, що від механізму ведення обліку, його достовірності та повноти даних, залежить продуктивність управління. При цьому, облік кількості та якості земель в свою чергу буде залежати від наступних компонентів:

1. Збір даних по земельних ділянках, землеволодінням і землекористуваннях;
2. Створення та формування інформації придатної для обробки в автоматизованому режимі;
3. Своєчасна передача достовірної інформації про земельні ділянки.

Постановою Кабінету Міністрів України № 483 від 3 червня 2013 р. затверджено «Порядок інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами». Даний Порядок встановлює механізми для обміну інформацією між кадастрами та інформаційними системами, а також визначає перелік відомостей, обмін якими може відбуватись у процесі такої взаємодії, та направлений на:

- створення єдиної картографічної основи для геоінформаційних систем;
- виконання спільного поповнення даними інформаційних систем;
- забезпечення невідмінної передачі геопросторових даних до Державного земельного кадастру у випадках, передбачених відповідно до законодавства;
- забезпечення об'єктивності, достовірності та повноти відомостей у Державному земельному кадастрі;
- формування ряду відомостей, обмін якими може відбуватись у процесі взаємодії між інформаційними системами;
- уникнення повторення робіт з інформаційного наповнення інформаційних систем;
- уніфікацію інформаційних систем;
- забезпечення поточними геопросторовими даними юридичних і фізичних осіб, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації [3].

Оскільки, система державного земельного кадастру, створена з використанням новітніх технологій, то відповідно дозволяє за рахунок використання відомостей про кадастрові об'єкти, які відображаються на цифровій картографічній основі, одержувати

потрібну інформацію про земельні наділи, що знаходяться по всій території України. Об'єктивність та достовірність даних, у даному випадку концентрується на отриманні інформації з уніфікованої бази даних земельного кадастру. Відомості до зазначеної бази вносяться, перевіряються та систематизуються, а також впорядковуються за винятковими правилами відповідними фахівцями. Сьогодні використовуючи можливості інтернет-сервісів здатність швидкого та зручного користування даними системи Державного земельного кадастру значному колу користувачів [5].

Беручи до уваги все вищенаведене, потрібно зауважити, що Державний земельний кадастр відіграє унікальне значення у реформуванні земельних відносин як інформаційної база для забезпечення раціонального та продуктивного управління земельними ресурсами, безперебійної роботи системи реєстрації, землеустрою та в період проходження земельної реформи, підтримки інноваційної політики і податкової сфери держави. Земельно-кадастровий облік на усіх стадіях еволюції суспільства являється головним засобом реалізації земельної політики на території держави. Система земельного кадастру створена із використанням новітніх інформаційних технологій, що дозволяє за допомогою використання даних про об'єкти кадастру, які знаходяться на цифровій картографічній основі, максимально швидко отримати потрібну інформацію про земельні ділянки (ресурси) на території держави [4]. Проте, все ще існує потреба в удосконаленні інституціонального середовища для інформаційної бази земельного кадастру. Введення загальноприйнятих методологічних засад аналітичного обліку земельних наділів, їх обмежень у використанні, дозволить створити продуктивну та достовірну інформаційну базу ведення державного земельного кадастру, а також раціональному управлінню земельними ресурсами в період функціонування ринкового обігу на території України. Оскільки, законодавча база у сфері обліку земельних відносин повинна працювати в режимі регулярного оновлення та удосконалення, при цьому носити комплексний та систематичний характер.

В умовах функціонування ринку землі сільськогосподарського призначення, який вступив в дію 1 липня 2021 року та поставлений для підтримання раціонального та продуктивного використання земельних ділянок власниками чи землекористувачам, наповнення бюджету за рахунок податків та зборів, покращення та спрощення процедури купівлі-продажу ділянок в період реформування у земельній сфері. А тому, функціонування системи управління земельними ресурсами при належному інформаційному забезпеченні дозволить вивести ринковий обіг землі на новий рівень його проходження.

Бібліографічний список

1. Про державний земельний кадастр: Закон України від 07.04.2022 р. № 3616-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (дата звернення 09.05.2022).
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768&14#Text> (дата звернення 10.05.2022).
3. Про затвердження Порядку інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами: постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 р. № 483. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.05.2022).
4. Таратула Р.Б. Роль державного земельного кадастру в інформаційному забезпеченні системи управління земельними ресурсами// Збалансоване природокористування. 2016. № 1. С. 146 – 149.
5. Кадастр і реєстрація URL: Режим доступу: <http://kyiv.land.gov.ua/icat/vedenniaderzhavnoho-zemelnoho-kadastru/> (дата звернення 13.05.2022).

- б. Теоретичні основи Державного земельного кадастру: Навч. посібник / М.Г. Ступень, Р.Й. Гулько, О.Я. Микула та ін.; За заг. ред. М. Г. Ступеня. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів: «Новий Світ-2000», 2006. – 336 с.

Мельник Марія

*Науковий керівник: Ступень Назар, д.е.н., доцент
Національний університет «Львівська політехніка»*

ОГЛЯД ДОСЛІДЖЕНЬ 3D КАДАСТРУ

Мета полягає в літературному огляді досліджень 3D кадастру та виявленні основних питань які на даний час найбільш актуальні в даній галузі.

Результати дослідження. Інтенсивний розвиток міст в поєднанні з складними випадками просторового розмежування, з точки зору права власності, вимагає нового підходу в управлінні землею, який дозволяв би реєструвати об'єкти нерухомості та права на них у 3D форматі. 3D кадастр дозволяє реєструвати нерухомість та права на них у форматі 3D, тому на сьогодні є доволі важливою темою досліджень на міжнародному рівні [1].

Перші наукові дискусії щодо системи 3D кадастру відбулися в 90-х роках минулого століття. Інтенсивніший розвиток досліджень 3D кадастру розпочався на рубежі тисячоліть, коли були організовані перші міжнародні форуми. Метою яких була розробка теоретичних концепцій 3D кадастру.

Робочою групою FIG з 3D кадастру було організовано сім міжнародних тематичних семінарів [1]. Перший такий семінар відбувся в Делфтському технологічному університеті в листопаді 2001 року. Метою семінару був розгляд питання 3D кадастрового обліку в міжнародному контексті.

Другий семінар з 3D кадастру відбувся в Нідерландах у 2011 році. В результаті проведення другого семінару у правовому аспекті було висвітлено проблему термінологічної невідповідності та різноманітних визначень 3D кадастру, описано системи землеустрою, підкреслено важливість електронного доступу до кадастрових даних 3D об'єктів нерухомості та методів 3D веб-візуалізації.

Тематичною темою третього семінару, який відбувся у 2012 році в Шеньчжень (Китай), була розробка та передовий досвід у 3D кадастрі. Була висловлена потреба у додаткових дослідженнях та порівняльному аналізі правових схем у різних країнах.

Четвертий семінар FIG на тему 3D кадастру відбувся в 2014 році у Дубаї. Доповіді на даному семінарі були переважно технічно орієнтовані. Більше розглядалися стандарт ISO LADM (2012) та відкрита стандартизована модель даних CityGML від OGC8 (CityGML, 2012). Незважаючи на актуальність юридичному аспекту на четвертому семінарі не приділялося значної уваги.

П'ятий семінар був проведений в Афінах у 2016 році. На даному семінарі було проаналізовано ситуації в окремих країнах і різні можливості для розвитку систем управління земельними ресурсами.

Шостий семінар відбувся в Нідерландах у 2018 році. В результаті цього семінару було опубліковано працю «Best Practices 3D Cadastres», в якій охарактеризовано поточний стан кадастрової системи та рівень впровадження 3D кадастру в різних країнах світу.

Сьомий семінар було проведено в Нью Йорку у 2021 році. На даному семінарі розглядали питання у таких сферах: 3D-система управління земельними ресурсами (LAS) операційний досвід, 3D LAS економічно ефективний робочий процес для нових / оновлених

3D ділянок = 4D, розповсюдження 3D LAS в Інтернеті, правові аспекти 3D LAS, найкращі юридичні практики в різних законодавчих системах та інші [1,2].

Дослідження у сфері 3D кадастру здійснювали також різні науковці. Першою великою дослідницькою роботою з 3D кадастру була докторська дисертація Стотера (2004) в якій всебічно було розглянуто технічний аспект 3D кадастру, а також його правові та організаційні аспекти [1]. Друга дисертація по відповідній тематиці була завершена в 2007 році в Швеції. Це дослідження було зосереджено на правових питаннях і пояснювало можливості та обмеження для створення системи 3D власності. Третя кандидатська дисертація була завершена в 2014 році в Австралії. У цьому дослідженні було визначено потреби користувачів і розроблено та протестовано веб-прототип для 3D-подання кадастрових даних. У четвертій кандидатській дисертації, яка була завершена в Канаді в 2015 році, було проведено технічне дослідження для 3D моделювання окремих одиниць [3].

Останнє десятиліття досліджень 3D-кадастру характеризувалося публікацією стандартів LADM (2012), CityGML (2012) та IndoorGML (2014). Більшість досліджень цього періоду вивчають можливість використання стандартів, аналізують сильні та слабкі сторони окремих стандартів та порівнюють їх, тоді як менша кількість досліджень стосується правового аспекту [1].

Доволі цікаве дослідження здійснив Фатіх Донер у своїй публікації «Аналіз літератури з 3D кадастру» в якому він проаналізував 441 публікацію по даній тематиці. За результатами аналізу представлено графіки [1]: розподілу публікацій з 3D кадастру за роками (рисунок 1), розподілу публікацій з 3D кадастру за країнами авторів (рисунок 2), розподілу публікацій 3D кадастру за типами публікацій (рисунок 3).

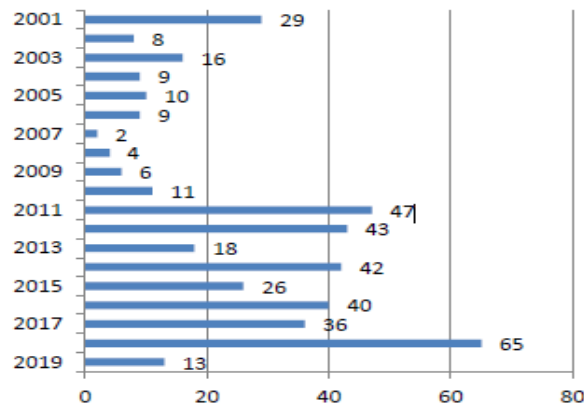

Рис. 1. Розподіл публікацій з 3D кадастру за роками. Фатіх Донер (2021)

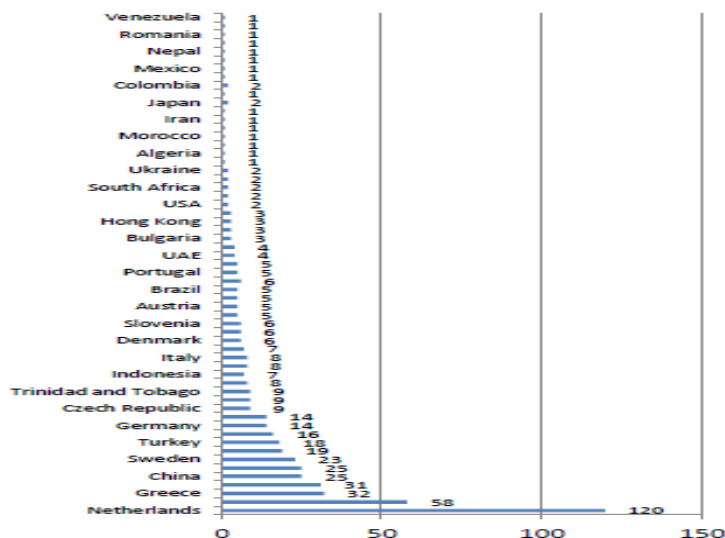

Рис. 2. Розподіл публікацій з 3D кадастру за країнами авторів. Фатіх Донер (2021)

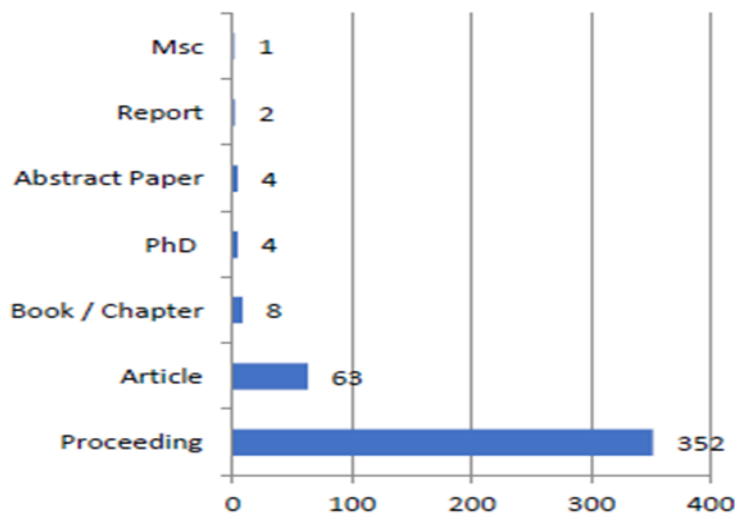

Рис. 3. Розподіл публікацій 3D кадастру за типами публікацій. Фатіх Донер (2021)

Висновки. Сім міжнародних семінарів FIG, чотири міжнародні дисертації та велика кількість публікацій як на міжнародному рівні так і в кожній країні зокрема з 3D кадастру свідчать про те що дана тематика є досить важливою та актуальною. Лідерами серед країн які досліджують 3D кадастр є Нідерланди, Греція, Китай, Швеція, Турція, але найбільш досліджуване у світі – технічні аспекти 3D кадастру. Дещо менше уваги приділено правовим та організаційним аспектам. Кадастрово-реєстраційна система кожної країни є різною і має свої особливості. Для того щоб 3D кадастр повноцінно функціонував в тій чи іншій країні необхідно більш детально дослідити технічні, правові та організаційні аспекти 3D кадастру кожної країни зокрема.

Бібліографічний список

1. Tekavec J., Ferlan M., Lisec A. (2018). A review of research on 3D real property cadastre. *Geodetski vestnik*, 62 (2), 249-265.
2. <http://www.gdmc.nl/3dcadastres/>.
3. Doner F. (2021). Analysis of literature on 3D cadastre. *International Journal of Engineering and Geosciences*, 6(2), 90-97.

Романко Вікторія

*Науковий керівник: Ковалишин Олександра, д.е.н., в. о. професора
Львівський національний університет природокористування*

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАД ТА ДЕРЖАВИ У РЕГУЛЮВАННІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Земельна реформа – це словосполучення, яке супроводжує нашу державу від початку встановлення її незалежності та на яку покладали багато надій. Вважалося, що зміна форми власності на землю автоматично сформує компетентного власника, що самостійно забезпечуватиме ефективність використання земельних ресурсів, оберігатиме родючість ґрунтів. Однак у реальності цього не відбулося. Поряд з тим сьогоднішній період

характеризується важливими змінами адміністративного устрою держави, можемо спостерігати за відкриттям ринку земель сільськогосподарського призначення.

Чи можемо ми сказати що наша держава готова до впровадження ринку земель? На мою думку, ні!

Через незавершеність земельної реформи, майже повну безвідповідальність нових землекористувачів, що орендують земельні ділянки, неповноцінний земельний кадастр, неефективний рівень правового захисту родючості ґрунтів, недостатність і практичну недосконалість державного контролю стану ґрунтової родючості – у країні фактично функціонує хаотичний тип землекористування з очевидними негативними (продуктивними, екологічними, соціальними) наслідками для наступних поколінь.

Перед фахівцями землевпорядного напрямку стоять нові виклики з формування достовірної інформаційної бази про природні ресурси у створених територіальних громадах, підготовкою документів із землеустрою, інвентаризації земель. Важливою в ринкових умовах стає інформація про розподіл та облік земель державної, комунальної, приватної, колективної форм власності за землевласниками та користувачами, якісний стан ґрунтів.

Проведення повномасштабної інвентаризації земель та внесення відомостей до кадастру про земельні ділянки та землекористування, їх якісні характеристики в межах новостворених територіальних громад, методів їх збору, формування та відображення вимагає коштів та часу. Необхідність у ній зростає, оскільки з кожним роком спостерігається зниження родючості ґрунтів, що пов'язано як із зміною кліматичних умов так із здійсненням антропогенного впливу на ґрунт.

В Україні протягом останніх років домінувала незбалансована дефіцитна система землеробства, надмірне розорювання земель, у тому числі в межах природоохоронних зон. Що ми зараз спостерігаємо із сівозмінами? Великим агрохолдингам та агрокорпораціям, в руках яких лєвова частка земель сільськогосподарського призначення, не вигідно вирощувати просапні культури, натомість вирощуються олійні, зернові та зернобобові, які через декілька десятиліть зроблять або вже зробили колосальні зміни із українськими чорноземами. Як наслідок, втрата гумусу, найродючіші у світі чорноземи перетворилися на ґрунти з середнім рівнем родючості й продовжують погіршуватися. Невеликі дози внесення гною і туків не забезпечують відтворення родючості ґрунтів.

Заходи їхньої охорони зовсім недостатні, а причини деградації, як правило, недооцінюються. На жаль, дотепер в Україні немає сучасної інформаційної системи про ґрунтові ресурси, на основі якої можна було б побудувати їхнє раціональне використання з урахуванням господарських і екосистемних функцій.

Останніми роками в більшості європейських країн поступово були сформульовані принципові основи нової аграрної політики. Це — охорона навколишнього середовища і активна підтримка ґрунтозахисних технологій. За таких новітніх тенденцій у землеробстві відповідних змін повинні набути і дії в Україні, зокрема у підтримці ґрунтоохоронної інформації.

У західноєвропейських країнах просторове планування формує принципи розвитку території. На сьогодні цивілізація створює для природи та життя й здоров'я людини загрози, тому існує незаперечна необхідність здійснення заходів щодо просторового планування відповідно до принципів сталого розвитку. Сталий розвиток — це модель соціально-економічного розвитку території, яка характеризується низьким рівнем втручання в природне середовище, активною екологічною політикою та низьким рівнем втручання в природне середовище з метою його збереження для нащадків.

Принцип сталого розвитку означає, що документація з просторового планування повинна правильно враховувати екологічні проблеми, належне управління водними ресурсами, стійку мобільність, захист культурної та природної спадщини, а також вимоги, що виникають у зв'язку з необхідністю адаптації до зміни клімату.

Просторове планування також є платформою, на якій необхідно розглянути, обговорити та збалансувати суперечливі державні та приватні інтереси пов'язані з розвитком території.

Практично документація з просторового планування, яка визначає можливості розвитку території (і правила такого розвитку), є основою отримання адміністративних дозволів на здійснення інвестицій та розвиток землекористувань. Окрім цього, затвердження документації з просторового планування радою громади підвищує почуття стабільності серед мешканців (поінформовані, що може бути і що не може бути побудовано по сусідству), серед землевласників (мають конкретну основу для оцінки їх нерухомості), а також серед інвесторів (отримують чіткі та прозорі правила використання території).

В результаті децентралізації державної влади сформовані об'єднані територіальні громади (ОТГ) отримали повноваження, пов'язані із плануванням розвитку громади та формуванням бюджету; стимулюванням економічного розвитку та залученням інвестицій; управлінням земельними ресурсами; розвитком місцевої інфраструктури; наданням житлово-комунальних послуг; організацією пасажирських перевезень на території громади; громадської безпеки та пожежної охорони; наданням соціальних та адміністративних послуг; первинної медичної допомоги; освіти та культури.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 січня 2018 р. № 60-р. «Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад» визначено механізм передачі земель у комунальну власність за межами населених пунктів, а саме земель сільськогосподарського призначення державної власності. До моменту прийняття вищезгаданого розпорядження землями сільськогосподарського призначення державної власності розпоряджалися територіальні органи Держгеокадастру, тобто Головні управління у областях. Зараз коли на землі сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів зареєстровано речове право, право комунальної власності, об'єднані територіальні громади можуть вільно згідно законодавства розпоряджатися цими землями, а саме – забезпечувати громадян земельними ділянками в межах норм безоплатної приватизації, виставляти для продажу права оренди на земельних торгах чим збільшувати бюджет громади.

Іншою нагальною проблемою сьогодні постає потреба в ефективному використанні земель населених пунктів. Де взяти гроші на генеральний план села? Звідки у місцевих бюджетах сільських громад кошти на генплани сільських населених пунктів?

Більшість генеральних планів населених пунктів розроблялась в 1970–80-ті роки і є застарілими. З іншого боку, землі населених пунктів стали предметом прискіпливого контролю територіальної громади. Органи місцевого самоврядування визначили необхідність розроблення містобудівної документації як фактору спроможності громади. При цьому необхідним та ефективним є залучення громадськості у процес розроблення, погодження, затвердження і реалізації містобудівних проектів місцевого розвитку.

На сьогодні Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачає розроблення на місцевому рівні лише генерального плану населеного пункту, плану зонування території та детального плану території. Проте законопроект 6403 від 21.04.2017 р. визначає необхідність розроблення нового виду МД - плану ОТГ. Оскільки цей законопроект прийнятий лише в першому читанні, у цьому Посібнику вживається термін «схема планування території ОТГ», запропонований Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014р. № 333-р. Цією Концепцією передбачалось забезпечити в 2015-2017 рр. новостворені територіальні громади схемами планування території та генеральними планами.

Визначення кола понять, що стосуються управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад (ОТГ), набувають особливого значення, оскільки, з одного боку, в умовах децентралізації активувалися процеси законотворення та застосування нормативного права в цій сфері, а з іншого, – як ніколи раніше, постає необхідність системних і ефективних дій суб'єктів публічного управління.

Що я особисто можу сказати про децентралізацію державної влади в Україні? Напевно зараз кожна людина відчула або відчує на собі, особливо після виборів позитивні та негативні сторони об'єднаних територіальних громад. Особисто для себе я можу виділити декілька принципів які потрібно враховувати при об'єднанні в громаду, а саме:

1. Громади, які утворюються слід формувати не тільки від кількості населення та площі, а зокрема від рівня економічної забезпеченості. Адже якщо об'єднається “бідний із бідним” то багатшими вони від цього не стануть.

2. Великого значення слід надати при об'єднанні навколишніх населених пунктів до великих міст, за рахунок чого відбуватиметься тотальна урбанізація із розширеннями меж міста за рахунок території приєднаних сіл, селищ чи містечок тому при цьому слід враховувати інтереси органів місцевого самоврядування що приєднуються до нього.

3. Так, коштів у громадах побільшало і зараз на меті є правильне розпорядження цими коштами для підтримання розвитку громад в різних сферах життя, тому доцільно було б формувати стратегії розвитку чи пропозиції на більш тривалий період, що давало б змогу залучення різного роду інвестицій. Адже інвестор буде розуміти, що буде відбуватися найближчим часом та, що він отримає через певний період, чи забезпечені його гарантії.

4. Для виправлення ситуації щодо недбалого ставлення до ґрунтів необхідно сформувати місцеві програми комплексного вирішення питань використання та охорони ґрунтів та фінансових інструментів економічного стимулювання робіт з їх охорони та відтворення. Реалізація програми повинна передбачати механізми з своєчасного виявлення негативних змін стану ґрунтів, забезпечити наукову обґрунтованість заходів з охорони ґрунтів, гласність, повноту і достовірність інформації про їх стан, обсяги застосованих заходів з охорони ґрунтів, невідворотність відповідальності за шкоду, спричинену ґрунтам.

5. Забезпечити участь громадськості у прийнятті рішень з метою гармонізації інтересів всіх суб'єктів місцевого розвитку та консолідувати територіальну громаду для вирішення життєво важливих для неї проблем, організації взаємовідносин в аграрному комплексі між землевласниками, землекористувачами та державними інституціями.

Бібліографічний список

1. Шпик, Н. Р. Особливості організації використання земель міст / Н. Р. Шпик // Вісн. ЛДАУ. Сер. Землепорядкування і земельний кадастр. – 1999. – № 3. – С. 224 – 227
2. Петраковська, О. С. Формування ринку землі у містах / О. С. Петраковська // Містобудування та територіальне планування. – К. : КНУБА, 2004. – № 19. – С. 186 – 193.
3. Баланюк, І. Ф. Розвиток аграрних відносин у регіоні (теорія, методологія, організація) : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.07.02 / І. Ф. Баланюк. – К., 2001. – 23 с.
4. Петраковська, О. С. Надання дозволів на використання та забудову земельних ділянок – механізм регулювання землекористування в містах / О. С. Петраковська // Інженерна геодезія. – К. : КНУБА, 2005. – № 50. – С. 192 – 200
5. Охрій, О. П. Комплексна стратегія землекористування адміністративно-територіального утворення : автореф. дис. канд. наук держ. упр. : 25.00.04 / О. П. Охрій. – Х., 2006. – 26 с.

Сень Михайло

*Науковий керівник: Ковалишин Олександра, д.е.н., в.о. професора
Львівський національний університет природокористування*

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ DIGITALS ПРИ ФОРМУВАННІ КАДАСТРОВИХ ВІДОМОСТЕЙ

Програмний продукт DigitalS створений Вінницький державним науково-виробничим підприємством «Геосистема» у 1992 році спочатку як пакет для цифрової картографії, й уже багато років використовується для потреб землеустрою та кадастру. Масове застосування (ПЗ) розпочалося в кінці 90-х років минулого століття у період розподілу колгоспних земель на паї. Починаючи з тих пір, ПЗ DigitalS активно розвивалося і доповнювалося новими можливостями, ставши тепер дієздатною та конкурентною землевпорядною геоінформаційною системою (ГІС).

Програмний продукт DigitalS, має потужне картографічне ядро, яке дає змогу використовувати в одній карті тисячі растрових зображень і сотні тисяч векторних об'єктів в умовних знаках, підтримувати завершену технологічну послідовність дій в опрацюванні геодезичних вимірювань до друку технічної документації, здійснювати запис та читання файлів у форматах популярних ГІС (Autocad DXF/DWG, ArcGIS Shape, MapInfo MID/MIF, Microstation DGN, Panorama TXF та ін.). Є можливість відкривати растри з геодезичною прив'язкою в форматах GeoTIF, ArcInfo World File і MapInfo TAB. Відзначається невибагливістю до ресурсів і простотою в освоєнні. Забезпечується постійна і кваліфікована підтримка розробниками. Такий перелік найважливіших чинників, що зумовили поширення ПЗ DigitalS в Україні та за її межами. Тисячі підприємств – від невеликих геодезичних фірм до обласних центрів ДЗК, багато геоінформаційних та картографічних підприємств обрали програму робочим інструментом для виконання власних цілей і завдань.

Нині існують три версії програми:

DigitalS Standard – початкова версія програми, містить базові можливості, такі як створення цифрових карти в умовних знаках, можливість читання й запису In4 та інших форматів, моделювання рельєфу місцевості, розрахунок площ і обсягів, можливість друку державних актів та інших графічних документів;

DigitalS Professional, крім вищезазначених можливостей, дає змогу працювати з растровими зображеннями й зберігати карти на SQL-сервері з можливістю одночасного доступу кількох користувачів;

Delta/DigitalS – програмне забезпечення цифрової фотограмметричної станції (ЦФС), що дає змогу виконувати фотограмметричне опрацювання результатів аерофотознімання. Базується на картографічному ядрі DigitalS із можливістю здійснювати стереоскопічні вимірювання.

На доповнення можливостей програми розроблені три додаткові модулі, що підключається до будь-якої з версій програми:

Модуль Geodesy (опрацювання геодезичних вимірювань) дає змогу імпортувати дані з електронних тахеометрів. Модуль підтримує більшість існуючих на нинішній час приладів, крім того, підтримка файлів додається у міру виходу на ринок нових моделей тахеометрів. При цьому залишається також можливість ручного введення вимірювань, проте використання електронних тахеометрів і сучасних способів передачі даних значно пришвидшує цей процес. Модуль Geodesy також дає можливість будувати різні види теодолітних ходів, зрівнює їх та видає звіт. Після здійснення вимірювань і передачі даних із тахеометра на комп'ютер одержаний файл відкривається модулем Geodesy й перевіряється на наявність грубих помилок. Далі заносяться координати опорних точок і виправляються

результати вимірювань. Потім виводяться координати всіх пікетних точок та звіт і виконується зрівнювання ходу.

У разі ручного введення вимірювань використовуються закладки теодоліт (для опису ходів) та тахеометр (для внесення вимірювань пікетних точок). Координати точок розраховуються автоматично й відображаються на графічній схемі вікна програми. Модуль Geodesy може працювати також і з нівелірними мережами та розв'язувати прямі й обернені геодезичні засіки з можливістю зрівнювання геодезичних мереж будь-якої складності. Це може бути триангуляція та трилатерація, так і полігонометрія.

Модуль Reports (створення таблично-текстових звітів) дає змогу автоматично створювати готові для друку документи, такі як каталог координат, пояснювальна записка, реєстраційна картка та інші види документації, які ґрунтуються на інформації, що міститься у картці або обмінному файлі. Модуль базується на ядрі Fast Reports. Програма дуже зручна й проста у користуванні.

У модуля Reports є можливість створювати власні документи, а також редагувати шаблони вже існуючих документів, обирати мову документації й додатково опрацьовувати дані при створенні звіту. Модуль повністю автоматизує видачу технічної документації на земельну ділянку.

Модуль Topotracer (напівавтоматичний векторизатор) – призначений для оцифрування топографічних елементів, таких як відмітки висот, горизонталі та інші точкові контури рослинності або ґрунтів, розпізнавання місцезнаходження пікетів і підписів до них. Він дає змогу в напівавтоматичному режимі здійснювати векторизацію без попереднього опрацювання й трансформування растра у монохромний вигляд. Містить інструменти для швидкого й зручного присвоєння відміток горизонталям, редагування об'єктів, а також для зручного додавання семантичної інформації. Сам процес оцифрування не потребує постійного переключення у ручний режим при оцифруванні складних ділянок, усе виконується в автоматичному режимі. Модуль швидко працює з растровими зображеннями. Для цього використовується найпрогресивніша різновидність найпоширенішого формату зберігання растрів TIFF – блоковий TIFF (TIFF Tiled), в якому зображення зберігається по блоках у вигляді окремих фрагментів. Це значно пришвидшує виведення растрів на екран, оскільки завантажуються тільки ті фрагменти, які необхідні в даний момент.

Щоб пришвидшити виведення зображень, використовується також піраміда масштабів – набір створених зменшених копій вихідного зображення, в якому кожна наступна копія у два рази менша за попередню, що помітно пришвидшує візуалізацію та масштабування зображень за рахунок набагато меншого обсягу даних.

Програма має можливості у сфері землеустрою, геодезії та кадастру:

- функції для роботи з рельєфом;
- створення регулярної Цмр-сітки з пікетів і горизонталей;
- моделювання горизонталей;
- інтерполяція горизонталей;
- присвоєння висоти всім об'єктам карти за пікетами й горизонталями;
- розрізи та перетини, підрахунок обсягів;
- повна автоматизація технологій паювання земельних ділянок і підготовки відповідної документації;
- створення кадастрових карт та планів;
- заповнення записів бази даних по кожному об'єкту з можливістю пошуку;
- створення звітів, експлуатацій, графічних і текстових документів;
- автоматичний підрахунок площ, налаштування одиниць виміру й форматів даних.

DigitalS має такі відмінності як:

- можливість завантаження супутникових знімків із картографічних інтернет сервісів Google Maps і Virtual Earth. Маючи доступ до мережі інтернет та картку необхідної території

у відомій системі координат, можна відразу автоматично завантажити растрову підоснову в карту. Знімки завантажуються й трансформуються у потрібну систему координат. Це дає змогу легко контролювати просторове положення кадастрових обмінних файлів й інших об'єктів із точністю від 15 до 0,6 м;

- вставка в карту та об'єднання значної кількості растрів. Груповий режим трансформації растрів дає можливість об'єднувати безліч окремих планшетів у єдиний файл. Створення динамічних растрових мозаїк із завантаженням вихідних зображень на льоту з вихідних файлів без їхньої трансформації. Відсутність обмежень на сумарний розмір мозаїки. В карту можуть бути одночасно додані тисячі сканованих растрів, космічних знімків і ортофотопланів;

- режим роботи з багатьма користувачами забезпечує зберігання карт у безплатній або Postgre SQL комерційній MS SQL базі даних, а також одночасний доступ до даних багатьох користувачів. Зміни, внесені одним користувачем, відображаються на екранах усіх користувачів;

- сучасні засоби редагування карти і планів. ПЗ Digitals містить потужний векторний редактор із простими у користування інструментами редагування, додавання кадастрової інформації за допомогою форм уведення, створення текстових підписів і таблиць, вставки об'єктів з офісних програм, що використовують технологію OLE. Дає змогу використовувати формули, функції, програмовані кнопки та макроси для автоматизації рутинних процесів. Контролює топологію – перетин і збіг контурів з автоматичним виправленням помилок;

- розширення можливостей програми. За необхідності можна додавати модуль стереоскопічного опрацювання аерофотознімків створювати мозаїчні ортофотоплани й навіть виконувати зальоти аерознімання;

- робота з растровими зображеннями. Програма містить інструменти для корекції зображення, перетворення в різні формати, створення піраміди масштабів і геодезичної прив'язки растрів. Як растрову підоснову при оцифруванні можна використовувати аерофотознімки та космічні знімки, відскановані паперові карти, плани й схеми. Забезпечується швидке відображення зображень великих розмірів без повного їх завантаження в пам'ять;

- відображення карти у тривимірному вигляді. На відміну від більшості землевпорядних пакетів і ГІС, усі карти у Digitals є тривимірними. Будь-яка карта може бути представлена в 3D, надаючи можливість її перегляду з різних поглядів, що доцільно для контролю правильності призначення висот об'єктам карти. Якщо карта містить модель рельєфу, вона може бути представлена у вигляді поверхні. В звичайному режимі можна також розглядати у 3D виділені об'єкти в додатковому вікні – навігаторі.

Бібліографічний список

1. <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/50287/1/Zemleystriy%20i%20kadastr>
2. http://dspace.wunu.edu.ua/retrieve/18396/fkit_kkn_spzs_sipz_dpzgis_LEC.pdf.
3. <http://pb.pdatu.edu.ua/article/download/135344/132165>
4. <http://www.geosystema.net/digitals/>
5. <http://digitals.at.ua/index/0-2>

Тинятовський Олександр

Науковий керівник: Шпик Наталія, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ЗЕМЕЛЬНИЙ КАДАСТР: ЯКУ ІНФОРМАЦІЮ МІСТИТЬ ТА ЯК ЇЇ ОТРИМАТИ

Державний земельний кадастр – це єдина електронна система, що містить сукупність відомостей про земельні ділянки, які одержуються у ході проведення державної реєстрації земель, обліку їх кількості і якості, економічної оцінки та інших державних заходів та містять інформацію про правовий режим земельних ділянок.

Опираючись на столітній досвід, Державний земельний кадастр відіграє особливу роль у реформуванні земельних відносин, служить інформаційною базою для ефективного управління земельними ресурсами, ведення системи реєстрації, землеустрою, підтримки податкової та інноваційної політики держави, становлення та розвитку ринку землі, обґрунтування розмірів плати за землю. Тобто, на всіх етапах розвитку суспільства, Державний земельний кадастр є основним засобом реалізації земельної політики держави.

Створення сучасного земельного кадастру є складною науково-технічною проблемою, і на сьогодні це інтегровані бази даних, інформаційні та геоінформаційні технології, цифрові електронні карти, аеро- фото- та космічні зйомки. За допомогою його даних створюють, наповнюють та удосконалюють Національну кадастрову систему висококваліфіковані фахівці.

Протягом останніх десятиліть системи обліку земельних ресурсів лише частково базувалися на використанні інформаційних технологій. А тоді облік здійснювався з використанням практично тільки паперових картографічних матеріалів, що передбачало застосування великих трудових ресурсів, слугувало джерелом помилок, на давало можливості користування відомостями земельного кадастру широким колом осіб, спричиняло затягування термінів оформлення документів на землю.

Важливість земельного кадастру полягає в тому, що земельна ділянка стає повноцінним об'єктом нерухомого майна з моменту внесення до земельного кадастру відомостей про земельну ділянку, місце розташування, межі, площу та інші важливі характеристики.

На сьогодні система Державного земельного кадастру удосконалена, відпрацьована і побудована з використанням сучасних інформаційних технологій, яка надає можливість за рахунок користування відомостями про об'єкти кадастру, що відображені на цифровій картографічній основі, досить оперативно отримувати необхідну інформацію про землі та земельні ділянки на всій території України. Об'єктивність і надійність відомостей про земельні ділянки базується на отриманні інформації з єдиної бази даних земельного кадастру.

Відомості до єдиної бази даних вносяться, перевіряються, систематизуються та впорядковуються за єдиними правилами кваліфікованими фахівцями, Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру та її територіальні органи.

Яку ж інформацію про земельну ділянку містить земельний кадастр? :

- кадастровий номер (індивідуальний номер земельної ділянки, який є незмінним);
- місце розташування, у тому числі дані Державного реєстру за наявності);
- опис меж;
- площа;
- міри ліній по периметру;
- координати поворотних точок меж;
- дані про прив'язку поворотних точок меж до пунктів державної геодезичної мережі;

- дані про якісний стан земель та бонітування ґрунтів;
- відомості про інші об'єкти ДЗК, до яких територіально (повністю або частково) входить земельна ділянка;
- цільове призначення (категорія земель, вид використання земельної ділянки в межах певної категорії земель);
- склад угідь із зазначенням контурів будівель і споруд їх назв;
- відомості про обмеження у використанні земельних ділянок;
- відомості про частину земельної ділянки, на яку поширюється дія сервітуту, договору суборенди земельної ділянки;
- нормативна грошова оцінка;
- інформація про документацію із землеустрою та оцінки земель, щодо земельної ділянки та інші документи, на підставі яких встановлено відомості про земельну ділянку.

Як отримати відомості з Державного земельного кадастру?

Усі відомості про земельну ділянку видаються у формі витягів з ДЗК.

Витяг з Державного земельного кадастру – це офіційний документ, що підтверджує внесення даних земельної ділянки до земельного кадастру. Отримання Витягу з земельного кадастру регулюється порядком ведення Державного земельного кадастру, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 року № 1051.

У більшості витяг отримують у двох випадках :

- при реєстрації земельної ділянки у державному земельному кадастрі та під час присвоєння кадастрового номера;
- при вчиненні правочинів із земельною ділянкою (договір купівлі-продажу, даруванні, міні, оренді тощо).

Отримавши витяг з ДЗК можна у письмовій або електронній формі. Для цього слід звернутися до державного кадастрового реєстратора в Центр надання адміністративних послуг. При цьому, вказаному органу необхідно надати повний перелік документів для отримання витягу, а саме :

- заява встановленої форми (складається на місці);
- державний акт про право власності на земельну ділянку;
- паспорт власника;
- ідентифікаційний номер власника земельної ділянки;
- квитанція про оплату послуг за надання витягу з кадастру.

Відповідно до порядку ведення Державного земельного кадастру, витяг з кадастру видається у день звернення заявником, проте на практиці це положення працює не завжди.

За загальним правилом, строк дії витягу з кадастру – 3 місяці. Виключення встановлено для витягів, які видаються спадкоємцям та при первинній реєстрації земельної ділянки в кадастрі – вони є безстроковими.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, ст.27) Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2145-ІХ від 24.03.2022.
2. Закон України «Про Державний земельний кадастр» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 8, ст.61) Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1423-ІХ від 28.04.2021.

Янець Леся

Науковий керівник: Тихенко Ольга, к. с.-г. н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

**ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ЯК
ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ**

Нормативна грошова оцінка - це оцінка, передбачена Законом України "Про оцінку земель", основою розрахунку якої є рентний дохід від використання земельної ділянки протягом певного періоду часу. Тобто, в основі нормативної грошової оцінки земельної ділянки лежить рентний дохід [3].

Залежно від функцій, які виконують земельні та інші природні ресурси в процесі їх використання, повинні визначатися методичні підходи до визначення нормативної грошової оцінки земельних ділянок відповідних категорій земель [1].

З листопада 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив Постанову №1147 "Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок". Звичайно затвердження даної постанови до останнього зберігала дискусійний характер. З 2019 року в Україні законодавчими актами передбачено, що вже не буде такої великої кількості органів, які затверджують оцінку. Залишається один орган – місцеве самоврядування. Відповідна рада в межах громади буде затверджувати оцінку на підконтрольній території. Ідея зведення трьох методик в одну полягає в тому, щоб цій раді не потрібно було замовляти багато технічної документації, в якій би оцінювалися всі землі в межах громади. Основною метою даної Методики є те, що оцінка проводитиметься одразу на всю територію новоутвореної громади, а оцінюватимуться одразу всі землі. Результати оцінки вноситимуться до геоінформаційної системи Державного земельного кадастру, що дозволить швидко надавати оціночну інформацію усім зацікавленим особам [5,6]. Нова методика є значно простішою у застосуванні, ніж попередні, та не допускає неоднозначних тлумачень.

Періодичність проведення НГО земель встановлена законом "Про оцінку земель" та проводиться не рідше одного разу на 5-10 років, в залежності від місця розташування земельної ділянки та її цільового призначення.

За даними Держгеокадастру, станом на 01.01.2022 в Україні є 29 721 населений пункт, з яких 14 822 населених пункти потребують оновлення НГО земель.

Інформаційною базою для нормативної грошової оцінки земель населених пунктів є затверджені генеральні плани населених пунктів, плани зонування територій і детальні плани територій, відомості Державного земельного кадастру, дані інвентаризації земель та державної статистичної звітності.

Оскільки нормативна грошова оцінка земельних ділянок є переважно базою для оподаткування, оновлення методики оцінки спеціально здійснювалося таким чином, щоб воно не призвело до суттєвих змін у податковому навантаженні, адже значне зниження показників оцінки може призвести до зниження надходжень місцевих бюджетів, в той час як значне зростання може призвести до погіршення бізнес-клімату через відповідне збільшення податкового навантаження на землевласників та землекористувачів [3].

Відповідно до Податкового кодексу України, платники земельного податку зобов'язуються сплачувати земельний податок, згідно закону.

Об'єкти оподаткування:

- земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні
- земельні частки (паї), які перебувають у власності

При цьому основою розрахунку плати за землю є:

- нормативна грошова оцінка земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації;

- площа земельної ділянки, нормативну грошову оцінку якої не проведено [4].

Коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки земель застосовується кумулятивно залежно від дати проведення нормативної грошової оцінки земель, зазначеної в технічній документації з нормативної грошової оцінки земель та земельних ділянок.

Відповідно до п. 274.1 ст. 274 Податкового кодексу України ставка податку за земельні ділянки, нормативна грошова оцінка яких проведено, встановлюється у розмірі не більше 3 відсотків від їх нормативна грошова оцінка, а для сільськогосподарських угідь та земель загального користування – не більше 1 відсотка від їх нормативна грошова оцінка.

На сьогодні в Україні відсутні моделі прямого фінансування розвитку об'єктів, що забезпечують життєдіяльність міського населення та потреби галузевого комплексу. Органам місцевого самоврядування доступні кошти, які надходять від сплати податків місцевого значення і розподіляються на різні аспекти розвитку міст [2]. Суцільне проведення оцінки земельних ділянок в межах громад за новою Методикою має стати повноцінною базою не лише оподаткування, але й наповнення системи Державного земельного кадастру повноцінними даними з оцінки земель.

Слід зазначити, що ставки податку встановлюються диференційовано щодо різних категорій земель, причому диференціація не повною мірою співпадає із передбаченим чинним Земельним Кодексом України, поділом земель за категоріями. Зокрема, встановлюються окремі ставки для оподаткування земель у межах населених пунктів [4].

Бібліографічний список

1. Виробнича перевірка методичних підходів нормативної грошової оцінки сільськогосподарських земель в Україні [Електронний ресурс] / [А. М. Третяк, В. М. Третяк, Л. А. Гунько та ін.] // Науково-практичний журнал "Агросвіт" №7 від 8 квітня 2022 року. – Режим доступу до ресурсу: http://www.agrosvit.info/pdf/7-8_2022.pdf.
2. Джерела фінансування розвитку міських земель в Україні [Електронний ресурс] / О. С. Петраковська, Ю. М. Михальова. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://mtp.knuba.edu.ua/article/view/238431/237033>.
3. Закон України “Про охорону земель” № 39, ст.349 від 2003 р. [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
4. Податковий кодекс України № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112 від 2011р. [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Зміна підходу до розрахунку нормативної грошової оцінки землі – що зміниться для аграріїв та власників паїв? [Електронний ресурс] / [В.Хворостяний] // Земельна спілька України – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://zem.ua/materialy/zmi-pro-nas/71-zmi-pro-nas/3320-zmina-pidkhodu-do-rozrakhunku-normativnoji-groshovoji-otsinki-zemli-shcho-zminitsya-dlya-agrarijiv-ta-vlasnikiv-pajiv>.
6. Постанова "Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок № 1147 від 3 листопада 2021 р. [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2021-%D0%BF#Text>.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Антоніщак Михайло

Науковий керівник: Погребняк Людмила, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ (ЗАГРОЗИ ТА НЕБЕЗПЕКИ) В СФЕРІ СВІТОВОГО ТУРИЗМУ

Закон України «Про туризм» передбачає систему гарантування безпеки туристів та порядок продажу туристичних послуг, враховуючи розгляд усіляких ризиків, що можуть спричинити несприятливі наслідки і завдати шкоди здоров'ю туриста та його майну [4].

З метою гарантування безпеки туристів суб'єкти туристичної діяльності, здійснюючи відповідний вид діяльності, зобов'язані:

- інформувати туристів про можливі небезпеки під час подорожі, необхідність виконання загальнообов'язкових вимог і запобіжних чи попереджувальних заходів (медичних щеплень тощо);
- створювати безпечні умови в місцях надання туристичних послуг, забезпечувати належне облаштування трас походів, прогулянок, екскурсій тощо;
- гарантувати спеціальні вимоги безпеки під час надання туристичних послуг з підвищеним ризиком (автомобільний, гірський, лижний, велосипедний, водний, мотоциклетний, пішохідний туризм, спелеотуризм тощо);
- забезпечувати туристів кваліфікованими фахівцями туристичного супроводу, спеціальним спорядженням та інвентарем;
- забезпечувати навчання туристів засобам профілактики і захисту від травм, попередження нещасних випадків та надання першої медичної допомоги;
- забезпечувати надання оперативної допомоги особам, які постраждали під час подорожі, транспортування потерпілих;
- оперативно інформувати органи місцевої влади та відповідальних осіб про надзвичайні ситуації, в яких опинилися туристи, подавати відомості про зниклих осіб.

Держава забезпечує захист законних прав та інтересів іноземних туристів відповідно до законодавства та міжнародних договорів України.

При наданні туристичних послуг має бути забезпечений прийнятний рівень ризику для життя і здоров'я туристів як у звичайних умовах, так і в надзвичайних ситуаціях. Основні фактори ризику для туристів наведені на рис. 1, а саме: природно-екологічні, медичні, соціально-культурні, політичні, міжнародні.

Безпека туристів, їх благополуччя в місцях туристського призначення не можна розглядати у відриві від інших суспільних чи національних інтересів приймаючої країни і навколишнього середовища в цілому. При розробці і проведенні в життя норм безпеки для сфери туризму та захисту туристів інтереси тих, хто відвідує і приймає, повинні бути взаємно гармонізовані. Забезпечення якості послуг та безпеки в туризмі відбувається на різних рівнях, що включають у себе: туристські підприємства; адміністрація туристських центрів; місцеві влади; національні органи по туризму та центральні власті держав; міжнародні організації та міждержавні органи. Кожен з цих рівнів має вносити свій внесок у туризм.

У нашій країні безпека і якість туристичних послуг лише наближається до рівня світових стандартів.

Рис. 1. Фактори ризику для туристів

Очевидно, що в сучасному світі будь-які програми розвитку туризму слід приймати через призму оцінки можливих терористичних, економічних та політичних загроз [1-3]. Вчасне виявлення причин розвитку туризму, основних напрямків терористичних атак та розробка заходів їх попередження та безпеки здатні убезпечити туристів від небезпеки та туристичну галузь регіонів та країни від раптових криз та колапсів. Дуже важливим заходом є оцінка взаємовпливів туризму та тероризму, диверсифікація туристичних потоків та маршрутів, збалансований розвиток внутрішнього та зовнішнього туризму, розробка альтернативних заходів розвитку економіки туристичних регіонів із метою зменшення їх абсолютної залежності від туристичної сфери. Вкрай неприпустимою є можливість представників терористичних угруповань нищити пам'ятки архітектури, зокрема датовані тисячолітнім створенням, тому розвинуті суспільства мусять єднатись у протидії антицивілізаційним проявам терористичної діяльності, відстоюючи цінності мультикультуралізму і збереження історико-культурної спадщини.

Бібліографічний список

1. Гуляев В. Г. Туристские перевозки (документы, правила, формуляры, технология) / Гуляев В. Г. - М.: Финансы и статистика, 2003. - 367 с. 3
2. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 25, ст. 180.[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.
3. Закон України «Про туризм» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, N 31, ст. 24. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Закон України «Про страхування» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 18, ст. 78. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Балюк Наталія

Науковий керівник: Бугіль Світлана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

РОЛЬ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Маркетинг в туризмі – це система управління і організації діяльності туристичних підприємств по розробці нових послуг (більш ефективних видів туристично-екскурсійних послуг), їх виробництва й збуту для отримання прибутку на основі підвищення якості туристичного продукту та обліку процесів, що протікають на світовому туристичному ринку.

Всесвітня туристична організація виокремлює три головних функції маркетингу в туризмі:

- налагодження контактів зі споживачами;
- розвиток;
- контроль.

В туризмі, як і в будь-якій іншій сфері діяльності повинні проводитися маркетингові дослідження, котрі є невід'ємною частиною стабілізації підприємства та його подальшого розвитку.

Досліджуючи означену проблему зазначимо, що нині не існує єдиного визначення поняття «маркетингові дослідження». Так, Ф.Котлер, Г.Армстронг вважають, що маркетингові дослідження – це вид діяльності, який за допомогою інформації пов'язує споживача, покупця і громадськість з маркетингом; інформація, яку при цьому отримують, використовується для виявлення і визначення маркетингових можливостей і проблем; для вироблення, вдосконалення і оцінки маркетингових дій; для відслідковування результатів маркетингової діяльності, а також для покращання розуміння процесу управління маркетингом [2].

Міжнародний кодекс маркетингових досліджень визначає, що маркетингові дослідження – систематичний збір та інтерпретація інформації про осіб та організації, використовуючи статистичні та аналітичні методи для ухвалення нового чи підтримки прийнятого рішення [3].

Згідно з твердженням Старостіної А., маркетингові дослідження – це систематичний процес постановки цілей дослідження, ідентифікації обсягів збору, аналізу об'єктивної інформації і розробки рекомендацій для прийняття конкретних управлінських рішень [4].

На нашу думку маркетингові дослідження – це процес виявлення проблеми, збору, ідентифікації та інтерпретації даних відповідно до поставленої мети дослідження для прийняття рішення чи підтвердження раніше ухваленого.

Разом з тим, проведення маркетингових досліджень має носити систематичний та комплексний характер. Важливо виявити проблему та можливості для прийняття подальшого рішення, проте варто також розглядати маркетингові дослідження як послідовний та заздалегідь спланований процес з метою охоплення більшості аспектів досліджуваного об'єкта

Маркетинговими дослідженнями займаються самостійно в основному великі фірми, які здатні дозволити собі мати спеціальний підрозділ. Менші фірми, як свідчить практика, звертаються із замовленням провести таке дослідження до спеціалізованої компанії. Цим займаються рекламні агентства, служби соціологічних досліджень та ін

На практиці асортимент форми маркетингового дослідження зумовлюється такими чинниками: досвід роботи компанії на ринку туристичних послуг; наявність персоналу відділу маркетингу, який спеціалізується на дослідженнях; професійний рівень працівників; положенням організації на ринку; стратегією і тактикою ринкової діяльності.

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

Маркетингові дослідження ринку включають:

- вивчення та прогнозування кон'юнктури ринку;
- розрахунок місткості ринку;
- визначення прогнозних показників збуту продукції;
- аналіз поведінки споживачів і конкурентів;
- дослідження конкурентного середовища в цілому.

Основні переваги та недоліки видів маркетингових досліджень відображено в таблиці

1.

Таблиця 1. - Переваги та недоліки видів маркетингових досліджень

Види маркетингових досліджень	Переваги	Недоліки
1. Кабінетні	Швидкість збирання інформації, невисока вартість, відносна простота	Інформація може бути застарілою чи неповною, часто залишається нез'ясованим, хто і з якою метою її збирав
2. Польові	Конкретність, цільовий характер; контрольованість процесів збирання інформації	Велика вартість і тривалість процесу збирання інформації
3. Пілотні	Безпосередня участь дослідника в маркетингових процесах	Велика вартість, суб'єктивність суджень експертів
4. Панельні	Безпосередній контакт зі споживачем	Суб'єктивність суджень споживачів
5. Метод фокус-груп	Безпосередній контакт зі споживачами; невимушеність спілкування	Надто загальний характер отриманої інформації
6. Ділові контакти	Безпосередній контакт із суб'єктами ринку	Можливість отримання недостовірної інформації

Джерело: розробка автора

Маркетингові дослідження ринку включають: вивчення та прогнозування кон'юнктури ринку; розрахунок місткості ринку; визначення прогнозних показників збуту продукції; аналіз поведінки споживачів і конкурентів; дослідження конкурентного середовища в цілому.

Висхідним елементом маркетингових досліджень і найціннішим ринковим продуктом є маркетингова інформація. Цінність маркетингової інформації полягає в тому, що вона створює передумови для здобуття конкурентних переваг, допомагає знизити рівень комерційного ризику, визначити й урахувати зміни в навколишньому бізнес-середовищі.

Переваги та недоліки первинної й вторинної маркетингової інформації відображені в табл. 2.

Таблиця 2. - Переваги і недоліки первинної та вторинної маркетингової інформації

Види інформації	Переваги	Недоліки
Первинна	Цілеспрямованість, конкретність, відповідність ухваленій методології збирання інформації, надійність	Велика вартість, велика тривалість збирання інформації, потреба у висококваліфікованих інтерв'юерах, складність спеціальної підготовки таких
Вторинна	Низька вартість, швидкість отримання, достатня кількість, комплексність	Надто загальний характер, інформація може бути застарілою, невідома методика її збирання та надійність джерела інформації

Джерело: розробка автора

Основними методами збирання первинної інформації є: опитування, спостереження, експеримент, імітація

Опитування – це основний і найпоширеніший метод збирання первинної інформації, хоч останнім часом він поступово здає свої позиції. Опитування — це інтерв'ю, узятє в респондента під час особистої зустрічі, телефоном чи поштою за допомогою опитувального листка (анкети).

Спостереження – це реальна оцінка ситуації за допомогою систематичного обліку поведінки суб'єктів без словесної чи іншої комунікації і без впливу на об'єкт спостереження.

Експеримент – це отримання інформації про взаємозв'язок між залежними і незалежними змінними, наприклад, між графіком рекламування і кількістю клієнтів, рівнем цін і обсягами продажу тощо.

Імітація – це відтворення дії різних маркетингових чинників за допомогою економіко-математичних моделей

У ході маркетингових досліджень можуть використовуватись такі джерела маркетингової інформації: друковані видання (періодика, монографії, брошури, огляди ринків, довідники, статистичні збірники); спеціальні дослідження (опитування, спостереження, експерименти, імітації); довідки офіційних організацій, експортерів, представників фірм; балансові звіти; каталоги; проспекти інших підприємств; виставки, ярмарки, конференції, презентації; узагальнені думки покупців, споживачів, клієнтів, постачальників; посередників, фінансових організацій; неформальні джерела (чутки, просочування інформації).

З метою вивчення конкурентів співробітники маркетингового відділу повинні здійснювати на постійній основі моніторинг ЗМІ, збір інформації у своїх агентів і на професійних туристичних виставках. Їх має цікавити усе, що стосується діяльності конкурентів, передусім каталоги і конфіденційні тарифи, з тим щоб знати, за якими цінами вони працюють зі своїми агентами і який розмір їх комісійної винагороди за реалізацію турів, наскільки конфіденційні тарифи відрізняються від опублікованих цін, які послуги включаються до турпаketу, які готелі вони пропонують. Моніторинг ЗМІ дає інформацію про рекламну кампанію, що проводиться конкурентами, про те, в яких ЗМІ вони розміщують свою рекламу, які якість, методи і масштаб їх реклами. Також в ЗМІ публікуються рейтинги туристичних фірм, які ретельно збираються і вивчаються

Таким чином, маркетингові дослідження забезпечують ефективне функціонування туристичної фірми на ринку через виявлення проблеми, пошуку та збору відповідних даних з метою ухвалення рішення. Маркетингові дослідження заслуговують підвищеної уваги з боку туристичних підприємств для ухвалення рішення щодо всього маркетингового комплексу та його елементів.

Бібліографічний список

1. Бугіль С.Я., Дудяк Р.П., Березівська О.Й. Маркетинг туризму та його особливості. *Вісник ЛНАУ: Економіка АПК*. 2018. № 25. С. 133-139.
2. Лилик І. Ринок маркетингових досліджень в Україні в 2014 році: експертна оцінка та аналіз УАМ. *Маркетингові дослідження*. 2015. № 1. С. 4–26.
3. Карасев А. Маркетинговые исследования: учебник и практикум для СПО М.: Юрайт, 2016. 323 с.
4. Решетілова Т. Маркетингові дослідження: підручник: М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. Електрон. текст. дані. Дніпропетровськ: НГУ, 2015. 357с. URL: <http://mk.nmu.org.ua>.

Басова Марія

*Науковий керівник: Байрачна Оксана, к.е.н., старший викладач
Одеська національна академія харчових технологій*

АКТУАЛЬНІСТЬ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ В ІСПАНІЇ

Іспанія є стійким туристичним ринком у Європі — регіоні з найбільшою кількістю туристів у світі. У 2013 році Іспанія зареєструвала понад 100 мільйонів іноземних відвідувачів, і ця тенденція продовжувала зростати до 2019 року, коли це число перевищило позначку 125 мільйонів осіб. Ця остання цифра більш ніж у 2,5 рази перевищує загальну чисельність населення Іспанії, яка у 2021 році становила 47,1 мільйона людей. Таким чином, туризм є одним із основних двигунів іспанської економіки.

Вартість товарів та послуг, що пропонуються туристичним сектором в Іспанії, збільшилася майже на 70 відсотків у 2021 році після того, як у попередньому році вона впала до менш ніж 55 мільярдів євро. Незважаючи на позитивні тенденції відновлення в країні, індустрії туризму доведеться пройти певний шлях, перш ніж вона досягне допандемічного рівня економічної значущості. До кризи, викликані коронавірусом (COVID-19), цей сектор був одним із провідних двигунів зростання іспанської економіки, збільшивши фінансові ресурси країни майже на 155 мільярдів євро. [1]

Гастрономічний відпочинок це спеціально розроблені програми для прихильників кулінарії, де враховуються побажання туристів. Гастрономічні тури дають змогу не тільки продегустивати вишукані делікатеси, але й вивчити кулінарну культуру країни, дізнатися про історію виникнення страви і навіть побувати на майстер-класах. Особливістю гастрономічного туризму є те, що з такої поїздки ви привезете не банальні сувеніри, а цінні рецепти та знання.

За видами гастрономічний туризм можна поділити на 2 групи сільський та міський. Під час першого туристи насолоджуються натуральними продуктами, які вирощені на приватних фермах у провінціях. Вони можуть взяти участь у збиранні горіхів, ягід, фруктів та приготувати з них будь-яку страву. [2]

Безсумнівно, ще однією з його визначних пам'яток Іспанії є гастрономія. Під впливом багатьох культур, які проходили через її територію, і місць, які вона пізніше колонізувала, Іспанія знала, як зберегти найкраще з кожного регіону, створивши найбагатші кулінарні страви. Відома на міжнародному рівні, її кухня має велику репутацію.

Протягом кількох років багато хто приїжджає до Іспанії в пошуках делікатесів, які пропагують іспанську гастрономію в усіх путівниках світу. Наприклад, 90 відсотків клієнтів, які приїжджають в найкращий ресторан світу «El Celler de Can Roca»[3], є іноземцями, переважно німцями та британцями. Правда в тому, що в гастрономічному туризмі Іспанія добре працює. Завдяки маркетинговій роботі, яка була проведена в останні роки, іспанська кухня наразі є другою улюбленою їжею європейців, поступаючись лише італійській. Говорити про іспанську кухню загалом було б несправедливо, тому що в кожному регіоні вона своя, що зумовлено особливостями клімату, наявністю моря та традиціями місцевого населення. З цієї причини вважається, що туристичні організації повинні працювати з приватним сектором для розробки конкурентоспроможної пропозиції гастрономічного туризму, об'єднуючи місцевих виробників, виноробні та інші агропродовольчі підприємства, які можна відвідати. Звіт, заснований на опитуваннях туристів, показує, що мандрівники віддають перевагу Країні Басків, Галісії та Ла-Ріохи.

Дослідження відносить Країну Басків, Андалусію та Ла-Ріохи до кращих місць для тапас; Країна Басков, Мадрид та Каталонія, щоб поїсти у добрих ресторанах; Ла-Ріоха, Кастилія-і-Леон та Андалусія для винного туризму; Астурія, Ла-Ріоха та Кантабрія, щоб

купити місцеві продукти; Мадрид, Каталонія та Галісія, щоб відвідати ринки; та Галісії, Ла-Ріохе та Андалусії для участі в гастрономічних фестивалях.

Різноманітність заходів, пов'язаних із цим туризмом, робить його придатним для будь-якого бюджету. У дослідженні «Dinamiza Asesores» [4] представлений профіль гастрономічного мандрівника у віці від 46 до 55 років, з вищою освітою та середнім та вище середнього рівня доходу. Більшість з них подорожують удвох або всією сім'єю, а також зазвичай здійснюють поїздки на вихідні та відпустки.

Гастрономічні тури в Іспанії – є одним із провідних напрямків туризму, тому що іспанська кухня відома у всьому світі, вона традиційна, смачна та різноманітна, а також завдяки своїм популярним ресторанам та вишуканим стравам, про що свідчить міжнародне визнання її шеф-кухарів. Іспанський гастрономічний напрямок зараз є цікавим та популярним в європейських країнах.

Бібліографічний список

1. Статистика туризму в Іспанії – Режим доступу до ресурсу: <http://www.statista.com/statistics/640440/travel-tourism-total-gdp-contribution-spain/>.
2. Поняття гастрономічний туризм – Режим доступу до ресурсу: <http://visaway-travel.net.ua/tours/gastro-tury/>.
3. Ресторан "El Celler de Can Roca" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/El_Celler_de_Can_Roca.
4. «Dinamiza Asesores» – Режим доступу до ресурсу: <https://dinamizaasesores.es/>.

Бермес Наталія

Науковий керівник: Боруцька Юлія, к.геол.н., доцент

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ: ЗІ ЗОНИ ВІДЧУЖЕННЯ – У ЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ РАДІАЦІЙНО-ЕКОЛОГІЧНИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК

Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник – єдина на сьогодні природоохоронна територія у світі, розташована у радіаційно забрудненому районі. Це найбільший за площею заповідник України, який займає дві третини від усієї площі зони відчуження. Був утворений у 2016 році для збереження флори та фауни Полісся, реабілітації забруднених радіонуклідами територій, стабілізації гідрологічного режиму, проведення наукових досліджень.

Природні умови Полісся завжди вабили людей красою та багатством. Тому Чорнобильський заповідник є певним еталоном, де ця природа зберігається й охороняється від стороннього втручання. Саме на цій території було доведено один зі законів екології «Природа знає краще», адже через 30 років після аварії на ЧАЕС вона тут повністю відновила свій потенціал. Відсутність людини та будь-якої господарської діяльності сприяли відродженню популяцій рідкісних тварин, утворенню нових лісів. Зараз тут трапляється велика кількість червонокнижних видів: флори – 61, фауни – 66. З тварин, постійними мешканцями є рись, вовк, зубр, лось, кінь Пржевальського, останнім часом можна зустріти бурого ведмеда.

У даній роботі ми поставили собі за мету відтворити хід подій упродовж 36-ти років із дня найбільшої техногенної катастрофи в історії людства і до сьогодні, прослідкувавши розвиток-перетворення цієї унікальної території зі зони відчуження у туристичну дестинацію – у Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник.

Отож, 26 квітня 1986 року, приблизно о 01:23, на четвертому енергоблоці Чорнобильської АЕС сталися два теплових вибухи, які повністю зруйнували реактор. Будівля енергоблоку частково обвалилася, на даху почалася пожежа. Суміш з розплавленого металу, піску, бетону і частинок палива розтікалася під реакторними приміщеннями. В результаті аварії стався викид радіоактивних речовин. З точки зору дії на населення в перші тижні після аварії, найбільшу небезпеку становив радіоактивний йод, що має порівняно малий період напіврозпаду (вісім днів), телур, а також ізотопи стронцію і цезію з періодом напіврозпаду близько 30 років.

Забруднено було понад 200 000 км², приблизно 70 % – на території Білорусі, Росії і України. Радіоактивні речовини поширювалися у вигляді аерозолів, які поступово осідали на поверхню землі. Внаслідок аварії з сільськогосподарського користування виведено близько 5 млн га земель, довкола АЕС створено 30-кілометрову зону відчуження, знищені та поховані (закопані важкою технікою) сотні дрібних населених пунктів. В Україні, за офіційною статистикою, станом на 1 січня 2016 року людей, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, налічується майже два мільйони осіб [1].

Як уже згадувалось вище, Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник утворений Указом Президента України від 26 квітня 2016 року №174 з урахуванням Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». Головною метою створення заповідної території було збереження неповторної флори і фауни, стабілізація гідрологічного режиму, реабілітація забруднених радіацією земель та проведення наукових досліджень у сфері екології, природознавства й географії. Він розташований у межах Іванківського та Поліського районів Київської області, у Зоні відчуження Чорнобильської АЕС. Заповідник займає майже 227 тисяч гектарів, що становить 2/3 території Чорнобильської зони відчуження.

На території заповідника 147128,9 га лісів, 686,8 га чагарників, 38895,2 га пустищ (перелогів), 17956,9 га боліт, 409,9 га заростаючих пісків, а решту його площ займають водні об'єкти та покинуті населені пункти. Серед типових представників флори заповідника є види рослин, що суворо охороняються, згідно з додатком 1 Бернської конвенції: гронянка багатороздільна, сальвінія плаваюча, маточник болотний, юринея волошковидна, альдрованда пухирчаста, змієголовник Рюйша, сон широколистий, водяний горіх плаваючий та інші. Територія заповідника має відповідні умови для проживання великих ссавців, таких, як хижі: ведмідь бурий, рись євразійська та вовк, а також копитних: лося звичайного, оленя благородного, кози дикої, свині дикої. У заповіднику мешкає 34 види птахів, які занесені до Червоної книги України, включаючи лелеку чорного, орлана-білохвоста та беркута [2].

Офіційно Чорнобильську зону відкрили для усіх охочих з 2011 року, але до цього тут розвивався сталкерський рух, який став особливо популярним у 2000-их роках після виходу гри S.T.A.L.K.E.R. Зараз відвідати Зону може кожен охочий, за умови досягнення 18-ти річного віку, але обов'язково у супроводі гіда. Для відвідування потрібно заздалегідь подати заявку, при собі мати паспорт чи документ, що посвідчує особу. Екскурсійні програми зазвичай відбуваються затвердженими маршрутами або локаціями. До слова сказати, вже кілька років йдуть обговорення щодо пониження вікового обмеження бажаючих, щоб учні середніх та старших класів могли відвідувати навчально-просвітницькі екскурсії (рис. 1).

Найбільше Чорнобиль відвідують іноземці – це 80 % від загального потоку туристів у 2019 році. Саме тоді Чорнобиль увійшов до ТОП 50 місць, куди мріють потрапити іноземні туристи. Загалом, до кінця 2019 року зону відвідало 107 тисяч людей. Найбільше приїждить туристів з Великої Британії, Польщі та Німеччини. Бум серед іноземців стався після виходу серіалу НВО “Чорнобиль” у тому ж році. Якби не пандемія Covid-19, вважаємо, у 2020-2021рр. зростання кількості туристів було не меншим, ніж за минулі роки (рис. 2).

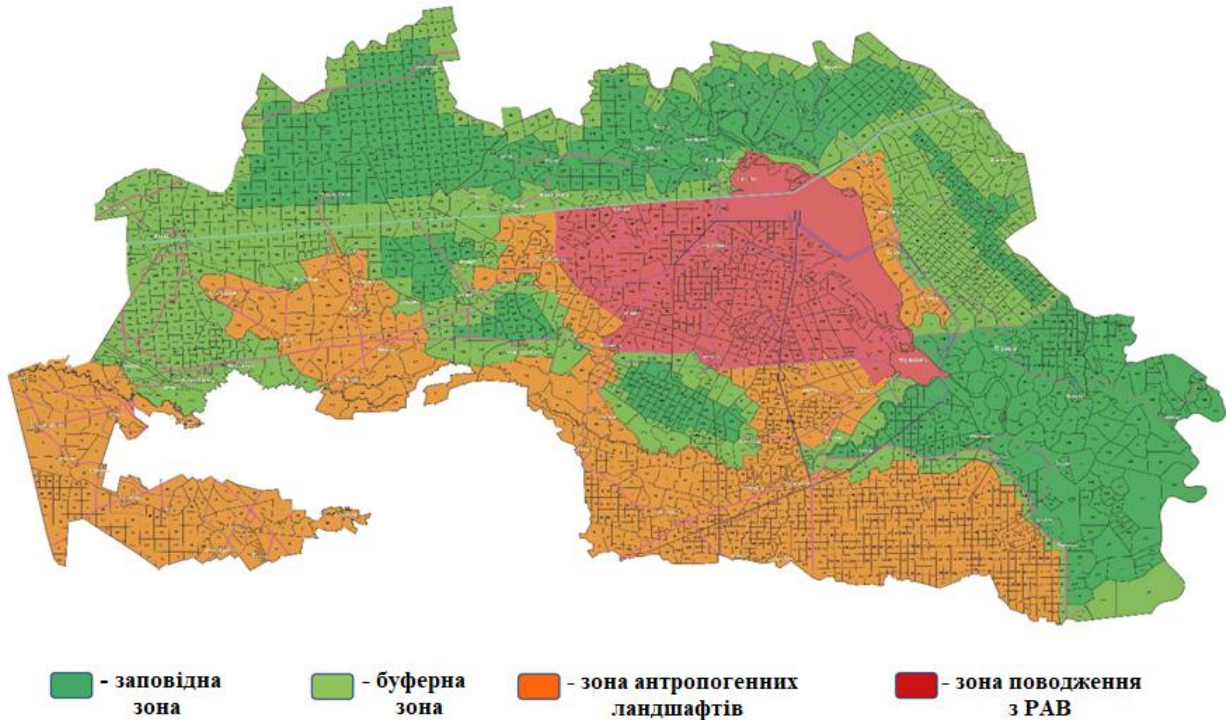

Рис. 1. Зонування території Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника

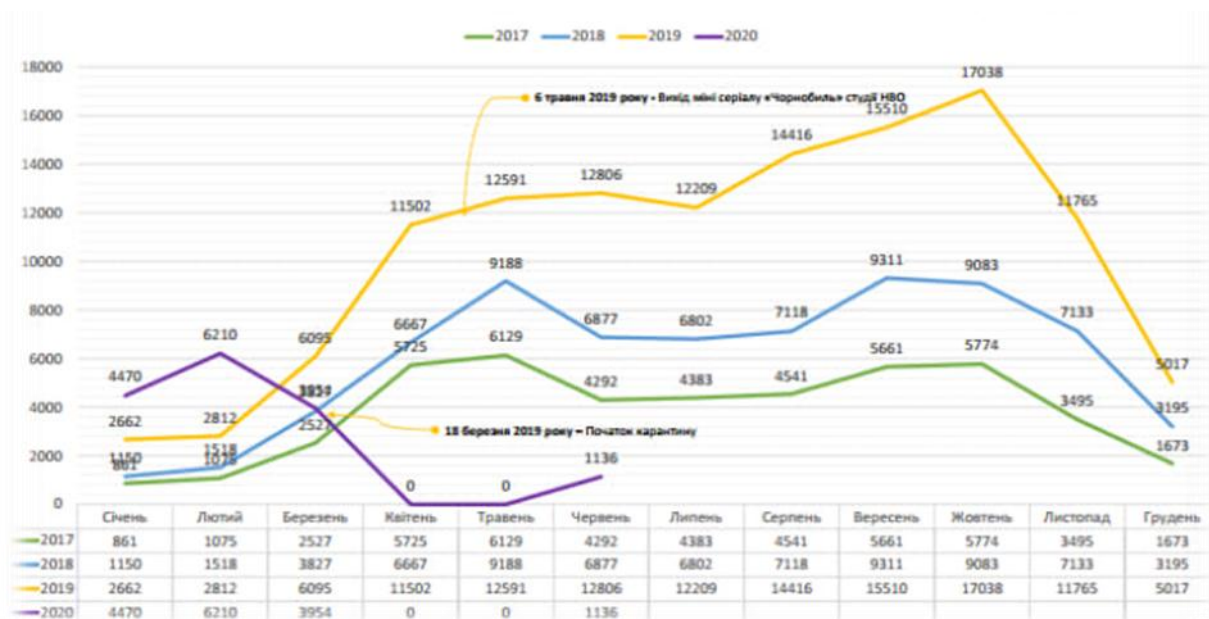

Рис. 2. Кількість відвідувачів зони відчуження у розрізі 2017-2020 рр.

З 2021 року МАУ організовує авіатури над Чорнобилем на мінімально можливому рівні для літака Boeing 777 – 900 метрів від землі. Також існують послуги польотів на менших літаках над зоною на висоті 300-500 метрів.

Здавалось би, ніщо не змогло би вплинути на туристично-рекреаційний вектор розвитку цієї території, проте 24 лютого 2022 року різко змінило наше уявлення щодо нових потенційних загроз ядерного шантажу. Російська агресія на території України, зокрема, у зоні відчуження Чорнобильської АЕС, могла би призвести до непоправних наслідків. На

превеликий жаль, ще не усі об'єкти вдалося відвідати та надати оцінку їхньому стану через ймовірність мінування, що становить безпосередню небезпеку для життя і здоров'я працівників. Це стане можливим тільки після проведення повного обстеження спеціалістами усіх територій та отримання підтвердження їхньої безпечності для відвідування та перебування.

Отже, Чорнобильський заповідник – законсервована від людини природна територія, що відновилася за 30 років після аварії на ЧАЕС. Сюди варто їхати насамперед для того, щоби насолодитися лісовою тишею, багатою флорою та фауною. Територія якнайкраще підходить для фотографування, б'ордвочингу, спостереження за тваринами. У межах заповідника здійснюється рекреаційна діяльність, створюються умови для організованого та ефективного відвідування території з дотриманням режиму радіаційної безпеки. Однією з форм здійснення екологічної освітньо-виховної роботи є організація просвітницьких екскурсій облаштованими екотуристичними стежками та маршрутами.

Бібліографічний список

1. Чорнобильська катастрофа. URL: <http://www.azot.ck.ua/zdpo1/chornobil.php> (дата звернення: 10.05.2022).
2. Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник. URL: <https://zapovidnyk.org.ua> (дата звернення: 14.05.2022).

Бурбан Ольга

Науковий керівник: Гунько Людмила, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Закон України «Про туризм» визначає туризм як тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає. В.Ф. Кифяк визначає туризм як сферу господарського комплексу, що забезпечує десяту частину світового валового продукту. Ця галузь розвивається швидкими темпами і в найближчі роки може стати найбільш важливим сектором підприємницької діяльності.

Туристична галузь у багатьох країнах світу є провідним сектором економіки і розвивається досить швидко, забезпечуючи приріст ВВП, створення робочих місць, покращення платіжного балансу, гарантуючи дохідність капіталу і високий рівень ліквідності вкладених засобів. Це одна з небагатьох галузей економіки, де залучення нових знань і технологій не призводить до скорочення працюючого персоналу. За даними ВТО темпи зростання туристичних потоків у світі щорічно становлять понад 4%, частка туризму у світовому ВВП становить 9%.

Тому навіть у важкі часи для країни туристична галузь намагається розвиватися. Вона прямо та опосередковано впливає на інфраструктуру регіонів країни. З метою досягнення стратегічних цілей розвитку суб'єктів господарювання туристичної галузі певного регіону важливо враховувати фінансове забезпечення, а саме формування фінансових ресурсів, які залежать від туристичних замовлень за умов сезонного характеру. Ефективність стратегічного розвитку туристичного підприємства конкретного регіону зумовлена покращенням економічних показників, високим ступенем стабільності та розвитку.

Потенційно Україна могла б належати до туристично найпотужніших і найпривабливіших країн Європи. Багатство і розмаїття культурної та природної спадщини дають відповідні підстави. У 2018 році в Україні число туристичних прибуттів зменшилося майже у 1,5 рази (– 33,5%). Суттєвий негативний вплив на розвиток туризму в Україні та на кількість туристичних прибуттів чинить нестабільна політична та економічна ситуації, пандемія, анексія АР Криму, військовий конфлікт, який виник на Сході України у 2014 році.

Економічна нестабільність проявляється передусім у коливаннях економічної активності (економічні цикли), появі безробіття, інфляції, зниження темпів розвитку промисловості; проблем візового, митного режиму, відсутність гарантій безпеки; нестабільна ситуація на валютному ринку, дефіциту державного бюджету, зовнішньоторговельного балансу. Вона притаманна для ринкової економіки, знижує її ефективність

За підрахунками Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), через пандемію кількість подорожей у 2020 році в Україні скоротилася на 88% в річному обчисленні або на 1 млрд. Ця тенденція збереглася у 2021 році, адже кількість туристів, які приїхали в Україну, зменшилася на 9% і становила трохи більше 3 млн проти 13,7 млн у 2019 році.

Глобальна туристична криза спричинила підйом внутрішнього туризму. Через закриті кордони і численні обмеження мандрівники почали значно більше подорожувати власними країнами.

Літо-2021 в Україні теж свідчить, що підвищений попит на українські курорти ще тримається, хоча з поступовим відкриттям країн і пом'якшенням обмежень очікувано почав іти на спад. За даними Join UP!, майже в шість разів більше українців, ніж у 2020 році, провели відпустку в Одесі чи Львові.

На 73% зріс попит на лікувальні курорти (Моршин, Трускавець, Східниця). При цьому загалом попит на відпочинок на українських курортах минулого літа знизився втричі порівняно з аналогічним періодом 2020 року..

У найближчі роки в Україні будуть відбудовуватися міста, громади та інфраструктури, які були зруйновані російськими окупантами, тому питання туристичної індустрії будуть залишатися актуальними лише на Західній Україні.

На сьогодні до численних перешкод додалося запровадження воєнного стану (ВС) по всій території країни. Адже будь-який воєнний стан, терористичні акти, катаклізми будь-якого роду або негативні новини, звісно, спричиняють боязнь туристів якимось пов'язувати свою подорож із візитами до таких точок.

Британська організація, що надає послуги в галузі охорони здоров'я та безпеки "International SOS", опублікувала список найнебезпечніших країн на 2022 рік. До нього увійшли 14 різних держав, включаючи Україну. Це суттєво впливає на репутацію країни для подорожей. Та у реальності є приклади країн, як Ізраїль, в яких війна точиться перманентно, однак туризм розвивається досить високими темпами.

Взагалом, різноманітним туристичним послугам, можуть похвалитися переважно лише міста-мільйонери, міста загальноновизнаних зон рекреації та туризму, деякі історичні та культурні центри. В той час коли в більшості міст України можна розвивати промисловий, оздоровчий, екологічний, навіть екстремальний та інші види туризму.

Аналіз стану вітчизняного туристичного ринку свідчить про те, що розвиток туризму в Україні перебуває лише на початковій стадії.

Слід зазначити, що особливості географічного положення, сприятливий клімат, природно-ресурсний та історико-культурний потенціал України формують ґрунтовну платформу для розвитку внутрішнього туризму. Однак, на фоні світового туризму, що розвивається швидкими темпами, Україна виглядає досить скромно. На нашу думку, причини такого становища ховаються в негативних чинниках:

- складна соціально-економічна ситуація в країні;
- неврегульований механізм стимулювання туристичної галузі;

- відсутність ефективної стратегії розвитку;
- відсутність розгалуженої системи інформаційно-рекламного забезпечення діяльності галузі та туристичних представництв за кордоном;
- податкове законодавство, що не сприяє вкладенню інвестицій в інфраструктуру туризму;
- невідповідність наявної матеріальної бази (дороги, сервісне обслуговування) загальним міжнародним стандартам;
- відсутність інноваційних проектів та наукових досліджень з питань розвитку туризму
- воєнний стан у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії на нашу країну.

Аби подолати всі ці перешкоди, необхідно витратити багато зусиль та часу, використати передовий досвід провідних туристичних країн світу. При цьому вже потрібно враховувати проведену децентралізацію в Україні, доцільним було б передати частину повноважень органам місцевого самоврядування, щоб вони самі вирішували в якому напрямку туризму їм розвиватися, враховуючи всі особливості свого регіону.

Задля вирішення поставлених проблем необхідна міцна підтримка держави. Спочатку потрібно створити належні умови для роботи туристичних підприємств, установ та організацій. Потребують розробки й впровадження прогресивні методи і стандарти туристичного обслуговування; потрібно пропонувати вигідні умови для підприємців малого та середнього бізнесу; підвищувати ефективність використання рекреаційних ресурсів та об'єктів культурної спадщини; зміцнити матеріально-технічну базу туризму. Серед важливих напрямків роботи з питань розвитку туризму є потужна інформаційна політика

Важливе значення також мають інвестиції, залучення їх в індустрію туризму полягає в тому, що вони в господарській системі додають імпульс у розвиток супутніх галузей (будівництво, транспорт, зв'язок, торгівля, сільське господарство тощо), оскільки близько 40 галузей задіяні до даної сфери. Природно, що підвищення ефективності та конкурентоспроможності суб'єктів туристичної діяльності можливо лише при використанні інновацій, тобто потрібні не просто інвестиції, а, насамперед, інвестиції в інноваційну діяльність туристичних підприємств.

Створення конкурентоспроможного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни та забезпечити розвиток територій – це і є стратегічна мета розвитку туристичної галузі в Україні.

Ключовим завданням є оптимізація зв'язків туризму і культури. Саме національна культурна спадщина в більшості країн є потужним генератором залучення туристичних потоків.

Висновки. Туризм є тим сектором української економіки, потенціал якого ще досі не реалізовано, і який зможе продемонструвати швидке зростання.

Серед сучасних проблем вітчизняної туристичної галузі можна виділити: складність ведення туристичного бізнесу; брак позитивної інформації як на внутрішньому, так і на міжнародному інформаційному полі; недостатня розвиненість готельного господарства; занедбаність історико-культурних пам'яток та інші, воєнний стан на території всієї країни.

Для вирішення проблем розвитку галузі туризму необхідним є зважений, системний підхід до вирішення ключових проблем даного напрямку, а саме: розробка принципів управління туристичними підприємствами, які б дозволили поєднати всі інфраструктурні одиниці туристичного ринку; формування єдиної інформаційної бази про туристичні ресурси України, вдосконалення нормативної бази. Це дозволить створювати громадські спілки для підтримки екскурсійних об'єктів у належному стані й поєднати зусилля державних, місцевих органів регулювання галузі.

Бібліографічний список

1. Про туризм: Закон України від 15.09.95 р. №324/95-ВР. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>].
2. Сергій Кириченко."Час ікс" для українського туризму [Електронний ресурс]. Режим доступу: [<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/26/681795/>].
3. Тенденції збільшення кількості в'їзних туристів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2419333-ukrainu-torik-vidvidali-146-miljonainozemnih-turistiv.html>.
4. Р.В.Кравчук. К.Ю.Афоніна. ТУРИЗМ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ [Електронний ресурс]. Режим доступу: [<https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/zbirnyk-2015-1.pdf>].
5. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://tourlib.net/books_ukr/kyfjak_13.htm].

Ванько Роксолана

Науковий керівник: Бугіль Світлана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

**МІЖНАРОДНІ МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ
ПОСЛУГ**

Сучасний розвиток світового співтовариства та формування економіки нового типу потребують маркетингової оцінки новітніх процесів, що відбуваються у міжнародній туристичній індустрії.

Міжнародний туризм є глобальним явищем, основою функціонування якого є ринок на якому пропонуються туристичні послуги.

Міжнародний туристичний ринок функціонує у складному макромаркетинговому середовищі і зазнає впливу багатьох чинників, серед яких домінують економічні, соціальні, технологічні, культурні, освітні, демографічні та екологічні, що обумовлює необхідність проведення відповідних маркетингових досліджень.

Під міжнародними маркетинговими дослідженнями (ММД) розуміють систематичний збір, узагальнення та аналіз даних з різних аспектів міжнародної маркетингової діяльності з метою сприяння прийняттю адекватних управлінських рішень.

Основними напрямками міжнародних маркетингових досліджень на туристичному ринку є:

- 1) комплексне вивчення зарубіжних туристичних ринків;
- 2) вивчення міжнародного маркетингового туристичного середовища;
- 3) вивчення поведінки, потреб та переваг іноземних споживачів туристичних послуг;
- 4) вивчення конкурентів, що діють на зовнішніх туристичних ринках;
- 5) вивчення посередників, що реалізують продукти та послуги на зовнішніх ринках.

Дослідження міжнародного маркетингу порівняно з внутрішнім мають більш значні масштаби, широту охоплення та вимагають більших фінансових витрат. Тому міжнародний маркетинг передбачає більш глибоке розуміння причин, з яких певні фінансові ресурси виділяються для проведення дослідження в міжнародному масштабі.

Туристична фірма, що працює у багатьох країнах та пропонує на міжнародний ринок широкий набір товарів для різних споживчих сегментів, може розглядати значну кількість потенційних дослідницьких проектів, серед яких варто обрати пріоритетні для запобігання невиправданих витрат.

Для такого відбору необхідно дотримуватись певних вимог:

1. Вибір найбільш вигідних проектів дослідження.
2. Співставність отриманих результатів дослідження.

Для економії ресурсів фірма має виробити власні принципи відбору проектів, використовуючи які, має обрати проект, що за оцінками експертів обіцяє найвищий прибуток.

Прикладами таких принципів можуть бути:

1. Обрання ринку країни з більш стійкою економікою.
2. Обрання ринку країни з більш розвинутою економікою.
3. Врахування вартості дослідження стосовно місткості ринку.
4. Врахування обмежувальних факторів політико-правового середовища.

Щоб забезпечити співставність результатів міжнародних маркетингових досліджень, необхідно враховувати такі відмінності:

- 1) мовні: впевнення у тому, що всі терміни, які використовуються в комунікації зі споживачами, мають однакові значення в усіх мовах
- 2) в культурних цінностях: приведення оцінки товару споживачами до єдиної оціночної шкали за допомогою поправочних коефіцієнтів;
- 3) у моделях купівельної поведінки: врахування відмін купівельної реакції споживачів різних країн на одні й ті ж самі спонукальні стимули;
- 4) в особливостях джерел інформації: визначення міри співставності даних статистичної звітності різних країн.

Основні етапи міжнародних маркетингових досліджень передбачають:

1. Визначення проблеми та мети дослідження.
2. Розробка плану дослідження (вибір типу дослідження, визначення джерел отримання інформації, визначення методів збирання інформації).
3. Збирання інформації.
4. Аналіз інформації.
5. Інтерпретація отриманих результатів та підготовка звіту.

Для виявлення проблем маркетингової діяльності використовуються такі підходи:

1. Аналіз результатів виробничої та збутової діяльності організації за підсумками вивчення звітної, нормативної та статистичної документації.
2. Експертне опитування керівників і фахівців організації та зовнішніх джерел (постачальників, споживачів, посередників та ін.).
3. Спостереження за виконанням маркетингових функцій та(або) участь в їх реалізації фахівців-консультантів по виявленню проблем удосконалення маркетингової діяльності.

Таким чином, маркетингові дослідження – це важливий, складний і досить різнобічний інструмент маркетингової діяльності туристичної компанії. У роботі організації діяльності на міжнародному туристичному ринку найголовнішим напрямом діяльності, з яким безпосередньо стикається менеджмент, є крайня необхідність здійснення міжнародних маркетингових досліджень. Тільки лише за допомогою маркетингових досліджень маркетологу вдається: отримати цінну інформацію, яка стосується потреб і звичок споживачів на кожному локальному туристичному ринку; подолати мовні та культурні бар'єри; зрозуміти головні напрями конкурентної боротьби. Такий аналіз є необхідним для прийняття ефективних рішень в управлінні туристичним бізнесом, включно з міжнародним.

Бібліографічний список

1. Александрова А.Ю. Актуальные тенденции развития сферы туризма в глобальных городах мира. *Современные проблемы сервиса и туризма*. 2015. Т. 9. №2. С. 5-13.
2. Бугіль С., Дудяк Р., Шовген М. Економічні аспекти розвитку міжнародного туризму в Україні та світі. *Вісник Львівського національного аграрного університету: Економіка АПК*. 2021. № 28. С. 154-160.

3. Бугіль С.Я., Дудяк Р.П. Міжнародний маркетинг та особливості його застосування. *Вісник ЛНАУ: Економіка АПК*. 2017. № 24. С. 157-165.
4. Лозова О.А. Аналіз сучасних тенденцій розвитку міжнародного туризму. URL: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_125/29.pdf 4.
5. International Tourist Arrivals Reach 1.4 billion Two Years Ahead of Forecasts, available at : <https://www.hospitalitynet.org/news/4091592.html> (дата звернення: 12.05.2022).

Григорчук Ольга

Науковий керівник: Мельничук Галина, викладач-методист

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ПІДЗЕМЕЛЛЯ ЛЬВОВА ЯК ОБ'ЄКТИ ТУРИСТСЬКОГО ІНТЕРЕСУ

Львів – старовинна галицька столиця, яка за свою майже 800-літню історію пережила чимало воєн, пожеж та зазнала перебудов. Змінювались часи, з'являлися нові архітектори та технології будівництва, але незмінним залишалося одне – його підземелля. Вони оповиті легендами та містикою і сьогодні неабияк приваблюють туристів.

За підрахунками дослідників, загальна протяжність усіх підземних комунікацій під Львовом сягає близько 100 км. Існують проекти об'єднання підземель в суцільні туристичні маршрути. [2]

У 2010 році місто Львів виграло грант Європейського Союзу на фінансування міжнародного проєкту «Підземне місто: розвиток та популяризація транскордонного туристичного маршруту підземними трасами Львова, Жешува та Любліна». Проєктом передбачено створення єдиного маршруту підземним Львовом, що сягатиме майже 800 метрів середмістям. Такі проєкти реалізовані у польських містах за підтримки Європейського Союзу. Метою проєкту є збереження та доступність для огляду унікальних львівських підземель шляхом створення туристичного маршруту та його експозиційного наповнення. [5]

Підземний Львів умовно можна поділити на три різні частини. До першої належать так звані інженерні проходи, іншими словами – це львівська каналізація. Під час війни ця частина львівського підземелля врятувала життя більше сотні людей. Здебільшого це були євреї, які тікали підземними ходами. На глибині 2,5 метра від Оперного театру проходить довгий, відносно сухий і чистий прохід, також пов'язаний із системою каналізації міста. Теоретично туди можна спуститися, однак практично вхід закритий. [3]

Та найголовніше львівське підземелля – це все ж таки тунель, по якому тече Полтва і його відгалуження. Це інженерні рішення, коли врахувати, що на штучному залізобетонному острові побудовано ще й оперний театр, і донині є унікальним. Аби створити штучний острів для оперного театру, архітектор Зигмунд Горголевський і виконавець робіт Іван Левинський застосували залізобетон – на той час небачений будівельний матеріал.

У старовинних підвалах Львівської опери до 2019 року була кнайпа-музей «Лівий берег», яка працювала у формі постійно діючого відкритого фестивалю сучасного мистецтва: виставки малярства та живопису, концерти, творчі зустрічі. Містичну атмосферу тут створювали склепінні стелі, стіни із старовинної цегли, музичні інструменти, ретро-фотографії і приглушене світло настільних ламп.

Друга частина підземного міста Лева – це штучні підземелля. Завдяки ним люди рятувались від пожеж, війн або надзвичайних ситуацій, рухаючись від одного будинку до іншого під землею. На сьогоднішній час таких підземель відомо дуже багато, більшість як стверджують науковці так і не досліджені, деякі недоступні для дослідження, тому що засипані або закриті стінами. Але, щоб побачити це потрібно спеціальний наданий дозвіл. [3]

Третій вид підземель Львова, цікавий з точки зору туризму, є під площею Ринок і має кілька рівнів підземних ходів. Деякі з них створювали з певною метою, а деякі з'явилися в результаті зведення нових будинків. Як свідчать львівські археологи, в ті часи, коли площа практично відповідала своїй назві, колосальні підземні пустоти використовувалися торговельними гільдіями купців як складські приміщення. Відомо, що вони складаються з декількох ярусів, які зараз в основному засипані, проте вже починають потихеньку відновлюватися і використовуватися під ресторани та кафе. Зокрема, це кафе «Венеціанський лев», «Золотий вепр» і підземна частина кафе «Італійське подвір'я».

Одним з найстаріших підземних об'єктів на площі Ринок є «Аптека-музей». Історична її назва «Під чорним орлом». Це чинний вже протягом майже чотирьох століть фармакологічний заклад (заснована вона була в 1735 році). У первозданній красі тут збереглися не тільки інтер'єри торгових залів і обладнання, а й темні катакомби підземних приміщень, де знаходиться справжня лабораторія середньовічного вченого-алхіміка, старовинна бібліотека рецептів, колекція стародавніх медичних приладів.

Під церквою Преображення Господнього знаходиться одне з найбільших підземель Львова. Колись тут був костел ордену тринітаріїв, який займався викупом християн із неволі в ісламських країнах. Храм цей цікавий ще тим, що одним з перших повернувся до греко-католицької єпархії у 1989 році. Тут і зараз проходять богослужіння, а сама релігійна споруда є туристичним об'єктом та історичним спадком міста.

У 2020 році в підземеллі Преображенської церкви відбулося відкриття першого в Україні інноваційного інтерактивного музею історії Львова «Львів Стародавній». Музей є частиною проєкту «Становлення української нації», метою якого є об'єднувати громадян України навколо своєї історії, патріотично виховувати підрастаюче покоління, підняти імідж міста і країни в цілому. Унікальність музею полягає в поєднанні інноваційних технологій, історичних артефактів з приватних колекцій, фондів українських та європейських музеїв, 3D діаграм, доповнених запахами та звуками. Тут можна побачити 39 реалістичних фігур видатних постатей історії міста — Короля Данила Галицького і його сина Лева Даниловича, Івана Підкову, Богдана Хмельницького, Йоана Георга Пінзеля та багато інших. Тут є чотири музеї: музей фігур історичних персонажів, музей-діораму, музей артефактів та інформаційний музей. [4]

Підземелля Домініканського собору вважаються одними із найстаріших на території міста Львова. Існують версії, що стіни підземних ходів - це не що інше, як залишки стін палацу князя Лева – сина Данила Галицького, який заснував місто, і їх вік сягає ще далекого 13 століття. Приблизно у цей період монахи ордену домініканців прибувають до Львова і зводять свій монастир. Згодом, а саме у середині 18 століття повстає новий величний бароковий храм. Велика заслуга при будівництві храму належить відомому військовому інженеру та архітектору – Яну де Вітте.

З 90-х років Домініканський собор став греко-католицьким храмом Святої Євхаристії, особливо популярним серед львівської інтелігентної і національно свідомої молоді. Більшість монастирських приміщень займає Львівський музей історії релігії (колишній Музей релігії та атеїзму). Експозиції музею розповідають про історію розвитку основних світових релігій: іудаїзму, християнства, ісламу, буддизму, протестантизму, а також українського православ'я та греко-католицької церкви. [1]

Незважаючи на повномасштабну війну росії проти України Львівський музей історії релігії проводить цікаві екскурсії. Під час розважально-пошукового квесту «Середньовічне підземелля Домініканського костелу» туристи дізнаються про ченців-домініканців, засновника домініканського ордену, розшукують диво-карту, шукають стару жебрачку, відьму, Юрія Змієборця.

У 2014 році було відкрито своєрідний музей-підземелля у криптах колишнього костелу єзуїтів (тепер Гарнізонний храм свв. апп. Петра і Павла). Підземелля є дворівневі та

використовувалися для поховання померлих. На нинішній час у певних залах і тунелях виставлені артефакти, знайдені тут під час розкопок, в інших плакати, що розповідають про видатних львів'ян минулого, деякі приміщення лише своїм виглядом вражають. Цікава знахідка – саркофаг 18ст. з чудовим різьбленням.

У підземеллях Гарнізонного храму одночасно може перебувати близько трьох сотень людей, тому у під час війни у разі небезпеки львів'яни можуть тут заховатися.

Більшість львів'ян знають, що поблизу центру міста знаходиться Цитадель – величезний колишній оборонний об'єкт. Насправді старовинна назва цієї висоти «гора Вроновських». У другій половині позаминулого століття австро-угорський уряд викупив цю землю в збіднілої місцевої шляхти та побудував на горі міцні артилерійський двір і бастей, в яких згодом розмістився військовий гарнізон. Під час Другої світової війни там знаходився гітлерівський концтабір для військовополонених. З того часу на горі збереглася ціла низка підземних переходів (про це свідчать часті обвали та зсуви в місцях руйнування глибоких підземних галерей).

Підземний простір Львова є важливою частиною туристичної культури міста. Музеєфікація підземель, розробка цікавих тематичних маршрутів, використання підземного простору для створення атмосферної туристичної інфраструктури сприяє популяризації міста на туристичному ринку України та світу.

Бібліографічний список

1. Домініканський собор Львова і його підземелля [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://lvivtc.com.ua/underground-of-lviv/dominican-cathedral-of-lviv-and-its-dungeons/>
2. Львівські підземелля [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Підземелля Львова: галереї, саркофаги і таємниці [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://inlviv.in.ua/lviv/pidzemellya-lvova-galereyi-sarkofagi-i-tayemnitsi>
4. У Львові відкрили перший музей історії міста [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://tvoemisto.tv/news/u_lvovi_vidkryly_pershyy_muzey_istorii_mista_foto_vido_111874.html
5. У Львові стартував проект «Підземне місто» [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://city-adm.lviv.ua/news/the-architecture-and-historical-heritage/16441-u-lvovi-startuvav-projekt-pidzemne-misto>

Грицьків Дарина

Науковий керівник: Мельничук Галина, викладач-методист,

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В зв'язку з нападом росії на Україну з 24 лютого 2022 року понад 11 млн українців були змушені переселитися в безпечніші області країни чи виїхати за кордон. В умовах бойових дій та постійних атак на цивільну інфраструктуру в Україні щоденно зростає кількість внутрішньо переміщених осіб. Міжнародна організація з міграції повідомляє про 8

млн. осіб, які потребують житло та фінансову підтримку для покриття витрат на харчування та медичне обслуговування. [1]

Ефективною допомогою для переселенців є реабілітаційний туризм, який поєднує комфортний відпочинок, психологічні практики, найрізноманітніші і дієві методи навчання у повному контакті людини з природою і культурою. Прикладами специфічних психологічних напрямів, що активно використовуються в туризмі, є ландшафтна терапія, фототерапія, евдемотерапія (терапія щастям), зоотерапія(анімалотерапія). [2]

Карпати за своєю природою вважаються надзвичайно сильним "місцем сили". Похід у Карпати допомагає мінімізувати стрес або перетворити його на лікувальний засіб.

Ваад України (Асоціація єврейських громадських організацій та общин України) за фінансової підтримки американського фонду «Nova Ukraine» (Каліфорнія) розпочали пілотний проект з підтримки родин, які тяжко постраждали під час війни впродовж останніх місяців. У межах проекту сім'я отримує можливість до трьох тижнів знаходитися у Карпатах з проживанням у хороших умовах, триразовим харчуванням на день і екскурсіями мальовничими горами. [3]

У національному природному парку «Сколівські Бескиди» на Львівщині для вимушено переміщених осіб безкоштовно проводять ознайомчі пішохідні екскурсії. Благодійна ініціатива охоплює легкодоступні екостежки та туристичні шляхи, тож ними можуть скористатися і люди літнього віку, діти, жінки.

Національний природний парк «Синевир» на Закарпатті пропонує переселенцям побачити високогірне озеро гірського масиву Внутрішніх Горган, відвідати реабілітаційний центр для бурих ведмедів та екопарк «Долина вовків», де є велике різноманіття хижаків та копитних.

Прогулянки на природі та спілкування з тваринами пропонують не лише у Карпатах. Вже понад місяць в Шепетівському міському центрі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Хмельницької області проводять екскурсії для переселенців на території дендрологічного парку «Шепетівський». Тут можна доглядати за кроликами, шиншилами, морськими свинками, собаками, зануритися у минуле в музеї народних промыслів.

Рівненський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді залучає дітей-переселенців до навчання туристичним навичкам. З інструкторами центру діти мають можливість випробувати свої вміння з спортивного орієнтування та пішохідного туризму на практиці. Нещодавно для вихованців центру та дітей, які через повномасштабну війну росії проти України знайшли прихисток на Рівненщині, запрацював спеціальний telegram-канал ([https://t.me/turyzm_ta_patriotyzm_rv.](https://t.me/turyzm_ta_patriotyzm_rv)) на якому публікують навчальні матеріали, відео, розроблені працівниками центру онлайн-вікторини та іншу корисну інформацію. Щодня телеграм-канал наповнюватимуть напрацюваннями центру, а також ділитимуться досвідом колеги з усієї України. [4]

Музейники України нині проводять цілу низку благодійних безкоштовних акцій, націлених на відволікання вимушених переселенців від стресу і журби про втрачені домівки і майно.

Меморіальний музей-садиба родини Бандерів у Стрию, створений на родинному обійсті дідуся та бабусі Степана Бандери, - це унікальна можливість побачити своїми очима історичну правду та розвіяти міфи, які утворились навколо постаті Бандери. Відвідуючи музей, можна пройти стежками дитинства політичного діяча, а також познайомитися з усіма членами його родини.

До музею «Дрогобиччина» на Львівщині щодня приходять внутрішньо переміщені родини з дітьми. Тут уже побували відвідувачі з Києва, Харкова, Миколаєва, Запоріжжя, Дніпра, Донецька тощо. Наукові працівники відділу європейського мистецтва проводять екскурсії для всіх охочих та знайомлять відвідувачів з творчістю відомого польського

художника та письменника єврейського походження Бруно Шульца (1892-1942), який все життя прожив у Дрогобичі та загинув у рідному місті від рук фашистських загарбників.

Працівники Закарпатського музею народної архітектури та побуту у рамках культурного марафону відтворили «Традиції засівання поля на Закарпатті», під час майстер-класів знайомили відвідувачів з регіонів, охоплених війною, зі звичаями наших країн як низинних, так гірських районів. Переселенці брали участь у засіванні музейного справжнього поля житом і льоном, малеча гралася у народні ігри.

До Великодня у багатьох населених пунктах для внутрішньо переміщених осіб проводили майстер-класи з писанкарства та виставки-продажі писанок для збору коштів для потреб українського війська.

У Львівському муніципальному мистецькому центрі започаткували новий проект реакційного мистецтва "Укриття". Це проект для художників і художниць з усієї України. Їхні роботи розміщують у приміщенні, що є сховищем на час тривоги. Організатори виставки мають на меті показати мистецтво, яке виникло у час нападу росії на Україну.

У Вінниці актори Вінницького академічного музично-драматичного театру ім. Садовського презентують безкоштовні вистави та концерти для переселенців, аби люди відволіклися від війни.

Для вихованців центрів соціально-психологічної реабілітації Миколаївщини, яких евакуювали на Буковину, провели розважальний тур. Розпочався він із дозвілля у центрі «Країна мрій», де дітей-переселенців тішили аніматори, гірки, басейни з кульками тощо. Діти побували у музеї просто неба, драмтеатрі, виготовляли патріотичні листівки для воїнів, які мужньо захищають Україну від російського агресора.

Робота психологічних таборів і центрів, які допомагають у реабілітації переселенців, тісно пов'язана зі сферою туризму. Варто зазначити, що в даний час в Україні є дуже мало створених психологічних турів для реабілітації. Тому варто приділяти належну увагу розвитку реабілітаційного туризму.

Реабілітаційний туризм, як інноваційний вид туристичних послуг, може використовуватись у реабілітації воїнів та тимчасово переміщених осіб. Водночас зі значними його перспективами існує ряд недоліків, а саме: недостатнє наукове обґрунтування реабілітаційного туризму, неготовність фахівців до роботи в цій сфері.

Емоційний стан споживачів реабілітаційного туризму доцільно коректувати засобами психологічного туризму. Зокрема, йдеться про фототерапію, евідмотерапію, ландшафтну терапію, походи в гори. У розробці психологічних турів по Україні варто взяти до уваги значну кількість унікальних «місць сили», де можна не лише насолоджуватися природою, але віднайти душевну гармонію і спокій.

Бібліографічний список

1. В Україні зафіксували 8 мільйонів внутрішніх переселенців - MOM [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3479969-v-ukraini-zafiksuvali-8-miljoniv-vnutrisnih-pereselenciv-mom.html>
2. Гуменюк Г., Ткачівська І., Цап І. Туризм як засіб корекції психоемоційного стану учасників АТО. – Освітні обрії, № 2(53), 2021, 62-65.
3. Родинам переселенців, які тяжко постраждали під час війни, пропонують реабілітацію в Карпатах [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ldn.org.ua/useful-material/rodynam-pereselentsiv-iaki-tiazhko-postrazhdaly-pid-chas-viynu-proponuiut-reabilitatsiiu-u-karpatakh/>
4. Центр національно-патріотичного виховання створив телеграм-канал про туризм і патріотизм [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ror.gov.ua/novyny/centr-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-stvoriv-telegram-1649317549>

Кузик Ірина

Науковий керівник: Лемко-Мельник Ольга, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ПІСЛЯ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ДОСВІДУ ІНОЗЕМНИХ КРАЇН

У сучасному світі люди відчують потребу пізнавати нове, включаючи різні культури, бачити нові й незвичайні речі, які можуть викликати сильні почуття без шкоди для здоров'я відвідувачів, їх моралі та суспільної користі. До таких подорожей входять тури Україною. Активний розвиток на початку XXI ст. набуває зелений (сільський) туризм, коли туристи відчують потребу відпочити від промислових центрів, що в свою чергу стимулює соціально-економічний розвиток у сільській місцевості. Завдяки цих потреб вдавалося поєднувати сімейний та дитячий туризм посилює пізнавальний та оздоровчий туризм.

Та на жаль війна Росії проти України змусила багатьох людей подумати, що іноземці ще довго до нас не завітають. Однак у світі є багато прикладів, коли країни після масштабних конфліктів швидко відновлювалися і знову зустрічали гостей.

Наслідки збройного конфлікту спричиняють глибокі зміни у туристичній «схемі» різних країн. Створюється нова спадщина, коли постконфліктний «туризм пам'яті» поєднується з іншими сферами культурного туризму.

Однією з країн у якій розцвів туризм після війни стала Хорватія. Він практично припинився в 1990-х роках під час війни. Однак розвиток рейсів бюджетних авіаліній, дешеве житло, відкриття пляжів і запуск круїзних маршрутів допомогли розвивати туризм пізніше, вже у 2000-і. В країну поступово стали надходити іноземні інвестиції, а держава займається поширенням туристичних напрямків за кордоном. Наприклад, у 2017 році тільки з січня по серпень того ж року країна зустріла 15 мільйонів туристів. Також країною зацікавилися великі круїзні компанії, послугами яких користуються вимогливі платоспроможні туристи, що дало змогу відновитися з руїн і підняти туризм на міжнародний рівень.

Кіпр за своїх часів теж зазнав значущих ударів війни та вже у 2018 році курортний острів отримав рекордну кількість туристів – 3,8 млн. при населенні в 1,22 млн. жителів. Доля туризму в економіці країни складає близько 18%. У 2021 році приріст турпотoku в пікові місяці складав до 300% порівняно із 2020 роком.

Кіпр відомий відмінною туристичною інфраструктурою та великою кількістю пляжів з "Блакитним прапором".

У 1960 році Кіпр став незалежною від Великобританії державою. У наступні роки на острові точився міжетнічний конфлікт між грецькими та турецькими громадами. У 1964 році там розмістився миротворчий контингент ООН і була проведена демаркаційна лінія.

У 1975 році Кіпр остаточно був поділений на південну грецьку частину та північну — турецьку. Взаємне переселення греко-кіпріотів та турко-кіпріотів відбувалося під контролем миротворців ООН. У 2004 році південна частина острова була прийнята в ЄС. Самопроголошену у 1983 році Турецьку Республіку Північного Кіпру підтримує Туреччина.

Серед вище перелічених країн велику увагу заслуговує Ізраїль адже країна продовжує жити у стані війни із Палестиною. Ізраїльсько-палестинський конфлікт триває десятиліттями – за спірні території. У 1947 році ООН проголосувала за розділення Палестини на окремі єврейську та арабську держави, а Єрусалим визнали міжнародним містом. У 1948 році була створена держава Ізраїль, яку не визнала арабська сторона. Навіть знаючи про те, що в країні триває війна, іноземні туристи охоче їдуть до Ізраїлю: гуляти вулицями давнього біблійного Єрусалиму, куштувати традиційні страви у Тель-Авіві або відновлюватися на курортах Мертвого моря.

Який туризм під час війни? — логічне запитання в контексті нинішніх подій в Україні. Але представники туріндустрії наводять приклади Ізраїлю, Чорногорії, Румунії, Грузії й інших країн, відродження і становлення в яких цієї галузі розпочалося або під час військових дій, бо після їх закінчення. Нинішню увагу до України з боку практично усього світу теж можна застосувати з користю: давати інформацію про нашу історію та культуру, а не тільки про бойові дії.

За час війни Росії проти України більш ніж 10 млн українців змушені були виїхати з рідних місць і покинути свої домівки. З них понад 4 млн виїхало за кордон. Звісно, подорожі по країні з метою туризму зведені до нуля.

Україна експерт з туризму та засновниця туристичних проєктів, то ж як зміниться туризм в Україні після завершення війни. Занурення в інші культури. Як перебування за кордоном вплине на українців.

По-перше, люди, які раніше не так часто подорожували, були змушені переїхати. Хтось - вперше у житті. Серед цих людей – значна частина тих, які ніколи не були в іншій країні.

Ще до війни часто говорили про те, що багато українців бояться подорожувати. Часто люди казали: "не знаю мови", "не знаю, як себе поводити", "що я там забув", "я вже застарий".

Однак через обставини ці відмовки не працюють. Якщо людина рятується від бойових дій та вкрай кризової ситуації, потреба пристосовуватися до нових правил та умов стає у прямому сенсі життєво важливою. А інтеграція в інше середовище так чи інакше передбачає занурення у побут, вивчення мови, традицій.

Гуляючи новими для себе містами, українці дивляються в нові архітектурні форми, ходять нетиповими для України вуличками, коштують інакшу кухню, споглядають інших людей. Це розширює світогляд, і розуміння себе у світі. Це внутрішньо збагачує. І це збільшує шанси на те, що після повернення в Україну ці люди будуть більш вимогливими. Бо бачитимуть, як це влаштоване в інших країнах.

Серед тих, хто виїхав за кордон, дуже багато дітей. Вони зазвичай швидко адаптуються до нових умов, і гармонійно інтегрують у своє життя новий досвід, який вони зможуть вкласти у новітнє життя українців. Це, безумовно, вплине на їх подальший життєвий досвід, на особистий вибір, на смаки. І ці діти хочуть вивчати власну країну. Вони будуть прагнути подорожувати, збагачувати та удосконалювати рідну Україну.

Чуть не вперше завдяки війні ми дізналися про такі міста як Чорнобаївка, міста-героїв входять у нашу історію і розширюють внутрішній туризм після війни.

Але вже зараз, коли війна ще триває, все частіше у соцмережах можна побачити пости з хештегом #колипереможемо. Люди діляться своїми мріями, бо хочуть жити й щось планувати.

Під час війни на карті країни з'явилося безліч міст та громад, які незламно і героїчно чинили спротив агресору. Маріуполь, Гостомель – тепер це міста-герої. Ними вже зараз пишаються ті, хто там ніколи не був. І українці хочуть побувати у цих містах.

Як війна змінить мандрівки Україною після перемоги над ворогом?

Українці з заходу хочуть приїхати на схід і погуляти вулицями Харкова, який будуть відновлювати. Кияни поїдуть до друзів херсонців, всім вже кортить побачити ту легендарну Чорнобаївку. Після звільнення від загарбника мелітопольці поїдуть в наші Суми. Могутня енергія українського народу врешті буде направлена на розвиток наших міст, і водночас залишаться руйнування як згадка про війну. Все це формує наше майбутнє та наблизить повернення до ще кращого життя.

Бібліографічний список

1. <https://life.nv.ua/ukr/blogs/yak-rozvivatimetsya-ukrajina-pislya-viyni-maybutnye-turizm-50229752.html>
2. <https://www.unian.ua/tourism/lifehacking/litnya-vidpustka-2022-chi-bude-v-ukrajinciv-shans-vidpochiti-11815011.html>
3. <https://interfax.com.ua/news/interview/826803.html>

Лаготська Роксолана

Науковий керівник: Перетятко Любов, к.е.н., доцент

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ВПЛИВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ НА РОЗВИТОК ТУРИЗМУ

Будівельна галузь визнана життєво важливим елементом в економіці, але вона є не тільки драйвером економічного зростання. З розвитком суспільства будівництво формувало штучне середовище, яке дедалі більшою мірою впливало на якість життя та світогляд людей.

Визначальна роль будівельної галузі у забезпеченні економічного зростання, добробуту, якісного середовища життя людей обумовлює актуальність досліджень її впливу на соціально-економічний розвиток територій.

Будівельна галузь є одним із найбільших секторів економіки в усьому світі та ключовим джерелом доданої вартості та зайнятості.

Розглянемо п'ять критеріїв, які визначають ключову роль будівельної галузі у стимулюванні економіки:

1. Сприяння залученню іноземних інвестицій.

Інвестиції у будівництво, розмір яких впливає на місцеву та національну економіку, є результатом відповідної підготовки проєкту, графіку будівництва та експлуатації забудованого середовища, що пов'язано з наявними будівельними ресурсами [1].

2. Сприяння розвитку туризму.

Бурдж-Халіфа – найвищий у світі рукотворний хмарочос висотою 829,8 м, зведе-ний у м. Дубай (Об'єднані Арабські Емірати, ОАЕ), і це не лише архітектурний виклик решті світу, а й демонстрація амбіцій Дубая, пов'язаних із розвитком туризму. Після завершення будівництва Бурдж-Халіфи зросла не тільки туристична індустрія Дубая, а й іноземні інвестиції в ОАЕ. За даними національного веб-сайту ОАЕ Khaleej Times, будівельна індустрія в ОАЕ очікує зростання інвестицій в майбутні проєкти, які зараз перебувають на стадії розроблення. Але йдеться не лише про відвідування країн, які мають найвищі будівлі. Популярні міста, такі як Нью-Йорк, Рим, Барселона, Афіни та Париж, славляться історичною архітектурою та визначними будівлями, і жодна з них не існувала би без будівельної галузі.

3. Створення умов для зростання інших секторів економіки.

Будівельна галузь як вагомий сегмент економіки сприяє підвищенню рівня зайнятості та доходів населення, і тому динаміка її розвитку впливає практично на всі аспекти життя [3]. Це складний сектор економіки з широким колом зацікавлених сторін і розгалуженими зв'язками з іншими видами діяльності, в тому числі тими, які пов'язані з обслуговуванням створеного будівництвом житла та інфраструктури.

4. Сприяння створенню робочих місць.

Поряд зі спеціалістами, що обслуговують обладнання або працюють у конструкторських бюро, до будівельної діяльності залучена велика кількість некваліфікованих робітників, і тому це один із тих секторів економіки, який здатен швидко збільшити рівень зайнятості.

5. Сприяння сталому розвитку територій.

Ще одним фактором, який обумовлює надзвичайну важливість будівельного сектору для економіки, є його роль у забезпеченні сталого розвитку. Стале будівництво сьогодні розглядається як засіб підтримки здорової економіки, який забезпечує якість життя та допомагає мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище, здоров'я людини та біорізноманіття. Такий підхід вписується в сучасну концепцію сталого розвитку завдяки його здатності покращувати навколишнє середовище, енергоефективність та добробут майбутніх поколінь. Але будівельний сектор забезпечить сталий розвиток, якщо працюватиме на основі інноваційних технологій. Сучасні інноваційні будівельні проекти, сприятливі для навколишнього середовища і здатні забезпечити досягнення загальної мети сталого розвитку, мають включати схеми енергозбереження (такі як вдосконалена ізоляція), технології створення природної енергії (такі як сонячні батареї), а також технології з використанням нових будівельних матеріалів. Будівельні проекти, що фінансуються в усьому світі, включають зведення електростанцій та установок для утилізації відходів, телекомунікаційних об'єктів, мостів, тунелів, залізничних мереж, лікарень, навчальних закладів, державного житла та закладів туристичної інфраструктури. А для політиків обсяги капітального будівництва вже стали еталоном для оцінки власних досягнень. Отже, будівництво – це найшвидший інструмент трансформації країни та її економіки. Стан будівництва впливає на наявність капіталу, рішення уряду, оскільки будівельна галузь часто використовується урядом як інструмент управління місцевою та національною економікою [2].

Ефективний будівельний сектор зазвичай забезпечує високу результативність бізнесу в цілому, створюючи для цього необхідну інфраструктуру. Значення галузі для економіки оцінюється як її внесок у валовий внутрішній продукт (ВВП).

Отже, будівельна галузь є драйвером економічного зростання територій: ефективне управління нею сприяє залученню іноземних інвестицій, розвитку туризму, створенню нових робочих місць і умов для зростання інших секторів економіки через формування попиту на товари і послуги, що виробляються безпосередньо нею або її підгалуззями та компаніями-підприємцями, а також розвитку креативного мислення.

Бібліографічний список

1. Серьогіна Д. О., Пушкар Т. А., Жовтяк Г. А. Вплив будівельної галузі на соціально-економічний розвиток територій. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб.наук.пр. 2021. №1-2. С. 59-65. doi: 10.31767/nasoa.1-2-2021.08.
2. Hermes E. The view: Insolvency outlook. URL: https://www.eulerhermes.com/content/dam/onemarketing/ehndbx/eulerhermes_com/en_gl/erd/publications/pdf/GlobalInsolvencies-Jan19.pdf
3. Ive G., Gruneberg L. The Economics of the Modern Construction Sector. URL: <https://www.pdfdrive.com/the-economics-of-the-modern-construction-sector-d175327545.html>

Лащо Богдана

Науковий керівник: Дидів Ірина, к.е.н., ст. викладач

Львівський національний університет природокористування

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Індустрія туризму є однією з найбільш швидко прогресуючих галузей світового

господарства. Вона розглядається і як самостійний вид економічної діяльності, і як міжгалузевий комплекс. На сьогоднішній день туризм став явищем, що увійшло у повсякденне життя майже третини населення планети. Більше того, на початку ХХІ ст. туризм за обсягами доходу справедливо посів третє місце серед провідних галузей світової економіки. В багатьох країнах і регіонах туризм є основним джерелом прибутків.

Сьогодні – це одна з найперспективніших сфер соціального та економічного розвитку країни. Якщо розглядати Україну, можна сказати, що робота туристичного ринку впливає на діяльність майже 40 економічних галузей країни та на 10-15 % жителів нашої країни. Таким чином, туризм є дійовим об'єднанням, на яке можна розраховувати при вирішенні проблем виходу з економічної кризи. Головне те, що туризм – це така сфера діяльності, де після залучення нових методик не скорочується кількість працюючих. У сфері українського туризму працює майже 10% жителів країни.

Туристична галузь в Україні досить стрімко розвивається. 2017 рік був визнаний «Міжнародним роком сталого туризму». 16 березня 2017 року Кабінетом Міністрів України було прийнято розпорядження «Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року», метою якого є формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечує прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і держави в цілому, сприяє підвищенню якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі.

Основними напрямками реалізації даної стратегії є: забезпечення безпеки туристів; удосконалення нормативно-правової бази у сфері туризму; розвиток туристичної інфраструктури, розвиток людських ресурсів; маркетингова політика розвитку туризму [2].

З метою прискорення темпів розвитку та зростання ефективності підприємств туристичної сфери, надання цій сфері пріоритетності, необхідно вирішити проблеми, які потребують невідкладної державної підтримки та регулювання.

В наш час основними факторами, що стримують розвиток туристичної сфери в Україні є:

- нестабільність політичної ситуації та наявність військового конфлікту на Сході;
- недоліки регіонального регулювання галузі туризму;
- недостатність рекламної інформації щодо України за кордоном;
- велике податкове навантаження, що є перешкодою для потенційних інвесторів;
- недостатній рівень кваліфікації персоналу туристичної сфери;
- невелика кількість готелів, які відповідають світовим стандартам.

Основною проблемою розвитку туризму в Україні є неефективне та нераціональне використання природних ресурсів, а також відсутність чіткої стратегії розвитку індустрії туризму та чіткого його регулювання. Недостатньо розвинена інфраструктура, а також система транспортного обслуговування туристів та населення стають на заваді швидкому піднесенню та поширенню туристичної слави країни, часто ставлять охочих відпочити перед вибором. Тому розвиток туристичної інфраструктури та транспортних шляхів сполучення є одним із першочергових завдань [1].

Війна спровокувала хаос та інфляцію по всьому світу і вже позначилася на країнах Близького Сходу. Цей регіон, історично пов'язаний з деякими з найдавніших цивілізацій світу і є одним з головних туристичних напрямків, а в такій ситуації страждає туристична сфера. За даними Euromonitor International, в 2022 році глобальний в'їзний туризм постраждає на 6,9 млрд доларів через зупинку російського і українського туризму. З наслідками можуть зіткнутися деякі близькосхідні країни. Три найпопулярніших напрямки для українців і туристів із РФ - Єгипет, Туреччина і останнім часом – ОАЕ.

Згідно зі звітом Colliers International, в 2019 році турпотік з України в Єгипті виріс за

рік на 49% - це вивело наших туристів на друге місце після Німеччини. У 2021 році українці стали першими туристами, які приїхали до Єгипту після пандемії. Міністерство туризму Єгипту зараз намагається залучити відвідувачів з інших країн, оскільки кількість туристів-українців значно скоротилася.

Туреччина може зазнати втрат до 65% доходів від туристичної сфери. Туреччина сподівалася цього року підняти економіку за рахунок відновлення індустрії туризму, але війна і санкції загрожують звести нанівець плани на 34,5 млрд доларів доходу в 2022 році.

"Ми очікуємо втрати в обсязі від 60% до 65%. Навіть якщо рішення буде знайдено від сьогодні, у нас вже втрати на 50% від очікувань на майбутній сезон 2022 року", - сказав Ніхал Дурук, менеджер з продажу та маркетингу мережевого готелю в Анталії. За його словами, незалежно від того, наскільки швидко буде вирішена ця проблема, турецьким готельєрам доведеться страждати від наслідків "кризи" мінімум три-чотири роки [4].

Але все таки українці надіються на перемогу, а війна рано чи пізно закінчиться. І туристична сфера знову почне відновлювати свою діяльність, як це було і раніше. Під час війни на карті України з'явилося безліч міст та громад, які незламно і героїчно чинили спротив агресору - міста-герої. Ними вже зараз пишаються ті, хто там ніколи не був і туристи захочуть побувати у цих історичних містах, які будуть мати свою нову історію.

Але після настання миру ми спостерігатимемо просто лавину людей, які захочуть поїхати місцями, які вони вважають тепер ще ріднішими. Їм більше не треба буде пояснювати, навіщо подорожувати Україною. Поїздки країною стануть масовим явищем.

Стануть популярними тури, які допомагатимуть відновити психіку та емоційний стан. Безліч людей виснажені морально і фізично, тому поїздки у рідні знайомі краї, ріст інтересу до традицій допоможуть відновити власні сили. Людям вже зараз хочеться відчувати щось звичне, провести прості вихідні з вудочкою біля ставка, дивитися, як граються діти у дворі. Це даватиме відчуття звичного життя, яке було до війни. Стрес допоможуть вилікувати народні ремесла гончарство, писанкарство та ін. Людям цікавитимуть дуже заземлені, майже рутинні речі, що повертають впевненість у тому, що життя триває, і які допоможуть відчувати радість моменту [3].

Зростатиме потреба в рекреаційному туризмі, оскільки два роки пандемії COVID-19, які стрімко перенесли нас у воєнний хаос, хвиля міграції, стреси, горе, втрати і т.д. Після цих потрясінь людям захочеться щось простого і відпочинкового. Відпочинок біля моря, в горах, у лісі – це саме те, що повертатиме до життя і допоможе відновити власні сили. Ця енергія буде направлена на відновлення та подальший розвиток наших сіл, міст, регіонів та країни в цілому, а руїни залишаться в історії для нащадків, як згадка про війну.

Бібліографічний список

1. Беспала О. А. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туристичного ринку в Україні. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал.* № 6 (34). 2017. С. 9-17. Режим доступу: <https://economics.opu.ua/files/archive/2017/No6/9.pdf>
2. Васильчук В. М. Аспекти розвитку туристичної галузі України. *Регіональна політика: історія, політико-правові засади, урбаністика, просторове планування, архітектура. П'ята міжнародна наук.- практ. конф., Київ: нац. ун-т буд-ва і архіт. (22 листопада 2019 р.).* Київ; Тернопіль: Бескиди. Вип. 5, ч. 2. 2019. С. 97–101.
3. Надія Макаренко. Нова сторінка. Як війна змінить мандрівки Україною після перемоги над ворогом. *Українське інформаційне агентство РБК-Україна.* Режим доступу: <https://cutt.ly/7Hvvev3>
4. Хворобливі втрати. Як світовий туризм постраждає від війни в Україні. *Українське інформаційне агентство РБК-Україна.* Режим доступу: <https://cutt.ly/YNvvoTn>

Лесишин Юлія

Науковий керівник: Завозіна Любов, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Розвиток туризму в Україні суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, і є одним із найбільш перспективних напрямків структурної перебудови економіки.

Аналізуючи перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні на наступні десять років, перш за все, необхідно підкреслити, що сучасний туризм - це та сфера економіки і життєдіяльності суспільства в цілому, яка в тій чи іншій мірі інтегрує практично всі галузі. Саме це і визначає одне з перших місць, яке займає туризм у світовій економіці. Одне із ключових питань, яке необхідно вирішити в найближчий час, - питання оптимізації взаємодії туризму і культури як на рівні центральних органів влади, так і на місцях. Культурна спадщина, музеї, театри в більшості країн світу є винятково важливим фактором залучення туристів, генерації міжнародних і локальних туристичних потоків. І в результаті цього, свого клієнта отримують транспорт і громадське харчування, готелі, місцева промисловість та ін.

Одним із найважливіших чинників, що впливає на розвиток як внутрішнього, так і міжнародного туризму, є добробут населення. Туристичний ринок дуже відчутний до змін в економіці. А як ми можемо спостерігати на тлі останніх подій економічний стан країни значно погіршився, як через пандемію так і в результаті загарбницьких дій країни-агресора Росії.

Вкрай несприятливі внутрішні умови розвитку при порівняно слабких міжнародних позиціях економіки України примушують активно шукати нестандартні шляхи виходу з кризи, засоби формування по-справжньому міжнародною конкурентоспроможною національної економіки. Безумовно, причини треба шукати в складній соціально-економічній ситуації в державі, в невідрегульованості механізмів стимулювання туристичної індустрії, відсутності ефективної стратегії розвитку цієї галузі як на національному, так і регіональному рівнях. Але проблема являється значно ширшою. Питання стосується, напевно, не лише туристичної галузі України, а взагалі шляхів залучення країн з перехідною економікою (до яких належить і Україна) до могутнім інтеграційним процесам та конкурентоспроможності таких економік на світовому ринку.

Брак інформації про Україну - одна з основних причин низьких темпів розвитку туризму. Поліпшити ситуацію може участь фахівців і представників турагентств у відомих світових туристичних виставках.

Щодо міжнародного туризму, то справи тут набагато кращі. Міжнародний туризм виступає суттєвим джерелом надходжень іноземної валюти та фактором забезпечення позитивного сальдо платіжного балансу. Туристичний бізнес сприяє розвитку суміжних галузей народного господарства: виробництва споживчих товарів, сфери торгівлі, громадського транспорту, сільського господарства, будівництва та деяких інших.

Ще одним чинником, який стримує розвиток туризму у світі, є проблема міжнародного тероризму, а також військово-політичні конфлікти, перевороти, бандитизм та інші ризики, пов'язані з туристами, місцевими мешканцями, туристичними підприємствами й індустрією туризму в цілому. Проте, це не знижує позитивної ролі туризму в національних економіках, хоча вимагає прийняття управлінських рішень стосовно вирішення згаданих проблем на рівні владних структур, а також участі місцевого населення. Дана проблема є близькою не тільки міжнародному а й туризму в Україні

Отже, сучасний світовий туризм є глобальним чинником розвитку сучасного суспільства та всіх його складових – економічної, соціальної та духовної сфер. Безпосередньо впливаючи на соціум і його ціннісні орієнтації, процеси самовдосконалення та самопізнання, туризм стає невід’ємною складовою життя людей більшості країн світу і одним із найперспективніших напрямів соціально-економічної діяльності у третьому тисячолітті.

Бібліографічний список

1. https://tourlib.net/statti_ukr/myronov9.htm
2. <https://osvita.ua/vnz/reports/tourism/36458/>
3. Л.В.Марценюк-Проблеми і перспективи розвитку туризму 2019р.
4. Круць А.В- Перспективи розвитку туристичної галузі світу ,ст.158-165.2020р.

Музика Анастасія

Науковий керівник: Мельничук Галина, викладач-методист

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Молодь є важливою складовою сучасного українського суспільства, носієм інтелектуального потенціалу, визначальним фактором соціально-економічного прогресу. Саме тому важливим завданням постає виховання здорового, всебічно розвиненого та самодостатнього покоління.

На початку 2021 р. чисельність молоді віком 14–34 роки в Україні становила 10 262,9 тис. осіб (за оцінками чисельності населення, зробленими Державною службою статистики України) , що майже на 30% менше, ніж у перші роки нового тисячоліття і на 26% менше, ніж у 2011 р. Частка молоді в загальній чисельності населення не перевищує 25%, тоді як у першому десятиріччі нового століття вона коливалась у межах 20–31%. [4]

За сучасних умов повномасштабної війни росії проти України надзвичайно актуальним є процес виховання нового громадянина, людини епохально нової формації. Історія розвитку європейських держав свідчить про те, що в політиці будь-якого уряду виховання людини через нетрадиційні форми туризму завжди було актуальним. Тому розвиток молодіжного туризму є вагомим внеском у розбудову Української держави.

Практика молодіжного дозвілля показує, що найзручнішими формами культурно-дозвілдової діяльності є групові форми роботи та поїздки. Як і в попередні роки, не втратили своєї ефективності добре відпрацьовані протягом минулого десятиліття такі важливі інструменти формування національнопатріотичної свідомості молоді: заходи/ігри військовопатріотичного, військово-спортивного та національного спрямування: «Оберіг», «Джура», «Почесна варта», «Заграда», «Спалах», «Козацький квест», «Козацькому роду нема переводу» тощо; конкурси/фестивалі на національнопатріотичну тематику; наметові табори: вишкільні та патріотичні табори, тематичні зміни в оздоровчих таборах, наметові містечка; масові акції до знаменних дат: акт злуки – ланцюг єдності, хода з прапорами, парад вишиванок тощо.

Залишаються актуальними такі інструменти, форми та методи національнопатріотичного виховання молоді, як групові інформаційно-просвітницькі заходи (тематичні зустрічі, лекції, тематичні уроки, до проведення яких залучаються воїни, спеціалісти з історії України та патріотичного виховання; концерти тематичного спрямування, флешмоби, конференції, круглі столи, форуми) та заходи культурологічного

характеру (відвідування пам'ятних місць, облаштування історичних пам'яток архітектури; художні тематичні виставки; майстер-класи, мистецькі пленери патріотичного спрямування; перегляди кінофільмів тощо). [4]

Законом України «Про основні засади молодіжної політики», який набув чинності у 2021 році, передбачено створення розгалуженої мережі молодіжних центрів. Також запроваджується поняття молодіжних просторів, що можуть створюватись на базі закладів освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та підпорядкування та використовуватись з метою здійснення молодіжної роботи, зокрема організації змістовного дозвілля дітей та молоді. [1]

Молодіжний туризм України характеризується значною хаотичністю та рутинністю в організації, немає чіткої координації управлінських зусиль. В основному він представлений сезонними таборами, багато з яких мають оздоровчий профіль.

Сучасною тенденцією молодіжного туризму є міжнаціональний проєкт «Дім Європи» - програма, що фінансується Європейським Союзом, створена з метою підтримки професійного та творчого обміну між українцями та їхніми колегами в країнах ЄС. Програма фокусується на культурі, освіті, медицині, соціальному підприємстві, медіа, роботі з молоддю, організації молодіжних таборів та студентському обміні між університетами в межах України. [6]

Європейський табір – це унікальний освітній простір, основною метою якого є відпочинок і неформальна освіта молодого покоління в атмосфері європейських цінностей. Хлопці та дівчата можуть цікаво та корисно провести частину літа серед природної краси і зануритися у світ європейського співтовариства. Учасників Європейських таборів знайомлять із темами толерантності, демократії, інклюзивності, екології, здорового способу життя. Табори різні за тривалістю та мають у програмі гуртки, змагання, можливості для творчості. До участі в таких таборах активно заохочують осіб з інвалідністю, мешканців сіл і малих міст, а також переселенців.

З початку повномасштабного вторгнення росії до України House of Europe переспрямував фінансування на екстрену допомогу – туди, де найбільше потрібно. Одним з напрямків стала підтримка організацій, що отримували інфраструктурні гранти, а зараз допомагають мешканцям своїх міст, що опинились під обстрілами чи в оточенні.

Популярним табором для дітей та молоді в Україні та світі є міжнародний карпатський «Артек-Буковель», представлений таборами «Озерний» та «Лісовий». Програма відпочинку «Озерного» пропонує заняття з техніки гірського туризму «Альптехніка», «Скеледром», «Вузли», «Навісна переправа», туристичні змагання, творчі, спортивні та інтелектуальні конкурси, геокешинг, креатив-паті, дискотеки, туристичні квести, фольклорну вітальню, ерудит-марафони, артеківські масовки. В «Лісовому» організують походи, квести, музичний ринг, креатив-паті, дискотеки, ігри, творчі конкурси й спортивні змагання, катання на велосипедах і квадроциклах, зустрічі з відомими акторами кіно й театру, дитячими письменниками, відомими спортсменами, журналістами. Програми таборів «Озерний» та «Лісовий» сприяють розвитку в дітей творчих і спортивних здібностей, відповідальності, лідерства, самостійності та організованості. [2]

Економним варіантом табору може бути активний відпочинок у поході, що виховує самостійність і взаємовиручку. Протягом року найбільша скаутська організація України Пласт проводить понад сто виховних таборів різної спеціалізації: спортивні, морські, з повітроплавання, мистецькі, лижні, альпіністичні, археологічні, кінні, екологічні тощо. Але такі табори доступні лише для пластунів.

Пласт в Україні об'єднує близько десяти тисяч членів різного віку. У таборах пластуни практично закріплюють знання і вміння, здобуті впродовж року на щотижневих заняттях. Серед найбільших заходів, котрі щороку проводяться Пластом на всеукраїнському

рівні — інтелектуально мистецький змаг Орликіада, фестиваль творчості День пластуна, спортивний змаг Спартакіада, передача Вифлеємського вогню місцевим громадам, змагання з пішого мандрівництва “Стежками героїв”, “Осінній рейд” та “Весняний рейд”. На місцевому рівні осередками Пласту постійно реалізується безліч акцій соціально-культурного та виховного спрямування. [3]

Усі пластові табори відбуваються один раз на рік і приблизно у той самий період. Учасники проживають у наметах.

Табір «Ревор» - це є пластовий велотабір. Програма табору включає навчання правильній їзді на велосипеді та веломандрівки за маршрутами. Учасники табору мандрують Україною із аудіогідом, дізнаючись щось нове про місцевість, яку проїхали. Цікавим є те, що цей табір щороку організують у різних місцевостях.

Крайовий морський табір проходить у Яворівському районі. Пластуни мають змогу спробувати ходити на багатьох плавзасобах, а саме на каное, каяку, катамарані, віндсерфінгу, капі та вітрильному човні. Цікавим є те, що учасники табору навіть занурюються з аквалангом в озеро Сірка.

Крайовий спортивно-інтелектуальний табір «КВЕСТ» організують в селі Крушельниця Львівської області. Учасники табору слухають спортивні гутірки, у яких дізнаються теорію і згодом застосовують її на практиці. Під час повномасштабної війни росії проти України тут вже стріляють по справжньому, а не граючи.

Крайовий табір «Клич Лицарів» відбувається у Стрийському районі Львівський області серед мальовничих гір та лісів. Програма є насиченою і щороку має певні зміни. У серпні 2021 року у програмі табору був триденний козацький похід до фортеці Тустань, сплав річкою Стрий, захоплюючи теренові ігри, смуги перешкод, атмосферні ватри та безліч пригод.

Табір «Герць» - це є табір кінного пластування у місті Чигирин Черкаський області. Через воєнні дії, щоб уберегти унікальних коней від бойових дій і окупації, їх евакуювали на Закарпаття.

Табір TOBE (Teaching Our Boys Excellence) (Вчимо наших хлопців досконалості) – це щорічний літній табір лідерства для українських хлопців 14-18 років, що реалізується Корпусом Миру США в Україні та ВОПО «Джерело надії». Хлопці мають можливість бути залученими та дізнаватися про соціальні проблеми пов’язані з гендерною нерівністю, здоров’ям, проектним менеджментом та здоровими відносинами. В маленьких групах вони дізнаються про емоційне здоров’я, керування стресом, ВІЛ/СНІД, торгівлю людьми та позитивну самооцінку, мають можливість займатися спортом, практикувати свою англійську та вивчати нові життєві навички. Табір відбувається у Яремче Івано-Франківська області. [5]

Табір «WILD» організують для студентів з різними рівнями знань англійської мови. Це цікаво для тих, хто захоплюється письмом, журналістикою або лідерством. У таборі учасники мають можливість зустріти нових друзів з усієї України, підкорити чарівні Карпати, перевірити свої творчі здібності та навички вирішення критичних питань та відвідати класи лідерства, екологізму, толерантності, пошукових навичок, фотографії, розширення прав і можливостей жінок, журналістики тощо.

Львівський міський дитячий еколого-натуралістичний центр у селі Гребенів на Львівщині організовує табір «Зелем’янка», де молодь у походах вивчає лікарські карпатські рослини та бере участь в естафетах «Козацькі забави».

З вище поданої інформації очевидно, що туризм, орієнтований на юнацький сегмент, здебільшого, має сезонний характер. Це обумовлює зменшення попиту, і, як наслідок, впливає на динаміку розвитку молодіжного туризму загалом.

Бібліографічний список

1. Закон України «Про основні засади молодіжної політики». Чинний від 22.05.2021 [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
2. Дитячий табір «Артек-Буковель» [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://bukovel.com/artek/>
3. Про Пласт [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.plast.org.ua/about/>
4. Реформування молодіжної політики відповідно до сучасних запитів молоді та держави. Щорічна доповідь Президентові України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2012– 2021 років) / [редкол.: Попатенко М.М., гол. ред. колег.; Бондар Т.В. та ін.]. – Київ: ТОВ «Ройлайд», 2021. – 100 с.
5. Табір ТОВЕ в Україні [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://campstobeukraine.wordpress.com/>
6. House of Europe [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://kyiv.czechcentres.cz/uk/projects/house-of-europe>

Нікіфорова Сабіна

*Науковий керівник: Добрянська Наталія, д.е.н., професор
Одеська національна академія харчових технологій*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ГАСТРО - ТУРУ В МЕКСИКУ

Сьогодні туристичний бізнес є перспективним напрямом розвитку економіки, навіть попри низку проблем, обумовлених пандемією COVID-19. Гастрономічний туризм поступово стає більш популярним серед споживачів, що спричинене їх прагненням до нових гастрономічних вражень і смакових відчуттів. Саме цей вид туризму розкриває ключові аспекти автентичної технології приготування місцевих страв, традицій їх споживання, навчає навичкам кулінарного мистецтва, а гастрономічні фестивалі та ярмарки з кожним роком відвідують все більше людей [4].

Гастрономічний туризм – це спеціалізований вид туризму, який спрямований на ознайомлення туристів з гастрономічними особливостями та культурою певної території [1].

Цей вид туризму – одна із найперспективніших інноваційних сфер на туристичному ринку. Це пов'язано з тим, що гастрономія та туризм сприяє збільшенню кількості туристів, подовженню їхнього перебування у країні, викликаючи інтерес до культури та традицій. Місцева кухня сприяє виникненню у туристів відчуття місця, почуття домашнього комфорту, затишку та безпеки. Гастрономічний туризм у світі набуває великої популярності. Люди купують гастрономічні тури для знайомства з національною кухнею будь-якої країни.

За даними Всесвітньої туристичної організації серед об'єктів гастрономічного туризму, найбільш привабливими є підприємства ресторанного господарства (29 %), заклади торгівлі локальними продуктами харчування (26 %) та гастрономічні свята та фестивалі (20 %) [6].

Мексика – це найбільша за територією іспаномовна держава серед країн Латинської Америки. Ця країна асоціюється у нас із кактусами, сомбреро та текілою. На її території проживали стародавні цивілізації Майя та Ацтеки, які залишили по собі великі пам'ятники, порівняні з величністю з пірамідами Єгипту. Потім її завойовували іспанці. І цей унікальний

симбіоз двох культур, індіанської та іспанської, можна побачити повсюдно в архітектурі, побуті, культурі, кухні та людях [3].

Тур до Мексики можна планувати цілий рік. Але все-таки варто знати, що в період з листопада до квітня тут переважає суха і спекотна погода, а з травня по жовтень – температура і вологість стає вище і починається сезон дощів. Для громадян України віза до Мексики потрібна. Подання в електронному вигляді терміном перебування до 180 днів. Бажано за 30 днів до передбачуваного туру. Також є можливість особистого подання у консульстві.

Мексика має великий потенціал для розвитку гастрономічного туризму. Цьому сприяє багатонаціональність країни. На сьогодні кожен четвертий громадянин держави – це представник певної некорінної національності. Мексиканці та представники інших націй і народностей формували неповторне етнокультурне обличчя, невід'ємною рисою якого є унікальні кулінарні традиції.

Національна мексиканська кухня являє собою симбіоз європейської та індіанської кулінарних концепцій, які об'єднали дві культури в одне неподільне ціле, завдяки чому гастрономічні традиції Мексики визнані одними з найбагатших у світі, а типові страви включені до списку нематеріальної спадщини ЮНЕСКО [2]. Північна частина Мексики відома своєю яловичиною, страусовим виробництвом і стравами з м'яса. Традиційна мексиканська кухня в центральній частині країни переважно складена з впливів від іншої частини держави, але також і має свої справжні страви, такі як барбакоа, менудо і карнітас. Південно-Східна Мексика відома її прямими рослинними стравами.

Кухня багата пекучими соусами сальса на основі чилі й помідорів, які подають до м'яса, риби, квасолі. Національні страви не обходяться без принаймні одного з трьох типових компонентів: тортільяс (кукурудзяні коржі), квасолі й гострого перцю чилі. Справжньою класикою мексиканської кухні є такі страви як буріто (рулет з кукурудзяного млинця та начинки), начос (кукурудзяні чіпси з соусом), гуакамолє (паста з авокадо), тамалєс (бутерброди, загорнуті в бананове листя) та інші [2].

Мексика є популярним туристичним напрямом, тому українські тур-оператори надають широкий вибір гастро-турів, екскурсійних та пляжних турів. Географія турів різноманітна, проте найчастіше вони розпочинаються зі столиці Мехіко Сіті і включають відвідування Пуєбли, знаменитої своєю колоніальною архітектурою, Оахаки, де можна продегустувати мексиканський традиційний напій - мескаль і скуштувати смажених коників на смак [5].

Також популярним напрямом є містечко Пацкуаро, колоритне індіанське місто, звідки можна вирушити на острів індіанців Ханітціо, де туристи можуть спробувати найвідомішу «білу рибу», яку готують тільки тут. Крім того, є можливість зустріти рибалок з дивними круглими мережами, які стали символом Мексики.

Однією з візитних карток Мексики є напій текіла, тому практично усі гастро-тури включають відвідання міста Гвадалахара, де розташована найбільша та найгарніша дистилерія Мексики. Туристи мають можливість не лише ознайомитися з історією походження та процесом виробництва текіли, але й продегустувати різні види відомого напою. Наступним пунктом гастро-турів часто є Вальядолід – красиве колоніальне місто між Мерідою та Канкуном. Місто славиться не лише гарною архітектурою колоніальної ери (церква Сан-Бернардіно-де-Сієна, собор Святого Гервасія 16 ст.), але й популярне завдяки широкому вибору місцевих солодошів та сувернірів ручної роботи [3].

Популярним серед туристів є відвідання Темаскаля, де вони можуть ознайомитися з різноманітним кухонним приладдям, спробувати традиційні страви, такі як: кесо реджено – сир, начинений м'ясом та спеціями; гарначас – смажене м'ясо з авокадо і т.д. Та навіть є можливість власноруч приготувати кукурудзяні чи пшеничні млинці, начинити їх цвіркунами та сиром з Оахаки.

Кожен вид гастрономічного туризму може бути представлений різними туристичними об'єктами та мати свою цільову аудиторію. До цільової аудиторії гастрономічних турів можна віднести: туристи, які бажають долучитися до культури країни через її національну кухню; туристи-гурмани (люди з високими вимогами до їжі та витонченим смаком); туристи, які використовують кулінарний тур у пізнавальних цілях, цілях проходження навчання та здобуття професійних навичок (кухарі, сомельє, баріста); представники турфірм, що вивчають цей туристичний напрямок.

Основні проблеми розвитку гастрономічного туризму Мексики:

- недостатній розвиток туристичної інфраструктури;
- недосконалість ефективної реалізації механізму забезпечення пріоритетів державною політикою у сфері організації експорту туристичних послуг;
- відсутність державного комплексного бачення країни як перспективної туристичної дестинації;
- слабка рекламна компанія українських туристичних центрів за кордоном;
- величезна територію країни, як наслідок – високі тарифи на проїзд;
- не відповідність ціни та якості туристичних послуг;
- відсутність маркетингових компаній, реклами, піару гастрономічного туру.

Пандемія COVID-19 стала викликом в сфері світового туризму та на території Мексики. Дії щодо стримування розповсюдження інфекції спричинили закриття кордонів, тим самим зупинив міжнародні потоки, а також припинення роботи об'єктів харчування і тимчасового розміщення туристів, а також більшість супутніх туристичних підприємств. Зараз туристична індустрія починає поступово відновлюється [4].

Вивчаючи проблеми та перспективи гастрономічного туризму у Мексиці, необхідно розробити низку порад щодо популяризації цього виду туризму. Сприятливі умови для розвитку інвестування туристичної сфери та діяльності курортів є дуже важливим аспектом країни. Важливо запроваджувати механізми стимулювання реконструкцій об'єктів туристичної інфраструктури та будівництва нових. Туристичні компанії, які пропонують гастрономічні продукти повинні робити акцент на їхню якість. Адже спеціалізовані, немасові види туризму акцентують увагу не на ціні, а саме на якості, бо тут турист є вибагливішим на відміну від масового сегменту.

Отже, головними стратегічними напрямами для подальшого розвитку та популяризації гастрономічного туризму Мексики є:

- залучення державної підтримки;
- забезпечення розвиненою туристичною інфраструктурою з метою поширення якісного туристичного продукту та надання різноманітних послуг туристам;
- гарантування пріоритетності внутрішнього та в'їзного - зарубіжного туризму з використанням гастрономічних туристичних ресурсів країни;
- забезпечення функціонування якісної маркетингової політики та інформаційно - рекламної діяльності;
- залучення іноземних інвестицій;
- збільшення середнього чеку;
- покращення рівня кваліфікації кадрів в сфері туризму;
- покращення якості та урізноманітнення гастрономічних турів [4].

Гастрономічний туризм є багатогранною сферою туристичного ринку. Різноманітність спрямованості у цьому виді туристичної діяльності надає упевненість у розвитку для залучення загального інтересу в туристів і відпочиваючих. Гастрономічний туризм – це вид туризму, який, в першу чергу, пропонує не послугу, а конкретний продукт. Одна з локальних проблем, яка стосується всіх підвидів гастрономічного туризму як внутрішнього так і міжнародного туризму є термін не тривалого зберігання [7]. Структурна перебудова сучасної економіки дає змогу говорити про необхідність кардинальних змін у

вітчизняному туризмі, передусім завдяки сучасним пріоритетам, зокрема: переходу від виключної орієнтації на елітарний туризм до розвитку недорогих масових видів туризму. В першу чергу, практично всі гальмуючі фактори розвитку туристичної галузі залежать від одного найголовнішого аспекту – недостатнього фінансування туристичної галузі. Через низку економічних та політичних факторів, державний бюджет Мексики не може належним чином підтримати туристичну сферу.

Бібліографічний список

1. Коркуна , О. І., Никига , О. В., & Підвальна , О. Г. (2020). Гастрономічний туризм як чинник соціально-економічного розвитку територіальних громад. Економічний простір. 2020. № 155. С. 40-43.
2. Національна мексиканська кухня: 10 традиційних страв. URL: <https://tourkazka.com/%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%BA%D1%83%D1%85%D0%BD%D1%8F/>
3. Офіційний сайт «Artifika». Тури в Мексику з Одеси. URL: <https://artifika.com.ua/country/meksika>
4. Панова І. О., Журавчак Я. З. Проблеми та перспективи розвитку гастрономічного туризму в Україні (на прикладі Закарпатської області). Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2021. С. 196-208
5. Портал авторський турів. Гастро-тури в Мексику. URL: https://author-tour.com.ua/ua/tour?areaid=mexico&prop_gastro-tur=y
6. World Tourism Organization. URL: <http://www2.unwto.org/ru>
7. Добрянська, Н., Саркісян, Г., Крупіца, І., & Бирка, К. (2022). Аналіз міжнародного ринку енотуристичних послуг. Food Industry Economics, 14(1). <https://doi.org/10.15673/fie.v14i1.227>

Похіленко Карина

*Науковий керівник: Воскресенська Олена, к.е.н., старший викладач
Одеська національна академія харчових технологій*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ (ШОПІНГ) ІНДУСТРІЇ США

Сьогодні Сполучені Штати Америки є світовим політичним і економічним лідером. Крім того, США є однією з країн-лідерів на світовому туристичному ринку, в якій різноманітність умов, ресурсів і просторового розташування сприяє розвитку практично всіх видів туризму і задовольняє потреби пересічного споживача туристичних послуг[1].

Шопінг-тури займають особливу нішу у туристичній індустрії. Їх не можна назвати діловими, проте вони служать вирішенню практичних завдань. Подорож для відпочинку – це теж не про них, але частка розваг тут є.

Проходять поїздки найчастіше у груповому форматі: турфірма збирає 10–40 осіб і возить їх заздалегідь складеним маршрутом. Не всі учасники залишаються задоволені: по-перше, відвідуються лише заплановані – одні й самі для всіх – магазини, по-друге, час перебування у кожному обмежено. Власників дрібного бізнесу, які закупають товари для торгових точок, такий порядок влаштовує. А ось людей, які бажають оновити свій гардероб і

зробити це не тільки недорого, а й стильно, – засмучує. Саме такі туристи стають вдячними клієнтами персональних екскурсиводів.

Для проведення такого туру потрібні знання про світ моди. Насамперед, де розташовуються магазини, в яких можна одягнутися стильно та недорого. Всі ці умови поєднуються в аутлетах – торгових закладах, які пропонують величезні знижки.

Ці магазини бувають моно- та мультибрендовими. По-перше, весь товар певної марки, по-друге, зустрічаються різні «імена». Також торгові точки поділяються на категорії factory (туди надходить товар із фабрик) та mall (стоки для бутіків). Екскурсиводу слід знати про такі особливості, щоб розуміти, куди вести клієнта, який розраховує на дизайнерські речі, та того, хто бажає купити звичайні моделі.

Що ще знадобиться екскурсиводу, так це вміння розбиратися в модних тенденціях та розуміння, для якого віку та способу життя призначені ті чи інші колекції. Адже безглуздо відправляти бізнес-леді туди, де пропонують молодіжний одяг, а людину творчої професії – у відділ ділових костюмів.

Гіду з шопінгу доведеться освоїти професію стиліста. Звичайно, ніхто не вимагатиме від нього складання гардеробу. Але при виборі та примірці суконь, джинсів, пальто та туфель до супроводжуючого неодмінно звертатимуться з проханням оцінити, наскільки цей фасон, колір та фактура йдуть людині і як одна річ поєднується з іншою.

США – це країна, яка славиться своєю любов'ю до гігантизму. У них соки і молоко продають у каністрах по три-п'ять літрів, а тому не дивно, що найбільший у світі торговий центр знаходиться саме на території цієї країни[2].

Американці вважають за краще все глобалізувати, тому маленьких автентичних магазинчиків тут не так багато, здебільшого весь шопінг відбувається у торгових центрах та моллах.

Америка приваблює шопоголиків з усього світу, особливо привабливі вітрини магазинів таких міст як Нью-Йорк, Лас-Вегас, Лос-Анджелес, Майямі, Бостон та Чикаго. Але як пускатися у всі тяжкі, необхідно ознайомитися з видами магазинів, тому що у кожного свої особливості.

Відвідування магазинів у США проходить під двома важливими гаслами, які можна сформулювати як «Народжений купувати» і «Caveat Emptor» (латинський вислів, що в перекладі означає «ризик покупця купити що-небудь неякісне»). Магазини повні товарів різного гатунку й цін. Якщо у особи є гроші, відвідування магазинів може бути вкрай цікавим і принесе справжнє задоволення. У цьому випадку можна подумати, що народжені купувати[3].

Але, з іншого боку, перед людьми може бути поставлена так звана проблема, яка латиною звучить як «Caveat Emptor». Покупці повинні бути обережними. Власники магазинів роблять усякого роду оголошення і пропозиції, такі як «розпродаж» або «знижені ціни», щоб заманити покупців і розрекламувати свої товари. Подібні вивіски, звичайно, привертають увагу, людей. Але перш ніж купити що-небудь, треба звернути увагу на ярлики, які є на речах, щоб одержати відомості про придатність товару. Дуже часто модні речі можуть бути зроблені з дешевого матеріалу[3].

У США ціна на однаковий товар у різних магазинах може бути різною. Висока ціна не завжди означає високу якість. Якщо людина збирається купувати дорогі речі, то зазвичай потрібно відвідати кілька магазинів. Це дасть можливість порівняти товари і зробити найкращий вибір.

Існує багато магазинів, де навіть фірмові товари (такі як годинники, фотоапарати, відеотехніка, побутова техніка і т. ін.) продаються зі знижкою і їхня вартість значно менша, ніж в універсальних магазинах. Такі магазини є й для одягу.

Торговий центр — типове явище для Америки. У ньому зібрана безліч спеціалізованих магазинів і великий універсальний магазин. Тут є також ресторан і

продовольчі магазини. У торговому центрі також може бути кінотеатр, щоб покупці могли провести цілий день в одному місці. Оплата, як правило, здійснюється готівкою або кредитними картками. Покупцям краще зберегти товарний чек, щоб мати можливість обміняти куплений товар у разі потреби або повернути його й одержати назад гроші.

Більшість магазинів проводить спеціальні сезонні розпродажі, яких з нетерпінням очікують обізнані покупці. Листопад і лютий — час для розпродажу зимового одягу. Січень і серпень — «дні білого розпродажу» (у цей час проходить розпродаж простирадл і рушників). Люди дізнаються про періоди розпродажів з газет, і таким чином вони можуть заощадити багато грошей.

У США є дуже дорогі універсальні магазини, магазини з більш помірними і дешевими цінами. Різниця в цінах у цих магазинах значна.

Незважаючи на позитивні моменти американського шопінгу, є свої невеликі недоліки. Один з яких це відсутність ціни з податком на вивісці товару. Справа в тому, що всі ціни на товари, які бачить людина на вітрині магазину, не вказано. Тобто на касі можна заплатити на 5-10% більше за вказану вартість. Податок на конкретну продукцію залежить від штату чи міста. Десь він буде нижчим, десь вище. Але загалом до цього можна пристосуватися.

Бібліографічний список

1. Смаль І.В. Туристичні ресурси світу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://tourlib.net/books_ukr/smal25.htm
2. Найбільший у світі торговий центр де знаходиться [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://tostpost.com/uk/moda/22077-nayb-l-shiy-u-sv-t-torgoviy-centr-de-znahodit-sya.html>
3. АМЕРИКА Й АМЕРИКАНЦІ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://subject.com.ua/english/1500topic/229.html>

Процишин Роксолана

Науковий керівник: Мельничук Галина, викладач-методист,

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ОСЕРЕДКИ ГОНЧАРНОГО РЕМЕСЛА ЛЬВІВЩИНИ У ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТАХ

Для українців глина завжди була важливим матеріалом. Наші пращури, які жили на території України тисячі років тому, навчилися не просто використовувати цей матеріал у побуті, а й започаткували нову культуру – гончарство.

На сьогодні в Україні залишилося вже не так багато місць, де ще зберігся цей промысел. Якщо на кінець XIX століття їх було близько 750 осередків, то зараз гончарне ремесло активно розвивається лише в Опішні на Полтавщині та у Косові на Івано-Франківщині. Так, у 2008 році опішнянську та косівську кераміку включили до списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

Українське гончарство, маючи славні сторінки свого історичного розвитку (кераміка епохи неоліту, ранньослов'янська, черняхівська, давньоруська та середньовічна кераміка), свого найвищого рівня досягло в 18-19 століттях. Вдосконалювалися технічні прийоми та художні засоби виразності. Набули поширення розпис, фляндрування, зелена й коричнева полива. Вироби розписували також англобами та емаллями, що дало змогу перейти до багато колірного декору. Панівне місце посіли рослинні квіткові орнаменти, вигадливі картуші та

традиційні геральдичні знаки-мотиви; були популярними фігурні композиції, передовсім на мисках і кахлях. У цей час у давніх керамічних осередках України (Київ, Васильків, Умань, Чернігів, Батурин, Глухів, Миргород, Полтава, Львів, Ужгород, тощо) були створені гончарські цехи.

Технологія гончарного виробництва дивним чином мало змінилася за багато тисячоліть. Глиняні вироби досі формують на гончарному крузі. Народні майстри досі віддають перевагу механічному гончарному кругу, який треба крутити ногою. Єдине, що суттєво полегшило технологію виготовлення гончарного посуду – електрична піч для випалу глиняних виробів.

Після виготовлення глиняного посуду на гончарному крузі його прикрашають орнаментами. Традиційні орнаменти глиняних виробів можуть розповісти про регіон походження кераміки.

В Україні є багато ремісничих осередків з виразними регіональними особливостями, Львівська область не є виключенням. На території Львівщини давніми горчарними центрами були Гавареччина, Глинськ, Лагодів, Сасів, Сокаль, Шпиколоси, Явір тощо, які виготовляли посуд широкого призначення та різноманітних форм.

У 60-х роках ще деінде були осередки сірої кераміки, яка була красива за рахунок своєї форми, лискучий нескладний візерунок тільки підкреслював контрастом шляхетність та виразність готового виробу. Серед подібних осередків можна назвати Шпиколоси та Гавареччину.

Гавареччина — невеличке поселення, що сховалося від людського ока у лісовій гушавині поблизу великого і заможного села Білий Камінь. Згідно з народними переказами, гончарі раніше проживали у місті Білий Камінь і працювали за особливою технологією – обпалювали вироби з глини у спеціальних печах без доступу повітря для набуття смолисто-чорного кольору. Однак, густий чорний дим задимлював усе місто і тоді пані Тереза (дружина князя Юрія Вишневецького) на початку 17 століття вигнала гончарів з міста у ліси на північний схід. Там, між відрогами Вороняцьких пагорбів, і було засновано нове поселення.

Гавареччина належить до тих небагатьох населених пунктів, де споконвіку, від покоління до покоління, дбайливо, як найбільшу святиню, передавали таємниці одвічного ремесла, де гончарний круг був невід’ємним атрибутом хатнього інтер’єру, а отвір гончарної печі темнів на кожному селянському обійсті. Гончарні вироби — філіжанки, мисочки, джезви, глечики, вази, макітри, чанашниці, підсвічники, вазони — традиційно чорного і темно-сріблястого кольору. [1]

На початку 20 століття у Гавареччині працювало понад 40 гончарів і майже 70 печей. З приходом радянської влади промисел починає швидко занепадати. Печі розвалювались, старі майстри помирали, не передаючи молоді свого уміння. В 1960-х рр. майстрів було 30, а в 1980-х залишилось лише 3—4. Однак промисел повністю на занепавав. Так 1984 р. роботи гаварецького майстра Дмитра Вислинського завоювали золоту медаль на Міжнародній керамічній виставці в Фаєнці (Італія). Нині серед гавареччан — лише 4 гончарі, працюють 3 печі.

На початку 1990-х рр. з ініціативи «Товариства Лева» побудували приміщення «Школи гончарства». Основною метою було створення цілої Гаварецької школи, яка б передавала знання молодшому поколінню і популяризувала чорнодимлене керамічне мистецтво у всьому світі. В останнє десятиліття у селі працювали майстри-гончарі: Євген Бакусевиц, Володимир Гарбузинський, Іван Луковський, Володимир Сушанський, Петро Лишньовський, Руслан Сінькевич. Деякі з них працюють донині, проводячи майстер-класи для дітей і дорослих. [2]

У Гавареччині час від часу проводяться фестивалі та майстер-класи, навідуються нечисленні організовані та самодіяльні групи туристів, деякі відвідувачі спеціально приїжджають навіть із-за кордону, аби придбати продукцію.

Але, у порівнянні з тими ж гірськолижними курортами, це – не ті масштаби. Потрібна систематична підтримка держави та різноманітних культурних фондів та інституцій, робота «менеджерів» та «промоутерів», щоб запобігти повному зникненню ремесла і багатотисячолітньої традиції чорнодимленої кераміки.

Окрім славнозвісного села Гавареччина, є ще один центр чорнодимленої кераміки – місто Червоноград. Недалеко від Червонограда є поклади глини з великим вмістом окису заліза, що служить сировиною. За словами майстрів, традиція сокальської чорнодимленої кераміки частково була втрачена, так як за радянських часів промисли не розвивалися. Тож сьогодні традицію виготовлення доводиться відстежувати за тим, що залишилося від гончарних виробів 19–20 століття, багато з яких представлено у художньому музеї «Людина. Земля. Всесвіт» у Сокалі.

У 90-х роках гончарі із Червонограда поїхали у Гавареччину, перейняли у майстрів їхнє ремесло чорної кераміки і почали розвивати цей напрямок у своєму місті. Нині таких гончарів тут більше двадцяти.

Вироби гончара Сергія Івашківа з Червонограда особливі, тому що в пам'ять про трипільців, які виготовляли димлену кераміку більше 4 тисячі років тому, майстер використовує у своїх витворах трипільські символи. Окрім того, майстерня Сергія Івашківа – це ще й місце, де люди з інвалідністю почуваються повноцінними членами суспільства. В рамках реалізації проекту «Горна державності. Громадянська освіта через історію ремесел» гончар Сергій Івашків проводив майстер-клас з розпису сокальської кераміки для червоноградських школярів. [3]

У 2017 році в селі Стара Скварява, що на Жовківщині, за ініціативи місцевої громади та Львівської освітньої фундації у співпраці з ЛОДА відкрилась унікальна для цієї місцевості дитяча літня школа гончарства. Щодня на двогодинні заняття сюди приходять кілька десятків дітей, для яких гончарство стало чудовою альтернативою комп'ютерним іграм. До ініціативи долучилась також місцева філія Львівського музею історії релігії, що відкрилась тут у 2015 році.

Місцевий підприємець Михайло Процайло безкоштовно виділив одне із власних приміщень для того, аби сільські діти могли приходити і займатись цим давнім ремеслом. Для дітей викладають професійні гончарі із приватної львівської школи. Спочатку викладачів запрошували на невеличкі майстер-класи, а згодом запропонували регулярно проводити спеціальні уроки. Свої гончарні вироби діти можуть демонструвати у самому селі, а також і у Львові. [4]

Гончарі Львівщини вірять, що завдяки відданості своїй справі і роботі з туристами вони зможуть відродити та популяризувати цей унікальний промисел. Увага до гончарства, як перспективного ресурсу для розвитку креативного туризму на Львівщині, зростатиме. Гончарство може стати основою формування креативних туристичних дестинацій, забезпечуючи вигоду усім учасникам туристичної діяльності, зокрема збереження унікальних ресурсів, економічну вигоду носіям ремесла та задоволення нових потреб туристів. Але досі в Україні і на Львівщині зокрема, бракує ефективного досвіду формування і розвитку креативних туристичних дестинацій.

Зі стадією становлення Гавареччини як туристичної дестинації пов'язана апробація нового туристичного маршруту «Чорне і Біле» по території Золочівського району за маршрутом Львів – Гавареччина – Свята гора – Білий камінь – Підлисса – Біла гора – Кути – Львів у 2013 році. Стадія розвитку почалася у 2019 році, коли в село почали прибувати туристи, здебільшого українські, поодинокі випадки – туристи з Польщі та Німеччини, проводяться майстер-класи для дітей та дорослих. Про туристичний контекст розвитку села

йдеться у Програмі соціально-економічного та культурного розвитку Золочівського району на 2022 рік.

Поєднання ремесла та туризму, перш за все, створює додаткову вигоду: відкриває новий напрямок розвитку туризму, створює додану вартість на продукти ремісничого виробництва. По-друге, сприяє сталому розвитку території, зберігаючи місцеве заняття, приваблює туристів, котрі готові залишати гроші в тій чи іншій громаді, тим самим сприяє її розвитку (як у контексті туристичної інфраструктури, так і в контексті вигоди для місцевого населення), оживляє простори. По-третє, створює робочі місця серед місцевого населення, а туризм, в свою чергу, забезпечує прибутковість від заняття тим чи іншим ремеслом. По-четверте, обрання ремесла як основи для креативного туризму сприяє його збереженню, що стало гострим питанням для багатьох країн, оскільки ремесло слугує відображенням історії народу та країни, її особливих традицій та культури. [5]

Для туристів креативний туризм надає можливість нового досвіду, з отриманням якісних, інсайдерських знань, заглиблення в локальну історію, культуру, традиції, а прямий контакт з жителями та ремісниками сприяє отриманню живих вражень.

Бібліографічний список

1. Гаварецька кераміка [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.wiki.uk-ua.nina.az>
2. Гаварецька кераміка. Чорніша за дим [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrainer.net/gavaretska-keramika/>
3. На Львівщині з'явився ще один осередок чорнодимленої кераміки [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://zaxid.net/na_lvivshhini_zyavivsvya_shhe_odin_oseredok_chornodimlenoyi_keramiki_n1371636
4. Плекаючи традиції: на Львівщині відкрився осередок гончарства для дітей [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://galinfo.com.ua/news/plekayuchy_tradytsii_na_lvivshchyni_vidkryvsya_oseredok_goncharstva_dlya_ditey_265004.html
5. Сеньків М.І., Мох Р.Н. Ремесла як основа розвитку креативних туристичних дестинацій. – Економіка та суспільство, Випуск 36, 2022.

Саган Вікторія

Науковий керівник: Лемко-Мельник Ольга, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ТУРИСТИЧНИЙ ЛЬВІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Львів - єдине українське місто, яке входить до сотні найпопулярніших туристичних напрямків світу. Тут знаходиться найбільша кількість пам'яток архітектури в Україні, а також відбувається чимало цікавих заходів та фестивалів.

Щодня Львів відвідували приблизно 80 туристів, проте війна внесла свої корективи. Зараз, хоча й візуально незмінне, місто вбралося у камуфляж і повністю включилося в допомогу фронту та цивільним мешканцям. У пунктах збору крові для поранених охочих її здати просять “пригальмувати”: поки потреби немає, подекуди закінчилася тара для збору крові. [1]

На кожному кроці – оголошення. Подяки Теробороні; збір коштів; можливість безкоштовно пообідати вимушеним переселенцям; збори матеріалів на плетіння

маскувальних сіток; інформація про вишколи; інструкція, як діяти у випадку повітряної тривоги; стрілки, що вказують шлях до укриття тощо.

На деяких вікнах тепер замість фіранок – пледи: світлоізоляція. Місто патрулюють поліція і бійці тероборони. На ключових перехрестях – блокпости.

Спочатку російського вторгнення в Україну жителі східних областей почали масово евакуюватися на захід України, а згодом за кордон. Згідно статистики від початку війни до Львова переселилися понад 300 000 людей.

З початку війни і до середини березня найдраматичнішою точкою міста був вокзал. Певно, такої навали людей він не знав від початку свого існування. Натовпи людей різного віку й національності перетворилися на кочівників: з наплічниками, мішками і торбами усіх уявних форматів. Діти, собаки, коти в переносках, гігантські пакети з гуманітарною допомогою.

Черги до вокзалу та до автобусів, що доправляють людей у різні напрямки. Прага, Перемишль, Варшава, Ужгород... Намети: в одних можна поїсти, в інших – знайти одяг, ще в інших – отримати медичну або ж молитовну допомогу.

Весь біль війни читається на обличчях. Усі знервовані, змучені, на камери часто реагують агресивно.

Зараз у місті облаштовують майданчики з модульними будиночками для тимчасово переселених осіб.

В перші дні війни у Львові, як і у всіх областях творився хаос, полиці супермаркетів спустошені, усі заклади харчування, культури, освітні, розважальні зачинені, люди в паніці збирають чемодани і готуються покинути країну. Львів не міг оговтатися від такого стану, поки заклади були закриті для відвідувачів, працівники готували їжу для переселенців та військових, заклади освіти стали тимчасовим житлом для біженців. Проте вже через три тижні почали поступово повертатися до нормального життя, відкривалися заклади харчування, ТРЦ тому, що на заході країни відносно спокійно, і потрібно піднімати економіку країни там, де це можливо.

Спочатку львів'яни не наважувалися відвідувати заклади так активно, як це робили до війни, бо на їхню думку це було не етично по відношенню до тих, хто зараз втратив дім, сім'ю, але згодом люди зрозуміли, що вони так лише допоможуть. Проте всі дотримувалися правил безпеки під час війни, як тільки звучала сирена, люди одразу евакуювалися в найближче укриття.

Станом на сьогодні, усі заклади харчування Львова заповнені на 100%, місто попри повітряні тривоги живе нормальним життям.

З метою збереження архітектурних пам'яток у Львові вирішили забезпечити статуї і пам'ятники в разі можливого нападу російських окупантів. Ті пам'ятники, які на даний момент фізично можна демонтувати, знімають і забирають у фондосховища, а ті, які забрати важко – обмотують спеціальним матеріалом з тканини, скловати і фольги.

Через війну, про Україну дізнався весь світ, майже всі країни нас підтримують та допомагають. Світові зірки висловлюють нам слова підтримки.

У такий важкий час та попри небезпеку, Львів відвідала голлівудська зірка Анджеліна Джолі. Вона поспілкувалася з дітьми, які постраждали від війни, зустрілася на вокзалі з переселенцями з Донбасу, в одному з медзакладів провідала дітей, які постраждали від ракетного удару російських військових по вокзалі у Краматорську. Також відвідала школу-інтернат. Спілкувалася та фотографувалася з вихованцями. Ми дуже цінуємо підтримку такого рівня.[2]

Отже, війна дуже змінила життя Львова і України загалом, навчила багато нового, світ дізнався про Україну, про наш незламний народ, про нашу волю до перемоги. Все буде Україна!

Бібліографічний список

1. <https://novynarnia.com/2022/03/08/tyl-yakyj-ne-pidvede-yak-lviv-pryjmaye-pereselencziv-ta-dopomagaye-frontu/>
2. <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3471664-dzoli-u-lvovi-prijsla-do-ditej-postrazdalih-vid-udaru-po-kramatorsku.html>

Ступницька Марія

*Науковий керівник: Матвійчук Людмила, д.е.н, професор
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ТУРИНДУСТРІЮ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Індустрія туризму в регіонах України розвивається під впливом деструктивних факторів, які представлені рядом соціо-економічних, геополітичних та природних чинників. Туризм є надзвичайно чутливим до будь-яких світових перипетій. На нашу думку, однією з основних перешкодою розвитку туризму останнім часом була складна епідеміологічна ситуація пов'язана з пандемією «COVID-19» як в регіонах України так і у всьому світі. Рівненська область не є винятком. Регіон є цікавим в туристичному відношенні, область розташована на північному заході України у межах Західно-Поліського регіону, охоплює східні частини Волинського Полісся, Волинської височини та малого Полісся і західну окраїну Центрального (Житомирського) Полісся.

Рівненщина останнім часом активно пропагує туризм, це в першу чергу, агротуризм у «зелених садибах», і стилізовані етнопоселення, де можна навчитися давніх ремесел, і веломаршрути, котрі з кожним роком облагороджують й розбудовують, й ошатні музеї у колишніх фортифікаційних спорудах, як от Дубно чи Острог [1].

Рівненський регіон має безцінну історико-культурну спадщину та значний природний потенціал, що є унікальним не лише в міжрегіональному, а й в міжнародному контексті. Так, в області нараховується 13 історичних міст, що відігравали ключову роль в українській та світовій історії. Рівненщина є місцем зародження УПА. На території області відбулися значимі події національно-визвольного руху, Першої та Другої Світових воєн.

Рівненщина – це невичерпне джерело елементів нематеріальної культурної спадщини, які мають історичну та культурну значимість. Серед ключових елементів нематеріальної спадщини: «Традиція серпанкового ткацтва у селі Крупове Дубровицького району»; «Поліська дудка-викрутка: традиції виготовлення та гри»; «Поліський солоспів – індивідуальне виконавство кращих сільських етнофорів»; «Традиція обряду «Водіння Куста» у селі Сварицевичі Дубровицького району»; «Традиційне бджільництво (бортництво)». Останніх два елементи занесені до Національного списку.

Регіон багатий лісами, озерами, природними феноменами та унікальними ландшафтами. Вона одна з перших областей в Україні, яка розпочала впровадження світової практики розвитку Зелених шляхів. Усе це – унікальне підґрунтя для створення цікавих, якісних, та конкурентоздатних на всеукраїнському та міжнародному туристичному ринку продуктів [2].

Пандемія COVID-19 внесла свої корективи у розвиток індустрії туризму в Україні в цілому та в Рівненській області зокрема. Через карантинні обмеження українці рідше стали їздити за кордон. Багато туристів, які до початку пандемії мандрували в інші країни, обрали подорожі Україною. Закриття кордонів підштовхнуло людей подорожувати Україною, оскільки кількість звернень до туроператорів щодо відпочинку в Україні зросла, хоч й не суттєво.

Туристи, які не мали можливості виїхати на відпочинок до інших країн і подорожували Україною вважають, що відпочинок у нашій країні мало чим відрізняється від відпочинку за кордоном, а головною проблемою є відсутність сервісу, контраст між очікуванням і реальністю. Хоч у готельній індустрії великої різниці між іноземними закладами та українськими не відчувається [4].

Незважаючи на швидке поширення пандемії, у 2020 році була схвалена Програма розвитку туризму в Рівненській області на 2021-2023 роки у якій визначено пріоритетні напрями, стратегічні та операційні цілі на основі проведеного SWOT-аналізу розвитку туристичної індустрії. Зазначений аналіз, дозволив з'ясувати реальний стан справ щодо розвитку індустрії туризму, виокремити першочергові та другорядні фактори впливу. SWOT-аналіз розвитку туризму досліджуваного регіону дав можливість визначити територіальні особливості та актуальні на сьогодні напрями розвитку індустрії туризму, що дозволить сконцентрувати необхідні ресурси для його ефективного розвитку (матеріально-технічні, інвестиційні, організаційно-економічні та інші засоби), а також запропонувати чіткі пропозиції щодо розвитку індустрії туризму на досліджуваній території.

Розгляд сильних сторін розвитку туризму Рівненщини дозволяє визначити потенційні його можливості та запропонувати ефективні напрями його розвитку. До таких напрямів віднесемо участь регіону в міжнародних грантових проєктах туристичного спрямування, розвиток географічних зазначень з метою захисту місцевих товаровиробників та підвищення рівня якості туристичних продуктів, формування нових маршрутів тощо.

Проведений аналіз реалізованих міжнародних проєктів в галузі гастрономічного туризму на досліджуваній території. Так, «один з таких проєктів, який реалізовувався за підтримки Євросоюзу – «Мацик – кулінарна спадщина Рівненщини». Це транскордонна співпраця України, Польщі та Білорусії 2014-2020 року. В його рамках сформовано каталог регіональної кухні, промоційне відео, стратегія розвитку гастротуризму, а також проведено навчання усіх зацікавлених в розвитку гастрономічного туризму. Проєкт «Кулінарна спадщина Рівненщини» спрямовано на пошук автентичних страв з кожного куточка області, а також виробників регіонального туристичного продукту. Тому, до співпраці у створенні нової «кулінарної» Рівненщини запрошують кулінарів, рестораторів, власників готелів, крафтових виробників регіональних гастропродуктів, а також всіх, хто знає гастрономічні родзинки Рівненщини.

Таким чином, регіони України мають потужний туристичний потенціал, який, не завжди використовується ефективно, а ситуація, що склалася в індустрії туризму, вважаємо потребує активного пошуку шляхів подолання кризових явищ. На нашу думку, індустрія туризму Рівненської області може стати рушієм підвищення конкурентоспроможності всього регіону. З цією метою доцільно запровадити такі заходи: розбудова туристичної інфраструктури; участь регіону в реалізації міжнародних туристичних проєктів та грантів; об'єднання стейкхолдерів туризму регіону у спілки, альянси, туристичні кластери тощо; участь регіону в міжнародних та національних туристичних виставках; розвиток нових видів туризму; підтримка малого та середнього бізнесу; формування нових туристичних маршрутів; розвиток туристичного бренду регіону тощо.

Бібліографічний список

1. Вольська А. О., Годнюк І. В. Наслідки пандемії COVID-19 для туристичної галузі України. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/365.pdf>
2. Програма розвитку туризму в Рівненській області на 2021-2023 роки (проєкт). URL: <https://www.rv.gov.ua/pro-programu-rozvitku-turizmu-v-rivnenskiy-oblasti-na-2021-2023-roki-proekt>

4. Туризм на Рівненщині розвивається і приносить реальні доходи у бюджет. URL: <http://visti.rovno.ua/news/turizm-na-rivnenshchini-rozvivaetsya-i-prinosit-realni-dokhodi-u-byudzhet>
5. Як пандемія вплинула на внутрішній туризм в Україні. URL: <https://www.dw.com/uk/yak-pandemiia-vplynula-na-vnutrishnii-turyzm-v-ukraini/a-57063848>

Сулакова Валерія

*Науковий керівник: Смоленська Лідія, старший викладач
Одеський державний аграрний університет*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ

Вступ. Сьогодні, можливість розвитку туристичних підприємств та значення туристичної сфери близькі з економічними перевагами для країни, які вона надає за умови її гарного процвітання. Тому туризм став одним з провідних сил соціально-економічного прогресу. В багатьох державах поширення туристичного сектору призвело до трудових та економічних вигід. Туристична індустрія має значний вплив та тісно пов'язана з такими економічними секторами: будівництво, транспорт, телекомунікаційні системи, та ін. Туристичний бізнес є одним із головних місць доходів, та він став головним аспектом у міжнародній торгівлі для багатьох країн, що розвиваються.

Основна частина. Якби в Україні був ефективний функціонуючий туристичний сектор, якість життя населення та економіка були б дещо кращі ніж зараз. Туристична сфера в нашій країні зараз не має потрібного розвитку. За даними Всесвітньої туристичної організації на Україну припадає лише 2% туристичного потоку серед країн світу [1]. Упродовж 2021 року Україну відвідали понад чотири мільйони іноземних туристів, цей показник вищий, ніж у попередній рік, проте в 3,5 рази нижчий, ніж був до пандемії [2]. У той час, як у Іспанії за 9 місяців 2021 року ця цифра досягла 19,7 млн туристів, це допомогло країні залишитись на високому рівні розвитку [3].

Водночас, в Україні існують необхідні ресурси для розвитку туристичних напрямків: природні, культурно-історичні, географічні.

Рисами доброго функціонування туристичного сектору є:

- 1) поповнення державного бюджету завдяки податкових надходжень;
- 2) вплив на місцеву економіку регіону;
- 3) ріст зайнятості населення у сферах, що пов'язані з наданням туристичних послуг;
- 4) вплив на розвиток суміжних економічних галузей.

Існують деякі причини, що створюють складності розквіту туристичних підприємств та зупиняють потік туристів. (рис 1)

На думку одного з спеціалістів туризму Роберта А. Браймера, «у теперішній час найбільш гальмівним фактором у розвитку туризму на суспільному рівні є відсутність уваги та підтримки з боку політиків та громадської влади. Коли на туризм не зважають, його доходи не визначені, відсутнє ретельне планування та, як наслідок, відсутній і розвиток.

Як тільки буде глибока зацікавленість на законодавчому рівні, поєднання зусиль для піднесення статусу індустрії туризму на більш високий рівень не тільки у вигляді декларацій, а й конкретних заходів щодо встановлення та підтримки економічних зв'язків, почне ефективно діяти маркетинг у сфері туризму, відтоді можна розраховувати на видимі результати».

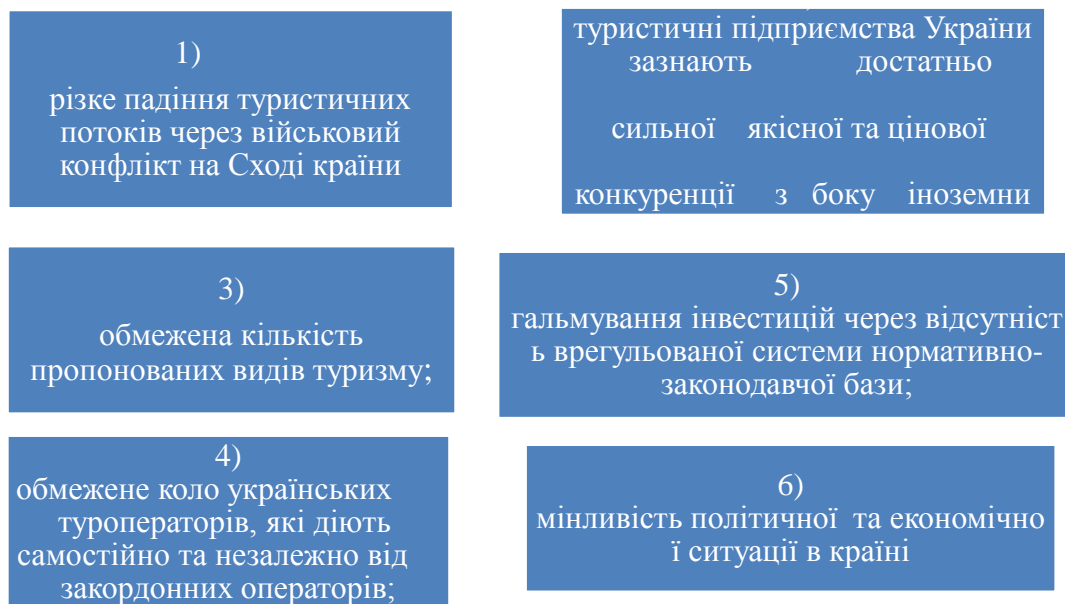

Рис.1. Причини, що створюють складності розквіту туристичних підприємств та зупиняють потік туристів

Програма дій, яка хоче досягти цю мету, повинна дуже якісно враховувати накопичений досвід розвитку туризму у світі, що створює продуктивні умови розроблення відповідної нормативно-правової бази туризму.

На мою думку, щоб відбувся швидкий розквіт підприємств туристичного сектору в Україні необхідно:

- створити гарні можливості державного кредитування туристичного бізнесу;
- створити повну інформованість іноземних громадян про українські туристичні об'єкти;
- шляхом скасування віз, зробити простішим відвідування України для туристів з країн, що люблять витратити кошти на подорожі. Таким чином, добрим зрушенням є дозвіл, що був прийнятий у 2016 році Кабінетом Міністрів України на безвізове перебування до 15 днів для громадян КНР, які є світовим лідером із величини витрачених коштів на туризм;
- щоб туристичний бізнес включав у свою діяльність більше різновидів туризму, а саме: гастрономічний, етнічний, екстремальний, агротуризм, індустріальний туризм та ін.). Підприємства які відкривають етнічний туризм є дуже цікавою новиною для туристів, що бажають відчути культуру та традиції відповідного суспільства. У розумінні індустріального туризму покладено дослідження підземних комунікацій, прогулянки дахами покинутих об'єктів, тому він має дуже гарні перспективи розвитку у країні. Тому, покинуті будівлі України можна з легкістю перетворити на дохідні об'єкти туристичної інфраструктури;
- створити відповідну туристичну інфраструктуру з боку держави;

Тільки завдяки підтримці виконавчих органів влади та державного регулювання, ми зможемо підвищити ефективність роботи підприємств сфери туризму.

Висновок. Так як , показник відвідування України іноземними туристами у 2021 році став нижчий в 3.5 рази, ніж той що був до пандемії, туристичні підприємства повинні приймати нові способи для покращення сервісу до якого звикли туристи з розвинених країн [5]. Дуже важливим є привернення уваги українських туристів до відпочинку в середині країни, це має бути виконано для того аби зменшити відтік коштів закордон, бо наша держава має неймовірні місця відпочинку. Усе це можна зробити через засоби масового зв'язку, наприклад, таргетована реклама турпродукту у соцмережах (Instagram, WeChat, Fb, тощо). Також розміщення реклами на білбордах, робити сюжети про туристичну Україну на

світових телеканалів Discovery, National Geographic, Travel Channel, BBC, CNN, організація зйомок фільмів від відомих кіностудій в Україні. Впевнена, саме внутрішній туризм має стати елементом національної ідеї, а в'їзний - драйвером національної економіки.

Одним із найважливіших чинників, що впливає на розвиток як міжнародного, так і внутрішнього туризму, є добробут самого населення. Є дуже чіткий зв'язок між тенденцією розвитку туризму, особистими доходами громадян України і загальним економічним розвитком. Зміни в економіці завжди були дуже відчутні до туристичного ринку. Якщо буде щорічне збільшення доходів громадян України, це приведе до більш інтенсивної туристичної діяльності і, зокрема, до збільшення кількості споживачів з високими доходами. Підвищена якість життя, це буде майбутньою характеристикою усього населення України. Відпочинок, подорожі, мистецтво, культура стануть основними елементами, які заповнять вільний час українця.

Бібліографічний список

1. Туризм в Україні. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 18.02.2022).
2. Кількість туристів в Україні за 2021 р. URL: <https://www.dw.com/uk/kilkist-turystiv-v-ukraini-zrosla-na-chvert-u-2021-rotsi/a-60502166> (дата звернення 19.02.2022).
3. Кількість туристів в Іспанії за початок 2021 р. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/777433.html> (дата звернення 21.02.2022).
4. Тімар І. В. Перспективи розвитку промислового туризму в Дніпропетровській області / І. В. Тімар // Проблеми економіки : нові ринки та нові напрямки розвитку: матеріали науково-практичної конференції., м. Дніпропетровськ, 6-7 лютого 2015 р. Дніпропетровськ: НО «Перспектива». 2015.- Ч. 3.- С. 11-14.
5. Туристичні потоки. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/321701-skilki-inozemtsiv-pobuvalo-v-ukrayini-za-2021-rik> (дата звернення 22.02.2022).

Тушницька Софія

Науковий керівник: Мельничук Галина, викладач-методист

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ДИНОПАРКИ В ТУРИСТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ

Відвідування тематичних парків на сьогоднішній день є одним із найпопулярніших видів розваг для туристів. Із кожним роком кількість відвідувачів тематичних парків зростає та сприяє поширенню тематичних парків по всьому світу. У світі налічується понад тисяча парків розваг різного масштабу. Такі проєкти як Діснейленд, Леголенд, Пандора, є місцями, де люди отримують емоції і відпочивають разом із дітьми.

Тематичні парки пропонують відвідувачам широкий спектр послуг, які становлять значну долю загального прибутку тематичних парків. Наприклад, приблизно 55–60% доходів тематичного парку генерується від продажу квитків, 25–30% генерується від послуг харчування, продажу їжі та напоїв, продажу сувенірів та інших витрат відвідувачів. Тематичні парки також генерують 10–20% своїх доходів від спонсорства та зборів від проведення спеціальних заходів. [2]

В Україні ринок тематичних парків знаходиться на початковій стадії. До початку повномасштабної війни росії проти України процес створення таких центрів розваг відбувався досить активно і мав привести до збільшення в'їзного туризму та допомогти перерозподіляти туристичні потоки у неактивні сезони.

Перший стаціонарний Динопарк відкрили в 2019 році у селі Поляниця Івано-Франківської області поблизу відпочинкового комплексу «Перевернута хата». Над створенням тварин юрського періоду працювали китайські інженери та українські скульптори – брати Пилипонюки. Посеред карпатського лісу там є древні ящірки найрізноманітніших видів, розмірів і забарвлень. Частина тварин автоматизована: вони видають різні звуки і рухаються. У поєднанні з дикою природою все видається дуже реалістичним.

Парк гарно облаштований для туристів, є доріжки, по яких зручно ходити під деревами. Тварини, до яких не можна підходити, огорожені. Біля кожного динозавра встановлена табличка з назвою тварини, періодом в який вона проживала, стилем життя, а також детальним описом зовнішності та особливостей. Парк постійно доповнюється, на разі є Діно Парк та Парк Комах, мають бути ще червонокнижні тварини. У парку є 24 динозаври різних періодів та 10 сучасних хижих тварин, які розміщені просто неба. Із сучасників тут представлені: крокодил, бурий ведмідь, слон та інші. [4]

Побачити тварин Льодовикового періоду – волохатих носорогів та мамонтів, можна у селі Старуня Івано-Франківської області, яке розташоване на правому березі гірської річки Бистриця Солотвинська в передгір'ї Горганів. На території села ще понад сто років тому почали розробляти родовища озокериту. Саме в одній з таких озокеритних шахт у 1907 році знайшли бальзамоване тіло мамонта. Згодом у тій самій копальні на глибині 17,6 м виявили великого забальзамованого волохатого носорога. У 1908 р. експонати були направлені в музей імені Дідушицьких у Львові.

Через деякий час у ході нових досліджень в околицях Старуні знайшли ще одного забальзамованого волохатого носорога, а також рештки інших тварин: первісного бика, коня, сарни, псця. Окрім цього, на території села було виявлено сліди 19 давніх людських поселень. Та найцікавішими об'єктами у Старуні є грязьовий вулкан та соляна криниця.

У 2019 році в Старуні відкрили унікальний в Україні парк Льодовикового періоду. Це екотуристичний проєкт – парк з топіарі, тобто з чагарникових скульптур. Кожна скульптура – точна копія тварини, яку вона імітує, тобто її росту, розмірів, форм. І щоразу, обіцяють організатори, експонатів більшатиме. А тому тут завжди вдосталь туристів, які прагнуть побачити історичних істот, втілених у чагарниках.

Відкриття парку Льодовикового періоду відбувалося в рамках масштабного фестивалю “Топіарі Арт-Раут”. Для відвідувачів працювало місто майстрів, інтерактивні тематичні фотозони, дитяча конкурсно-розважальна програма за участю місцевих колективів, мольфари, барабанщики, вогняне шоу та дегустація страв Льодовикового періоду. Фестиваль відвідали 15 тисяч осіб. Культурно-екологічний проєкт «ТапіарітіАрт-раут» став одним із переможців проєкту «Малі міста – великі враження». [3]

Найбільший парк з динозаврами в Україні знаходиться на території столичного Гідропарку, де займає ділянку у 1,5 гектара. Тут представлені роботизовані тварини Льодовикового періоду, динозаври та комахи-велетні, що рухаються, дихають та навіть видають погрозливі звуки. Також тут є літнє кафе, атракціони, батуту і мотузковий парк.

У селі Яноші біля Берегово на Закарпатті динозаври оселилися в дубовому лісі на площі 2 га. Місцина цікава тим, що динозаврів (їх десь 30) доводиться шукати серед лісу. На пошуки і захоплені оглядини рухливих ящурів вистачає півтори години, а ще кожен динозавр – це вже своєрідна фотозона. Найменший мешканець парку важить близько 70 кг, найбільший – 500 кг.

У Парку історії Землі Underhill, що в селі Підгір'я на Богородчанщині, відтворили понад десяток прадавніх тварин, що жили мільйони років тому і на землях сучасного Прикарпаття. Історію поєднали з наукою та приправили розвагами – екскурсії та квести про мешканців парку і не тільки змінюються кожні вихідні.

Всі скульптури доісторичних звірів у Парку історії Землі Underhill відтворені у натуральну величину та із натуральною зовнішністю. Кожен звір має ім'я і власну історію. Їх

можна дізнатися з табличок біля фігур. А щоби знати більше, варто приєднатися до інтерактивної екскурсії.

Яким цікавим та небезпечним було життя наших предків, розкажуть і покажуть у Музеї Землі. Це потрійна купольна споруда в парку, всередині якої – сучасний простір із проєктором та інтерактивною дошкою. Під головним куполом в малюнках та таблицях подана історія формування планети, проілюстрований зв'язок Землі із Сонячною системою та зі Всесвітом загалом. [5]

Поблизу Львова знаходиться новий розважальний парк «Уруру». Крім величезних динозаврів, які здатні навіть рухатися, там є ще багато цікавого. Між анімованими динозаврами натягнуті сітки, на яких можна стрибати, мов на батутах. Тож виставка і пізнавальна, і розважальна – це ідеальний варіант для сімейного вікенду. Також на території парку є дві тубінг траси. Щоб отримати незабутні емоції можна подолати спуск 100м на надувній подушці. В парку «Уруру» є локація з ігровими шахтами для видобутку золота, великі гойдалки та водяне містечко. В шахті є цікаві лабіринти. Гойдалки-тарзанки дозволяють отримати незрівнянні емоції в польоті поміж шинами. А в водному містечку можна покататись на справжніх плотах. [6]

У Вінниці, на території Подільського зоопарку, є оригінальний і неповторний «Динопарк». Виставку роботизованих фігур динозаврів на території Подільського зоопарку відкрили зроблені й привезені з далекого Китаю гігантські фігури вимерлих ящерів, а згодом до них додалися й інші викопні звірі. Сьогодні в експозиції «Динопарку» — близько 30 фігур, які рухаються, «дихають», кліпають очима та видають різні реалістичні звуки, а деякі з них сягають майже десяти метрів у довжину. Також у парку працюють сноутубінгова гірка та дзеркальний лабіринт. Після першого шоку, спричиненого вторгненням окупантів на українську землю, парк динозаврів разом із іншим бізнесом регіону оговтався, відновлює свою роботу і весь без залишку прибуток від діяльності перераховує на потреби Збройних Сил України. [1]

Створення динопарків на теренах України є актуальним та перспективним, оскільки наша держава має вражаючі знахідки світового масштабу, місця викопної фауни волохатих носорогів, мамонтів й інших тварин, які проживали в Льодовиковому періоді (10-46 тис. р. тому). Потенціал Старунського наукового феномену далеко не вичерпаний. Адже, як свідчать дослідження, цілком можливо, що в цій унікальній місцевості можна віднайти рештки, а якщо пощастить, то й забальзамовані тіла наших пращурів – кроманьйонців.

В Україні поки що не існує практично жодного тематичного парку, який би відповідав світовим стандартам. Більшість нині функціонуючих парків розваг – це реконструйовані та добудовані парки культури та відпочинку, що лишилися з радянських часів.

Функціонування тематичних парків є економічно вигідним для країни, адже сприятиме збільшенню туристичних потоків, податкових надходжень, розвитку внутрішнього та в'їзного туризму, створенню позитивного туристичного іміджу України. Крім цього, залучаючи усіх охочих до пізнання, творчості, спорту та розваг, тематичні парки здатні суттєво покращити не тільки фізичне, а й моральне здоров'я суспільства. Відкриття тематичних парків в Україні вирішить проблему дозвілля молодих людей у державі, а також перешкоджатиме поширенню таких негативних соціальних явищ як злочинність, алкоголізм, наркоманія тощо.

Бібліографічний список

1. Вінницький «Динопарк» перераховуватиме прибуток на потреби ЗСУ [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://armyinform.com.ua/2022/04/08/vinnyczkyj-dynopark-pererahovuvatyme-prybutok-na-potreby-zsu/>

2. Грачова М.В., Щикіна О.В. Перспектива створення тематичного парку в Одеській області. – Глобальні та національні проблеми економіки, Випуск 14, 2016, 336-339.
3. Льодовиковий період у Старуні [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://gk-press.if.ua/lodovykovyj-period-u-staruni/>
4. На Прикарпатті з'явився перший в Україні парк динозаврів [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://shotam.info/na-prykarpatti-z-39-iavyvsia-pershyu-v-ukraini-park-dynozavriv/>
5. Парк історії Землі Underhill кличе до пригод дітей і дорослих [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://kurs.if.ua/lifestyle/park-istoriyi-zemli-underhill-klyche-do-prygod-ditej-i-doroslyh/>
6. Парк розваг Уруру [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://viking.com.ua/blog/park-rozvag-ururu>

Хацко Олена

Науковий керівник: Рибак Стефанія, викладач-методист

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНДАРТІВ СЕРВІСУ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

Здебільшого, у світі сільській зеленій туризм характеризується, як невід'ємний аспект синергічної соціально-економічної еволюції сільських територій. Проте, аби забезпечити стабільний розвиток, необхідно сформувати його чіткий господарський алгоритм щодо організаційних, економічних, соціальних, природоохоронних і правових складових діяльності. Потрібно координувати взаємозв'язки та співпрацю між стейкхолдерами у сфері діяльності таких екологізованих форм туризму, для прозорості та чіткого розуміння учасниками (суб'єктами) зеленого туризму питань, які виникають у процесі їхньої взаємодії. Існує багато суперечливих моментів, де потребують вирішення питання нормативно-правової бази, оподаткування, системи маркетингу, тарифів на житло і послуги, гарантій щодо прийому й обслуговування гостей, стандартів, зокрема, з точки зору природоохоронних заходів, підтримки сільського зеленого туризму на рівні держави.

Надавання туристичних послуг відпочиваючим, котрі гостюють у приватному селянському (фермерському) господарстві або садибі, та користуються усією його інфраструктурою, власне і визначає зміст поняття агротуристичної діяльності. Є дві категорії сільськогосподарських підприємств, що забезпечують населення харчовою продукцією: особисті селянські (фермерські) господарства, котрі головно використовують працю членів сім'ї чи родини господаря; колективні сільгоспідприємства, де є великі площі угідь, значні потужності й обсяги виробництва продукції та певна кількість найманих робітників.

Для того щоб залучити найбільшу кількість відпочиваючих у сільські (зелені) садиби та отримати за це відповідний прибуток, необхідно сформувати мінімальні стандарти сервісу, довести до належного рівня сільські садиби. Згідно з рівнем сервісу в Україні проводиться сертифікація садиб, адже для туриста сертифікат означає попередню гарантію послуг. У нашій державі діє Програма екологічної сертифікації садиб для сільського (зеленого) туризму «Зелена Садиба». Туристи надають перевагу саме тим садибам, що мають сертифікат і знак «Зелена Садиба». Обов'язковою умовою для приймання туристів є проходження господарями садиби комісії санепідемстанції. Необхідним є проведення аналізу води на придатність її для споживання та за наявності худоби аналізу ветлікарні. Знак «Зелена Садиба» має три рівні якості, від першого (найнижчого) до третього (найвищого).

В Україні запроваджується добровільна категоризація у сфері сільського зеленого туризму «Українська гостинна садиба», чотири категорії якої позначаються відповідним знаком. Знак «Українська гостинна садиба» включає композицію із словосполученням українською – «українська гостинна садиба», англійською – «ukrainian guest house» та графічного символу, на якому зображена українська хатинка. Під хатинкою розміщені одна, дві або три квітки. Знак має чотири категорії засобів розміщення: базову (найнижча) – позначається без квітки; першу – однією квіткою; другу – двома квітками; третю – трьома квітками. Знак дає право сільському господарю повідомляти про відповідну якість житлових умов та рівень послуг у засобах реклами та інформації, встановлювати відповідну плату. Цей знак надається Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні і може використовуватися як маркетинговий інструмент у зростанні популярності садиби. Знак надається на термін три роки, що засвідчується відповідним сертифікатом.

Є вимоги до якості сільських (зелених) садиб за програмою екологічної сертифікації «Зелена Садиба» та системою сертифікацій послуг «Гостинна садиба». Якщо сільська (зелена) садиба I рівня якості – це вимоги щодо:

- довкілля (околиці садиби чисті і доглянуті);
- садиби (територія садиби доглянута і не має ознак забруднення, не застосовуються хімічні засоби захисту рослин; сміття та залишки збираються в спеціально облаштованому місці);
- кімнат (в оформленні кімнат використовуються елементи традиційного стилю, витвори народних ремесел; обладнання кімнат виготовлене з використанням натуральних матеріалів місцевого походження);
- продуктів (джерело питної води повинно бути перевірене відповідною лабораторією; їжа готується з використанням свіжих сезонних овочів та фруктів; доступне вегетаріанське меню);
- раціонального використання водних ресурсів (при наявності водогону встановленні системи місцевої каналізації або обладнані асенізаційні колодязі; забруднена вода не потрапляє у довкілля; за наявності водогону крани та регулятори не течуть);
- раціонального використання електроенергії та палива (у садибі встановлені лічильники електроенергії та газу; електропобутові прилади (холодильники, електронагрівачі) вимикаються коли немає туристів);
- обмеженого використання побутових хімічних засобів (використання побутових хімічних засобів зведене до мінімуму);
- туристичної інформації (знак «Зелена Садиба» демонструється туристам; Програма «Зелена садиба» доступна туристам; у садибі розміщені «Поради для гостей», що стосується екологічно прийнятої поведінки);
- транспорту (туристам доступна інформація про маршрути та розклад громадського транспорту);
- рекомендованої туристичної діяльності (господарі надають туристам інформацію про можливість екологічно-сприятливих видів діяльності та відпочинку);
- підтримки народних традицій (в оформленні будинку і садиби використанні елементи традиційного стилю та декору).

Якщо сільська (зелена) садиба II рівня якості – це вимоги щодо:

- довкілля (поблизу садиби немає джерел забруднення (сміттєзвалищ, очисних споруд, навколишні місця відпочинку доглянуті та очищені від сміття);
- садиби (органічні залишки збираються в компостній ямі або згодовуються домашнім тваринам; не використовуються пластикові садові меблі; будівельні матеріали не вміщують азбесту; сміття сортується і вивозиться централізовано; будинок і садиба оформленні у традиційному для даного регіону стилі);

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

- кімнати (палити дозволено лише в спеціально визначених місцях);
  - продуктів (туристам пропонуються продукти лише українського виробництва; не використовується одноразовий пластиковий посуд; не використовуються продукти в індивідуальній упаковці);
  - раціонального використання водних ресурсів (асенізаційні колодязі ізольовані від ґрунтових вод; водогін обладнаний лічильником);
  - раціонального використання електроенергії та палива (ведеться підрахунок споживання електроенергії та палива туристами; електричні нагрівачі та прилади для сушіння рук не використовуються; опалення кімнат для туристів регулюється індивідуально);
  - обмеженого використання побутових хімічних засобів (миючі та дезінфікуючі засоби не містять хлору та бору; синтетичні миючі засоби не використовуються);
  - туристичної інформації (інформація про місцеві природні, культурні та історичні цінності, охорону довкілля та біорізноманіття; туристам доступна карта місцевості);
  - транспорту (туристи забезпечені транспортними послугами між садибою та найближчою зупинкою громадського транспорту; є можливість оренди транспорту);
  - рекомендації туристичної діяльності (господарі пропонують туристам оренду спорядження для екологічно-сприятливих видів діяльності та відпочинку);
  - підтримки народних традицій (будинки і садиба оформлені в традиційному стилі);
  - досвіду роботи (більше двох років діяльності під знаком «Зелена Садиба»).
- Якщо сільська (зелена) садиба III рівня якості – це вимоги щодо:
- довкілля (садиба розташована на безпечній відстані від джерел екологічного ризику; поблизу садиби є природоохоронна територія);
  - садиби (не застосовуються мінеральні добрива; при будівництві та оформленні садиби використані лише екологічно чисті природні матеріали);
  - кімнат (в обладнанні кімнат не використовуються синтетичні матеріали);
  - продуктів (туристам пропонуються продукти лише місцевого виробництва та сертифіковані продукти органічного землеробства);
  - раціонального використання водних ресурсів (кімнати для гостей обладнані окремим лічильником; у садибі використовується лише вода з природних джерел);
  - раціонального використання електроенергії та палива (для освітлення використовуються тільки енергоефективні лампи; для опалення не використовується паливо з не відновлюваних ресурсів; використовуються альтернативні джерела електроенергії);
  - обмеженого використання побутових хімічних засобів (засоби побутової хімії не використовуються; холодильники та аерозолі, що містять фреон не використовуються);
  - туристичної інформації (туристам доступна карта місцевості з позначеними природоохоронними об'єктами та територіями; спеціалізована екологічна преса передплачується або купується; власники садиб мають добрі знання місцевих традицій, добре проінформовані щодо місцевих природоохоронних територій, стежок, пам'яток, історії та культури);
  - транспорту (можливість орендувати у господаря екологічні транспортні засоби);
  - рекомендації туристичної діяльності (господарі активно сприяють розвитку екологічно-сприятливих видів діяльності та відпочинку у своїй місцевості);
  - підтримки народних традицій (туристи мають можливість ознайомитись чи придбати вироби народних ремесел; розміщення та побут туристів організовано згідно із старовинним укладом селянського життя; господарі володіють традиційними ремеслами і можуть запропонувати туристам свої вироби та продемонструвати традиційну технологію; пропонують екскурсійні заходи, орієнтовані на розвиток місцевих традицій та ремесел);
  - досвіду роботи (більше чотирьох років під знаком «Зелена Садиба»);

– всі вимоги, що ставляться до садиб I і II рівня якості.

Таким чином, щоб отримати знак першого рівня, садиба має відповідати всім вимогам. Для того, щоб отримати сертифікат другого рівня, сільська (зелена) садиба має відповідати усім вимогам садиви першого рівня та 80 % вимог, що притаманні другому рівню. Сертифікат третього рівня означає, що садиба сільського (зеленого) туризму відповідає усім вимогам до садиб першого рівня, 80 % вимог – другого рівня та 80 % вимог, що ставляться до садиб третього рівня [1; 2].

Поряд із інтенсивним розвитком сільського зеленого туризму в Україні, його економічними перевагами, існують потреби гарантування безпеки та надання послуг відповідної якості сучасним туристам, рекреантам. Тому, це є одним із аспектів загальної національної безпеки і вирішується на державному рівні, а дотримання таких вимог в туризмі є однією з нагальних, необхідних умов його стабільного розвитку, що контролюється як внутрішніми, так і міжнародними угодами.

Бібліографічний список

1. Кудла Н. Є. Сільський туризм: основи підприємництва та гостинності : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2015. 152 с.
2. Оновлена Програма добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму «Українська гостинна садиба». URL: https://www.greentour.com.ua/posluga/programm_kategory (дата звернення 14.05.2022).

Хома Лілія

Науковий керівник: Крупа Оксана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ОЦІНКА ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Перспективи розвитку туристичної сфери країни чи регіону безпосередньо визначаються станом та мірою реалізації її потенціалу. Туристичний потенціал можна визначити як сукупність туристичних ресурсів, туристичних можливостей та господарсько-комунікаційної інфраструктури певної території, що формують основу для розвитку певних видів туризму, створення конкурентоспроможного туристичного продукту спеціалізованими суб'єктами господарювання, а також забезпечують їх ефективну діяльність.

Львівська область вважається одним із найбільш привабливих та популярних туристичних регіонів країни. Львівщина характеризується багатством та широким різноманіттям природно-рекреаційних ресурсів, величезною історико-культурною спадщиною, сучасною туристичною інфраструктурою, яка швидко розвивається; доступною і достовірною інформацією про регіон; високим рівнем підприємницької активності населення. Саме природні (кліматичні, бальнеологічні, ландшафтні, водні) та історико-культурні (археологічні, релігійні, історичні, архітектурні, мистецькі, події) туристичні ресурси становлять основу туристично-рекреаційного потенціалу Львівщини. Не менш важливе значення має й туристична інфраструктура, яка формується за рахунок ефективного функціонування закладів готельного та ресторанного господарства, санаторно-курортної сфери, транспортної системи і туристичних підприємств (рис. 1) [1, с. 72].

Характеризуючи склад туристичних ресурсів Львівської області, відзначимо, що частка її природно-рекреаційного потенціалу сумарному природно-ресурсному потенціалі України становить 5,377%. У структурі рекреаційних ресурсів області 70% припадає на ресурси відпочинку і туризму і 30% – на ресурси санаторно-курортного лікування. Загалом у

Львівській області налічують: 1 природний заповідник «Розточчя»; 2 національних природних парки – «Яворівський» та «Сколівські Бескиди»; 3 регіональних ландшафтних парки – «Верхньодністровські Бескиди», «Надсянський» та «Знесіння»; 37 заказників; 176 пам'яток природи; 48 заповідних урочищ; 261 парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва; 3 ботанічні сади та 1 зоологічний парк. [2, с. 84]. Природні ресурси забезпечують розвиток екологічного, сільського, активного туризму практично у всі пори року.

Рисунок 1. Складові туристичного потенціалу Львівської області

Унікальними є бальнеологічні ресурси регіону, які охоплюють лікувальні мінеральні води (7 типів), лікувальні грязі, озокерит, на базі яких функціонують відомі в Україні та за кордоном курорти – м. Трускавець, смт. Східниця, м. Моршин, смт. Немирів, смт. Великий Любінь, смт. Шкло. Наявність умов для санаторно-курортного лікування та відпочинку є вагомою конкурентною перевагою туристичної сфери Львівщини.

Окремої уваги заслуговує історико-культурний потенціал регіону. На території Львівщини понад розташовані понад 4000 пам'яток історії та культури, більшість яких зосереджена у Львові і належить до світової культурної спадщини ЮНЕСКО. Також багаті історичними пам'ятками міста Жовква, Белз, Золочів, Самбір, Дрогобич, Жидачів. На жаль туристичний потенціал регіонів використовується недостатньо. Основні туристичні потоки сконцентровані у межах м. Львова та локацій у гірській зоні Карпат.

Тісною стала кооперація туристичних компаній із місцевими виробниками, які дозволяють поєднувати пізнавальні екскурсії історико-культурними чи ландшафтними пам'ятками із гастрономічними турами, розвивати діловий, освітній та науковий туризм. Показовою у цьому контексті є взаємодія суб'єктів господарювання у рамках агротуристичного кластеру «Горбогори».

Попри динамічний розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури та зростання туристичних потоків у період з 2015-2019 рр., сьогодні належне відтворення туристичного потенціалу ускладнене наслідками впливу на галузь світової пандемії вірусу Covid-19 та воєнним станом в Україні. Як свідчать дані таблиці 1, у 2020 р., коли були впроваджені карантинні обмеження різко скоротився обсяг реалізованої продукції підприємствами туристичної сфери. Наслідком цього стала втрата кадрового потенціалу галузі, скорочення можливостей для інвестування тощо. Сьогодні, коли до існуючих проблем додалися обмеження та загрози воєнного стану, перспективи відновлення галузі є надзвичайно невизначеними. Це, безумовно, перешкоджає повноцінному використанню туристично-рекреаційного потенціалу Львівщини.

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

Таблиця 1. - Динаміка окремих показників діяльності підприємств, пов'язаних із туристичною сферою у Львівській області [3]

Показник	2015 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. у % до 2015 р.
Діяльність закладів тимчасового розміщення та організації харчування						
Кількість закладів, од	794	721	736	797	792	99,7
Кількість зайнятих, осіб	8861	9803	9767	10578	8664	97,8
Обсяг реалізованої продукції, млн. грн.	1366,2	2112,8	2509,1	2692,3	1426,7	104,4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок						
Кількість закладів, од	95	85	93	99	97	102,1
Кількість зайнятих, осіб	1638	1546	1507	1558	1311	80,0
Обсяг реалізованої продукції, млн. грн.	135,5	246,4	222,1	440,5	160,0	118,1
Діяльність туристичних операторів та туристичних агенств						
Кількість закладів, од	231	195	211	213	215	93,1
Кількість зайнятих, осіб	1014	928	917	1170	864	85,2
Обсяг реалізованої продукції, млн. грн.	320,6	549,9	734,8	857,1	341,5	106,5

Таблиця 2. - SWOT-аналіз туристичного потенціалу Львівської області

Сильні сторони (S)	Можливості (O)
<ul style="list-style-type: none"> • Географічне розташування Львівської області; • Різноманіття та багатство природно-рекреаційних ресурсів регіону; • Наявність великої кількості історико-культурних пам'яток, в т.ч у невеликих містах; • Наявність умов для розвитку усіх видів туризму; • Збереження унікальної історико-культурної ідентичності окремих регіонів: звичаїв, традицій, народних промислів тощо; • Висока концентрація суб'єктів туристичної діяльності та конкуренція між ними 	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток агротуристичних кластерів за регіональним принципом; • Створення нових туристичних продуктів та бази територіальних громад; • Розширення послуг історико-культурного, екологічного, наукового та інших видів туризму • Розширення туристичних маршрутів та поліпшення інфраструктури для активного туризму; • Активізація внутрішнього туризму • Розширення географії в'їзного туризму за рахунок масштабної інформаційної кампанії; • Впровадження інноваційних технологій та сервісів
Слабкі сторони (W)	Загрози (T)
<ul style="list-style-type: none"> • Зanedбаний стан багатьох історико-культурних пам'яток; • Недостатній рівень інформаційного забезпечення туристичних продуктів та об'єктів; • Недостатнє забезпечення галузі професійними кадрами; • Неналежний рівень розвитку туристичної та рекреаційної інфраструктури; незадовільних стан доріг та під'їздів до туристичних об'єктів; • Недостатня система інформування та швидкої координації взаємодії суб'єктів туристичного ринку; • Низький рівень доступності регіону для інклюзивного туриста; • Надмірна територіальна концентрація туристичних потоків в межах м.Львова; • Велика залежність галузі від економічної та суспільно-політичної ситуації 	<ul style="list-style-type: none"> • Тривалий режим воєнного стану та загрози руйнування туристичної інфраструктури; • Значне скорочення туристичних потоків (особливо в'їзних) через проблеми гарантування безпеки туристів в умовах військових загроз та недостатньої уваги до профілактики поширення вірусу Covid-19; • Втрата кадрового потенціалу галузі через відтік кадрів за кордон або зміну профілю діяльності; • Загальне погіршення економічної ситуації в країні (падіння платоспроможного попиту, інфляція, безробіття, міграція); • Скорочення інвестицій у туристичну інфраструктуру, екологічну сферу; зменшення бюджетних витрат на відновлення і підтримку історико-культурних пам'яток; • Висока конкуренція зі сторони країн зі схожим туристичним потенціалом (Польща, Угорщина, Чехія та ін.

У таблиці 2. з використанням методу SWOT-аналіз здійснено комплексну оцінку сильних і слабких сторін туристичного потенціалу аналізованого регіону, окреслені можливості та загрози щодо його використання та примноження.

За існуючих умов туристичним компаніям доцільно переорієнтуватися на розвиток внутрішнього туризму, розвивати активні види туризму, напрацювати нові туристичні маршрути, адаптувати туристичний продукт до сучасних умов, налагоджувати взаємодію з суб'єктами господарювання суміжних галузей та місцевими громадами.

Бібліографічний список

1. Запотоцький С., Горин І. Туристично-рекреаційний потенціал Львівської області: географічні особливості використання та відтворення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Географія*. №1 (70) 2018. С.72-79.
2. Тимошенко О.В. Мельник А.О. Сучасний рівень розвитку туризму у Львівській області. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління* Том 30 (69). № 6, 2019. С. 82-86.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Чаплинець Микола

Науковий керівник: Завозіна Любов, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

На сьогодні, туризм є однією з рушійних сил соціально-економічного прогресу. Туристичний бізнес став одним із головних елементів у міжнародній торгівлі та, в той же час, є одним із ключових джерел доходів для багатьох країн, що розвиваються. Глобальне розповсюдження туристичного сектору в багатьох державах призвело до економічних та трудових вигід в суміжних галузях. Туристична індустрія тісно пов'язана та має значний вплив на наступні економічні сектори: транспорт, будівництво, торгівлю, телекомунікаційні системи тощо. За даними Всесвітньої туристичної організації, туристична індустрія генерує близько 10% світового ВВП.

Позитивними рисами ефективного функціонування туристичного сектору є:

- збільшення зайнятості населення у сферах, пов'язаних з наданням туристичних послуг;
- значний вплив на розвиток суміжних економічних галузей;
- поповнення державного бюджету за рахунок податкових надходжень;
- вплив на місцеву економіку регіону.

Наявність ефективно функціонуючого туристичного сектору в Україні могла б сприяти зростанню економіки та покращенню якості життя населення. Проте, на даний час, туристична сфера в Україні не має необхідного розвитку.

Кількість іноземних туристів в Україні за 2021 рік 4 271 991 у той час, як у Іспанії ця цифра сягає 19,7 млн туристів та допомагає країні залишатися на відповідному рівні розвитку в той час, коли інші галузі економіки страждають від кризи.

Водночас, в нашій країні існують необхідні ресурси для розвитку туристичних напрямків: географічні, природні, культурно-історичні.

Причинами, що гальмують туристичний потік та створюють проблеми в розвитку туристичних підприємств є:

1. гальмування інвестицій через відсутність врегульованої системи нормативно-законодавчої бази;
2. туристичні підприємства України зазнають достатньо сильної якісної та цінової конкуренції з боку іноземних туроператорів;
3. мінливість політичної та економічної ситуації в країні;
4. обмежене коло українських туроператорів, які діють самостійно та незалежно від закордонних операторів;
5. різке падіння туристичних потоків через військовий конфлікт на Сході країни та повномасштабної війни з Росією;
6. обмежена кількість пропонованих видів туризму;
7. пандемія COVID-19.

Для розвитку підприємств туристичного сектору в Україні необхідно:

- щоб туристичний бізнес включав у свою діяльність більше різновидів туризму (екстремальний, гастрономічний, етнічний, агротуризм, фототуризм, індустріальний туризм). Індустріальний туризм має високі перспективи розвитку в Україні, оскільки в його основу покладено дослідження підземних комунікацій, прогулянки дахами покинутих об'єктів. Таким чином, занедбані будівлі України можна з легкістю перетворити на дохідні об'єкти туристичної інфраструктури. Створення підприємств, які відкривають етнічний туризм є надзвичайно цікавою ідеєю для туристів, що бажають відчути на собі культуру та традиції відповідного суспільства;
- створення можливостей державного кредитування туристичного бізнесу;
- поширення інформованості про українські туристичні об'єкти іноземних громадян;
- створення та відновлення відповідної туристичної інфраструктури з боку держави;
- туристичні оператори мають покращити сервіс та застосовувати практику обслуговування європейських країн, яка має на меті формування відповідного іміджу для подальшого співробітництва з клієнтами;
- перемога та визволення окупованих територій України.

Що стосується світового розвитку туризму то там найбільшою проблемою являється пандемія. Поширення вакцинації дозволяє світу робити позитивні прогнози щодо подолання пандемії COVID-19. Однак у багатьох секторах економіки ситуація змінилася настільки сильно, що однієї вакцинації для повернення до нормального ритму не вистачить.

У 2020 році туристична індустрія зазнала колосального удару.

Глобальне падіння на 73% означає не просто втрату прибутків (1,3 трлн дол за даними Всесвітнього економічного форуму), а й скорочення робочих місць та ВВП в країнах, що найбільше залежать від цих надходжень.

Чи не найголовніше – сталися системні зміни в поведінці мандрівників. Це створює нові виклики для туризму, а процес відновлення буде нелегким.

У січні Всесвітня туристична організація ООН (UNWTO) опитала експертів галузі щодо того, коли вони очікують повернення до ситуації 2019 року.

Лише 1% респондентів припустив, що це станеться у 2021 році. 15% сподіваються, що відновлення слід очікувати у 2022 році. Найбільше професіоналів ринку (43%) вважають, що це станеться лише у 2023 році. Ще майже стільки ж (41%) сподіваються аж на 2024 рік чи більш пізній період.

Проте відкладене відновлення ринку не означає, що він не буде існувати. Навпаки – світовий туризм змінюється, стає більш сталим та інноваційним.

Більше безконтактних технологічних рішень, більше акцентів на безпеці, більше дбайливого ставлення до навколишнього середовища. Усе це називають серед трендів, які будуть домінувати в процесі відновлення галузі.

Звісно, така безпрецедентна криза вимагає принципово нових стратегій підтримки й розвитку сектора.

В Україні теж були реалізовані певні грантові програми, хоча і в набагато менших обсягах. Це унаочнює певний парадокс: туристичні компанії конкурують глобально на загальних умовах, але масштаби підтримки залежать від можливостей окремих країн чи зацікавленості міжнародних інституцій.

Розмова про єдині правила гри здебільшого залишається лише розмовою. Ми бачимо це не тільки в питаннях економіки туризму, а й у розподілі вакцин у світі, у питаннях підтримки інших індустрій, наприклад, авіаційної.

Там теж багатші країни отримують значно більші преференції. Це означає, що в Україні владі та бізнесу потрібно уважно стежити за різними підходами й обирати саме ті стратегії, що дозволять зберегти власну туристичну індустрію та конкурувати на світовому рівні за новими правилами.

Міжнародний валютний фонд у звіті щодо перспектив туризму після пандемії виокремив три фази протидії наслідкам корона кризи.

1. Пом'якшення кризи. Країни запроваджують на користь бізнесу та працівників спеціальні заходи, які допомагають компенсувати вплив COVID-19.

Країни надавали фіскальний стимул і фінансову підтримку туризму та суміжним секторам або через пряму грошову підтримку, або через позики й гарантії.

У Китаї діє стратегія підтримки внутрішнього туризму. Таїланд виділив 700 млн дол на стимулювання вітчизняного туризму. Ямайка надає знижки на внутрішні поїздки. Фіджі запровадила субсидію 400 дол для перших 150 тис туристів.

У Коста-Ріці діє закон про перенесення кількох національних свят на понеділок, щоб продовжити вихідні для посилення внутрішнього туризму. У Барбадосі зробили спеціальну візу: однорічний дозвіл на проживання для громадян інших країн, що працюють віддалено. Документ дозволяє їм базуватися у Барбадосі.

2. Відновлення. У міру зниження кількості випадків захворювань особливу увагу слід приділяти протоколам охорони здоров'я та гігієни для полегшення норм соціального дистанціювання. Суворі протоколи та сертифіковані гігієнічні стандарти можуть повернути довіру мандрівників і забезпечити безпеку в галузі.

Коста-Ріка та Ямайка запровадили суворі протоколи охорони здоров'я та гігієни для діяльності, пов'язаної з туризмом, що сприяло стимулюванню подорожей. Те саме зробили в Дубаї, що дозволило швидко відновити потоки мандрівників.

3. Вихід з кризи. Під час цього етапу потрібно розробити стійкі, довгострокові та довговічні політичні рішення щодо потенційних загроз у галузі.

Після успішної реалізації стратегії безпечного відновлення уряди повинні перейти від підтримки компаній, що постраждали, до створення умов для розвитку тих, хто подолав кризу. В МВФ кажуть, що цей етап буде різним для країн і залежатиме від частки туристичного сектора в національних економіках.

Пандемія іде хвилями, тож різні країни перебувають на різних етапах або навіть на кількох одночасно. Для України це означає як можливість надолужити втрачене і врятувати те, що ще можливо, так і почати планувати відновлення.

Державні ініціативи, що сприяють розвитку внутрішнього туризму, не повинні залишитися на стадії декларацій. Вони повинні дати поштовх справжнім зрушенням в питаннях оновлення інфраструктури і транспортних мереж.

Щодо міжнародних подорожей – тут від України залежить не так багато, але прискорення темпів вакцинації могло б мати значний вплив на розвиток галузі. І, звісно, країна повинна відмовитися від ухвалення швидких рішень без консультацій з бізнесом, який і так намагається подолати цю кризу самостійно.

Такі ситуації, як введення обов'язкового ПЛР-тестування, не можуть бути несподіваними. Довгострокові стратегії важливі, але вони складаються з безлічі тактичних кроків, і без координації дій бізнесу та держави тут не обійтися.

Бібліографічний список

1. http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/1_shapran.htm
2. <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/05/21/674127/>
3. <https://dip.org.ua/italiya/italijskij-turizm-novi-problemi-povyazani-z-vijnoyu-v-ukraini/>

Черноусова Світлана

Науковий керівник: Камушков Олександр, к.е.н., доцент

Одеська національна академія харчових технологій

АКТУАЛЬНІСТЬ ГАСТРОНОМІЧНИХ ТУРІВ В УКРАЇНІ

До перспективних галузей туристичного бізнесу можна віднести гастрономічний туризм.

Гастрономічний туризм – це вид туризму, пов'язаний з поїздками в різні країни з метою ознайомлення з національною кухнею, продуктами та напоями. Під час таких поїздок туристи відвідують ресторани з національною кухнею, беруть участь у гастрономічних заходах та пробують місцеві страви. Мандрівники дізнаються про історію та кухню національних страв та напоїв, куштують напої та подорожують на ферми, де збирають та виробляють цікаву продукцію. [1]

В різних регіонах України наявний високий потенціал розвитку гастрономічного туризму, який використовується не на повну потужність і, як наслідок, розвиток туристичної галузі не є динамічним і не має стрімкого росту. Гастротуризм є невід'ємною гілкою сучасного туризму, допомагає підтримувати розвиток внутрішнього туризму, вшанувати місцеві традиції. Наразі гастротуризм в Україні перебуває на ранній стадії становлення. [2]

Гастротуризм в нашій країні слаборозвинутий. Україна маючи багату історію харчування, звичаї та традиції, а також міжнародну кухню – втрачає потенційні можливості для розвитку бізнесу, доходів та конкурентних переваг. Кулінарний потенціал країни не обмежується традиційними стравами.

Сьогодні гастрономічний туризм в Україні має ряд перешкод для швидкого розвитку:

- криза через пандемію яка загальмувала розвиток гастрономічного туризму;
- розвиток гастрономічного туризму безпосередньо залежить від платоспроможності населення, а в умовах економічної кризи цей вплив негативний;
- війна також сильно вплинула на розвиток туризму в цілому;
- відсутність досвіду в гастрономічній сфері, некваліфікований персонал у сфері гостинності також обмежують розвиток цієї сфери.

Україна має величезний потенціал розвитку у сфері туризму – міста та села, природні ландшафти, їх унікальні історичні та національно-культурні особливості. Гастротуризм слід розглядати як необхідну умову та об'єктивну реальність стратегічного розвитку всіх видів туризму. Конкурентна перевага українського гастрономічного туризму для іноземців – доступна ціна.

Сьогодні гастрономічний туризм є одним із найперспективніших напрямків у туризмі. Гастрономічні тури дозволяють познайомитися з оригінальними технологіями приготування місцевих страв, традиціями їх споживання, оволодіння кулінарними навичками, участю у фестивалях. Маршрути таких турів спеціально розроблені, щоб туристи могли пізнати місцеву культуру країни через національні страви та напої.

Проблема популяризації гастрономічного туризму залежить від великої території України. Акцент слід зробити на оригінальності та специфічності продукту. Багато регіонів України сприяють просуванню подібних продуктів, таких як сир, вино, мед. Проте кожен

регіон України унікальний і має багато різноманітних продуктів для своєї гастрономічної візитки.

Для вирішення основних проблем гастрономічного туризму необхідно створити єдину інформаційну базу, а також правильне проведення рекламних кампаній, які орієнтовані на простий пошук товару та унікальну гастрономічну ідентифікацію в кожному регіоні та регіоні та області. [2]

Гастрономічний туризм є важливою складовою розвитку туристичного бізнесу України та української економіки. Гастрономія – це саме те, що як найкраще допомагає туристові дізнатися про свою та іншу країну багато цікавого, поєднатися з традиціями.

Бібліографічний список

1. Означення гастрономічного туризму [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://tourkazka.com/hastronomichnyu-turyzm-ponyattya-ta-osoblyvosti/#lwptoc>.
2. Гастротуризм як актуальний тренд сучасного розвитку сфери туризму в Україні. – 1205. – С. 8. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/202.pdf

Шупігузова Дар'я

Науковий керівник: Байрачна Оксана, к.е.н., ст.викладач

Одеська національна академія харчових технологій

ШОПІНГ-ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

Почати треба з визначення поняття туризм. У сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі вироблено багато підходів до визначення поняття "туризм".

Ці підходи базуються на різних ознаках і можуть бути об'єднані в кілька груп:

- туризм як тимчасові переміщення людей, їх перебування поза межами постійного місця проживання та тимчасове перебування на об'єкті, що викликає туристський інтерес;
- туризм як складна соціально економічна система, основу якої становить багатогалузевий виробничий комплекс, званий туристської індустрією;
- туризм як сегмент ринкової економіки, на якому взаємодіють різні підприємства господарського комплексу з метою пропозиції продукту, задовольняє туристський інтерес;
- туризм як тимчасові виїзди громадян та осіб без громадянства у вільний час постійного місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійних, спортивних, релігійних, ділових, освітніх та інших цілях на строк не менше 24 годин і не більше 6 місяців і без заняття оплачуваною діяльністю в місці тимчасового перебування. [1]

Тоді як шопінг-туризм вважається відносно новим, перспективним напрямом туристичної діяльності.

Шопінг-туризм — поїздки, що організують за кордон по заздалегідь наміченим маршрутам, метою яких є придбання товарів широкого споживання.

Набув значного розвитку з кінця ХХ століття, унаслідок зростання фінансової можливості та бажання вищого класу придбати товари широкого профілю, а також у результаті налагодження світових транспортних шляхів.

Класифікація видів туризму визначена метою туристичних поїздок: рекреаційний; лікувально-оздоровчий; пізнавальний; діловий; спортивний; етнічний; релігійний; транзитний; освітній. [1] Шопінг-туризм досі не вважають окремим сегментом туризму, але його постійний розвиток доказує, що це не зовсім правильно.

По перше його значення у світовій економіці. Попит на такий тип туризму приносить великий прибуток іноземним країнам не тільки сфери туризму, а й текстильної, транспортної та гастрономічної сфер. По-друге, у джерелах з класифікації туризму, шопінг-туризм становить частину ділового туризму. Це твердження давно є застарілим, так як діловий туризм все ж таки про робочі поїздки, а шопінг-туризм відноситься більше до приємного відпочинку.

Шопінг-туризм має одну суттєву ознаку, саме вона робить подібні подорожі приємніше.

У вартість товарів, що придбані шоп-туристами за кордоном, входить ПДВ — податок на додану вартість. Іноземні туристи, мають право отримати повернення частини ПДВ, за умови вивозу товару з країни. Майже в будь-якій країні світу шоп-турист може оформити Tax Free, тобто повернути з ціни товарів ПДВ, що зробить покупки ще вигіднішими. Практично в усіх великих торгових центрах світу є відділи, що оформляють Tax Free. Деякі фірми надають послуги з відшкодування податку на придбані і вивезені з країни в особистому багажі товари вже при поверненні шоп-туристу додому. [2]

У країнах Європи є цілі «торгові села». Їх кількість близько 10. Примітно те, що ціни в торгових селах нижче в порівнянні з магазинними іноді до 70 %. «Торгові села» дуже популярні як і у самих європейців, так і у приїжджиків через якість товарів, широкий асортимент і значні знижки. [2] Комфортними такі місця вважаються через велику різноманітність товарів, від одягу та прикрас до техніки, товари сконцентровані на одній території.

Аутлет і шопінг-туризм два невід'ємних поняття у сфері туризму. Аутлет - крамниця чи торговий центр, що пропонує одяг, взуття, аксесуари (іноді інші товари) з минулих колекцій відомих брендів зі значними знижками (від 30 до 90%). Даний формат продажу дозволяє виробникам збути залишки нерозпроданої продукції. У порівнянні зі стоком, пропонує товари більш високого рівня - без недоліків і не занадто застарілі. [3]

В Європі діє приваблива система знижок. Під час регулярних розпродажів магазини виставляють товари зі знижками від 30% до 90%, для багатьох людей це вдалий шанс купити брендові товари майже за копійки.

Серед працюючих в сфері шопінг-туризму розповсюджені прогнози щодо майбутнього даного виду туризму. Вони говорять, що шопінг-тури в їх сучасному вигляді перетворяться на індивідуальні шоп-тури VIP-класу. Головна різниця між VIP-ами і фанатами дешевого шопінгу в тому, що перші суміщають гідний відпочинок з вигідними покупками і не обмежують себе економією. У VIP шоп-тури їздять люди, які розуміються у хорошому відпочинку і якісних речах.

Перспективи розвитку шоп-туризму вважають дуже позитивними. На світовому рівні шопінг-туризм являє собою економічно прибутковий напрям. Дає можливість розвитку не тільки відомих брендам товарів, але й власникам малого і середнього бізнесу. Збільшує кількість ВВП країни. Порівняно з простим туризмом, шопінг-туризм сильно збільшує прибуток продовольчого сегменту країн. А також система знижок у країнах Європи, та запроваджена система повернення податку на додану вартість залучає великий потік туристів.

Бібліографічний список

1. Бабкін О. В. Класифікація видів туризму. Спеціальні види туризму. - Ростов-на-Дону: Фенікс, 2008. - 252 с.
2. Визначення шопінг-туризму та його популярність у світі. Вікіпедія.URL: <https://cutt.ly/3GLfsKH>
3. Поняття аутлет. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%83%D1%82%D0%BB%D0%B5%D1%82>

Шишко Марина

*Науковий керівник: Добрянська Наталія, д.е.н., професор
Одеська національна академія харчових технологій*

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Одним з перспективних напрямків розвитку туристичного ринку є гастрономічний туризм – спеціалізований вид туризму, який ознайомлює подорожуючих з національними кулінарними традиціями країн світу та є органічним синтезом культури, екології і виробництва. На думку організаторів туризму, гастротуризм передбачає ознайомлення з особливостями національних технологій виготовлення місцевих страв, традиціями їх споживання та опанування деяких навичок кулінарного мистецтва. Також можлива участь у кулінарних фестивалях та тематичних етно-національних заходах. У 2015 р. ЮНВТО запропонувала називати «гастрономічним туризмом» будь-які пов'язані з гастрономією види туристичної активності: відвідування виробників продуктів, гастрономічних фестивалів, фермерських ринків і продовольчих ярмарків, в тому числі в межах сусідніх регіонів [1].

Гастротуризм – це порівняно молодий вид туризму. На сьогоднішній день обсяг світового ринку гастрономічного туризму оцінюється в 42 мільярди доларів [2]. Високі туристичні надходження до бюджету формують країни-лідери, а саме в Європі - це Франція, Італія та Іспанія, в Азії за звання гастрономічної столиці борються Сінгапур і Гонконг, однак не поступається потужним розвитком і Японія. Водночас, цих гастрономічних гігантів підпирають Індія, Таїланд, Південна Корея. Також останнім часом зростає попит на гастрономічний туризм в Латинську і Південну Америку, насамперед в Перу і Мексику [3].

Останнім часом в Україні спостерігається сталий розвиток гастрономічного туризму. Про це свідчить велика різноманітність вітчизняних кулінарних фестивалів з дегустацією страв народів світу. Такі «смачні» заходи привертають велику кількість туристів і стають найважливішою частиною програм відпочинку. Причому значна кількість гастрономічних турів припадає саме на літній сезон, що підтверджується збільшенням туристичних потоків [4].

Українська кухня – одна з найбагатших і цікавих кухень світу, що набула поширення далеко за межами України. У багатьох етнографічних дослідженнях зазначено, що українська кухня налічує більш 4 тисяч рецептів різноманітних м'ясних страв, особливо з свинини, овочів, яєць, риби та молокопродуктів. В українському меню постійно присутні страви з борошна: галушки, млинці, вареники, налисники, бабки, зрази, деруни. Великою різноманітністю відзначається випічка: пироги, маківники, паски, тістечка, вергуни тощо [5].

Зауважимо, що найвідомішим українським гастрономічним продуктом є сало. Найпопулярнішою стравою вітчизняної національної кухні є борщ. Наш борщ має більш 50 різновидів, в кожному регіоні його готують по особливому рецепту: волинський, чернігівський, полтавський, селянський, дніпровський, галицький, львівський. До рецепту українського борщу входить більш 20 найменувань продуктів, що створює багатий та неповторний смак, соковитість та аромат [6].

В Україні вже заснована достатня кількість унікальних автентичних гастрономічних турів та фестивалів, які створюють передумови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту гастрономічного туризму на міжнародному та внутрішньому ринках [7; 10].

Найбільша концентрація гастрономічних туристичних ресурсів зосереджена в Закарпатській, Львівській, Полтавській областях й м. Київ, м. Луцьк і м. Львів. За статистикою, близько 80% внутрішніх туристичних потоків припадає саме на дані області, тому як наслідок у 2018 р. туристичний збір склав 3,7 млн . грн. [8].

Проте багато інших областей України теж можуть похвалитися автентичними

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

рецептами різних страв. Так, на Гуцульщині роблять акцент на свою унікальну гастрономічну складову, адже саме там збереглися технології домашнього виробництва карпатських твердих сирів – будз, бринзи, вурди. У Карпатах поступово розвиваються тури на контактні ферми, виноробні, сироварні, де можна не тільки брати участь у виробничому процесі, а й дегустувати продукцію [4].

На світовому та національному туристичних ринках вже існує багато фірм, які спрямовують свою діяльність на організацію послуг для подорожуючих гурманів (табл. 1).

Таблиця 1. Пропозиції туроператорів щодо гастрономічних турів в Україні

Туристичне підприємство	Маршрут подорожі	Назва туристичного продукту
Туроператор «ТурБаза»	м. Львів	«Місто з ароматом кави»
Туроператор «ТурБаза»	Львів-Чинадієво-Мукачево- Берегово- Нижнє Селище- о. Синевір	«Сир-винний тур Закарпаттям»
Туроператор «Відвідай»	Львів-Ужок-Перечин-Середнє- Виноградів	Дегустаційно- термальний тур «Закарпатські насолоди»
Туроператор «Галиця тур»	м. Львів	«Від шпацеру до келішка»
Туроператор «Країна UA»	Воловець-Гуклиий-Міжгір'я-Нижнє Селище Берегово-В.Бийгань- Мукачево	«Кулінарнє Закарпаття»
Туроператор «Країна UA»	Одеса-Білгород-Дністровський	«Винний тур: від А до Я»
Туроператор «Країна UA»	Гоголево-Диканька-Полтава-Опошня	«Полтавські галушки»
Туристичний сайт «igotoworld.com»	м. Львів	«Хмільний Львів»
Туристичний сайт «igotoworld.com»	м. Одеса	«Прогулянка по одеськи!»
Туристичний сайт «igotoworld.com»	Богданівка – Полтава – Полтавська– Диканька –Опішня – Великі Будища – Миргород	«Полтавські витребеньки»
Туристичний сайт «igotoworld.com»	Полтавська – Гоголеве – Миргород– Полтава –Диканька	«Масляна на Полтавщині»
Туристичний сайт «igotoworld.com»	Кам'янка – Біласовиця – Підполоззя– Жденієво – Верхній Студений – Закарпатська – Колочава – Міжгірський – Міжгір'я – Львів	Гастрономічно- розважальний тур «Зимові забави»
Туристичний сайт «igotoworld.com»	Мукачево – Берегово – Геча –Ужгород – Лумшори	«Тур на фестиваль гентешей в Закарпатті»
Туристичний сайт «igotoworld.com»	Чинадієво – Мукачево – Берегово – Нижнє Селище – Іза – Міжгір'я – Келечин	«Секрети закарпатської кухні»

Джерело [4; 11]

Таким чином, різноманітні за своєю програмою гастрономічні фестивалі, тури та народні свята сприяють активному розвитку гастротуризму в країні, привертають увагу туристів з інших країн світу та сприяють формуванню бажання відвідати Україну [9].

Отже, можна дійти висновку, що з метою активізації гастротуризму в Україні, створення конкурентоспроможного продукту, доцільним є організація комплексу заходів, що зможуть ефективно підтримувати та удосконалювати сферу гастротуризму в країні. Головними з них повинні стати:

- розширення інфраструктури гастрономічного туризму, тобто збільшення кількості етнокафе та ресторанів, дегустаційних залів, створення музеїв гастрономії та інших гастрономічних приміщень;
- удосконалення системи освіти, підготовки та перепідготовки фахівців, розробка спеціалізованих курсів, обов'язкової практики в процесі навчання фахівців для гастротуризму;
- активне просування гастрономічного туризму на світовому туристичному ринку шляхом видання спеціалізованої літератури, путівників, буклетів та календарів, ініціювання гастрономічних фестивалів, проведення семінарів, конференцій, майстер-класів національних гастрономічних традицій, розповсюдження реклами про країну через інтернет-мережі;
- організація та проведення тематичних культурно-оздоровчих та культурно-освітніх заходів, фестивалів, виставок, свят щодо підтримання гастротуризму;
- організація та проведення соціологічних, аналітичних, вимірювальних, сенсорних, маркетингових та санітарно-гігієнічних досліджень якості та відповідності гастрономічної продукції;
- залучення органів місцевої та регіональної влади до сприяння та підтримки розвитку гастротуризму за областями, створення спеціальних перевірок, надання сертифікату відповідності та ліцензії;
- налагодження міжнародної співпраці з провідними країнами світу для популяризації національних кулінарних традицій.

Бібліографічний список

1. Антоненко В.Г. Міжнародний туризм як чинник взаємодії та взаємозбагачення культур.// Філософські нариски туризму. За ред. проф. Пазенка В.С. — К., 2005. — С. 223—233.
2. Корнілова В. В. Сучасні тенденції розвитку гастрономічного туризму / В. В. Корнілова // Ефективна економіка № 2, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
3. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні / Д. І. Басюк // Наукові праці Національного університету харчових технологій. - 2012. - № 45. - С. 128-132.
4. Гастрономічні фестивалі українців [Електронний ресурс] // Виставковий центр ЛІЕТ «Тури та туристичні продукти для львів'ян та гостей міста», 2016 –. – Режим доступу: <http://.liet.lviv.ua/filemanager/files/file.php?file=2374>.
5. Вишневська Г.Г. Потенціал кулінарних турів у контексті спеціалізованого туризму / Г.Г. Вишневська // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. – К., Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2013. – Вип. 31. – С. 112–118.
6. Комарніцький І.О. Кулінарний туризм в Україні: стан і перспективи регіонального розвитку в контексті підготовки до ЄВРО 2012. // Географія та туризм: Наук. зб./ Ред. кол. Я.Б.Олійник та ін.. - К.: Альтерпрес, 2011. — Вип. 14. — С.101—106.11.
7. Сливенко В.А. Класичні та сучасні бізнес стратегії туристичних підприємств / В.А. Сливенко, А.О. Єрмакова, // Ефективна економіка, № 11, 2018. <<http://www.economy.nauka.com.ua>> (2019, квітень 18).
8. Аргументум [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://argumentua.com/stati/vnutrennii-turizm-v-ukraine-prepyatstviya-i-perspektivy>.
9. Кукліна Т. С. Гастрономічний туризм на туристичному ринку України / Т.С. Кукліна //

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer30/682.pdf>.

10. Добрянська Н.А. Теоретичні основи управління конкурентоспроможністю підприємства Н.А. Добрянська, М.О. Варгатюк // Інвестиції: практика та досвід – Київ, 2015. -№20.- С. 84 - 87.4
11. Добрянська Н.А. Реалії сьогодення та перспективи розвитку туристичного бізнесу Одеської області / Н.А. Добрянська, С.С. Стоянова – Коваль, О.В. Ніколюк // Економіка харчової промисловості. – Одеса, 2018. - Том 10, №1. – С.9-15. DOI: 10.15673/ie.v10i1.861

Шпек Роксолана

Науковий керівник: Лемко-Мельник Ольга, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ІСТОРІЯ ЛЬВОВА В ДЕТАЛЯХ

Прогулюючись елегантним і на сто відсотків європейським Проспектом Свободи, важко собі уявити, що два століття тому це була болотиста рівнина річки Полтви, заросла очеретом, а прапрадіди нинішніх львів'ян з човнів стріляли тут качок. Після того, як Галичина увійшла до складу Австрійської імперії, у цій місцині, розібравши оборонні укріплення, влаштували променаду, або Корзо – прогулянковий бульвар з містками через ріку Полтву, по яких дефілювали міські модниці. Тут виникли перші у Львові кав'ярні, цукерні і 1841 року - перший кіоск з морозивом. Тут же у серпні 1840 року відбувалася перша на теренах євразійського простору демонстрація феміністок. [1]

У нашому насправду унікальному місті кожна вулиця, кожний закуток, кожний камінь знає і зберігає чудові історії та легенди. Надзвичайно багатою на такі історії є Площа Ринок. Площа Ринок – серце нашого міста; історичний початок європеїзації України. Саме тут, на заболоченій рівнині Полтви в середині XIV століття німецькі колоністи за дорученням польського короля Казимира Третього започаткували класичне європейське місто з класичною Ринковою площею. До речі, наше слово «ринок» походить від німецького *der Ring*, що означає кільце, або замкнений простір. Наш Ринок є унікальний, як і саме наше місто.

1894 року Площею Ринок пролягала, одна з перших у Європі, колія електричного трамвая.

Коли львів'яни кажуть: «Зустрінемося у центрі», то мають на увазі проспект Свободи від «Жоржа» і до Оперного. Років чотириста тому Львів мав інший центр – Площу Ринок, але найдавніший центр, центр староукраїнського Львова, був власне на площі Старий Ринок. Кого тільки не вітала львівська Площа Ринок – польських королів, австрійських імператорів. Цією площею крокували Петро Перший, Михайло Горбачов, Папа Римський Іван Павло Другий 1248 року король Данило Галицький одружив свого сина Лева з принцесою Констанцією, дочкою угорського короля Бели Четвертого, Данило подарував молодцям це місто, яке на честь сина назвав Львовом.[2]

Тут стояв книжний палац і придворна православна книжна церква Святого Миколая. Констанція була католичкою й часто сумувала за своєю батьківщиною і релігією. Лев вирішив подарувати коханій дружині католицький храм Івана Хрестителя, збудований у романському стилі. Зараз на цій площі тихо і порожньо, а 750 років тому тут вирувало бурхливе життя, сюди на торг з'їжджалися купці з Європи і Азії: європейці звозили на продаж сукно, шкуру, срібло і зброю, а греки і вірмени – шовк, східне коріння й вино.

Але в середині XIV століття могутнє Галицького-Волинське князівство занепало. Цим скористався польський король Казимир Третій, який захопив Львів. Польський король вирішив будувати місто за найдосконалішими тогочасними будівельними технологіями. Він запрошував ремісників і будівельників із Німеччини. Таким чином, Львів у XIV і XV століттях став фактично німецьким.

Новий Львів другої половини XIV століття вже був зовсім іншим Львовом – ренесансовим, а будували його італійці. Ще з XIV століття у Львові діяло правило, згідно з яким купці, ремісники і лікарі мали право будувати кам'яниці на Площі Ринок, які мають не більше трьох вікон по фасаді. Це було так зване правило рівних можливостей. Адже, кожне вікно могло бути використане для майстерні, лавки, аптеки чи просто реклами.

Практично кожен будинок на Площі Ринок може розповісти щось надзвичайне цікаве. До 1871 року у Львові не було порядкової нумерації будинків, вони зазвичай називалися ім'ям або прізвиськом власника.

А на площі Старий Ринок сто років тому був справжній ресторан під відкритим небом для міської бідноти. Називався він в народі «Під Сікавкою», тобто під дощем. Жінки-передміщанки розкладали тут просто на землі у глиняних глечиках звичайне меню: борщ, гречану кашу і пироги.

А на площі Данила Галицького (тодішня площа Стрілецька) щосуботи і щонеділі працював спеціальний ринок, де продавали кріликів, їжачків, голубів і співочих птахів, а також корм для них.

Клепарівське передмістя було славне своїми черепахами – унікальними гібридом вишні й черешні. 1555 року місто навіть видало наказ, щоб ніхто не легковажно не нищив цих дерев, а навпаки, всіляко культивував їх. Клепарів ще 200 років тому мав чудові виноградники, з яких виробляли львівське вино, тут на згадку про це залишилася назва вулиці Винниця.

Найколеритнішим з усіх львівських передмість, звичайно, був Личаків. Тут було багато садів і городів, бічні вулички простягалися серед дерев і живоплотів. Будиночки були вкриті гонтом і мали вікна під дашками, так звані фаціятки. Давні мешканці Личакова відзначилися своєю рідною вдачею і звичаями. Личаківці виробляли крупи, здебільшого гречку.

Цей район був знаний і своїми видатними постатями. Це були здебільшого батяри – розбишаки, яким львівська традиція приписує риси мужності і шляхетності.

Особливим колоритом і особливим життям запам'ятався львів'янам трамвайний маршрут №12. Маршрут став називатися після відновлення у повоєнні роки – з 1 травня 1949 року «Центр – Високий Замок». З 1951 року «Суворова(Сахарова) – Високий Замок». У кінці 1969 року маршрут скорочено до вул. Винниченка. Він став просто домашнім, бо на ньому збиралися мешканці кількох вулиць: Кривоноса, Довбуша, Верховинської, Гуцульської. Мешканці цих вулиць знали одне одного в обличчя. Люб'язно припіднімали капелюхи при зустрічі пани, злегка кивали у відповідь пані. Трамвай рухався повільно, на ходу обов'язково хтось заходив.[3]

Студентська молодь мала завжди як за правило висіти на сходинці трамваю, одною рукою тримаючись за поруччя, а другою вітати товариша, який йшов вулицею. А якщо колега кликав до кав'ярні, то тут же товариш скакав з трамваю в обійми свого друга. Зрозуміло, що рух трамваїв був набагато повільнішим, ніж сьогодні (15 км/год), але сама поїздка була цікавою.

Через спрацьованість та зняття з ліній усіх старих вагонів серії 100 у 1970-72рр., а також через неможливість експлуатації нових німецьких вагонів на складних ділянках ліній керівництво львівського трамваю було змушене закрити рух на Високий Замок за маршрутом № 12 у березні 1970 року. Тут на початку року ще курсував один вагон від вул. Підвальної.

Коли маршрут №12 зняли, то у мешканців цього району зникло щось рідне і близьке. І дотепер жоден громадський транспорт не ходить на Високий Замок.

Отже, місто творить свою історію. Історії людей – славетних постатей і відомих лише на своїй вулиці ремісників чи крамарів. Місто з особливою атмосферою, яким більш ніж пів тисячоліття правили королі. Це місто кави, тисячі левів, джазу та дощу. Не можливо не любити до глибини душі рідне, славетне, яке зачаровує з першого погляду місто. Так люблю той Львів, що бракує ми слів!

Бібліографічний список

1. <https://lviv.pm/2010/08/lvivske-korzo.html>
2. Книга «Легенди старого Львова» Ілько Лемко
3. <https://photo-lviv.in.ua/lvivskij-tramvajnyj-marshrut-12-yakoho-davno-vzhe-nemaje/>

Шуптар Михайлина

Науковий керівник: Боруцька Юлія, к.геол.н., доцент

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЙ І ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЛЬВІВЩИНИ (НА ПРИКЛАДІ НПП «СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ»)

Сколівські Бескиди – національний природний парк (НПП) в Українських Карпатах, розташований у південній частині Львівщини. Парк охоплює частини басейнів річок Стрий та Опір і займає площу 35684 га. Тут збереглися рештки природних високопродуктивних і біологічно стійких деревостанів – вікові чисті букові ліси природного походження, еталонні смерекові та ялицеві ліси, які, значною мірою, характеризують різноманітність лісового покриву Лісистих Бескидів.

На території НПП «Сколівські Бескиди» поширені понад 50 видів рослин, занесених до Червоної книги України. Серед них – арніка гірська, астранція велика, баранець звичайний, підсніжник звичайний. Багатий і різноманітний видовий склад фауни. Водяться олень благородний, козуля, кабан дикий, заєць-русак, білка, лисиця звичайна, куниці лісова і кам'яна, вовк, ведмідь бурий, з рідкісних видів – борсук, горностай, кіт лісовий, рись звичайна. У 1965 році з Біловезької Пущі сюди завезено 10 зубрів, які добре прижились і дають потомство. За ступенем техногенної трансформації, на ділянці досліджень виділяють природні й антропогенні ландшафти. Природний ландшафт формується під впливом природних фізико-географічних та інших ландшафтотвірних чинників. Антропогенний ландшафт складається з природних компонентів, які радикально змінені техногенезом під впливом господарської діяльності людини.

Територія НПП має потужний потенціал для розвитку рекреації та туризму. Населені пункти розташовані у мальовничих гірських долинах, сполучені залізницею та шосейними дорогами. Через територію парку проходить міжнародна автомагістраль Київ – Чоп, що робить його економічно перспективним, особливо для іноземних рекреантів і туристів. Туристично-рекреаційний комплекс району становить 86 відпочинкових закладів, 3 канатно-крісельні дороги, 27 бугельних витягів, 30 гірськолижних трас, з них 8 – затверджених міжнародною федерацією спорту, понад 20 екологічних стежок і туристичних маршрутів.

Організація еколого-пізнавальних туристичних маршрутів – «векторів» руху туристичними дестинаціями, тобто добре промаркованих напрямів із визначеною кількістю зупинок, насичених атракційними об'єктами та наочною інформацією у вигляді стендів,

інформаційних щитів тощо є перспективною формою пропагування природоохоронної діяльності. Основними їхніми функціями є еколого-освітня, рекреаційна, природоохоронна. Власне, під час практичного навчання (практичні заняття, навчальні, виробничі, технологічні, переддипломні практики), де пріоритет надається еколого-освітній складовій і нівелюванню теоретично-практичного бар'єру в освітньому процесі, ми і можемо формувати екосвідомість нашої студентської спільноти ВСП «Львівський фаховий коледж ЛНУП», інших верств населення.

У даній роботі ми поставили собі за мету охарактеризувати туристично-рекреаційний потенціал територій і об'єктів природно-заповідного фонду Львівщини на прикладі розвитку мережі еколого-пізнавальних туристичних маршрутів і стежок НПП «Сколівські Бескиди».

Якщо описувати еколого-пізнавальний маршрут «м. Сколе – г. Парашка – с. Майдан», то він цікавий в усі пори року. Весною можна спостерігати пробудження природи на різних висотах над рівнем моря. Протягом літа на високогірних луках буває різнотрав'я. Восени яскраві шати бука та берези відтіняють темно-зелену хвою ялиць та смерек. Розпочинається маршрут із м. Сколе, де потрібно ознайомитись зі схемою, правилами поведінки і отримати додаткову інформацію, перевірити готовність до виходу.

Цікавий даний маршрут ще й тим, що при проходженні його туристи мають можливість побачити природні зміни, зумовлені висотною зональністю (маршрут починається на висоті 440 м н.р.м., а найвища точка маршруту – гора Парашка, має 1268 м н.р.м.). Піднятися на цю вершину національного природного парку можна різними стежками, проте найзручнішими вважаються виходи з міста Сколе та зі села Коростів. З вершини передусім впадає в очі величезний, шириною понад 15 км, пояс лісів, які тягнуться від долини ріки Стрий, між Туркою і Яворою, аж до західних Горган за Свічею. На північному заході зеленіє Громовий ліс у верхів'ях річки Брички, яка впадає до Стрия у районі села Крушельниці. З вершини г. Парашки добре видно долину ріки Стрий із допливами, села Верхнє Синьовидне, Корчин, Крушельницю, Ямельницю та Урич, з відомою групою скель – старовинним замком Тустань.

Еколого-пізнавальна стежка “Долиною річки Кам'янка” розпочинається від автобусної зупинки «Дубина», поряд з якою – штучно створений дубовий гай, віком понад 100 р. (пункт 1). Дубові ліси в околицях с. Дубина колись зростали природно, окремі старі дуби в навколишніх лісах трапляються до цього часу. Далі маршрут продовжується через залізничну колію до мосту через річку Опір (пункт 2). Правий берег ріки крутий, тут проявляються ерозійні процеси під впливом танення снігу та інтенсивних опадів. Після значних дощів у верхів'ї ріка часто змінює своє русло, в цей час відбувається переміщення донних відкладів. Повені і паводки, викликаючи ерозію берегів ріки Опір, можуть завдавати шкоди шляхам, селітебним зонам, загрожувати нафтопроводу «Дружба», траса якого проходить берегом ріки в околицях м. Сколе. Праворуч бачимо характерний для району Бескидів рельєф, коли схили хребтів побудовані асиметрично: південно-західні – похилі, а північно-східні – крутіші. Ліворуч від мосту – гирло р. Кам'янки, а неподалік, у декількох десятках метрів – контрольно-пропускний пункт, облаштований із метою регулювання рекреаційного навантаження.

Далі маршрут продовжується в напрямку до верхів'я річки Кам'янка (пункт 3). Ліворуч від дороги – будівля Дубинського лісництва Сколівського держлісгоспу, праворуч, на північно-східному схилі зростає унікальне для складчастої зони Українських Карпат грабове угруповання на скелетному крупнокам'янистому ґрунті, площею понад 30 га. В умовах національного природного парку граб зростає тільки на найнижчих гіпсометричних рівнях – біля підніжжя гір та на нижніх частинах схилів в околицях сіл Дубина та Кам'янка (рис. 1).

Маршрут продовжується вздовж р. Кам'янка в напрямку водоспаду, який знаходиться приблизно за 3 км від контрольно-пропускного пункту (пункт 4). Вздовж річки тягнуться

флористично багаті сіровільшняки та фрагменти сирих луків. Праворуч біля мосту – невелика стежина до джерела мінеральної води типу «Нафтуса», цілющі властивості якої відомі здавна (пункт 5).

Рис. 1. Річка Кам'янка (Львівська область, Україна)

Кам'янецький водоспад (пункт 6) утворився у місці, де р. Кам'янка перетинає смугу потужних твердих невапнистих кварцових ямненських пісковиків. Долина річки різко звужена. Перепад висот на цій ділянці становить близько 6-ти метрів. Приблизно за 0,5 км від водоспаду ліворуч, стрімким схилом підіймається стежка до унікального для національного природного парку природоохоронного об'єкту – урочища Журавлиного. Воно отримало назву від журавлини болотної, яка росте тут на оліготрофному сфагновому торфовищі, що є етапом заростання так званого «Мертвого озера» [1].

Туристичний маршрут на гору Лопата починається у місті Сколе, біля мосту через річку Опір, де знаходиться відпочинкова зона. Саме тут впадає в р. Опір Павлів потік та розміщене міське озеро. Від мосту прямує асфальтована дорога до лісу. В цьому місці можна побачити табличку з туристичною схемою рекреаційної зони національного природного парку «Сколівські Бескиди». Далі асфальтована дорога перетворюється у ґрунтову, а ще далі – у звичайну стежинку. Маршрут на гору Лопата є одноденним, довжиною 8,5 км, з найвищою точкою близько 800 метрів. Відомо, що на цій горі влітку 1944 року відбувалися бої загонів УПА з німецькими та угорськими військами.

Туристичний шлях «Стежками легендарної Тустані» починається від інформаційно-контрольного пункту, звідки видно скелі, відомі під назвою «Камінь», які є найбільшими серед наскельного комплексу «Тустань». Потім піднімаємось пішохідними трапами до Дитинця, а далі видно другу лінію оборони, заввишки 13 м, яка стосувалася вже пізнішого періоду. На скелях зафіксовано понад 4000 пазів та врубів, які дають унікальну можливість однозначної реконструкції дерев'яної забудови у тривимірному просторі, включно з профілем даху, зі загальною висотою житлової забудови 25 м, а пази дозволяють визначити висоту наземних оборонних стін, що становила 13-15 м. В історії світової архітектури не існує фортеці, подібної до Тустані, що зведена на скелі, висота якої близько 80 м. Це унікальна пам'ятка дерев'яної наскельної забудови. За роки існування (IX-XIII ст.) фортеця пережила п'ять перебудов: з одноповерхової споруди виросла в п'ятиповерхову. Протяжність маршруту – 4,8 км.

У зимовий період любителям гірськолижного відпочинку пропонуються бази із крісельними та бугельними витягами. «Сколівські Бескиди» містять два гірськолижних центри – комплекси відпочинку «Звенів» та «Орявчик». На схилах гір прокладені траси для початківців, середнього та складного рівня, які також підходять любителям сноуборду [1; 2].

Для розуміння актуальності дослідження туристично-рекреаційного потенціалу територій і об'єктів природно-заповідного фонду Львівщини, варто акцентувати, що у листопаді 2021 року затверджена нова «Програма розвитку рекреаційно-туристичної діяльності на території НПП «Сколівські Бескиди» на період 2022-2026 рр.». Метою затвердженої Програми є втілення заходів, спрямованих на створення якісного, конкурентного на ринку туристичного продукту, здатного задовольнити зростаючі потреби на туристично-рекреаційні послуги у природних умовах, збереження природної та історико-культурної спадщини, розвиток інфраструктурних рекреаційних ресурсів, формування позитивного іміджу природно-заповідної установи в Україні та за кордоном, збереження та розвиток економічно-вигідної співпраці з усіма зацікавленими сторонами щодо розвитку територій і об'єктів природно-заповідного фонду України.

Бібліографічний список

1. Боруцька Ю. З., Рибак С. Б. Водоспад на річці Кам'янка в Українських Карпатах – як унікальний туристичний об'єкт і природний гідродинамічний бар'єр щодо процесів самоочищення вод. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. Warszawa, Poland. 2016. Part 1 (14). С. 28–39.
2. Національний природний парк «Сколівські Бескиди». URL: <http://skole.org.ua/> (дата звернення: 10.05.2022).

Щудлак Ірини

*Науковий керівник: Архипова Людмила, д.т.н., професор
Івано-Франківський національний університет нафти і газу*

«АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19»

Пандемія - найвища інтенсивність розвитку епідемічного процесу, що характеризується прогресуючим поширенням інфекційного захворювання з надзвичайно високим ураженням населення на значних територіях материків або всієї Землі [1].

Через пандемію Covid-19 світова економіка була зупинена. Пандемія поставила індустрію гостинності перед безпрецедентним викликом. Стратегії планування лінії COVID-19, такі як блокування громад, соціальне дистанціювання, наказ залишатися вдома, обмеження на поїздки та пересування, призвели до тимчасового закриття багатьох підприємств гостинності та значно знизили попит на підприємства, яким було дозволено продовжувати роботу. Майже всі ресторани попросили обмежити свою роботу тільки на винос [2].

COVID-19 був не лише руйнівною кризою для громадського здоров'я; це також було найбільшим викликом для ресторанної індустрії на сьогоднішній день [3].

У зв'язку з пандемією коронавірусу з березня 2020 року по травень 2020 року велика кількість українських кафе та ресторанів були тимчасово закриті, і лише деякі продовжували працювати у вигляді доставки або замовлення. З одного боку, це призвело до збільшення поставок їжі (на 20-25%), але в той же час через зниження платоспроможності українців значна кількість людей обирає готувати вдома, а не ходити до ресторани. На початок липня в Україні працювало лише 86% докризових кафе та ресторанів, тоді як до пандемії коронавірусу було понад 30 тисяч закладів. У середньому в одному одночасно працювали 35 осіб (у великих закладах - 150, у маленьких кав'ярнях - три-п'ять) [4].

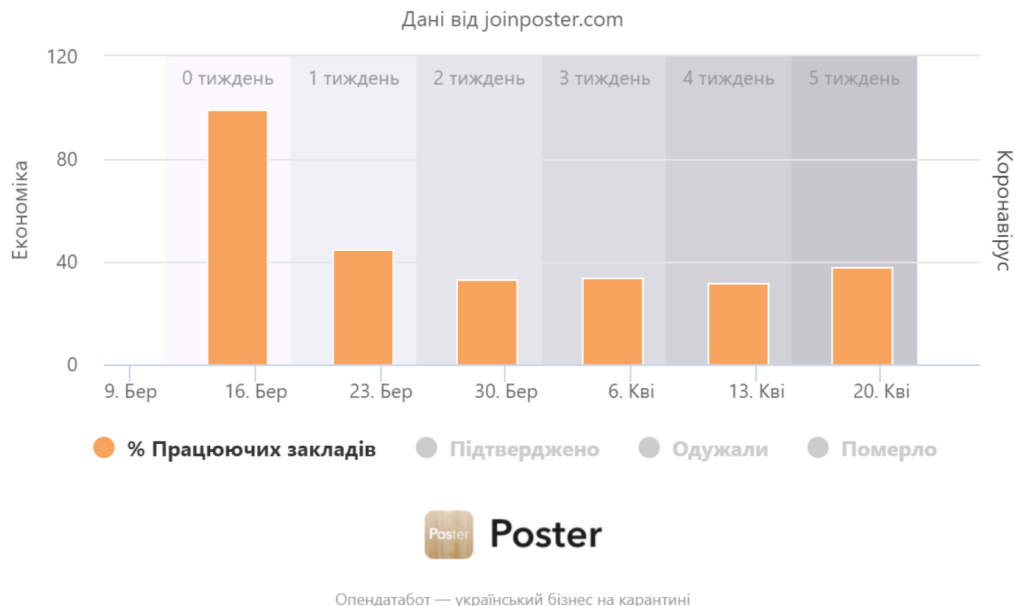

Рисунок 1. Працюючі кафе та ресторани

Карантин залишив велику кількість працівників ресторанного господарства без роботи. Це тому, що не всі кафе та ресторани пережили двомісячну кризу (рис.1).

Через пандемію Covid-19 світова економіка майже в одну ніч призупинилась (UNWTO, 2020). Пандемія COVID-19 ставить перед ресторанною індустрією нові виклики. Коли COVID-19 досяг закладів харчування то були введені урядові обмеження – закриття ресторанів у приміщенні – мільйони працівників ресторанів залишилися без роботи (рис.2).

Обіг закладів

Рисунок 2. Обіг закладів України 2020р.

За оцінками Національної асоціації ресторанів, за перші шість місяців пандемії майже кожен шостий ресторан - майже 100 000 підприємств - закритися. Ситуація почала покращуватися в грудні 2020 року, коли уряд дав дозвіл на перші дві вакцини проти COVID-19. Невдовзі після цього кількість випадків почала знижуватися, обмеження почали зніматися, і ресторани знову змогли відкрити свої двері для обідів у приміщенні.

Індустрія гостинності відчуває високий стрес і фізичне навантаження, а пандемія принесла нові виклики, включаючи підвищений ризик зараження COVID-19 (рис.3).

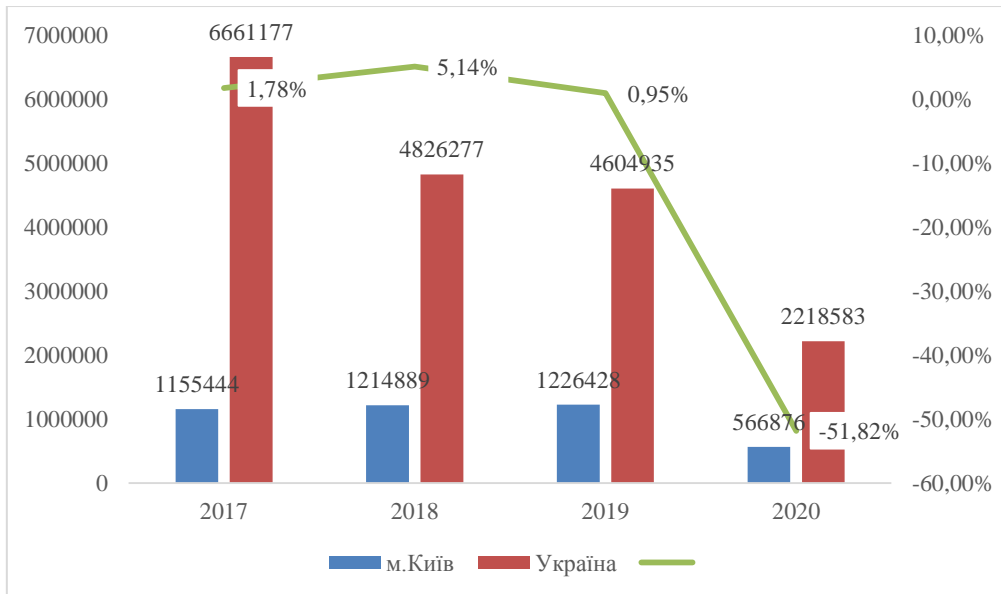

Рисунок 3.-Динаміка кількості осіб, що перебували в колективних засобах розміщення з 2017-2020рр.

Індустрія гостинності, яка покладається на туризм, заходи та харчування поза домом, є однією з найбільш постраждалих під час пандемії.

Трагічна пандемія COVID-19 змінила соціально-економічні відносини, особливо у сфері послуг.

Спад у ресторанній індустрії впливає на суміжні галузі, завдаючи економічних збитків фермерам, рибакам, збирачам, тваринникам та іншим виробникам харчових продуктів. Партнери ланцюга постачання також зазнають збитків. З іншого боку, ресторани, розташовані в офісних комплексах або поблизу них, постраждали від скорочення заповнюваності офісів і продовжуватимуть зазнавати негативного впливу. Ці фактори трансформують харчову промисловість, яка вже відрізняється від традиційної, яка існувала до початку березня 2020 року [5].

Отже, можемо сказати що спалах COVID-19 негативно вплинув на ресторанну індустрію. У 2022 році ці тенденції в Україні продовжила війна.

Бібліографічний список

1. Відомості про пандемію електронне джерело, Режим доступу - <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%8F>
2. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19368623.2020.1788231>
3. Дані Yelp про кількість ресторанів ,які назавжди закрилися через пандемію, електронний ресурс, режим доступу - <https://abcnews.go.com/Business/16000-restaurants-closed-permanently-due-pandemic-yelp-data/story?id=71943970>
4. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України, електронний ресурс, режим доступу - <https://www.kas.de/documents/270026/8703904/%D0%92%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2+COVID-19+%D1%82%D0%B0+%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%85+%D0%BE%D0%B1%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%8C+%D0%BD%D0%B0+%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D1%83+%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.+%D0%9A%D0%B0%D0%B1%D1%96%D0%BD%D0%B5>

D1%82%D0%BD%D0%B5+%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F+%D0%A6%D0%9F%D0%94.+%D0%9B%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C+2020.pdf/b7398098-a602-524d-7f88-6189058f69d3?version=1.0&t=1597301028775

5. Вплив пандемії COVID-19 на індустрію гостинності, електронний ресурс, режим доступу - <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19368623.2020.1788231>

Яцков Валерія

Науковий керівник: Березівська Оксана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ПІДВИЩЕНИХ КАРАНТИННИХ РИЗИКІВ

Розвиток туристичної індустрії в регіоні формує сучасну інфраструктуру, яка призначена для її експлуатації як туристами, так і місцевим населенням. Проте пандемія COVID-19 призвела до тотальної та структурної трансформації глобального економічного простору, а туризм як важливий драйвер в економічному розвитку та створенні робочих місць, зазнав, в глобальному та регіональних вимірах, найбільш руйнівного ефекту від коронавірусної епідемії.

Згідно даних Головного управління статистики у Львівській області динаміка руху туристичних потоків за останні 20 років мала хвилеподібну тенденцію – неодноразові зростання у 2003, 2008, 2010, 2013 рр., із абсолютним піком у 2019 р. і обґрунтованими спадами у 2014 р. та 2020 р. [1-3].

Анексія Криму Російською Федерацією та проведення антитерористичної операції на сході України негативно вплинули на позитивну динаміку розвитку туристичної галузі у Львівській області. Так, у 2014 р. вдвічі скоротилася кількість туристів, обслужених туристичними підприємствами, у 8 разів – кількість іноземних туристів, вдвічі – кількість українців, які подорожували за кордон та внутрішній туристичний потік [1]. До 2019 р. показники покращилися та встановили новий рекорд – майже 250 тис. туристів, та більше 150 тис. громадян України, які здійснили подорожі за кордон. Проте. така позитивна тенденція була перервана коронавірусною пандемією 2020–2021 рр.

Уже в 2020 р. послугами суб'єктів туристичної діяльності Львівщини скористалися лише 100824 тис. осіб – це найнижчий показник за останні 6 років та більш ніж вдвічі менша кількість туристів, ніж у 2019 р. (249442 осіб). 99 % туристів – громадяни України, 3/4 з яких – українців, які подорожують за кордоном, решту (25 %) становлять туристи-громадяни України, які подорожують в межах держави.

Як відомо, показники 2019 р. установили рекорд кількості українців, що подорожували за межами України за весь період державної незалежності – майже 160 тис. осіб. Прикро, але у 2020 р. цей показник зменшився удвічі (76729 осіб). Поїздками туристів-громадян України в межах держави було охоплено близько 23 тис. осіб, втричі менше ніж попереднього року [4;5].

Туристичні підприємства області у 2020 р. обслужили лише 357 іноземних туристів – в 20 разів менше, ніж у 2019 р., та найменше за весь період статистичних спостережень. Частка іноземців від загального потоку туристів у 2020 р. становила менше 0,5 % [1;4].

У 2020 р. Львівську область найбільш чисельно відвідали громадяни Азербайджану, Польщі, Молдови, значно менше – Австрії, Німеччини, Білорусі. Тоді як у 2019 р. туристичними підприємствами Львівщини надано послуги 7, 9 тис. іноземних туристів із 31

країни світу, серед них переважали громадяни Польщі – 1,5 тис. осіб, Азербайджану – 1,3 тис., Білорусі – 0,9 тис. [1-3]. Загалом, за останні 10 років Львівську область відвідали туристи більш ніж із 100 країн світу. Найбільше туристів з Польщі, Білорусії, Латвії, Російської Федерації, Німеччини, США, Канади, Великобританії, Данії, Франції, Азербайджану, Австрії, Італії, Ізраїлю, Угорщини.

Статистичний аналіз туристів міста Львова у 2019 р. демонструє, що традиційними відвідувачами залишились поляки (18,3 % у загальному потоці туристів-іноземців), білоруси (6,6 %), німці (5,4 %), турки (6,2 %) та американці (2,5 %). Неочікуваним виявився приріст туристів з Великобританії – майже вдвічі, до 3 %, та, вперше за останні декілька років, у ТОП-10 країн-відвідувачів увійшли Австрія та Франція, по 1 %. 36% усіх гостей міста – гості з України, здебільшого молодь. Вони часто повертаються до Львова двічі чи навіть тричі за рік, адже не встигають все одразу обійти. На другому місці – поляки, на третьому – білоруси. Серед поляків найпопулярніший «сентиментальний» туризм, коли старше покоління шукає тут своїх далеких родичів або відвідує місця, де народилась і про які розповідала їх родина. Молоді ж поляки їдуть не за сентиментами, а щоб відвідати нове яскраве місто. Почастішали візити білорусів, оскільки є добре сполучення Мінськ–Львів. Їхня поведінка теж відрізняється, вони, як правило, ходять великими групами.

2020 рік був особливо складним для туристичної галузі Львова: міжнародні сполучення зменшилися на 74 %, а падіння рівня міжнародного туризму призвело до втрат від експортних доходів, за даними ВТО у розмірі 1,3 трильйона доларів США. Туристів поменшало, проте вони є. Зібрати якісну аналітику за 2020 р. виявилось вкрай складним завданням. Тим не менш, певні дані є – за 2020 р. центри туристичної інформації відвідало 15910 туристів, з яких 51 % – це українці. У зв'язку з карантинними обмеженнями кількість іноземних відвідувачів знизилась на 85,6 %, а українських – на 55,4 %. У топ-5 країн відвідувачів увійшли Польща, Білорусь, Туреччина, Німеччина та Литва. Серед українських міст у першій п'ятірці Київ, Харків, Одеса, Дніпро та Івано-Франківськ.

За даними Державної прикордонної служби міжнародного аеропорту «Львів» ім.Д.Галицького кількість іноземних туристів в аеропорту у 2020 р. склала 84176 осіб. Найбільше пасажирів прибуло з Польщі, Туреччини, Німеччини, США, Великої Британії, Білорусі, Румунії, Литви, Італії та Ізраїлю. 2020 рік почався з росту іноземного пасажиропотоку на 16 % у порівнянні з 2019 роком. Після послаблення перших карантинних обмежень та відкриття кордонів у червні ми можемо бачити незначне збільшення кількості іноземців, що подорожують, проте заборона в'їзду для них з 28 серпня по 28 вересня спричинила спад пасажиропотоку, тож показники у жовтні-грудні залишалися меншими, ніж у серпні.

Важливим видом туристичної діяльності протягом останніх років була екскурсійна діяльність, хоча кількість обслужених екскурсантів постійно зменшується. Так у 2006 р. суб'єктами туристичної діяльності обслужено 140 тис. екскурсантів, а у 2010 р. лише 56 тис., у 2019 р. – кількість екскурсантів знизилась до рекордного за 30 років незалежності України показника в 3919 осіб, з яких 1,4 % становили іноземні громадяни [1;5].

Упродовж 2019 року в області діяли 342 суб'єкти туристичної діяльності. За цим показником Львівщина посідає 3 місце в Україні. Серед них: 58 туроператори, 233 турагентів, 51 бюро екскурсійних послуг. Зауважимо, що в 2011 р. туристичні послуги надавали 354 туристичних підприємств.

Упродовж 2014 р. у Львівській області діяло 235 суб'єктів туристичної діяльності, що менше порівняно з 2013 роком на 13,6 %. Таким чином, бачимо, що кількість суб'єктів туристичної діяльності щороку зростає [1;6].

Львівська область характеризується особливо високими показниками рівня розвитку туристичної індустрії в країні загалом. Перші позиції за показниками туристичних прибуттів, в тому числі іноземного (в'їзного) туризму, друге місце в Україні за кількістю суб'єктів

туристичного господарювання та друга позиція за показником середньооблікової кількості штатних працівників, задіяних у сфері туристичного обслуговування, другі місця серед регіонів України за обсягом туристичного збору, кількістю розміщених у готельних закладах та за кількістю туристів з України.

Бібліографічний список

1. Державна служба статистики України. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ukrstat.gov.ua/.](http://www.ukrstat.gov.ua/)
2. Статистична звітність. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/21/theme_21.php?
3. Інфографіка. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/press/2017/r10_51.pdf.
4. Державна служба туризму і курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tourism.gov.ua>.
5. Кучинська І. В. Місце Львівщини на ринку туристичних послуг України [Електронний ресурс] / І. В. Кучинська, М. В. Рібун . Вісник Львівського інституту економіки і туризму : зб. наук. ст. / Мін-во освіти науки України. Львів. інст-т економіки і туризму ; [редкол. : І. О. Бочан та ін.]. Львів : ЛІЕТ, 2014. № 9. С. 84–94 : іл., табл. – Режим доступу : https://www.academia.edu/30335372/МІСЦЕ_ЛЬВІВЩИНИ_НА_РИНКУ_ТУРИСТИЧНИХ_ПОСЛУГ_УКРАЇНИ.
6. Список туроператорів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://misto.travel/index.php?mod=page&id=14827>.

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ТУРИСТИЧНО- РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Волошенюк Юлія

Науковий керівник: Романів Павло, к.г.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОСТВОЄННИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ НА ПРИКЛАДІ ХОРВАТІЇ

Республіка Хорватія – одна з найуспішніших країн Балканського півострова з найкраще розвинутою туристичною сферою. Завдяки своєму вигідному географічному розташуванню в одному з найстаріших та найважливіших туристичних регіонів світу – Середземномор'ї, Хорватія завжди була важливим туристичним напрямком.

Історія туризму на території Хорватії бере свій початок із римських часів. Більш активно туризм почав розвиватися за часів Австро-Угорщини, коли заможна аристократія надавала перевагу відпочинку біля моря [6]. Офіційне підтвердження цьому є будівництво перших туристичних готелів в Опатії (Grand Hotel, 1890 р.) та в Дубровніку (Hotel Imperial, 1897 р.). Перший туристичний путівник Хорватії «Путівник для корінних жителів та іноземців» був виданий в Загребі у 1892 році. Масовий туризм почав розвиватися в 1960-70-х роках відповідно до економічної політики Югославії, в складі якої були Хорватські території [8].

В травні 1991 року відбувся референдум щодо незалежності Хорватії, а вже 25 червня 1991 року було відновлено незалежність Хорватії. Проте остаточну незалежність країні довелося виборювати протягом п'ятирічної війни (1991-1995 рр.) [10]. Війна Хорватії за незалежність та геополітична ситуація на Балканському півострові суттєво вплинули як на міжнародний туристичний попит, так і на туристичну інфраструктуру Хорватії. До того ж до 1996 року 40 % державних витрат були націлені на оборону країни [2]. Економіка країни перебувала у стані стагнації. Однак під час реалізації плану економічної стабілізації Хорватія приділила головну увагу таким галузям як гірничодобувна промисловість, суднобудування, нафтопереробна промисловість та туризм. Туризм у Хорватії отримав статус галузі пріоритетного розвитку і став ключовим сектором хорватської економіки попри те, що в 60-тих роках ХХ століття в структурі зайнятості Хорватії переважало сільське господарство [9].

Ефективний розвиток туризму в післявоєнний період Республіці Хорватії забезпечила сильна система органів управління. Вищим законодавчим органом у галузі туризму є Міністерство туризму та спорту (з 1990 по 2020 рр. Міністерство туризму), діяльність якого спрямована на стратегії, політику та заходи на національному рівні; висувають та вносять зміни в закони, що регулюють індустрію туризму та гостинності, систему туристичних рад та туристичні збори.

У бюджеті Міністерства туризму Хорватії є спеціальні лінії для фінансування низки проектів, що стосуються:

- розробки оригінальних хорватських сувенірів,
- збереження матеріальної та нематеріальної спадщини,
- туристичної освіти та навчання,
- підвищення якості в сфері гостинності,
- розвитку сільського туризму,
- створення нових туристичних продуктів,
- громадської туристичної інфраструктури,
- подій та рекламних заходів для розвитку туризму тощо.

Крім того Міністерство туризму Хорватії проводить публічний тендер на надання грантів компаніям з програмами, спрямованими на підвищення якості індустрії гостинності.

Завданнями програм вже були:

- підвищення рівня обслуговування в індустрії гостинності в сферах, де туризм недостатньо розвинений,
- стимулювання будівництва,
- реконструкції та реставрації готелів і ресторанів,
- підвищення якості туристичних послуг за рахунок інновацій, нових технологій, сталого розвитку та конкурентоспроможності.

Вищим виконавчим органом є Комітет із туризму, діяльність якого спрямована на прийняття законодавчих та інших нормативних актів, а також контроль виконання завдань з різних аспектів туристичної діяльності. Відповідальним за просування туристичного продукту країни на світовий ринок є Хорватське туристичне співтовариство. На регіональному та місцевому рівнях країни діє велика кількість відділів та рад із питань туризму, компетенцією яких є забезпечення розвитку туризму та індустрії гостинності, наприклад, вирішення питань щодо присвоєння певного класу готелям. Також в Хорватії існують Туристичні ради – це організації, які діють за принципом дестинаційного менеджменту і створені для сприяння розвитку туризму в Хорватії та захисту економічних інтересів юридичних і фізичних осіб, які надають послуги громадського харчування, розміщення та надають туристичні послуги або здійснюють іншу діяльність, безпосередньо пов'язану з туризмом певного регіону [1]. Під час проведення рекламних заходів у країні та за кордоном Туристичні ради використовують туристичний логотип Хорватії. Міністерство туризму також співпрацює з низкою некомерційних організацій та професійних асоціацій (наприклад, асоціацією туристичних агентств, готелів, кемпінгів), що регулюють туристичну діяльність у приватному секторі.

Хорватія може стати одним з найкращих і найуспішніших туристичних напрямків Європейського Союзу, подвоївши кількість туристів і підвищивши якість туристичної пропозиції, таким чином підвищивши середній дохід від туризму на 50% . Це може стати можливим шляхом виконання державних стратегій та впроваджені дестинаційного менеджменту, основним завданням якого має бути реалізація професійно складеного маркетингового плану, що підвищить позитивне сприйняття та імідж Хорватії на ринку високодохідних туристів у Європі. Керівництво дестинації також має створювати нові туристичні продукти, сформовані відповідно до потреб окремих сегментів ринку, забезпечуючи таким чином продовження туристичного сезону та підвищуючи конкурентоспроможність хорватського туризму серед конкурентів із Середземноморського регіону [7].

Сьогодні Хорватія – це перспективний туристичний напрямок середземноморського регіону, де галузь туризму успішно розвивається та стабільно приносить найбільший дохід серед країн Балканського півострова [11]. Станом на 2019 рік 70% валового внутрішнього продукту Хорватії припадало на сферу послуг. Головну нішу в цьому секторі займає туризм на який припадає майже 20% ВВП, а дохід від туристичної індустрії за 2019 рік оцінювався в 10,5 мільярдів євро [3].

Успіх туристичної галузі Хорватії у поствоєнний період зумовлений унікальним природно-ресурсним потенціалом, етнокультурними особливостями хорватського народу, добре розвиненою транспортою інфраструктурою та найбільший вклад має ефективна політика держави щодо підвищення якості туристичних послуг та просування національного продукту на міжнародний ринок.

Бібліографічний список

1. Закон про туристичні ради та сприяння хорватському туризму, NN 52/19, 42/20 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.zakon.hr/z/342/Zakon-oturisti%C4%8Dkim-zajednicama-i-promicanju-hrvatskog-turizma>
2. Матвієнко Н. Чинники розвитку туризму в Хорватії / Матвієнко Н. Матвієнко В. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка 3(72)/2018 - 81-87 ст. – ISSN 1728-3817
3. Міністерство туризму і спорту Хорватії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mint.gov.hr/>
4. Хорватська національна туристична рада [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://croatia.hr/en-gb>
5. Центральне бюро статистики Хорватії [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://dzs.gov.hr/>
6. Baskar B. Southbound to the Austrian Riviera: The Habsburg Patronage of Tourism in the Eastern Adriatic / Bojan Baskar // University of Ljubljana: ANTHROPOLOGICAL NOTEBOOKS 16, 2010, 9–22 p. – ISSN 1408-032X
7. Bosnic I. Role of destination management in strengthening the competitiveness of Croatian tourism / I. Bosnic, D. Tubic, J. Stanisic // Ekonomski vjesnik. — 2014. — Vol. 27. — P. 153-170.
8. Kapusta A. "Geography of Tourism in Croatia". The Geography of Tourism of Central and Eastern European Countries / Armina Kapusta, Robert Wiluś // Springer International Publishing, 2017 – 109 - 147 pp. – ISBN 978-3-319-42203-9.
9. Letcher P. Croatia / P. Letcher //USA: The Globe Pequot Press In., 2010 – 393 p.
10. Magaš B. The war in Croatia and Bosnia-Herzegovina, 1991 – 1995/ Branka Magaš, Ivo Žanić //Frank Cass, 2001 - 432 p. – ISBN 10: 0714682012.
11. Orsini K. Croatia's Tourism Industry: Beyond the Sun and Sea / Orsini Kristina, Ostojić Vukašin // Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018 – ISBN 978-92-79-77365-5.

Галанчук Катерина

*Науковий керівник: Камушков Олександр, к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій*

АКТУАЛЬНІСТЬ ШОПІНГ ТУРІВ В УКРАЇНІ

Організовані поїздки за кордон, з метою шопінгу – це один з ключових видів бізнес-туризму.

Шопінг-туризм – дуже перспективна та популярна галузь туризму, це різновид туризму, головною метою якого є здійснення покупок під час туристичної подорожі.

Як і всі види туризму, шопінг-туризм ділиться на два види: виїзний і внутрішній, але шоп-туризм, на відміну від інших, безпосередньо залежить не від наявності природних ресурсів, а від економічних та трудових, так як основною метою є скупівля одягу по найбільш вигідним цінам. Також в шоп-туризмі виділяють наступні різновиди, зокрема:

- традиційний шоп-туризм
- шопінг періоду розпродажів, сезонних знижок або виходи нових колекцій одягу
- поїздки вихідного дня [1]

На сьогоднішній день, цей вид туризму користується надзвичайним попитом, адже під час такої поїздки турист має змогу відвідати туристичні об'єкти, торгові точки і зробити

необхідні покупки, тобто поєднати корисне з приємним, і, в той самий час, помітно покращити стан бюджету країни, що відвідується.

У країнах Європи є цілі торгові села або як їх називають outlet villages. Тут продають різноманітний якісний товар, від шпильок до шикарних суконь. В порівнянні з магазинними, ціни в таких торгових селах нижчі, іноді до 70%. "Торгові села" дуже популярні за якісний товар, широкий асортимент і небували знижки, як у самих європейців, так і у шопінг-туристів. [2]

На початку XXI століття шоп-тури стали модною тенденцією для певної категорії фінансовоспроможних людей, а також частини бізнесу. [3]

Багато туристів віддають перевагу покупкам в інтернеті, це можна пояснити тим, що ціни в інтернет-магазинах значно нижчі, ніж в звичайних, але самі найактивніші все ж таки віддають перевагу шопінг-турам. Зазвичай такі тури організуються в промислово-торговельні регіони таких країн, як Туреччина, Італія, Франція, Греція.

Шоп-тури бувають із зобов'язаннями або без них. У першому випадку надається розписка, що буде витрачено на покупки певну суму, цю обіцянку часто просять підкріпити грошовою заставою в розмірі повної вартості туру - на випадок, якщо з якихось причин витрати не здійсняться. В турах без зобов'язань ніхто не контролює скільки грошей було залишено, але коштують вони трохи дорожче. [2]

Зазвичай метою таких турів є придбання фірмової або розпродажної речі, товарів оптом або товарів широкого споживання. Шоп-тур може існувати, як у чистому вигляді, тобто коли ціль туриста полягає виключно у придбанні товарів, так і може бути суміщений з іншими видами туризму – рекреаційним, пізнавальним та іншими. Такі «шоп-тури» характерні і для України.

На даний час стан шопінг-туризму в Україні є не дуже розвиненим на міжнародному рівні, адже в основному туристи приїжджають з цілю ознайомлення з культурою, заради відпочинку та розваг. Але внутрішній шоп-туризм за масштабами набагато перевершує міжнародний. З метою вигідного шопінгу в Україні можна відвідати місця, які є найпопулярнішими, наприклад Одесу та її «7-й кілометр», «Барабашово» в Харькові або з найбільший в Європі Хмельницький гуртовий ринок, сюди їдуть скуповувати речі для власного користування та для перепродажу. А літній шопінг в Одесі можна поєднати з відпочинком на морі.

Для того, щоб достатньо розвинути шопінг-туризм в Україні потрібно підтримувати український бренд та якомога більше просувати його, формувати ціни на товари так аби ціна відповідала якості, а якість була навіть краще за ціну, і звісно, виходячи з цього, покращити якість товарів. Також необхідно залучати міжнародні бренди та торгівлю ними на ринку, а для привертання більшої уваги проводити шопінг-фестивалі.

Через несприятливу політичну ситуацію сьогодні, розвиток такого виду туризму в Україні призупиняється, і лише тільки після покращення становища та усіх вищесказаних факторів – популярність шоп-турів в Україні очевидна.

Чим швидше і краще розвинеться стан шопінг-туризму в Україні в майбутньому, тим краще. Адже приріст кількості відвідувачів та тривалість їх перебування в Україні, буде сприяти зміцненню української туристичної галузі в цілому, а без розвитку цього приросту не досягти.

Бібліографічний список

1. Перспективи розвитку шоп-туризму в Україні. – 2018. – С. 2. https://eprints.kname.edu.ua/49619/1/ilovepdf_com-113-114.pdf
2. Шопінг-туризм [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://pidru4niki.com/1048030443593/turizm/shopping-turizm>

3. Шопінг-туризм та його особливості. – 2021. – С. 2. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/396.pdf>

Гірна Сніжана

Науковий керівник: Лемко-Мельник Ольга, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Рекреація і туризм – найдинамічніші галузі у світі, чинники економічного та культурного розвитку, захисту навколишнього середовища та історико-культурної спадщини, міжнародного взаєморозуміння та миру. Сьогоднішнім завданням є збереження і примноження туристично-рекреаційного потенціалу нашої країни, нагромадженого століттями, поставити і заставити працювати на його користь нові організаційно економічні механізми, що відкриваються в сучасному світі. Рекреація і туризм не потребують значних інвестицій та порівняно з іншими галузями господарства досить швидко розвиваються, що дасть змогу за короткий термін створити нові робочі місця та суттєво наповнити бюджет. Рекреація і туризм стимулюють розвиток інших галузей, таких як харчова та легка промисловість, будівельна галузь, торгівля, транспорт і зв'язок та ін. Україна має величезний потенціал для розвитку рекреації і туризму, представлений різноманітними туристично-рекреаційними ресурсами. Водночас актуальним виступає реалізація цього потенціалу, його використання задля розширення можливостей людського розвитку, вирішення соціальних проблем населення.

Туризм (фр. *tourisme* – подорож) – сукупність явищ і відносин, що виникають у процесі подорожі та перебування людей поза місцем їх постійного проживання, якщо перебування не перетворюється в тривале проживання або тимчасове заняття заради заробітку. Необхідність розширити поняття туризму за його традиційні межі було викликано ростом інтенсивності сучасних міжнародних в'їзних – виїзних процесів і глобалізацією їх впливу на економіки держав світу. Функції туристично-рекреаційної сфери можна поділити на чотири основні групи: медико-біологічні; соціально-культурні; економічні; політичні.

Соціально-економічна функція – відтворення робочої сили, яке прискорює зростання продуктивності праці та підвищення ефективності виробництва. В умовах ринкової економіки важливим є те, що рекреація і туризм забезпечують зайнятість населення, зменшуючи кількість безробітних, знижуючи соціальну напругу в суспільстві. Відбувається збільшення фонду робочого часу за рахунок зниження захворюваності, підвищення життєвого тону. Крім того, туристично-рекреаційна сфера забезпечує оптимальне використання трудових і природних ресурсів, підвищення загального рівня економічного розвитку території. Таким чином, в умовах ринкових відносин туристично-рекреаційна сфера виконує низку економічних функцій: розвиток господарства регіонів країни; зростання зайнятості населення за рахунок рекреаційного і туристичного обслуговування та розвитку галузей, опосередковано пов'язаних із рекреацією і туризмом; вплив на структуру балансу грошових витрат і прибутки населення, територіальний і платіжний баланс; надходження валюти від іноземного туризму.

У науковій літературі пропонуються наступні фактори, що впливають на розвиток рекреації та туризму:

- статичні та динамічні. До статичних відносяться природно-географічні (природа, клімат, рельєф, багатства підземних надр) та культурно-історичні фактори, які мають

незмінне значення. Люди лише пристосовують їх до туристично-рекреаційних потреб, роблячи їх доступнішими для використання. До динамічних відносяться демографічні, соціально-економічні, матеріально-технічні та політичні фактори, які мають різне значення та змінюються в просторі та часі;

- зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів відносяться: демографічні та соціальні зміни, економічні та фінансові фактори, зміни політичної ситуації та правового регулювання, рівень розвитку транспортної інфраструктури, торгівлі тощо. Внутрішні фактори діють безпосередньо в туристично-рекреаційній сфері та пов'язані з організацією рекреаційної і туристичної діяльності.

Провідна роль серед економічних умов та ресурсів належить туристично-рекреаційній інфраструктурі. За функціональним призначенням вона поділяється на виробничу (транспорт, зв'язок, будівельна індустрія, водо-, енергопостачання) і соціальну (підприємства торгівлі, ресторанного господарства, побутового обслуговування, культури, дитячі та медичні установи). Також виділяють об'єкти ринкової інфраструктури, які стосуються туристично-рекреаційної діяльності та пов'язані з охороною довкілля і відтворенням рекреаційних ресурсів. Сьогодні в умовах транзитивної економіки насамперед має бути приділено більшу увагу до розвитку приміського відпочинку, відпочинку в сільській місцевості, з використанням інфраструктури турбаз, кемпінгів, мотелів тощо, призначених для низько- і середньодоходних верств.

Відтак, сукупність соціально-економічних факторів (передумов) пріоритетного розвитку рекреації і туризму в Україні та світі включає:

- покращання (погіршення) економічної та фінансової ситуації;
- збільшення (зменшення) доходів населення;
- підвищення (зниження) туристично-рекреаційної активності населення в залежності від частини доходів, яку воно спрямовує на відпочинок;
- зростання (зниження) частки суспільних коштів на покриття витрат на лікування, оздоровлення та туризм;
- попит і пропозиція на ринку туристично-рекреаційних послуг;
- просування, реклама та реалізація туристично- рекреаційних послуг;
- зростання ролі кадрів у туристично-рекреаційній діяльності (збільшення чисельності зайнятих, удосконалення професійно-кваліфікаційної структури, покращання умов праці тощо) ;
- посилення ролі приватного рекреаційного та туристичного бізнесу;
- залучення інвестицій і поживлення інноваційної діяльності;
- налагодження механізмів державного регулювання (фінансово-економічного, організаційного, правового та інформаційно-аналітичного) туристично-рекреаційної сфери.

Варті уваги такі пропозиції: делегувати органам місцевого самоврядування повноваження щодо розвитку туризму , запобігти надмірного адміністрування завдяки розмежуванню повноважень центрального та місцевих органів виконавчої влади щодо здійснення державного регулювання туризму, перенести центри управління безпосередньо на місця із залученням всіх учасників господарської діяльності, надати додаткові повноваження та функції структурним підрозділам місцевих органів виконавчої влади з питань туризму, сформувати єдину систему державного управління сферою туризму та охороною культурної спадщини, децентралізувати управління, створити місцеві туристичні адміністрації та передання їм частини повноважень. Також непоодинокими є пропозиції створення нових інституцій, а саме:

- Агентств регіонального розвитку рекреаційно-туристичного комплексу, місцевих туристичних адміністрацій, - Асоціацій туроператорів екологічних зон, регіональних

інноваційних центрів, постійно діючого комерційного арбітражного органу для врегулювання спорів між суб'єктами туристичної діяльності та туристами.

При цьому передача їм частини повноважень. Оскільки донині не визначені механізми, за допомогою яких територіальна громада зможе впливати на соціально-економічний розвиток міста чи села, тому цінним вбачаються запропонований механізм залучення територіальних громад до створення регіональних туристичних корпорацій, туристичних інформаційних центрів, робочих груп сприяння тощо.

Одже, підсумовуючи наведене, можна зробити такі висновки. Україна має всі об'єкти передумови, щоб стати однією з передових рекреаційно-туристичних країн світу, однак аналіз сучасного стану функціонування вітчизняної рекреаційної сфери свідчить про те, що ефективність її діяльності стримується через невирішеність низки проблем. Насамперед, це проблеми нормативно-правового забезпечення функціонування галузі, для вирішення яких необхідно внести відповідні зміни та доповнення до чинного законодавства; затвердження національних стандартів усіх видів рекреаційної і туристичних послуг.

Основними напрямками формування ефективного механізму реалізації стратегічних завдань подальшого розвитку рекреаційно-туристичної сфери має бути: оптимально збалансовано державне та регіональне регулювання суспільно-економічних відносин у сфері організації та розвитку рекреації та туризму; забезпечення доступності санаторно-оздоровчих та рекреаційно-туристичних послуг для всіх верст населення; ефективна інвестиційна політика.

Вирішення існуючих проблем названих у статті, та врахування існуючих перспектив розвитку рекреаційно-туристичної сфери України стане запорукою модернізації наявного рекреаційного та туристичного потенціалу держави, динамічного розвитку рекреаційно-туристичної сфери, забезпечення її сталої конкурентної спроможності серед стратегічно пріоритетних секторів національної економіки.

Бібліографічний список

1. <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3237&i=5>
2. http://bses.in.ua/journals/2020/50_1_2020/16.pdf
3. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/3_2015ua/41.pdf
4. <http://studcon.org/socialni-aspekty-rozvytku-rekreaciyi-i-turyzmu-yak-znachushchogo-segmentu-svitovogo-gospodarstva?page=3>

Жеребецька Христина

Науковий керівник: Крупа Оксана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Туристична галузь належить до важливих сфер економіки України, яка має чималий вплив на формування бюджетів різних рівнів, забезпечення зайнятості населення, розширення спектру міжнародних відносин, а також сприяє розвитку низки дотичних видів економічної діяльності: транспорту, будівництва, громадського харчування, легкої промисловості, торгівлі, культури і дозвілля тощо. Також туризм розглядається як одна з провідних галузей у сфері структурної перебудови економіки.

Аналіз показників розвитку туристичної сфери впродовж 2015-2020 рр. засвідчив зміну тенденцій її розвитку (таблиця 1).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Таблиця 1. - Основні показники туристичної діяльності в Україні [1]

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до 2015 р., %
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, од.	3182	3506	3469	4293	4441	3867	121,5
в т.ч. юридичних осіб	1785	1838	1743	1833	1797	1561	87,5
фізичних осіб	1397	1668	1726	2460	2644	2306	165,1
Дохід від надання туристичних послуг, млн.грн	5015,3	11935,7	19022,6	21625,9	41657,5	32756,9	6,5 рази
Кількість обслуговуваних туристів, тис. осіб	2019,6	2549,6	2806,4	4557,4	6133,0	2360,3	116,9
в т.ч. в'їзних туристів	15,2	35,1	39,6	75,9	86,8	12,0	78,9
виїзних туристів	1647,4	2061,0	2289,9	4024,7	5524,9	2225,7	135,1
внутрішніх туристів	357,0	453,6	477,0	456,8	520,4	222,6	62,4

Як бачимо, впродовж 2015-2019 рр. основні показники туристичної діяльності загалом демонстрували позитивну динаміку. Це стосується як кількості суб'єктів туристичної діяльності, чисельності обслуговуваних туристів, так і доходів від надання туристичних послуг. Однак, вже у 2020 р. відбулося різке зниження усіх показників відносно попереднього року. Найбільше зменшилася кількість в'їзних туристів (іноземців) – у 7,2 рази, а загалом загальна чисельність туристичного потоку скоротилася у 2,6 рази. Також на 13% зменшилася кількість суб'єктів туристичної діяльності і на 21,3% впали доходи від надання туристичних послуг. Проте, навіть на фоні цього спаду, окремі показники туристичної діяльності у 2020 р. перевищили їх значення у 2015 р. Насамперед необхідно відзначити приріст чисельності фізичних осіб-суб'єктів туристичної діяльності – на 65,1%, чисельності виїзних туристів – на 35,1%, а також доходів надавачів послуг – у 6,5 рази.

Описані тенденції зумовлюють необхідність з'ясування їх причин. Аналіз наукових публікацій останніх років, а також соціально-економічних тенденцій розвитку країни та суспільно-політичних подій дозволив окреслити перелік основних детермінант, які визначають сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Україні (рисунок 1). Більшість із означених детермінант певною мірою взаємопов'язані та взаємозумовлені, формують стійкі еволюційні зміни довгострокового характеру. Однак, окремі із наведеного переліку стали причинами різких структурних зрушень та значно змінили усталені впродовж попередніх років умови функціонування галузі.

Насамперед динаміка і перспективи розвитку туристичної діяльності в Україні визначаються станом та умовами відтворення туристично-рекреаційного потенціалу регіонів.

Відзначимо, що потенціал розвитку туризму у нашій країні насамперед формують: вигідне географічне становище, сприятливі кліматичні умови, багата історико-культурна спадщина, широке різноманіття природних ландшафтів, курортних та рекреаційних ресурсів; зростання рівня підприємницької активності та зайнятості населення в туристичній індустрії, наявні ресурси формують можливості для розвитку практично усіх видів туризму, будівництва нових туристично-відпочинкових та оздоровчих комплексів, розширення існуючих та розвитку нових туристичних маршрутів. Позитивними факторами реалізації існуючого потенціалу в останні роки стало зростання конкуренції між туроператорами, поліпшення якості сервісу, розвиток повного спектру туристичних продуктів, збільшення чисельності підготовки фахівців для потреб галузі у системі вищої освіти (за спеціальністю 242 «Туризм») та ін.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

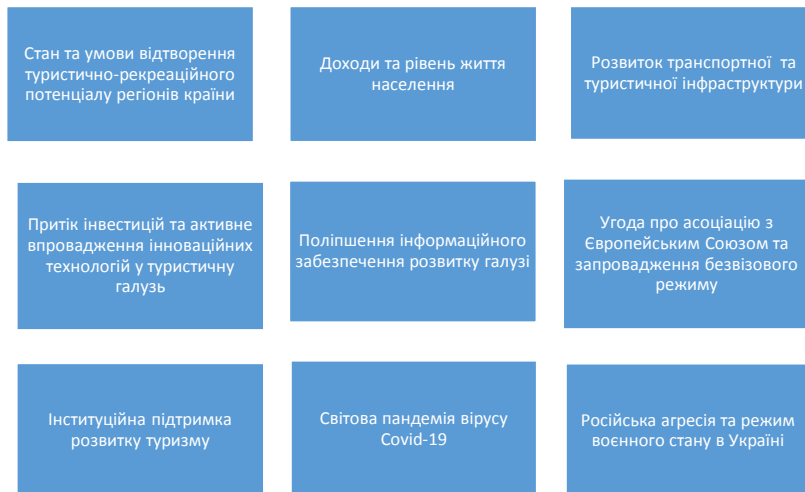

Рисунок 1. Ключові детермінанти розвитку туристичної сфери в Україні*

Значно поліпшився впродовж аналізованого періоду стан туристичної та транспортної інфраструктури, зокрема з 2015 р. по 2019 р. на 23% збільшилася кількість закладів сфери гостинності, покращився благоустрій міст, були капітально відремонтовані важливі автомобільні дороги, з'явилися нові залізничні маршрути швидкісних потягів «Інтерсіті», істотно зросли обсяги внутрішніх та міжнародних авіаперевезень (завдяки входженню в країну низки компаній лоукостерів).

Додатковою детермінантою зростання туристичної діяльності та розвитку галузевої інфраструктури став притік інвестицій та активне впровадження інноваційних технологій. Зокрема, капітальні інвестиції за видом діяльності «Тимчасове розміщення і організація харчування» збільшилися впродовж 2015-2020 рр. на 40% (при цьому відносно 2019 р. мало місце скорочення на 31,1%). За видом діяльності «Мистецтво, розваги, спорт та відпочинок» інвестиції з 2015 р. по 2019 р. зросли у чотири рази. Однак у 2020 році відносно попереднього обсягу інвестицій також зменшився - на 33,1%.

Завдяки впровадженню інноваційних технологій, туристам в Україні стали доступними сервіси он-лайн пошуку та бронювання житла, місць у ресторанах, купівлі квитків на різні види транспорту та розважальні заходи. Провідні готельні заклади почали використовувати сучасне програмне забезпечення для автоматизації бізнес процесів та ефективного управління: Servio, Logus HMS, ProHotel та ін. Крім того, суб'єкти готельно-ресторанного та туроператори активно впроваджують інноваційні методи менеджменту та маркетингу. Значно поліпшилися інформаційне забезпечення розвитку галузі: у містах заявили інформаційні вказівники, довідкові центри, каталоги (в т.ч. електронні). Важливим джерелом поширення інформації стали соціальні мережі. На розвиток розвитку туризму, особливо внутрішнього, вагомий вплив мало зростання реальних доходів та поліпшення рівня життя населення.

Водночас у контексті слабких сторін та загроз для розвитку туристичної галузі в Україні необхідно відзначити: занедбаний стан багатьох історико-культурних пам'яток; повільні темпи зростання інвестицій у розвитку інфраструктури туризму; відсутність бюджетного фінансування важливих для розвитку туристичної і курортної сфер заходів; обмежена пропозиція туристичних турів для людей із середніми доходами, низька конкурентоспроможність низки закладів туристичної сфери, що проявляється насамперед у співвідношенні ціни надаваних послуг із їх якістю; висока конкуренція зі сторони країн зі схожими умовами для відпочинку і дозвілля (Туреччина, Хорватія, Болгарія, Чехія, Польща).

У контексті інституційного забезпечення, негативним чинником розвитку туризму є те, що в чинних нормативно-правових актах не визначено питання щодо налагодження взаємодії між державними органами влади і підприємницькими структурами. Крім того,

мають бути вдосконалені існуючі процедури ліцензування, сертифікації і стандартизації туристичних послуг, оскільки вони недостатньо об'єктивні і не відповідають міжнародним нормам [2, с. 8].

Важливим каталізатором активізації туристичних потоків в Україні стало запровадження з червня 2017 року безвізового режиму із країнами Європейського Союзу. Як видно із таблиці 1, саме на період 2017-2018 років припадає різкий приріст суб'єктів туристичної діяльності, кількості обслуговуваних туристів. Однак цей фактор мав вирішальний вплив на розвиток виїзного туризму. Більшість туристичних фірм основний напрям своєї діяльності спрямували на організацію екскурсійних турів Європою або відправку українців відпочивати на закордонні курорти, де за ту ж саму ціну можна отримати значно вищий рівень обслуговування. Обсяг виїзного потоку у 2018 р. зріс порівняно із 2017 р. на 75,8% або 1734,8 тис. осіб. У 2019 р. приріст виїзних туристів відносно 2018 р. склав 37,3% (1500 тис. осіб). Натомість зростання в'їзного потоку за ці два роки склало 47,2 тис. осіб. Також необхідно відзначити зменшення впродовж 2017-2018 років потоку внутрішніх туристів на 20,2 тис. осіб (4,2%).

Основною детермінантою розвитку туризму в Україні та світу у 2020-2021 роках стала світова пандемія вірусу Covid-19. Безпрецедентні карантинні обмеження та заборони були спрямовані на те, щоб мінімізувати міграційні процеси та контакти людей і насамперед охопили сфери готельно-ресторанного бізнесу, екскурсійної діяльності, транспорт тощо. Саме із розвитком пандемії пов'язане різке скорочення у 2020 р значень усіх показників таблиці 1. Деяке пожвавлення у функціонуванні галузі відбулося лише після спаду першої хвилі пандемії та активного впровадження у світі кампанії з масової вакцинації населення.

Водночас, необхідно відзначити й певні позитивні наслідки впливу пандемії на розвиток туристичної галузі. Одна з них – це активізація внутрішнього туризму та розширення географії в'їзних туристичних потоків за рахунок мешканців арабських країн. За даними Держприкордонслужби, лише за перше півріччя 2021 року Україну відвідало понад 17 тисяч туристів з Саудівської Аравії, ОАЕ, Кувейту, Оману, Катару та Бахреїну [3]. Жорсткі карантинні обмеження у Європі, значне послаблення їх в Україні, розвиток транспортної і туристичної інфраструктури, активна інформаційна промокампанія – все це сприяло потоку гостей із Близького Сходу.

Сьогодні перед вітчизняною туристичною галуззю постали нові виклики і загрози, викликані відкритою агресією Росії та запровадженням в Україні режиму воєнного стану. Довготривале протистояння може вкрай негативно вплинути на подальші перспективи її функціонування. За цих умов для збереження потенціалу галузі вкрай важливим є впровадження ефективного механізму державного регулювання, залучення до її підтримки міжнародних організацій та урядів іноземних держав.

Бібліографічний список

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Алексеева Т.І., Сліпченко Т.Є. Детермінанти туристичної сфери України. Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 21. Ч.1. С. 7-11.
3. Як і чому арабські туристи полюбили Україну. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58120247>

Ігнаренко Марія

Наукові керівники: Воскресенська Олена, к.т.н., старший викладач

Камушков Олександр Сергійович, к.е.н., доцент

Одеська національна академія харчових технологій

МЕДИЧНИЙ ТУРИЗМ В ІНДІЇ

Головними напрямками розвитку медичного туризму в світі є США, Німеччина, Туреччина, Індія, Таїланд і т.д.[1] Наприклад в Індії ціни на медичні послуги на 65—85 % нижче, ніж у США. За прогнозами Deloitte Center for Health Solutions (США)[2]. Згідно з опитуваннями громадської думки, близько 200 тисяч жителів Великобританії планують в 2014 році відправитися на лікування в Індію. Основною причиною розвитку медичного туризму є різниця в цінах, при однаковій якості, на медичну допомогу в різних країнах світу [3]. Медичний туризм продовжує глобалізуватися і стрімко набирати обертів. У провідних країнах світу з високим рівнем медицини прибуток від в'їзного оздоровчого та лікувального туризму вимірюється сотнями мільйонів доларів щорічно і вносить вагомий вклад у поповнення бюджету країни. В останні роки медичний туризм, включаючи як лікування, так і діагностику та реабілітацію, становить близько 2% світового ВВП [4]. На цей час вже сформувався глобальний ринок медичних послуг зі своєю інфраструктурою (медичним менеджментом, акредитаційними органами, агентствами медичного туризму та туроператорами, фахівцями у сфері медичних подорожей). Навіть за умов фінансової кризи медичний туризм розвивається і чинить все більший вплив на національні системи охорони здоров'я і діяльність страхових компаній, які все частіше воліють оплачувати лікування клієнтів в зарубіжних клініках. В умовах глобальної економічної конкуренції феномен медичного туризму змушує медицину розвиватися шаленими темпами за рахунок сучасних технологій та поліпшення якості обслуговування пацієнтів. Медичний туризм — відносно новий напрям в індустрії туризму і охорони здоров'я нашої країни. Вітчизняні агентства з надання послуг мед туризму працюють не більше 4—5 років і пропонують три види послуг у цій сфері: діагностичного, оздоровчого та власне лікувального характеру [5]. За найскромнішими підрахунками, лише торік Індію відвідали 150 тис. «медичних» туристів. За цим показником країна поки що перебуває на другому місці після Таїланду, де аналогічний показник уже сягнув мільйона чоловік на рік. Однак саме в Індії ця галузь розвивається особливо швидко і вже до 2012 року може приносити індійській економіці від 50 до 100 млрд. рубль на рік (1,1—2,2 млрд. доларів). Найбільший попит на «медичні» тури у Великобританії та Канаді, переважаність системи охорони здоров'я яких змушує пацієнтів перебувати в списку очікування довгі місяці. Причому люди, котрі потребують шунтування серця, наприклад, далеко не завжди бувають спроможні дочекатися своєї черги. В Індії ж ці операції виконують у 16 госпіталах, без жодних черг, та ще й утричі дешевше, ніж, наприклад, у Великобританії. Втім, у самій Індії успіхи «медичного» туризму розцінюють далеко не однозначно. Адже для більшості корінного населення кваліфікована медична допомога все ще залишається недоступною. 51 лікар на 100 тисяч населення — показник винятково низький: в Америці на таку ж кількість населення припадає 279 лікарів. Однак уряд вживає активних заходів не лише для рекламування «медичного» туризму Індії за кордоном, а й для пояснення своєму населенню, що зміцнення національної економіки за рахунок цієї статті доходу дозволить вирішити багато власних соціальних проблем [6].

Бібліографічний список

1. Українська асоціація міжнародного туризму / Сайт УАМТ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://www.uamt.org.ua>

2. World Tourism Organization UNWTO [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www2.unwto.org/news/20121206/request-expression-interest-etcunwto-study-health-and-medical-tourism>
3. Коваль О. Медичний туризм: відпочинок чи лікування? Новітні аспекти / О. Коваль [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://tourinform.org.ua/medychnyj-turyzm-vidpochynok-chy-likuvannya-novitni-aspekty-2>
4. Association of Travel Insurance Inter mediaries / Сайт асоціації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // www.atii.co.uk
5. Медицинский туризм Рейтинги и обзоры // Лечение за рубежом Price Watch 2009" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.medicare-4u.com/ru/medical-tourism/>
6. «Медичний» туризм. Зроблено в Індії / Оксана Приходько [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/>

Мандибур Вікторія

Науковий керівник: Архипова Людмила, д.т.н., професор

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

Актуальність дослідження визначається ключовими інфраструктурними рішеннями та перспективними методами розвитку культурного туризму в м. Івано-Франківськ, який пов'язує з багатством культурно-історичної спадщини, передусім це пам'ятки архітектури, історичні місця, архітектурні монументи тощо.

Історична спадщина є культурним потенціалом території, що передбачає успішний розвиток туризму в регіоні. Однією з її складових є історико-культурні туристичні ресурси.

Метою дослідження - є висвітлення наявних проблем та перспектив щодо збалансованого розвитку культурного туризму в м. Івано-Франківськ, сучасного стану історико-культурної спадщини міста та її атрактивності.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

- охарактеризувати історико-культурні ресурси м. Івано-Франківськ та з'ясувати їх роль в забезпеченні розвитку культурно-туристичної діяльності;
- визначення сильних та слабких сторін культурного туризму м. Івано-Франківськ, задля покращення та подальшого розвитку в туристично-культурній галузі.
- основні перспективи удосконалення розвитку культурного туризму в регіоні.

Об'єктом дослідження - є процеси формування й розвитку туризму в м. Івано-Франківськ.

Предметом дослідження - є чинники, сучасні тенденції, проблеми та основні напрями удосконалення розвитку культурного туризму в м. Івано-Франківськ.

Для реалізації поставленої мети та вирішення поставлених завдань, було визначено сильні і слабкі сторони, а також можливості та загрози для подальшого розвитку культурного туризму в м. Івано-Франківськ. Результати SWOT-аналізу подано в таблиці 1.

Івано-Франківськ володіє значним туристичним та рекреаційним потенціалом, має збережені національні, релігійні, культурні традиції та автентичні промисли. Ці сильні сторони можуть бути використані для подальшого розвитку культурного туризму.

Основними стримуючими чинниками розвитку культурного туризму в м. Івано-Франківськ є несприятливі інвестиційні умови для покращення атрактивності історико-

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

культурних ресурсів, недосконалість інфраструктури, фінансування, рівень якості наданих послуг в культурних об'єктах, підвищення конкурентоспроможності. Літературні джерела підтверджують наші висновки [1].

Таблиця 1- Матриця SWOT-аналізу розвитку культурного туризму в м. Івано-Франківськ

Сильні сторони	Слабкі сторони
Наявність різноманітних природних ресурсів та багата історико-культурна спадщина	Низький рівень інноваційної та інвестиційної активності суб'єктів господарської діяльності
Наявність вільних земельних ділянок та виробничих площ, придатних для створення індустріальних, культурних, інноваційних парків.	Нерівномірний рівень розвитку рекреаційного господарства
Висока туристична привабливість регіону	Недостатній рівень доступності до об'єктів соціально-культурного призначення для людей з інвалідністю
Значна кількість об'єктів природно-заповідного фонду, збережені національні традиції і фольклор	Недостатній рівень впровадження інновацій
Національні, релігійні та культурні традиції, автентичні промисли	Несприятливі інвестиційні умови.
Перспективи	Загрози (проблеми)
Розвиток в'їзного (іноземного) туризму	Політична та економічна нестабільність спричинена війною в Україні
Залучення іноземних інвестицій в туристичну галузь, зокрема з країн-членів ЄС.	Виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру
Подальший розвиток туристично-рекреаційної галузі	Зменшення туристичної активності в регіоні останні 2 роки
Створення індустріальних, культурних, інноваційних парків, які в подальшому можуть стати об'єктами туристичного відвідування	Зростанням рівня конкуренції на ринку туристичних послуг
Розвиток культурного туризму, зокрема міжнародних маршрутів.	Недосконалість інфраструктури.

Також під час дослідження розвитку культурного туризму в м. Івано-Франківськ, за результатами соціологічного опитування було виявлено низку проблем, з якими стикалися туристи під час відвідування історико-культурних об'єктів (Рис.1).

За результатами наших досліджень виділені основні напрями для удосконалення розвитку культурного туризму в м. Івано-Франківськ:

- інфраструктурне та інформаційне облаштування привабливих для туристичних відвідувань об'єктів культурної спадщини;
- проведення консерваційних та реставраційних робіт на об'єктах історико-культурної спадщини;
- проведення просвітницьких заходів з метою популяризації сталого туризму, у т.ч. організація конкурсів, які заохочують місцеве населення до збереження навколишнього природного та культурного середовища [2].

Рисунок 1 - Проблеми під час відвідування культурно-історичних об'єктів на думку відвідувачів

Отже, значна культурно-історична спадщина є провідним чинником розвитку культурної туристичної галузі м. Івано-Франківськ. Проте нераціональне використання туристичного потенціалу, неналежний рівень туристичної інфраструктури в цілому та відсутність комплексного підходу до використання культурно-історичної спадщини ускладнює прискорення процесу розвитку туристично-екскурсійної сфери.

Бібліографічний список

1. Стратегія розвитку міста Івано-Франківська на період до 2028 року [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.mvk.if.ua/uploads/files/44957-1.pdf>.
2. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 рр. Івано-Франківська обласна рада [Електронний ресурс]. – URL: <https://orada.if.ua/wp-content/uploads/2020/01.pdf>

Фількіна Аліна

Науковий керівник: Погребняк Людмила, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

До складу системи управління підприємством (рис. 1) входить господарський механізм управління підприємством, під яким розуміють «сукупність організаційних структур і конкретних форм і методів управління, а також правових форм, за допомогою яких реалізуються діючі в конкретних умовах економічні закони, процес відтворення».

Тобто господарський механізм включає у свій склад методи, види, форми і функції управління [1, с. 4-5].

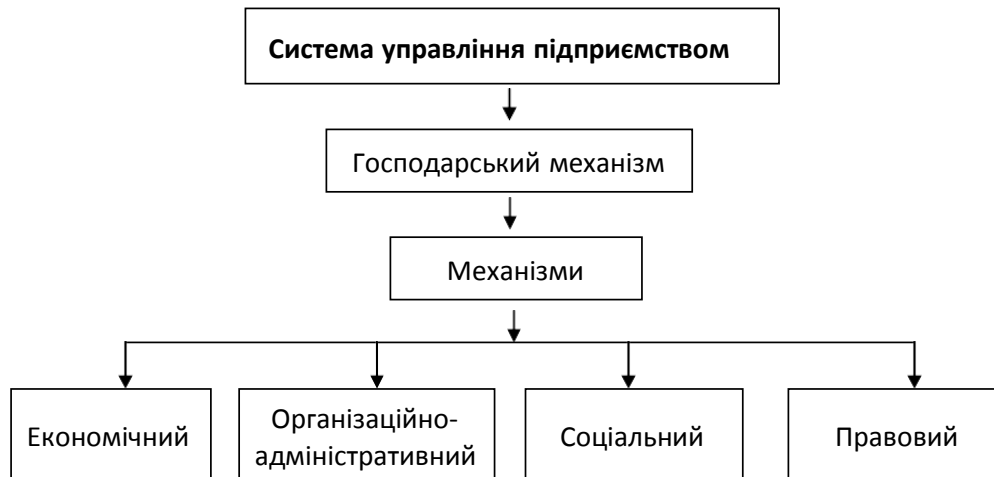

Рис. 1. Схема взаємозв'язку системи управління підприємством в структурі господарського механізму [1, с. 5]

Основним в структурі господарського механізму є економічний механізм, який забезпечує підвищення ефективності діяльності підприємств через застосування певних фінансово-економічних важелів, методів, інструментів та засобів, які мають вплив на всю систему управління підприємством. Для досягнення поставлених цілей механізм має спільно реалізовуватися з організаційним, правовим, соціальним. На сьогоднішній день нема одностайної думки щодо тлумачення поняття економічний механізм, тому можна виділити два основні напрямки:

- I напрямок - це система основних елементів, що регулюють процес управління [2, с. 185-186; 3, с. 240].
- II напрямок, як економічний механізм, включає до свого складу організаційну структуру [4, с. 380; 5, с. 447].

Тому, організаційно-економічний механізм управління розвитком малого підприємництва в сфері СЗТ - це комплекс організаційних і економічних важелів цілеспрямованого впливу на об'єкт з метою підвищення ефективності його функціонування, враховуючи специфіку його розвитку та регіональні особливості.

Основними чинниками формування організаційно-економічного механізму розвитку малого підприємництва у сфері СЗТ є:

- недостатня державна підтримка;
- збільшення адміністративних бар'єрів;
- недосконала методологія стандартизації та сертифікації готельних послуг;
- низька якість послуг;
- обмежена пропозиція додаткових послуг;
- недостатній рівень управління в межах підприємства;
- нерівномірність завантаження;
- слабе програмно-інформаційне забезпечення;
- високий рівень безробіття сільського населення;
- невпевненість підприємців в стабільності умов ведення бізнесу.

В основі розробки організаційно-економічного механізму управління малого підприємництва у сфері СЗТ мають стати певні принципи. Вони становлять його методологічну основу, а саме:

- принцип ефективності (сформований на підприємстві механізм повинен підвищувати ефективність результатів діяльності, враховуючи його ресурсні можливості);
- принцип безперервного функціонування (характеризує необхідність здійснення аналізу фінансово-економічного стану підприємства, враховуючи його внутрішнє та зовнішнє

середовище, з метою ефективного функціонування підприємства);

– принцип адекватності реагування (вибір методів адекватного реагування на зміни внутрішнього і зовнішнього середовищ для досягнення очікуваного результату);

– принцип нових завдань (організаційно-економічний механізм управління підприємством має забезпечувати реалізацію нових завдань, зумовлених змінами в середовищі функціонування підприємства, формуванням нової концепції його розвитку);

– принцип гнучкості (організаційно-економічний механізм управління підприємством має включати такі управлінські рішення, які були б орієнтовані або на пристосування до змін зовнішнього середовища, або на обмежене управління цими змінами);

– принцип багатоманітності (полягає у виборі достатнього переліку фінансово-економічних індикаторів, на підставі яких здійснюється діагностика фінансово-економічного стану підприємства, з метою своєчасного виявлення труднощів на підприємстві);

– принцип багатоваріантності розробки заходів (полягає у забезпеченні вибору найбільш оптимального рішення з урахуванням максимально можливої кількості альтернативних варіантів);

– принцип комплексності (з метою забезпечення ефективного функціонування, управління підприємством повинно носити комплексний вплив на всі сфери його життєдіяльності).

Враховуючи сучасні тенденції розвитку малих підприємств у сфері СЗТ ви значено цілі, які повинні досягати підприємства. В сучасних умовах підприємства можуть досягати позитивних результатів своєї діяльності за умови забезпечення стійкого фінансового становища. Власне ця ціль є основною і найбільш пріоритетною. Досягнути її можна за рахунок реалізації цілей другого порядку, а саме, через вжиття наступних заходів:

– інвестиційної й інноваційної діяльності;

– надання високоякісних та конкурентоспроможних готельно-туристичних послуг;

– максимального наповнення та отримання доходів від реалізації послуг;

– ощадливої витрати усіх видів ресурсів і максимального обсягу прибутку.

Розв'язати задачі другого порядку, можливо через досягнення цілей першого порядку - забезпечення стійкого фінансового становища. Створення умов для реалізації цілей першого і другого порядку дозволить підприємству вирішувати цілі третього порядку: задовольняти соціальні і культурно-побутові потреби працівників; забезпечувати охорону навколишнього середовища.

Інструментами реалізації окреслених цілей виступають такі підсистеми: забезпечення, функціональна та організаційного розвитку.

Підсистема забезпечення організаційно-економічного механізму включає в себе ресурсне, правове, нормативне, інформаційне забезпечення управління підприємством.

Враховуючи тенденцію розвитку суб'єктів малого підприємництва у сфері СЗТ, залучити науковців-маркетологів до здійснення діагностики та оцінки маркетингових можливостей з врахуванням місцевих факторів впливу.

Однією з основних умов підвищення конкурентноздатності суб'єктів малого підприємництва у сфері СЗТ є відмінне обслуговування клієнтів. Клієнти завжди пам'ятають заклади, в яких вони почуваються комфортно. А в ті заклади, де їх обслуговували погано, скоріш за все, більше ніколи не повернуться. Для покращення якості цих послуг необхідно не тільки відновити їх матеріально-технічну базу, а й підвищити кваліфікацію суб'єктів малого підприємництва у сфері СЗТ, покращити якість веб-ресурсів.

Комфортні умови відпочинку повинні включати п'ять складових: інформаційну (надання повної та достовірної інформації про заклад), економічну (зручність розрахунків), естетичну (естетично оформлений інтер'єр, який створює атмосферу домашнього затишку), побутову (створення комфортних побутових умов для відпочинку) і психологічну (сприятливий психологічний клімат, гостинність та повага до клієнтів).

Досягнення поставленої мети концепції розвитку суб'єктів малого підприємництва у сфері СЗТ залежить від співпраці власників сільських садиб з регіональними органами управління в сфері туризму та науковцями.

Нами виявлено, що зі збільшенням обсягів додаткових послуг, їх якість знижується. Для подолання даної проблеми власники сільських садиб повинні вживати відповідних заходів. Якість послуг обов'язково повинна включати такі складові як: соціальна якість (відповідність наданих послуг матеріальному стану відпочиваючих, з врахуванням регіональних особливостей та високого рівня обслуговування), технічна якість (забезпечення належної матеріально-технічної бази), правова якість (дотримання вимог законодавчих актів в процесі надання послуг) та економічна якість (надані послуги повинні свідчити про корисність, тобто свідчити про ефективність задоволення потреб туристів).

Існує тісний зв'язок між рівнем внутрішнього оформлення і санітарним станом номерів, у якому клієнт проживав востаннє, що мотивує його знову вдатися до послуг того самого власника сільської садиби. Велика кількість недоліків в обладнанні номерів, різко зменшує бажання клієнта у майбутньому зупинитися у тій самій садибі. Тобто кращі умови проживання слід розглядати як фактор, що сприяє поширенню позитивної інформації про сільську садибу, залученню нових клієнтів, перетворенню випадкових клієнтів на постійних.

Отже, концепція розвитку та конкурентна стратегія розвитку малого підприємництва у сфері СЗТ повинні враховувати побажання клієнтів, які прагнуть, заплативши високу ціну, задовольнити всі свої бажання стосовно рівня комфорту. Задоволення таких бажань є високоприбутковим, тому власники садиб повинні пропонувати і номери з найкращим обладнанням і сервісом. Вони повинні диференціювати номери за рівнем комфортності, це відповідатиме реальному поділу споживачів за їх платоспроможністю і дасть можливість маневрувати наявними матеріально-технічними засобами. Реалізація вище згаданих заходів збільшить кількість клієнтів, підвищить імідж закладу та збільшить його прибуток.

Бібліографічний список

1. Єпіфанов А. О., Москаленко В. П., Шипунова О. В. Обґрунтування фінансового механізму підприємства // Фінанси України. - 2004. - № 1. - С. 3-11.
2. Бланк И. А. Торговый менеджмент / И. А. Бланк. - К. : Украина-Финский ин-т менеджмента и бизнеса, 1997. - 408 с.
3. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцов. - [3-е изд]. - М. : ИНФРА-М, 2001.- 480 с.
4. Экономическая энциклопедия / [гл. ред. Л. И. Абалкин]. - М. : Сов.энциклопедия, 1999. - 560 с.
5. Экономический словарь / под.ред. А. Н. Азрилияна. М. : Ин-т новой экономики, 2007. - 1152 с.

Штогрин Христина

Науковий керівник: Дидів Ірина, к.е.н., ст. викладач

Львівський національний університет природокористування

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна економічна ситуація Україні та світі зумовлює особливу актуальність дослідження проблем соціально-економічного розвитку, в якості одного з реальних чинників якого в сучасному світі розглядається рекреація і туризм як сфери надзвичайно важливої соціально-економічної діяльності. Важливим соціальним аспектом розвитку рекреації і

туризму є потужний вплив туристично-рекреаційної діяльності на людський розвиток, забезпечення оздоровлення та відпочинку населення, проведення змістовного дозвілля. Україна має величезний потенціал для розвитку рекреації і туризму, представлений різноманітними туристично-рекреаційними ресурсами. Водночас актуальним виступає реалізація цього потенціалу, його використання для розширення можливостей людського розвитку, вирішення соціальних проблем населення.

Теоретико-методологічні та методичні основи дослідження рекреації і туризму, особливостей їх розвитку, розробка адекватних сучасним умовам підходів до їх регулювання та організаційно-економічного механізму розвитку базуються на розгляді рекреації і туризму у трьох аспектах:

- сутнісному (аналіз основних складових рекреації і туризму, рекреаційної і туристичної діяльності, рекреаційних і туристичних послуг);
- системно-функціональному (дослідження структури, взаємозв'язків складових елементів, впливу комплексу факторів на розвиток і цілісність рекреації і туризму);
- організаційно-управлінському (розгляд основних принципів і підходів до побудови організаційних структур і функціональних механізмів регулювання розвитку рекреації і туризму, а також ринків рекреаційних і туристичних послуг усіх рівнів).

Туристично-рекреаційна сфера виконує суспільно необхідні функції – максимальне задоволення потреб населення в оздоровленні, лікуванні, відпочинку, духовному та фізичному розвитку. Центральне положення в рекреаційній сфері займає людина. Це стосується, з одного боку, оздоровлення населення країни за допомогою мережі державних санаторіїв, забезпечення санаторного лікування категорій населення, яке потребує державної підтримки; з іншого – задоволення попиту населення країни й іноземних громадян на відпочинок і курортне лікування і оздоровлення в умовах, які задовольняють найбільш вимогливі потреби відвідувачів [1].

Метою туристично-рекреаційної діяльності є виробництво послуг, які б задовольняли потреби населення у відновленні затрачених сил, фізичного та емоційного стану. Комплекс рекреаційних і туристичних послуг, необхідних для задоволення потреб людини під час оздоровлення, відпочинку та подорожі, формує специфічний результат діяльності – рекреаційний і туристичний продукт.

Соціально-економічна ефективність функціонування рекреації та туризму характеризується, з одного боку, рівнем відновлення і розвитку життєвих сил людини та суспільства в цілому, з іншого – сучасним станом рекреації і туризму та можливостями їх розвитку в майбутньому. З цієї точки зору важливого значення набуває аналіз та оцінка передумов і факторів, які обумовлюють розвиток рекреації і туризму в кожному регіоні та країні загалом.

У науковій літературі пропонуються наступні фактори, що впливають на розвиток рекреації та туризму:

- статичні та динамічні. До статичних відносяться природно-географічні (природа, клімат, рельєф, багатства підземних надр) та культурно-історичні фактори, які мають незмінне значення. Люди лише пристосовують їх до туристично-рекреаційних потреб, роблячи їх доступнішими для використання. До динамічних відносяться демографічні, соціально-економічні, матеріально-технічні та політичні фактори, які мають різне значення та змінюються в просторі та часі;

- зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів відносяться: демографічні та соціальні зміни, економічні та фінансові фактори, зміни політичної ситуації та правового регулювання, рівень розвитку транспортної інфраструктури, торгівлі тощо. Внутрішні фактори діють безпосередньо в туристично-рекреаційній сфері та пов'язані з організацією рекреаційної і туристичної діяльності [2].

Соціальні результати туристично-рекреаційної сфери знаходять прояв у показниках

оздоровлення, відпочинку та всебічного розвитку особистості. Значущість рекреації зростає на фоні посилення впливу негативних наслідків НТП, які відображаються в погіршенні стану природного середовища та, як наслідок, суспільного здоров'я.

Сукупність соціально-економічних факторів пріоритетного розвитку рекреації і туризму в Україні та світі включає:

- покращання (погіршення) економічної та фінансової ситуації;
- збільшення (зменшення) доходів населення;
- підвищення (зниження) туристично-рекреаційної активності населення в залежності від частини доходів, яку воно спрямовує на відпочинок;
- зростання (зниження) частки суспільних коштів на покриття витрат на лікування, оздоровлення та туризм;
- попит і пропозиція на ринку туристично-рекреаційних послуг;
- просування, реклама та реалізація туристично-рекреаційних послуг;
- зростання ролі кадрів у туристично-рекреаційній діяльності (збільшення чисельності зайнятих, удосконалення професійно-кваліфікаційної структури, покращання умов праці);
- посилення ролі приватного рекреаційного та туристичного бізнесу;
- залучення інвестицій і пошук інноваційної діяльності;
- налагодження механізмів державного регулювання (фінансово-економічного, організаційного, правового та інформаційно-аналітичного) туристично-рекреаційної сфери обслуговування [3].

Туристично-рекреаційна індустрія виступає однією з найдинамічніших сфер у світі та Україні, вона розвивається дуже швидкими темпами, стає вагомою частиною національної економіки та потужним наповнювачем державної скарбниці. Розвиток рекреації та туризму виступає важливим пріоритетом соціально-економічного розвитку України, вагомим чинником стабілізації та структурної перебудови національної економіки, суттєво впливаючи і на розширення можливостей людського розвитку, і вирішення соціальних проблем населення, зокрема забезпечення оздоровлення та відпочинку населення, проведення змістовного дозвілля.

Саме тому перспективними є подальші дослідження соціальних аспектів розвитку рекреації і туризму як складової стратегії підвищення соціальної ефективності відповідної підсистеми національної економіки.

Наголос на соціальних аспектах відтворення і використання національного туристично-рекреаційного потенціалу обґрунтує комплексність розв'язання проблем функціонування рекреації і туризму в Україні та світі в контексті пріоритетів сталого людського розвитку.

Бібліографічний список

1. Волощенко, В. М. Удосконалення механізмів державного управління розвитком ринку рекреаційних послуг: українські реалії в контексті європейської інтеграції. *Вісник НАДУ при Президенті України*. 2016. №2. С. 93-99.
2. Іванченко Н. М. Проблеми та перспективи розвитку рекреаційного туризму. *Ефективна економіка*. № 5. 2015. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4112>
3. Каленюк, І. С. Соціальні аспекти розвитку рекреації і туризму як значущого сегменту світового господарства: теоретико-методологічні засади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. Вип. 3. С. 172–176.*

Ярошко Анастасія

Науковий керівник: Завозіна Любов, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливим соціальним аспектом розвитку рекреації і туризму є потужний вплив туристично-рекреаційної діяльності на людський розвиток, забезпечення оздоровлення та відпочинку населення, проведення змістовного дозвілля. Україна має величезний потенціал для розвитку рекреації і туризму, представлений різноманітними туристично-рекреаційними ресурсами. Водночас актуальним виступає реалізація цього потенціалу, його використання задля розширення можливостей людського розвитку, вирішення соціальних проблем населення.

Рекреація і туризм – найдинамічніші галузі у світі, чинники економічного та культурного розвитку, захисту навколишнього середовища та історико-культурної спадщини, міжнародного взаєморозуміння та миру. Сьогоднішнім завданням є збереження і примноження туристично-рекреаційного потенціалу нашої країни, нагромадженого століттями, поставити і заставити працювати на його користь нові організаційно-економічні механізми, що відкриваються в сучасному світі.

Функції туристично-рекреаційної сфери можна поділити на чотири основні групи: медико-біологічні, соціально-культурні; економічні; політичні. Медикобіологічна функція (санаторно-курортне лікування й оздоровлення) полягає у відновленні фізичних і духовних сил, подальшому оздоровленні людини. Соціально-культурна функція задовольняє культурні, духовні потреби населення, потреби пізнання в найширшому значенні. Соціально-економічна функція – відтворення робочої сили, яке прискорює зростання продуктивності праці та підвищення ефективності виробництва

Таким чином, в умовах ринкових відносин туристично-рекреаційна сфера виконує низку економічних функцій: розвиток господарства регіонів країни; зростання зайнятості населення за рахунок рекреаційного і туристичного обслуговування та розвитку галузей, опосередковано пов'язаних із рекреацією і туризмом; вплив на структуру балансу грошових витрат і прибутку населення, територіальний і платіжний баланс; надходження валюти від іноземного туризму. Також можна виділити екологічні, міжнародні, інтеграційні, містоутворюючі функції: – екологічна функція полягає в тому, що, з одного боку, функціонування туристично-рекреаційної сфери стимулює, з іншого – обмежує розвиток ряду виробництв, які завдають шкоди дозвіллю, природним і культурним цінностям; – міжнародна функція полягає в тому, що рекреаційна та туристична діяльність відіграє велику роль у становленні та зміцненні міжнародних зв'язків, ділових контактів, налагодженні міцних стосунків між державами та певними регіонами, нарощуванні експортного потенціалу держави і регіонів, збільшенні частки валютних надходжень; – містоутворююча функція проявляється через створення міст-курортів або курортних агломерацій. Метою туристично-рекреаційної діяльності є виробництво послуг, які б задовольняли потреби населення у відновленні затрачених сил. Комплекс рекреаційних і туристичних послуг, необхідних для задоволення потреб людини під час оздоровлення, відпочинку та подорожі, формує специфічний результат діяльності – рекреаційний і туристичний продукт.

Необхідною умовою розвитку рекреації є наявність рекреаційних ресурсів. Рекреацію за її тривалістю можна поділити на короткострокову, з поверненням на нічліг до місця постійного проживання, та довгострокову – з ночівлею поза місцем постійного проживання. Територіально короткострокова рекреація обмежується приміською зоною; здійснення довгострокової рекреації територіально практично необмежене.

Функції туристично-рекреаційної сфери можна поділити на чотири основні групи: медико-біологічні; соціально-культурні; економічні; політичні. Медикобіологічна функція (санаторно-курортне лікування й оздоровлення) полягає у відновленні фізичних і духовних сил, подальшому оздоровленні людини. Соціально-культурна функція задовольняє культурні, духовні потреби населення, потреби пізнання в найширшому значенні. Соціально-економічна функція – відтворення робочої сили, яке прискорює зростання продуктивності праці та підвищення ефективності виробництва. В умовах ринкової економіки важливим є те, що рекреація і туризм забезпечують зайнятість населення, зменшуючи кількість безробітних, знижуючи соціальну напругу в суспільстві. Відбувається збільшення фонду робочого часу за рахунок зниження захворюваності, підвищення життєвого тону. Крім того, туристично-рекреаційна сфера забезпечує оптимальне використання трудових і природних ресурсів, підвищення загального рівня економічного розвитку території. З економічної точки зору важливим також є те, що рекреація та туризм є специфічною формою попиту на товари та послуги, які формують окрему сферу господарської діяльності, що розширює асортимент продукції традиційних галузей промисловості й АПК. Особливу роль відіграє туризм у відродженні та розвитку народних промислів.

Також можна виділити екологічні, міжнародні, інтеграційні, містоутворюючі функції: – екологічна функція полягає в тому, що, з одного боку, функціонування туристично-рекреаційної сфери стимулює, з іншого – обмежує розвиток ряду виробництв, які завдають шкоди дозвіллю, природним і культурним цінностям; – міжнародна функція полягає в тому, що рекреаційна та туристична діяльність відіграє велику роль у становленні та зміцненні міжнародних зв'язків, ділових контактів, налагодженні міцних стосунків між державами та певними регіонами, нарощуванні експортного потенціалу держави і регіонів, збільшенні частки валютних надходжень; – містоутворююча функція проявляється через створення міст-курортів або курортних агломерацій.

У науковій літературі пропонуються наступні фактори, що впливають на розвиток рекреації та туризму: – статичні та динамічні. До статичних відносяться природно-географічні (природа, клімат, рельєф, багатства підземних надр) та культурно-історичні фактори, які мають незмінне значення. Люди лише пристосовують їх до туристично-рекреаційних потреб, роблячи їх доступнішими для використання. До динамічних відносяться демографічні, соціально-економічні, матеріально-технічні та політичні фактори, які мають різне значення та змінюються в просторі та часі; – зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів відносяться: демографічні та соціальні зміни, економічні та фінансові фактори, зміни політичної ситуації та правового регулювання, рівень розвитку транспортної інфраструктури, торгівлі тощо. Внутрішні фактори діють безпосередньо в туристично-рекреаційній сфері та пов'язані з організацією рекреаційної і туристичної діяльності.

Висновки. Туристично-рекреаційна індустрія виступає однією з найдинамічніших сфер у світі та Україні, вона розвивається дуже швидкими темпами, стає вагомим частинкою національної економіки та потужним наповнювачем державної скарбниці. Розвиток рекреації та туризму виступає важливим пріоритетом соціально-економічного розвитку України, вагомим чинником стабілізації та структурної перебудови національної економіки, суттєво впливаючи і на розширення можливостей людського розвитку, і вирішення соціальних проблем населення, зокрема забезпечення оздоровлення та відпочинку населення, проведення змістовного дозвілля. Саме тому перспективними є подальші дослідження соціальних аспектів розвитку рекреації і туризму як складової стратегії підвищення соціальної ефективності відповідної підсистеми національної економіки. Наголос на соціальних аспектах відтворення і використання національного туристично-рекреаційного потенціалу обґрунтує комплексність розв'язання проблем функціонування рекреації і туризму в Україні та світі в контексті пріоритетів сталого людського розвитку

Бібліографічний список

1. Богуш Л. Г. Розвиток доступного масового і спеціалізованого туризму: можливості та пріоритети в контексті наповнення регіональних і муніципальних бюджетів / Л.Г. Богуш, Т.М. Котенко // Ефективна економіка. – 2019. – № 11 [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=11&y=2015>
2. Трансформація соціальної інфраструктури в контексті забезпечення гуманітарного розвитку : [монографія] / В.М. Новіков, Н.М. Деєва, І.С. Каленюк [та ін.]. – Вінниця : ПП Балюк І.Б., 2020. – 384 с.
3. Економічні та гуманітарні напрями розвитку соціальної інфраструктури : [монографія] / В.М. Новіков, Н.М. Деєва, Г.А. Дмитренко [та ін.]. – Вінниця : ПП Балюк І.Б., 2021. – 512 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Безкопильний Андрій

Науковий керівник: Березівська Оксана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ІНСТРУМЕНТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні готельні підприємства, що постійно вдосконалюють свої конкурентні переваги, на практиці застосовують такі інструменти інноваційного розвитку:

1. ВТЛ-інструменти – діяльність, що спрямована на емоційний стан споживача, а саме на момент прийняття рішення щодо придбання послуги. ВТЛ-інструменти включають проведення промоакцій, демонстрацій, семплінгу, тестових випробувань, надання знижок, бонусів тощо. ВТЛ-заходи є для готелю не тільки актуальними, але й основною складовою частиною формування інноваційної стратегії підприємства з більш цікавим набором інструментів, форм і методів впливу на потенційного споживача, ніж пряма реклама.

2. Бізнес-стратегія – комплексний план управління, який дає змогу зміцнити становище готелю на ринку готельних послуг і забезпечити координацію зусиль, залучити й задовольнити потенційних споживачів, успішну конкуренцію та досягнення глобальних цілей. Процес створення бізнес-стратегії готельного підприємства засновується на ретельному вивченні всіх аспектів можливого розвитку й виборі загального напрямку, методів конкуренції та моделей бізнесу, тобто бізнес-стратегія означає вибір готельним підприємством шляхів розвитку, методів конкуренції та ведення бізнесу.

3. Інструменти диференціації – визначення відмітних властивостей готельних послуг, що відрізняються від послуг конкурентів, які важливі для гостей готелю. Іншими словами, чесноти послуги сприяють залученню більшої кількості покупців. Цей інструмент інноваційного розвитку створює захист для підприємства готельного типу від стратегій конкурентів.

4. Інструменти аутсорсингу – важливий механізм розвитку, заснований на передачі неосновних функцій підприємства та всіх відповідних активів в управління професійному підряднику (аутсорсеру). Готелі переважно починають використовувати схеми аутсорсингу в ІТ-напрямі (web-хостинг, забезпечення різних видів інтернет-послуг, web-дизайн, розроблення, впровадження та підтримка інформаційних систем).

5. Інструменти стратегічного розвитку в маркетингу готельного бізнесу – формування цілей, досягнення їх і вирішення завдань готельного бізнесу за кожним окремим готельним продуктом, кожним окремим ринком на певний період.

6. Інструменти бенчмаркінгу для підприємств готельного господарства – вивчення конкурентної продукції, витрат і технологій її виробництва, характеристик, економічних та фінансових показників, відносин з клієнтами й постачальниками. Все це необхідно для пошуку найбільш вигідної продукції для підприємства. Під час проведення бенчмаркінгу досліджується найкраща практика не тільки прямих конкурентів, але й представників з інших сфер [4].

Новітньою серед тенденцій розвитку підприємств готельного господарства є будівництво досить незвичних та екстравагантних готелів світу, що здатні викликати інтерес за допомогою впливу на чуттєву сферу людини через «сім чуттєвих нот гостинності» [3]. Такі готелі апелюють до різних органів почуттів людини, й найчастіше їх можна зустріти в неочікуваних місцях та умовах, зокрема в монастирях і соборах; в старовинних замках; в бочках, підводних кімнатах на зразок житла Діогена (Німеччина, Нідерланди); в підземних

бункерах; в колишніх в'язницях; на даху музею (Франція); в снігових будиночках-голках і будинках, повністю побудованих з льоду; в індійських вігвамах (США, Канада, Болівія, Венесуела, Коста-Ріка); в печерах, дуплах, будиночках на деревах, під водою і в будиночках з кам'яної солі (Болівія); у фортецях, вітряних млинах, на маяках; в будинку-унітазі (Південна Корея); на шхунах, вморожених в лід за Полярним колом.

Одним з найвідоміших готелів, що був створений під знаком «дивацтва», вважають «Dog Bark Park Inn» у місті Коттонвуд (США, Айдахо) в 5 км від «The Monastery of St. Gertrude & Historical Museum». Будинок побудовано у формі собаки породи «бігль», готель має два поверхи [2]. Єдність природи й людини показує готель «The Giraffe Manor», який за виглядом характерний англійській архітектурі; він розташований у передмісті кенійської столиці Найробі на території притулку для жирафів. Готель «The Giraffe Manor» пропонує насолодитися своїм гостям захоплюючою процедурою годування й фотографування жирафа під час сніданку за власним столом [1].

Інший інноваційний напрям у сучасному готельному господарстві – це створення панорамних готелів. Сьогодні перед власниками готельних підприємств стоїть надзвичайно складне завдання, а саме переконання гостей у тому, що їх готель є найкращим, що пропонує певний рівень обслуговування та різноманітність послуг.

Ретельно підібрані інструменти інноваційного розвитку підприємств готельного бізнесу забезпечують його конкурентоспроможність, що веде до підвищення ефективності діяльності, зростання якості послуг, що надаються, й забезпечення попиту на готельні послуги. Інноваційна діяльність істотно впливає на позитивну тенденцію щодо зміни рівня зрілості в галузі готельного бізнесу, підвищення якісного рівня туристичних послуг.

Бібліографічний список

1. Бутік-готель “Giraffe Manor”: сніданок з жирафами. URL: http://www.travel.ru/wow/giraffe_manor.
2. Готель всередині собаки “Dog Bark Park Inn”, Коттонвуд (штат Айдахо), США. URL: <http://www.mirkrasiv.ru/articles/gostinica-vnutri-sobaki-dog-bark-park-inn-kotonvud-shtat-aidaho-ssha.html>
4. Джанджугазова Е.А. Инновационный комплекс маркетинга гостиницы: «семь чувственных нот гостеприимства». Российские регионы: взгляд в будущее. 2015, No 3. С. 17–27.
5. Гоблик-Маркович Н.М. Напрями формування сучасної маркетингової стратегії розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Перспективи розвитку готельно-ресторанної індустрії України: теорія, практика, інновації розвитку : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. Мукачево : РВВ МДУ, 2018. 113 с
6. Камушков О.С., Ткач В.О., Язіна В.А. Інновації світового готельного господарства. *Економіка та управління підприємствами*. Вип.. 48(2). 2019.52-55с.

Вовк Софія

Науковий керівник: Погребняк Людмила, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ТЕМАТИЧНІ ЗАКЛАДИ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Серед останніх тенденцій розвитку підприємств ресторанного господарства варто відзначити тематизацію в ресторанній індустрії, яка дозволяє крім національних і

географічних кухонь пропонувати продукцію, пов'язану із широко розповсюдженими в глобалізованому світі феноменами масової культури, такими, наприклад, як рок-музика, спорт, історичні події й персонажі, культові фільми й літературні твори.

У США й інших країнах вже функціонують розвинені мережі таких тематичних ресторанів, як Planet Hollywood, All Sports Cafe, Fashion Cafe та інші. Такі ресторани й кафе потім поєднуються з готельними мережами, що сприяє їхньому успіху й процвітанню.

Розвиток тематичних закладів ресторанного господарства сьогодні пояснюється стрімким розвитком сфери туризму. Тематичні ресторани є цікавими для туриста, оскільки представляють собою не лише заклад харчування, а й місця, які відвідують задля отримання нових яскравих вражень.

Тематичний ресторан прагне створити такий психологічний контекст, в якому гості відчувають не просто комфорт, а відчувають причетність до того, що відбувається. Це передається за допомогою інтер'єру, уніформи офіціантів, типу обслуговування, музичного супроводу, і, звичайно, кухні. У тематичному ресторані, поряд з реалізацією основної потреби в їжі, гість реалізує такі потреби, як потреба у враженнях та емоціях.

- Labassin Waterfall - унікальний ресторан. Він знаходиться неподалік столиці Філіппін - Маніли, на віллі Ескудеро (Villa Escudero). Сюди стікаються туристи з усього світу, і тут справді є що подивитися. Крім унікальних пейзажів та музеїв, де можна побачити предмети побуту філіппінців, перейнятися історією та традиціями місцевих жителів, туристів приваблює незвичайний ресторан-водоспад.

- Найменший ресторан у світі знаходиться у фінському місті Iisalmi. У 1994 році він був занесений до книги рекордів Гіннеса. Площа всього ресторану становить 8 м², а обідньої зали – 3,6 м². Всередині ресторану – мініатюрна барна стійка, стіл та два стільці. Надворі, на терасі є ще один стіл на дві особи. Працює цей ресторан лише влітку, з червня по липень і проблем із наповнюваністю у нього немає. Спочатку будиночок, в якому зараз знаходиться ресторан Куаррі Iisalmi, було споруджено для залізничного колійного обхідника. Тепер це знаменитий на весь світ ресторан. Справжній ресторан у якому модно чудово повечеряти та випити шампанського.

- Ресторан EENMAAL відкрився в Амстердамі в 2017 році. Він працює спеціально для тих, хто задумав пообідати в самоті, адже всі столики тут призначаються для розміщення однієї людини. Ініціатор створення закладу Марина ван Гоор захотіла зруйнувати широко поширена думка про те, що з людиною щось не так, якщо він їсть в самоті.

- До цієї групи належать: неймовірний ресторан з льоду в одній з найспекотніших країн світі - «Ice Lounge», Дубаї (ОАЕ) (все зроблено з крижаних брил - дивани, столи, барна стійка, декорації)

Головна мета тематичного закладу розважити відвідувачів. Унікальність тематичних закладів у кожній країні, навіть при повторенні концепції, є різною, оскільки атмосфера, яка є винятковою в одній країні, може бути не такою цікавою в іншій. Україна теж вирізняється значною кількістю тематичних закладів з оригінальними концепціями, які знаходяться в Києві, Одесі, Харкові, Дніпропетровську та Львові.

Особливу увагу необхідно приділити тематичним закладам Львова. Львів сьогодні це туристичний центр України завдяки пам'ятникам архітектури, соборам, музеям і незвичайним, креативним і цікавим гастрономічним закладам: кафе, ресторанам, барам, пабам і кондитерським, в яких розкривається атмосфера міста, його неповторність.

- Тематичний ресторан галицької кухні під назвою «Трапезна ідей» розташований у невеликому пивному льоху біля входу в Музей ідей на Валовій вулиці. В інтер'єрі ресторану превалює середньовічна автентична атмосфера – склепінні стелі, масивні дерев'яні меблі, лляні скатертини, м'яке світло гасових ламп. Меню містить традиційні страви закарпатської кухні, приготовані за старовинними рецептами. Фірмові страви: монастирський борщ, вепреві реберця, цибульний пиріг. Серед алкоголю пропонується асортимент домашніх

настоянок.

- Це тематичний ресторан, який знаходиться в квартирі. Таємнича атмосфера, напівтемрява, інтер'єр підкреслює, що це секретне місце. Тут все в стилі таємного масонського товариства. Найдорожча ресторація, але якщо оформити карту в одному з ресторанів мережі, то ціна буде в кілька разів нижчою.

- Однією з головних визначних пам'яток міста є кав'ярня «Копальня кави». Вона розташована прямо у центрі, на площі Ринок. Відкриття закладу спричинило ажіотаж не тільки серед туристів, але і серед самих жителів міста. За легендою «Копальні», каву видобувають у шахті під ратушею. Тут завжди дуже багато клієнтів. Можна сісти випити кави зверху, або спуститися в кавову шахту – там є багато столиків. Місце тут легко знайде навіть невелика компанія. Звичайно, у закладі є кава та десерти на будь-який смак. Кожен клієнт кафе може побачити на власні очі, як і хто готує запашний напій. Для відвідувачів організовують і спуск у шахту.

Отже, львівські тематичні ресторани є чимось середнім поміж музеєм та закладом ресторанного господарства. Подібно до музеїв, ці ресторани також використовують глобально розповсюджені стратегії естетизації та активізації втілених спогадів, і є популярними серед туристів міста.

Бібліографічний список

1. Аромат пам'яті з присмаком ностальгії: тематичні ресторани в пограниччях Центрально-Східної Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.URL:http://uamoderna.com/md/narvselius-thematic-restaurants-see.
2. *Завадинська О. Ю.* Організація ресторанного господарства за кордоном [Текст]: навч. посіб. // Ю. О. Завадинська, Т. Є. Литвиненко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 200 с.
3. Тематические заведения Львова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hotelslvov.com.ua/tematicheskie-zavedeniya-lvova>
4. *Мальська М. П.* Ресторанна справа: технологія та організація обслуговування туристів (теорія та практика) [Текст] : підруч. // М. П. Мальська, О. М. Гаталяк, Н. М. Ганич. – К. : Центручбової літератури, 2013. – 304 с.
5. Організація обслуговування у закладах ресторанного господарства [Текст] : підручн. для ВУЗів / За ред. Проф. Н. О. П'ятницької. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 632 с.
6. *Платунов Е.* Удивительные рестораны [Текст] // Міжнародний туризм. – 2008. – № 1 – С. 19-20.
7. *Скавронська І. В.* Пріоритетні напрямки розвитку ресторанної справи України в контексті світового досвіду [Текст] // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту / І. В. Скавронська. – Чернівці, 2009. – Вип. 2. – С. 232-244.
8. Тематические рестораны Днепропетровска [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.URL: http://dnepropetrovsk.restoranchik.com.ua/places/type/theme-restaurant.html](http://www.URL:http://dnepropetrovsk.restoranchik.com.ua/places/type/theme-restaurant.html).
9. Тематические рестораны Киева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.URL: http://kiev.restoranchik.com.ua/places/type/theme-restaurant.html](http://www.URL:http://kiev.restoranchik.com.ua/places/type/theme-restaurant.html).
10. Тематические рестораны Одессы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.URL: http://od.vgorode.ua/news/obzory/285338-tematicheskiye-zavedeniya-odessy-posmotry-hde-mozhno-oryhynalno-poest](http://www.URL:http://od.vgorode.ua/news/obzory/285338-tematicheskiye-zavedeniya-odessy-posmotry-hde-mozhno-oryhynalno-poest).
11. Тематические рестораны Харькова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.URL: http://kharkov.restoranchik.com.ua/places/type/theme-restaurant.html](http://www.URL:http://kharkov.restoranchik.com.ua/places/type/theme-restaurant.html).
12. The Most Unusual Restaurants in the World [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.URL: http://restoran.us/trivia/unusual.htm](http://www.URL:http://restoran.us/trivia/unusual.htm).

Вольф Вікторія

Наукові керівники: Воскресенська Олена, к.т.н., старший викладач

Добрянська Наталія, д.е.н., професор

Одеська національна академія харчових технологій

ДОСЛІДЖЕННЯ РІЗНОМАНІТНОСТІ ВИДІВ ЯПОНСЬКОГО САКЕ

Сакé (яп. 酒) — японська рисова настоянка, натуральний алкогольний напій, що отримується внаслідок бродіння. Класифікується в загальній категорії разом із вином та пивом. Міцність не перевищує 16-ти градусів.

В залежності від смаку, кольору, запаху розрізняють декілька типів сакé:

- солодкуватий сакé з фруктовим, квітковим ароматом;
- напівсухий сакé зі свіжим смаком;
- сакé з легким м'ятним запахом та багатим м'яким смаком;
- пряний сакé світло-золотого кольору, що має смак горіха з запахом хересу.

Фуцу шю (Futsu-shu) - просте сакé з додаванням спирту. Більшість сакé в Японії належить до цього виду. Зазвичай ступінь шліфування рису від 90%, тому що потрібно усунути верхній шар, що перешкоджає ферментації.

Дзюнмай (Junmai) — сакé, яке виготовляють із рису відшліфованого мінімум до 90% без додавання спирту.

Дайгіндзе (Daiginjo) - ароматне сакé з мінімальним ступенем шліфування 50% і дуже невеликою кількістю дистильованого спирту, доданого для посилення смаку та аромату. Найкраще подавати в охолодженому вигляді.

Хондзезо (Honjozo) - легке, злегка ароматне сакé, з відшліфованим мінімум до 70% зерном, з невеликою кількістю дистильованого спирту, доданого для отримання аромату та смаку.

Дзюнмай гіндзе (Junmai Ginjo) - є сакé з відшліфованим мінімум до 70% зерном без додавання спирту. В ароматі та смаку напою вловлюються квіткові, горіхові та фруктові ноти.

Гіндзе (Ginjo) - ароматне сакé зі ступенем шліфування рису від 70% з додаванням спирту. Може бути більш ароматним та різким, ніж дзюнмай гіндзе.

Дзюнмай дайгіндзе (Junmai daiginjo) - сакé з рису відшліфованого щонайменше до 50% без додавання спирту. Іноді ступінь шліфування рису для цієї категорії сакé сягає 10%. Має найвитонченіший аромат та смак серед усіх видів сакé.

Власне кажучи, дайгіндзе і гіндзе, зі своїми спокусливими фруктовими і квітковими ароматами, зазвичай, популярні як охолоджені напої, тоді хондзезо як і дзюнмай часто може бути більш універсальними, особливо коли сакé п'ють із їжею. Їх можна подавати як в охолодженому, так і теплому вигляді.

Бібліографічний список

1. https://winestyle.ru/articles/sake_articles/sake-types.html

Дверій Христина

Науковий керівник: Березівська Оксана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ ТА ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

В сучасних умовах активно розвиваються інноваційні технології, які знаходять широке поширення у багатьох сферах людської діяльності, а саме в туризмі. Впровадження та розвиток інноваційних технологій, призводить до посилення конкурентних позицій туристичних підприємств на світовому та національних ринках. Це вимагає від компаній готельно-туристичного бізнесу високих темпів запровадження інноваційних продуктів, оскільки затримка у введенні сучасних продуктів негативно впливає на туристичний попит та не найкращим чином відображається на іміджі туристичних брендів.

Туризм є однією з найбільш перспективних та прибуткових галузей світової економіки. Працівники туристичної сфери постійно перебувають у напруженні, очікуючи нових змін. Настав час віртуальної та доповненої реальності в туризмі.

Віртуальна реальність (VR, virtual reality, VR, штучна реальність) – створений технічними засобами світ, який передається людині через її відчуття: зір, слух, дотик і інші.

Мандрівники вже послуговуються гарнітурами для віртуальної реальності, щоб побачити себе у певних містах, готелях чи на курортах. Вони можуть заздалегідь досліджувати майже будь-які місцини у світі, а лише потім приймати рішення їхати туди чи ні.

Віртуальна реальність ніби переносить вас в інше місце, а доповнена реальність дозволяє людині отримувати більш детальну інформацію про певне місце, використовуючи додатки на своєму смартфоні. У сучасному суспільстві, під впливом процесів глобалізації і технологічного розвитку, виникає новий вид туризму, новий простір для відвідування - віртуальний. Згідно із Stephen Wearing, *віртуальний туризм* - це вид туризму без подорожі, подорож без фізичного переміщення - переміщення, яке відбувається в уяві, а DESTИНАЦІЯ знаходиться у зображенні, а не у географічній локації [4].

Віртуальний туризм є досить різностороннім і включає наступне: звичайне відвідування сайтів з фотографіями, статтями та відео, стеження за онлайн-щоденниками, участь у віртуальних турах (прогулянка по містучи музею) абозанурення у віртуальнісвіті («віртуальніреальності») [3].

Доповнена реальність (в перекладі з англійської *augmented reality* або AR) – це доповнення фізичного світу за допомогою цифрових даних, яке забезпечується комп'ютерними пристроями (смартфонами, планшетами та окулярами AR) в режимі реального часу.

AR-технології можна застосовувати всюди: від навчання, ігор, мистецтва, туризму до культурної спадщини і музеїв. Цей інструмент якісно і змістовно змінює наше споживання інформації, допомагає зануритись у пізнання нового, створити нові унікальні продукти, які привертатимуть увагу.

Висока швидкість розповсюдження цієї технології дозволяє стверджувати, що в найближчому майбутньому вона вважатиметься домінуючою та перетвориться на феномен цього століття.

Уперше про технологію доповненої реальності почали говорити на початку XXI століття, але широковідомою вона стала у 2012 році, після появи смарт окулярів *Google Glass*. Окуляри видають на дисплей інформацію про об'єкти, з якими користувач візуально контактує. Наприклад, теоретично можна, гуляючи по місту в окулярах *Google Glass*,

побачити розташування найближчих ресторанів, прочитати меню та відгуки, замовити столик тощо.

Доповнена реальність переважно реалізується через використання *QR-кодів* (англ. Quick response — швидкий відгук). Основна перевага такого коду виявляється у його легкому розпізнаванні сканером, зокрема за допомогою фотокамери, планшета або смартфона. Така технологія є дуже популярною під час створення спеціальних сервісів, пов'язаних з туризмом, музейною справою, громадським транспортом, готельними та ресторанными послугами. Система не тільки відображає необхідну інформацію, але й дозволяє користувачу побудувати на її основі свій пішохідний, автомобільний або інший маршрут, а також запам'ятати його.

Наша країна також намагається йти в ногу з часом, і технології доповненої реальності вже з'являються у великих містах країни. Почалося все зі Львова та його системи інформаційних QR-кодів, підготовлених до фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 року. Активісти об'єднання бізнесменів “Туристичний рух Львова” розмістили QR-коди більше ніж на 80 туристичних об'єктах міста.

Використання технологій доповненої реальності створює безліч можливостей для розвитку туризму. Туристи постійно в пошуках нових вражень і красивих місць.

Технологію вже використовують відділи туризму Європейських міст і туристичні бренди по всьому світу, і все заради однієї мети, – створити незабутні та унікальні враження для туристів. Адже легкість використання додатків з доповненою реальністю зі смартфона створює позитивний досвід для користувачів.

Розглянемо деякі варіанти, як можна використовувати AR туристичним організаціям:

- *AR на туристичних дестинаціях* – якщо ви прагнете привернути більше уваги туристів до місцевих історичних та культурних пам'яток, додаткова інформація, яку можна отримати через смартфон зісканувавши спеціальний код, геолокацію або об'єкт – саме те, що вам потрібно. Ви створюєте контент, яким кожен поціновувач культурної спадщини зможе ознайомитись завдяки спеціальному додатку на своєму телефоні. - *AR для подорожей та проживання* – добре спланована подорож вимагає часу та вивчення великої кількості інформації та її перевірки (де поїсти, де зупинитись, туристичні і не туристичні місця, як працює транспорт тощо). В підготовці до мандрівки і безпосередньо під час туристи використовують смартфон, бо він завжди з собою.

- *AR для асистування мандрівникам* – це добрий та інформативний компаньйон для подорожей. AR-додатки швидко розв'язують найпоширеніші проблеми туристів, такі як мовний бар'єр, проблеми з навігацією на місцевості тощо..

Наприклад, 3D ГІД або віртуальний гід у м. Суми. За допомогою застосунку Ulab AR відбувається магія і таблички оживають. Іван Герасимович Харитоненко розповідає про пам'ятки архітектури міста Суми. Також, у жовтні 2019 року, відбулася презентація смартфонного додатку доповненої реальності для експонатів Львівського музею Михайла Грушевського – «DMH Lviv AR».

Нинішня епоха інформатизації, безумовно, спровокувала суттєві зміни в туристичній діяльності. Кожна людина може отримати незабутні враження, якщо в її подорож додати технологію віртуальної та доповненої реальності. На сучасному туристичному ринку існують усі передумови для активного розвитку даної технології. Великий плюс віртуальної та доповненої реальності в туризмі в тому, що вони ще знаходяться на етапі зародження, проте мають куди розвиватися.

Бібліографічний список

1. Власова Н., Смирнова В., Семененко Н. Інноваційна діяльність в туристичному бізнесі. Культура народів Причорномор'я. 2009. №176. С.113-114.

2. Крупа І. П., Козловський Є. В. Особливості використання інформаційних технологій в процесі збереження пам'яток історії та культури. Актуальні наукові дослідження в сучасному світі: Збірник наукових праць XXVIII міжнародної наукової конференції, Переяслав-Хмельницький, 26-27 серпня 2017 р. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 8 (28), ч. 2. С. 9–14.
3. Новиков В.С. Інновації в туризмі: навч. посібник. М.: Вид. центр «Академія», 2007. 208 с.
4. Wearing S., Stevenson D., Young T.. Tourist Cultures: Identity, Place and the Traveller. GB: SAGE, 2009. 185с.
5. У Львові побільшає QR-кодів. Zaxid.net [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zaxid.net/u_lvovi_pobilshaye_

Довганик Уляна

Науковий керівник: Лемко-Мельник Ольга, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ІННОВАЦІЇ ЯК МЕТОД ЗАЛУЧЕННЯ ТУРИСТІВ

Інновації у готельному бізнесі – це нововведення та нові ідеї, які створені з метою збільшення потоку клієнтів та задоволенню їхніх потреб. В сучасному світі розвиток туристичного та готельного бізнесу багато в чому залежить від безперервно впроваджуваних інновацій. Туристичні підприємства з року в рік те і роблять, що максимально вдосконалюють свій сервіс з метою досягнення бажаного фінансового результату.

Наявність комфортабельних готелів впливає на активнішу співпрацю України з іноземними державами, підвищує рівень туризму в країні.

Наша країна володіє значною природною та історико-культурною спадщиною, проте туристська інфраструктура і її розвиток ще не задовільняє потреб відпочиваючих, тому що недостатньо впроваджено інновацій в сфері готельного бізнесу. Загалом в Україні можна назвати до десяти міст (серед них Львів, Харків, Київ та Одеса), де є справді комфортні та сучасні готелі. В інших містах майже відсутні гідні готелі за доступною ціною. Для внутрішнього туризму українські туристи вибирають 3* та 4* готелі, яких зараз не вистачає. Велика частина українських готелів працюють за системою «минулого століття», тобто обмежуються послугою ночівлі, в той час коли відпочиваючих приваблює велика кількість послуг для комфортного проживання, або незвичність розташування готелів та інші особливості, щоб викликати у відвідувачів незвичайні відчуття.

Наприклад, Японія відома своїми капсульними готелями. Їх площа складає всього 2 метри квадратних, а найбільшим готелем цього типу вважається Green Plaza Shinjuku в Токіо. Схожі готелі є і в Європі, вони відрізняються більшою площею – 10 квадратних метрів. У кожному номері є телевизор, Wi-fi та робоче місце. [1]

У Великобританії розташований готель в млині Cley Windmill, який був побудований на початку вісімнадцятого століття. В цьому готелі проводились зйомки картини «Змовник» з Елізабет Тейлор. В 1953-му внаслідок повені, під час якої вода піднялася на два з половиною метри зіпсувався інтер'єр всередині млина, але сама міцна стіна вистояла. Сьогодні млин є символом Норфолка, а також він користується шаленою популярністю у молодят, які проводять тут церемонії одруження та фотосесії. [2]

Туристи прагнуть відчути нові та незвичні відчуття від перебування у готелях, тому їх вибір падає на доволі екстравагантні, та навіть екстремальні варіанти: будинки на деревах, стародавні замки та монастирі, колишні в'язниці, печери, нефункціонуючі автобуси, поїзди

та літаки, млини, будинки іглу за полярним колом. В екзотичних країнах широкою популярністю користуються готелі-зоопарки. Там люди вечеряють у приміщенні оточеному склом, в той час як тварини вільно пересуваються за його межами.

Справжній ажіотаж викликав готель Muraka на острові Мальдіви. Частина приміщень у цьому готелі розташована під водою, на глибині 5 метрів. Ті частини номерів, які розміщені над водою мають прозору підлогу, тому гості отримують можливість спостерігати за багатьма видами морських мешканців. [3]

Знаменитий Icehotel розташований за 200 км за полярним колом у Швеції. В сезон потепління готель танув, тому щороку номери відбудовувалися заново і завжди мінялась їхня форма та концепція, але тепер, коли у літні місяці номери охолоджуються за допомогою сонячних панелей, крижаний готель відкритий цілий рік. Усі меблі вирізані з льоду. Відвідувачам видають термобілизну, шапки та спальні мішки, а ніч проводять на оленячих шкурах. [4]

Також у готельному бізнесі спостерігаються такі інновації, як заміна персоналу роботами, надання нових можливостей для оплати послуг, абсолютно нові підходи у взаємодії з клієнтами, екологічні інновації.

Оскільки в наш час основним місцем просування свого продукту є мережа Інтернет, то фірми намагаються максимально прокачати сайт свого готелю, додаючи, наприклад, 3D екскурсію готелем, або створюючи інтернет-додаток, в якому відповідають на різноманітні питання з приводу готелю потенційним клієнтам, тим самим підвищуючи їх рівень довіри.

Дивлячись на ці приклади, можна дійти висновку, що творці таких готелів стараються зробити все можливе задля того, щоб притягнути до себе увагу туристів.

Поряд із традиційними готелями з швидкими темпами з'являються спеціалізовані готелі, призначені для відпочиваючих, які прибули туди із певною метою: наприклад, на туристів, які приїхали грати у гольф, займатися плаванням чи кататися на лижах.

На мою думку, українські відпочиваючі з радістю б відпочивали у наших, українських курортах, якби вони відповідали співвідношенню хорошого сервісу і адекватної ціни, але поки цього не сталося вони вимушені літати відпочивати у такі популярні туристичні країни як Туреччина чи Єгипет, де представлені найкомфортніші умови для рекреації.

В Україні не тільки готелі сімейного типу потребують значного розвитку. Бізнес готелі вважаються справді дефіцитними. Це дуже перспективний напрямок, адже в нас проводиться велика кількість бізнес-зустрічей, в яких беруть участь іноземні гості, та гідних мереж таких готелів по цілій країні можна перерахувати на пальцях. Прибувши на конференцію, іноземний гість певна річ має досвід перебування в таких готелях, а також уявлення того, як вони мають виглядати, тому що в наших готелях не передбачені великі фойє, конференц-зали та зони комерційного користування. Тому, на жаль, наші бізнес-готелі це не те, до чого звикли іноземці.

На жаль, величезний відсоток готелів в Україні – це трішки «підшиті» радянські будівлі, після перебування в яких бажання іноземного туриста повернутися в нашу країну спаде на нуль.

Для того, щоб готельний потенціал України розвивався як належить, наша держава повинна вжити таких заходів, як забезпечення безпечних та комфортних умов для перебування у країні, покращувати стан визначних пам'яток, залучати інвестиції в розвиток готельного господарства та об'єкти туризму а також ввести пільги на систему оподаткування. Також на користь готельно-туристичній галузі буде повна співпраця туристичних фірм з готелями України. Спостерігаючи за шляхом до успіху наших західних партнерів, ми можемо сформулювати певні уявлення про те, як слід рухатись і нам самим.

Бібліографічний список

1. <https://www.wiki.uk-ua.nina>.

2. <https://viza-valiza.com/hotels/10-samyh-neobychnyh-otelej-myra/>
3. <http://turystychna-viza.com/na-maldivah-vidkryvsya-pershyj-v-sviti-pidvodnyj-gotel/>
4. <https://inbus.ua/blog/samyh-neobychnye-oteli-v-mire>

Дяковський Володимир

Науковий керівник: Бугіль Світлана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ

На сьогодні в достатній кількості відсутні інноваційні механізми розвитку існуючої системи туризму, а найслабшою ланкою організаційно-економічного механізму управління економікою є управління інноваціями. В умовах ринкової економіки інновації мають сприяти інтенсивному розвитку економіки, забезпечувати прискорення впровадження у виробництво останніх досягнень науки і техніки, повніше задовольняти споживачів у різноманітній високоякісній продукції і послугах

Інновації неодмінно призводять до помітних позитивних змін у соціальних процесах на туристичних підприємствах, а зростаюча актуалізація нагальних завдань соціального характеру ініціює їх розв'язання за допомогою нових організаційно-технічних і економічних рішень.

Тому розвиток інноваційної сфери, через яку просуваються у виробництво інноваційні досягнення, є особливо актуальним, оскільки вимагає серйозної уваги, вивчення та досліджень.

Ринок інновацій – це:

– форма економічних відносин між власником інтелектуальної власності та покупцем права володіння, користування і розпорядження, у результаті яких відбувається еквівалентний обмін платоспроможного попиту покупця на споживчу цінність, що міститься у науково-технічній продукції (економічний та юридичний аспект);

– сукупність дійсних і потенційних покупців і продавців інноваційного товару (маркетинговий аспект).

З точки зору споживачів ринок інновацій – це пропозиція інноваційних товарів, які, по-перше, піднімають якість життя на новий (вищий) рівень і, по-друге, сприяють відповідній ідентифікації, завдяки чому забезпечують бажану позицію у суспільстві.

З точки зору виробників ринок інновацій – це можливість підвищити конкурентні позиції шляхом випередження конкурентів у виведенні інноваційного товару, однак, з іншого боку, – це діяльність, пов'язана із високим рівнем ризику та невизначеності.

Особливостями ринку інновацій є:

1) має глобальний характер;

2) традиційно є новим для організації, що виходить на ринок (через новизну розробленого продукту доводиться мати справу з незнайомими споживачами);

3) попит нееластичний внаслідок обмеженого впливу цінової політики на обсяг збуту і вторинний щодо дійсного ринку – попит на інновації визначається попитом на Т/П, вироблені з використанням інновацій, тому обсяг ринку інновацій значною мірою визначається інноваційною активністю економіки на макро- та мікрорівнях;

4) попит та пропозицію складно спрогнозувати через складність, динамічність та непередбачуваність інноваційного розвитку;

5) характеризується обмеженою кількістю покупців і продавців;

6) вартість і ціна інновацій на ринку формується під впливом економічної

результуючої факторів конкретного виробництва, а не лише від величини сукупного попиту та пропозиції;

7) має специфічні форми і методи продажу, оскільки інфраструктура «старих» товарів може бути не придатна, а нова поки що нерозвинена.

Інновації в туризмі – це безперервний і обов'язковий процес, який полягає в розробці нових напрямків, створення нових турів та екскурсій, пропозиції на ринку нового туристичного продукту. В умовах конкурентної боротьби на ринку туристичні фірми усіма засобами прагнуть запропонувати споживачам нові продукти і послуги раніше від конкурентів. При цьому поле інноваційної діяльності у туристичній галузі дуже обмежене, тому новаторам від туризму припадає максимально використовувати існуючі природні умови, численні історичні пам'ятки, культурний потенціал, комбінуючи послуги, які раніше ніколи не перетиналися в єдині туристичні пакети та пропонуючи на ринку новий продукт.

Маркетингові дослідження інновацій класифікують за такими напрямками:

1. Маркетингові дослідження перспектив інноваційної діяльності
2. Маркетингові дослідження інноваційного продукту
3. Дослідження маркетингового потенціалу інновацій

До питань на які має відповісти для себе туристична фірма, яка планує впроваджувати інновації, можна віднести:

1. Які фундаментальні зміни відбулися у міжнародному туризмі?
2. Чому інновації абсолютно необхідні у найбільш зрілій туристичній економіці?
3. Як інновації сприяють зростанню? Що таке справжні масштаби інновацій у національній економіці?
4. Як інновації функціонують в туризмі? Як специфіка туристичної індустрії впливає на інноваційний процес?
5. Які є найбільш важливі аспекти інноваційно-орієнтованої туристичної політики? Що є найбільш важливим фактором для провадження такої політики?

При дослідженні інновацій на туристичному ринку необхідно враховувати етапи життєвого циклу товару (ЖЦТ). Маркетингові дослідження збутової мережі на етапах ЖЦТ відображено в табл. 1.

Таблиця 1.

Маркетингові дослідження збутової мережі на етапах ЖЦТ

Фаза ЖЦТ	Проблема дослідження	Методи дослідження
Впровадження	Готовність до продажу нового товару Труднощі в реалізації нового товару Ефективне позиціонування нового товару в місцях продажу	Глибинні інтерв'ю Фокус-групи з представниками роздрібною торгівлі Спостереження в точках продажу
Зростання	Труднощі в реалізації нового товару Ефективне представлення товару споживачу Аналіз ефективності нових каналів збуту	Глибинні інтерв'ю Фокус-групи з представниками роздрібною торгівлі Retail audit Спостереження в точках продажу
Зрілість	Труднощі в реалізації нового товару Ефективне представлення товару споживачу Аналіз ефективності каналів збуту	Глибинні інтерв'ю та фокус-групи з представниками роздрібною торгівлі Retail audit Спостереження в точках продажу
Спад	Труднощі в реалізації нового товару Аналіз причин неефективної роботи каналів збуту	Глибинні інтерв'ю та фокус-групи з представниками роздрібною торгівлі Retail audit

Джерело: розробка автора

Таким чином, в умовах конкурентної боротьби на ринку туристичні фірми повинні пропонувати споживачам нові інноваційні продукти і послуги раніше від конкурентів. При цьому поле інноваційної діяльності у туристичній галузі дуже обмежене, тому новаторам від туризму припадає максимально використовувати існуючі природні умови, численні історичні пам'ятки, культурний потенціал, комбінуючи послуги, які раніше ніколи не перетиналися в єдині туристичні пакети та пропонуючи на ринку новий продукт. Маркетингові дослідження всіх аспектів інноваційної туристичної діяльності: економічного, соціального, наукового, екологічного тощо, дозволять найбільш повно дослідити напрями інноваційного розвитку для посилення позиції підприємства на ринку.

Бібліографічний список

1. Бугіль С.Я., Дудяк Р.П., Березівська О.Й. Маркетинг туризму та його особливості. *Вісник ЛНАУ: Економіка АПК*. 2018. № 25. С. 133-139.
2. Лагодієнко В. В., Голодонюк О. М., Мільчева В. В. Маркетингова стратегія виведення на ринок інноваційного продукту. *Економіка харчової промисловості*. Т. 10. Вип. 2. 2018. С. 40-50.
3. Хаустов В., Панфілова Т. Інноваційні процеси в Україні; реалії і перспективи розвитку. *Економіст*. 2002. № 3. С. 54-59.
4. Sadchenko O., Lagodiienko V., Novykova I., Feshchenko O., Ruzhynska N., Bogdanov O. Marketing tools in stimulating innovative activity of enterprises. *International journal of management*. 2020. 11(6). Pp. 241-251. DOI: <http://org/10.34218/IJM.11.6.2020.023>.

Кулішова Катерина

Науковий керівник: Дидів Ірина, к.е.н., ст. викладач

Львівський національний університет природокористування

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Туризм є однією з найприбутковіших і найперспективніших галузей світової економіки. Туристична діяльність впливає на розвиток країни, сприяє створенню нових робочих місць, є джерелом валютних надходжень до бюджету та розширення міжнародних контактів. Крім цього, туризм має великий вплив на такі галузі економіки як транспорт, зв'язок, торгівля, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів та послуг.

Для забезпечення конкурентоспроможності на ринку туристичних послуг підприємствам сфери туризму потрібно постійно використовувати інновації як для боротьби з кризовими явищами, так і для розвитку даного виду діяльності. Інноваційні процеси, що відбуваються в туризмі, охоплюють туристичні компанії, та велику кількість інфраструктурних організацій. Тому їх вивчення є актуальним і становить значну наукову та практичну цінність.

Просування будь-якої діяльності і сфери виробництва та послуг неможливо без впровадження нових технологій і досягнень науки, поліпшення діючих моделей з урахуванням змін на ринку і потреб покупця, а також без вміння бути мобільним серед конкурентів. Такі зміни визначає інноваційний шлях розвитку галузі. Інновації в туризмі – це нововведення і свіжі ідеї в сфері подорожей і відпочинку. Результатом впровадження інновацій є збільшення туристичного потоку і зростання прибутку [3].

Інновації в туризмі мають кілька характерних рис: зміна потреб людей в розширенні

кругозору, пізнанні нових destinations, культур країн і народів, отриманні нового досвіду і знань формують нові шляхи реалізації туристичних рішень; зростання конкуренції на туристичному ринку як на міжнародному, регіональному та місцевому рівнях; пересиченість традиційних туристичних маршрутів; поєднання привабливих умов відпочинку для повного задоволення потреб найвибагливіших туристів; перехід від економіки пропозиції до економіки попиту; можливість регулювати внутрішні і виїзні потоки туристів.

Фактори, від яких залежить зростання і просування туризму – це географічні і погодні умови, пам'ятки, культура і історія. Максимальна їх використання, комбінація різних послуг, створення нового продукту можуть бути потенціалом для розвитку галузі.

Період створення інновації складається з:

- стадії зародження (поява потреби і можливості інновацій, формування ідеї);
- стадії становлення (розробка ідеї);
- стадії освоєння (впровадження у виробництво, експеримент).

Життєвий цикл інновації складається з фази впровадження, комерціалізації та дифузії, рутинізації і перетворення в традиційний продукт.

У туристичному бізнесі початок інноваційного циклу відбувається з моменту формування ідеї про відкриття нового напрямку (destination) поїздок, формування нового туристичного продукту або внесення трансформацій в існуючий, впровадження нових технологій або комунікацій. Після створення і розробки ідеї майбутнього продукту, аналізуються можливості реалізації його на практиці, відбувається пошук і відбір постачальників і партнерів, планування базових і додаткових послуг, транспортування та ін. Далі проводиться перевірка продукту: презентація, пробні продажі, оцінка попиту та конкурентоспроможності.

Наступний етап інноваційного циклу в туризмі - комплекс заходів, які спрямовані на просування турпродукту і впровадження його на ринок, реалізація та комерціалізація. На даному етапі створюється система управління збутом, яка включає в себе стимулювання співробітників. Інноваційний цикл в туризмі добігає кінця, коли інші суб'єкти даного ринку починають у своїй діяльності активно використовувати дану інновацію.

В умовах конкурентної боротьби на ринку туристичні компанії по всьому світу усіма силами прагнуть запропонувати клієнтам нові продукти і послуги раніше конкурентів. При цьому поле діяльності в інноваційній сфері туристичної галузі дуже обмежений, тому новаторам від туризму припадає максимально використовувати існуючі природні умови, численні пам'ятки, культурний потенціал, комбінуючи раніше ніколи не перетиналися послуги в єдині туристичні пакети та пропонуючи на ринку новий продукт [1].

До інновацій у туризмі відносять ті нововведення, які супроводжуються відновленням і розвитком духовних та фізичних сил туристів, принципово новими змінами туристичного продукту, підвищенням ефективності функціонування складових індустрії туризму, підвищенням ефективності процесів формування, позиціонування та споживання туристичних товарів і послуг, прогресивними змінами факторів виробництва. Прикладом таких інновацій може бути: скорочення терміну транспортування за рахунок впровадження нових швидкісних видів транспорту – швидкісні потяги Hyundai; поліпшення умов праці працівників туристичної індустрії (частка ручної праці у закладах харчування складає близько 75 %, тому необхідно впроваджувати процеси механізації та автоматизації); впровадження нових прогресивних методів перетворення факторів виробництва в послуги; створення груп якості, щоб працівники приймали участь у вирішенні актуальних проблем та завдань з поліпшення якості туристичного обслуговування для підвищення конкурентоспроможності туристичних послуг.

Таким чином, ключовою основою розвитку туристичної галузі є створення конкурентоспроможного на національному та міжнародному ринках туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби, що є неможливим без залучення

інновацій. Варто відзначити, що інновації в туризмі являють собою результат застосування новинки у туристичній індустрії з підвищенням її ефективності та отриманням, передусім, комерційного ефекту [2].

Реалізація соціально-економічних цілей суспільства пов'язана з інноваційним типом розвитку, основою якого є безперервний і цілеспрямований процес пошуку, підготовки і реалізації нововведень. До інновацій в туризмі слід відносити, ті нововведення, які супроводжуються: відновленням і розвитком духовних та фізичних сил туристів; якісно новими змінами турпродукту; управлінням стійким функціонуванням і розвитком туристичної сфери в країні та процесами формування і споживання туристичних послуг.

Для формування інноваційної стратегії та подальшої реалізації інноваційних ідей в сфері туризму потрібна система управління інноваціями, яка відповідатиме вимогам галузі та ринку туристичних послуг. Ефективність створення нового туристичного продукту, темпи його розвитку визначаються інноваційною активністю в виробництві нового продукту, який або задовольняє абсолютно нову потребу, або дозволяє розширити ринок споживачів. Інноваційна активність проявляється через інноваційний процес і є необхідною умовою економічного зростання та підвищення якості життя населення.

Бібліографічний список

1. Баранов В. Інновації та інноваційна діяльність у туристичній галузі. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України»*. Київ-Кропивницький. ЛА НАУ, 2020. С. 214-219.
2. Давидова О.Г. Особливості застосування інновацій у розвиток туристичної галузі України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. (Серія «Економіка»)*. 2015. № 7 (172). С. 65–69.
3. Крупський О. П. Концептуальні засади управління інноваційною діяльністю туристичних підприємств. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій..* 2015. №4. С. 64–71.

Мазур Христина

*Науковий керівник: Архипова Людмила, д.т.н., професор
Івано-Франківський національний університет нафти і газу*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Сучасний світ, у якому ми живемо, являє собою все більшу залежність від цифрових технологій. Вони інтенсивно та продуктивно використовуються людиною у всіх сферах діяльності. Винятком не стала і індустрія туризму. Буквально кілька років тому на ринок туристичних послуг з'явилися унікальні на той момент технології, які з часом переросли в дуже необхідні елементи, без яких зараз важко надати якісне обслуговування туриста.

Інновації в туризмі – це нововведення та свіжі ідеї у сфері подорожей та відпочинку. Підсумком запровадження таких інновацій є збільшення туристичного потоку та зростання прибутку [1].

Технології є важливою частиною індустрії туризму та подорожей, допомагаючи підприємствам виконувати повсякденні операції, а також покращуючи якість обслуговування клієнтів. З цієї причини важливо, щоб готелі, авіакомпанії, ресторани та інші компанії йшли

в ногу з останніми технологічними тенденціями в туристичній індустрії. Це особливо важливо в епоху COVID-19, коли очікування клієнтів змінюються [2].

Технологія подорожей може допомогти підприємствам упорядкувати свої процеси або навіть автоматизувати процеси, які традиційно вимагають активної участі людини. Це може потенційно допомогти бізнесу зменшити потреби в персоналі, скоротити витрати та збільшити обсяг прибутку, який вони отримують, що призведе до покращення фінансових результатів.

Крім того, технологія може допомогти підприємствам підвищити точність і зручність, водночас допомагаючи зменшити або усунути людські помилки. Однак важливо завжди йти в ногу з останніми тенденціями туристичних технологій, щоб використовувати найкращі рішення та щоб інші підприємства не отримували конкурентні переваги [2].

Можемо виділити декілька найважливіших технологічних рішень для туристичної індустрії та готельно-ресторанної справи:

1. Мобільні технології - це, безсумнівно, головний герой нових способів подорожей. Мобільний телефон став нашим гідом, туристичним агентством, найкращим локатором ресторану, картою тощо. За даними TripAdvisor, 45% користувачів використовують свій смартфон для всього, що стосується їхньої відпустки [3].

2. Доповнена реальність або віртуальна реальність – це система, завдяки якій дозволяється створити все можливе, що можуть запропонувати. Все більше компаній використовують його, щоб показати користувачам каюту на круїзному кораблі або перевезти їх на кілька секунд до Великої китайської стіни [3].

3. Інтернет речі (IoT). Це значні оновлення у сфері туризму. Вони включають інтегровані датчики, підключені до Інтернету, всередині таких предметів, як автомобілі, валізи, будівлі тощо [3].

4. Віртуальні помічники. Тепер готелі починають залучати цю «допомогу» завдяки приходу віртуальних помічників, спеціально розроблених для цього середовища. IBM нещодавно запустила Watson Assistant, віртуального помічника на основі штучного інтелекту, який створює інтерактивний та персоналізований досвід для споживачів. Це відкрита технологія, яку фірми можуть використовувати та адаптувати до своїх потреб. Таким чином, віртуальний помічник не називатиметься Watson, а матиме ім'я, яке вибере готель [3].

5. Технологія розпізнання. Технологія розпізнавання в туристичній індустрії складається з видатних переваг для користувача, включаючи підвищення безпеки, можливість неперерадання послуг і високий рівень ефективності [4].

Очевидно, подорожі змінилися через вплив платформ соціальних мереж, таких як Instagram, Facebook або Snapchat. Наразі вони змушували користувачів робити більше фотографій під час своїх подорожей. Відповідно, потреба в обміні досвідом подорожей, здається, є фундаментальною готовністю мандрівників. Ось деякі статистичні дані, які попереджають наскільки соціальні мережі впливають на користувачів під час або після поїздки:

- Понад 70% акаунтів у соціальних мережах діляться своїми фотографіями під час подорожі.
- Близько 35% рішень мандрівників залежало від інформації, доступної в соціальних мережах щодо призначення та розміщення.
- Люди під час подорожі збільшують час, який витрачають на соціальні мережі [4].

Технології зробили можливим автоматизацію подорожей, зробивши планування поїздки менш трудомістким і захоплюючим для мандрівників і туристичних агентств.

Ви можете спланувати подорож за лічені хвилини та легко забронювати житло, квитки, авіаквитки та багато іншого. Ви можете мати свій маршрут подорожі як на долоні, а ваш мобільний пристрій стане ідеальним другом у подорожі.

Ви можете залишатися на зв'язку, де б ви не знаходилися, знищувати мовні бар'єри та навіть покращувати свою процедуру упаковки за допомогою таких технологій, як AR. Ви можете отримати індивідуальний досвід, який зробить кожну подорож незабутньою. Технології подорожей зробили революцію в індустрії туризму.

Бібліографічний список

1. Застосування інновацій у сфері туризму <https://viafuture.ru/katalog-idej/innovatsii-v-turizme>
2. 11 ключових технологічних тенденцій, що виникають в індустрії подорожей і туризму <https://www.revfine.com/technology-trends-travel-industry/>
3. Революція нових технологій і подорожей <https://www.wearemarketing.com/blog/tourism-and-technology-how-tech-is-revolutionizing-travel.html>
4. Технології в туризмі змінюють індустрію подорожей та гостинності у всьому світі <https://adamosoft.com/blog/technology-in-tourism-reshaping-the-hospitality-industry/>

Макодзьоб Вікторія

*Науковий керівник: Смоленська Лідія, старший викладач
Одеський державний аграрний університет*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО РЕСТОРАННІЙ СПРАВІ

Сучасний стан переходу до ринкової економіки в різних галузях промисловості України досліджує нові методи і способи виробництва, аналізує поточну ситуацію і намічає перспективи на майбутнє. Одним із способів модернізації є впровадження інноваційних технологій. Інновації - це нова форма організації та управління, новий тип технології, що охоплює різні сфери людського життя. Інновації привертають увагу покупців незвичайними продуктами і в цілому покращують імідж.

Інновації є важливою рисою сучасної економіки. У наш час науково-технічного прогресу інновації в туристичному та готельно ресторанному бізнесі відіграють чи не головну роль у висококонкурентній боротьбі за кожного клієнта.

Широке впровадження у господарську діяльність інноваційних продуктів стало ключовим фактором покращення якості життя населення та економічного зростання держави. Туризм, готельного і ресторанного сектору не є винятком, в них відбуваються інноваційні зміни у функціях сервісу та обслуговування клієнтів. Основною характеристикою сучасної економіки є інноваційність.

Інновації - це новостворені, вдосконалені конкурентоспроможні технології, що суттєво покращують структуру і якість виробництва та соціальної сфери [1]. Сьогодні інновації науково-технічного прогресу у сфері туризму, готельного та ресторанного бізнесу відіграють чи не головну роль у висококонкурентній боротьбі закладів за кожного клієнта. Власники бізнесу використовують новітні технології для підвищення ефективності свого підприємства, пропонують нові послуги і знаходять нові резерви для поліпшення якості своїх послуг [3].

У даному випадку, ми вважаємо за доцільне виділити наступні види інноваційних технологій:

1. за сферою новизни: нові для галузі, нові для країни, нові для світу, нові для компанії;
2. за змістом: організаційно-управлінські, інформаційні, технічні, технологічні;
3. за причиною виникнення: реактивні та стратегічні;

4. за потенціалом: радикальні і модифікуючі.

Згідно, цією класифікації інтернет-технології належать до інноваційних інформаційних технологій, що можуть використовуватися і при формуванні туристичного продукту туристичними фірмами для:

- 1) проводити рекламні заходи;
- 2) інформувати споживачів про нові продукти та рекламні акції;
- 3) формування позитивного туристичного іміджу про компанію;
- 4) просування нових видів туристичних послуг (відвідування через мережу інтернет-музеїв в Україні, а також у всьому світі).

На сучасному етапі неможливо уявити туризм без інтернету. Сучасне аудіо-відео обладнання суттєво змінило технології менеджменту, і управлінські процеси здійснюються в режимі реального часу.

Ще одним прикладом застосування інновацій у туризмі є створення віртуальних інтерактивних музеїв і використання QR-кодів у музеях, які дозволяють туристам отримати додаткову інформацію, якщо прикласти мобільний пристрій [5].

Інноваційна діяльність в туризмі розвивається за наступними напрямками:

1. впровадження інновацій (організаційних інновацій), що мають відношення до розвитку туризму, включаючи реорганізацію, укрупнення, поглинання конкуруючих суб'єктів на основі найсучасніших і передових технологій.

- Кадрова політика (оновлення та заміна персоналу, системи навчання, перепідготовки та стимулювання співробітників).

- Раціональна економічна і фінансова діяльність.

2. маркетингові інновації, що дозволяють охоплювати потреби цільових споживачів або залучають потенційних споживачів, не охоплених протягом певного періоду часу.

Інновації як процес або продукт можуть бути одним з основних джерел доходу компанії і чинити значний вплив на зростання прибутку. Чим вище потенціал для інновацій, тим вище очікуваний реальний прибуток. Поява сучасних засобів інформації та комунікації справила значний вплив на громадське виробництво і життя людей.

Сьогодні сучасну туристичну діяльність і роботу туроператорів неможливо уявити без інтернету. Сучасне аудіо-відео обладнання суттєво змінило методи менеджменту, а управлінські процеси здійснюються в режимі реального часу.

Тому інструменти та послуги зі зв'язків з громадськістю інтегровані в усі види туристичної діяльності, особливо в малі та середні підприємства. Їх використання державними і приватними туроператорами, особливо малими та середніми підприємствами, посилюються і проявляється в підвищенні обізнаності та партнерських ініціативах, а також у належному використанні різних національних і європейських програм [2].

Інновації та новітні інформаційні технології стають визначальними факторами конкурентоспроможності індустрії туризму і пов'язаної з нею посиленої взаємодії з іншими секторами економіки.

Отже, можна виділити наступні основні напрямки інноваційної діяльності в туристичному бізнесі:

- Випуск нових видів туристичних продуктів, ресторанных продуктів і готельних послуг;

- Використання нових туристичних ресурсів, які не використовувалися раніше (наприклад, туристичні подорожі на космічних кораблях);

- Зміни в організації та споживанні традиційного туризму, ресторанної продукції та готельних послуг;

- Сучасні підходи у вдосконаленні та управлінні маркетинговою діяльністю;

- Удосконалення маркетингових заходів, новітні підходи в менеджменті;

Коли мова йде про готельний і ресторанный бізнес, то його подальший розвиток неможливий без сучасного обладнання і новітніх технологій. Конкурентна боротьба і цілий ряд інших вимог ринку стимулює необхідність впровадження інновацій.

В принципі, вітчизняні готелі намагаються розвиватися відповідно до світових тенденцій, але у них є свої унікальні особливості.

До них відносяться:

- Активний розвиток ринку європейськими та американськими мережами, які в основному «захоплюють» сегмент високого класу і обслуговують статусних гостей;
- Відсутність чіткої “зірковості” готелів – незважаючи на ту чи іншу кількість “зірок”, готелі можуть не відрізнятися один від одного за якістю.

В цілому, готельний бізнес в Україні розвивається повільно, що пов'язано з тим, що основна увага інвесторів зосереджена на будівництві торгово-розважальних комплексів, офісних і житлових центрів. Через тривалий період окупності готелі відкладаються на більш пізній термін. Однак Україна поступово долає ці проблеми в готельному бізнесі, і постійна увага до європейських розробок дозволить їй вийти з багатьох проблемних ситуацій без шкоди для них. [6]

Прагнучи запропонувати клієнтам ексклюзивний сервіс, багато готелів замовляють розробку особливих систем роботи, які суттєво розширюють функції готелю.

Наприклад, деякі з них включають:

1. система автоматизації роботи працівників відділу продажів. Дозволяє управляти цією сферою, планувати зустрічі з партнерами та клієнтами, вести календар і розклад роботи менеджерів, а також полегшує виконання різних завдань.

2. системи роботи з клієнтами. Це нові технології в готельному бізнесі, які сприяють повного аналізу розміщення гостей у готелі й видають повну аналітику по кожному з них.

3. системи управління програмами лояльності для клієнтів. Дозволяє готелям розробляти спеціальні види заохочень для своїх постійних гостей, клубні карти, дисконтні картки, преміальні сертифікати тощо [3]

Готельна і ресторанна індустрія допускає використання різних комп'ютерних технологій, починаючи від спеціалізованих програмних продуктів для управління готелями і закінчуючи використанням глобальних комп'ютерних мереж [4].

Сьогодні в готельній індустрії використовується безліч сучасних інформаційних технологій, включаючи глобальні комп'ютерні системи бронювання, інтегровані комунікаційні мережі, мультимедійні системи та інформаційні системи менеджменту та ін. Сучасні інформаційні технології мають найбільший вплив на просування готельних продуктів.

Інноваційна діяльність у сфері туризму та готельно-ресторанного бізнесу спрямована на створення нових або існуючих продуктів, вдосконалення готельних, транспортних та інших послуг, освоєння нових ринків, завоювання довіри клієнтів, створення позитивного іміджу та впровадження передових інформаційних технологій. Організаційна та управлінська діяльність у сучасних формах.

Потреба в інноваціях у туризмі та готельно-ресторанному бізнесі стимулюється конкуренцією і багатьма іншими вимогами ринку. Важливість їх використання також обумовлена мінливими запитами споживачів. Впровадження інновацій стає об'єктивною необхідністю на всіх етапах діяльності підприємства.

Бібліографічний список

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. Дата оновлення: 05.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 05.05.2020)

2. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР .Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.05.2020)
3. Ковальчук І.Є. Інноваційні технології в туристичному бізнесі 2017. С.2-3.
4. Про затвердження Правил користування готелями й аналогічними засобами, розміщення та надання готельних послуг: Наказ Державної туристичної адміністрації України від 16.03.2004 № 19. Дата оновлення: 12.11.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0413-04#Text> (дата звернення: 10.05.2020)
6. Талалай В.В. Сучасний стан та перспективи розвитку туристичної галузі в Україні.2016. С. 1-3.
7. Шаповалова О. М. Інноваційна діяльність, як основа підвищення конкурентоспроможності готельного господарства. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2013. № 16. С. 224-228.

Мартинів Марія

Науковий керівник: Дверій Христина, викладач 2 категорії

Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ІНОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ

Інноваційність є основною характеристикою сучасної економіки. У наш динамічний час торжества науково-технічного прогресу інновації в туристичному та готельно-ресторанному бізнесі відіграють чи не головну роль у висококонкурентній боротьбі за кожного клієнта. Застосування новітніх технологій готельного, ресторанного бізнесу дозволяють власникам підвищити ефективність свого господарства, знаходити нові резерви підвищення якості обслуговування, ефективної охорони будівель і майна гостей, надання нових послуг.

Інновації в сфері туризму іноді виникають абсолютно несподівано і навіть непередбачувано під впливом подій в суспільстві, а відтак вивчення сутності інноваційних процесів, причин появи нововведень, розробка методів їх впровадження становить значний і практичний науковий інтерес.

Інноваційна діяльність в туристичному бізнесу розвивається за такими напрямками, як:

1. *Впровадження нововведень (організаційні інновації)*, що пов'язані з розвитком туристичного підприємства, включаючи реорганізацію, укрупнення, поглинання конкуруючих суб'єктів на основі новітньої техніки і передових технологій; кадрова політика раціональна економічна та фінансова діяльність.

2. *Маркетингові інновації*, що дозволяють охоплювати потреби цільових споживачів або залучати неохоплених на даний період часу потенційних клієнтів.

3. *Періодичні нововведення (продуктові інновації)*, спрямовані на зміну споживчих властивостей.

Для підприємств готельно-ресторанного бізнесу важливим є надання послуг максимально високої якості.

Якщо раніше готельна сфера була орієнтована переважно на туристів, які «диктували» готелям умови роботи, то сьогодні ставка часто робиться на представників бізнесу - як великого, так і дрібного. Їхні вимоги до комфортного розміщення на порядок вище, ніж у туристів, адже готель для ділової людини - це не тільки місце проживання, а й місце роботи.

Сучасні готелі все частіше пропонують гостям організацію бізнес-конгресів, зали для прес-конференцій, допомогу в організації переговорів з клієнтами та партнерами. Для цих цілей створюються не тільки конференц-зали, але і лобі-бари і просто вестибюлі, де може бути організована кава-брейк.

Інші тенденції готельного бізнесу враховують прагнення все більшої кількості гостей вести здоровий спосіб життя. Саме тому багато готелів роблять ставку на відкриття фітнес-центрів, SPA-салонів і навіть басейнів. Більше того, в багатьох з них відкриваються додаткові ресторани (або створюється додаткове меню) з дієтичними стравами.

Найяскравіша тенденція на сучасному ринку гостинності - поява бутік-готелів. Це особливі готелі зі ставкою на ексклюзивність, які мають безліч дивовижних особливостей - наприклад, кімнати мають не номери, а назви, меблі групуються за кольорами, в номерах є власний обслуговуючий персонал, що працює тільки для конкретних гостей.

У сфері дослідження ресторанного бізнесу вже є ряд робіт інноваціям.

Їх можна класифікувати за видами. До них відносять:

- *маркетингові* (керування процесом бронювання on-line);
- *продуктові* (застосування клінінгових технологій, патентування нових страв та їх оформлення);
- *організаційні* (нові форми та методи навчання персоналу, відкриття мережі закладів харчування, планування нових концепцій);
- *ресурсні* (пошук нових ресурсів для розвитку підприємств)

Зараз у ресторанному бізнесі активно використовуються:

- можливості інтернету. Сьогодні кожен бажаючий може забронювати столик в Інтернеті. В online замовленні вказують усі деталі (час, кількість персон, передзамовлення тощо).
- наявність wi-fi. Цей критерій для сучасної молоді є одним із найголовніших при виборі закладу харчування або відпочинку.
- QR-коди і наявність електронного меню. QR-код - це двовимірний штрих-код, з якого телефон зчитує інформацію. Зайшовши на сайт закладу, потенційні клієнти можуть переглянути on-line меню, де вказані всі позиції, що є в наявності у ресторані чи кафе
- меню на вітринах та при вході в ресторан. Відвідувачі мають змогу самостійно ознайомитися з переліком страв і не відволікати офіціантів від роботи.
- аудіо-візуальні дисплеї. Дисплеї можуть транслювати музичні кліпи, новини, а також використовуватися як екрани для доступу до Інтернету.

Окрім технологічних і технічних нововведень дуже важливими і перспективними є організаційні та продуктові новинки:

- креативна подача страв. Для того, щоб дивувати клієнтів кухарі вигадують нові способи оформлення замовлень. Зараз набирає поширення оформлення страв з імітацією під текстури (камінь, трава, мотузки тощо).
- оригінальна концепція закладу. Модною тенденцією є концепція «open kitchen», коли відвідувачі мають змогу спостерігати за процесами, які відбуваються на кухні. Попитом користуються тематичні ресторани та кафе зі специфічним дизайном та нетрадиційними підходами до обслуговування.
- акцент на еко-продукцію. Більшість рестораторів роблять спробу повністю перейти на еко-продукцію, яка коштує дорожче, але має вищу якість.

Розвиток готельно-ресторанного бізнесу передбачає широке використання новітніх інформаційних технологій як в сфері введення нових готельних послуг, так і в їх просуванні на ринок. Цілком очевидно, що введення інноваційних технологій стало невід'ємною умовою підвищення конкурентоспроможності готельного підприємства, а також сприяє поліпшенню якості обслуговування.

Бібліографічний список

1. Журавльова С.М. Стратегія інноваційної діяльності на підприємствах готельного господарства. Економіка. Управління. Інновації. 2012. №2(8).
2. Борисова О.В. Тенденції розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2012. Вип.1(2). С332-338.
3. World Tourism Organization. URL: <http://www2.unwto.org/>.
4. Організація послуг харчування. URL: https://tourlib.net/books_ukr/usina-oph.htm.
5. Гуржій Н.М. Інноваційні технології в туристичній індустрії. 2013. №3. С221-224.

Мелконян Маріам

Науковий керівник: Боруцька Юлія, к.геол.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

**ХАРАКТЕРИСТИКА Й ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГІДРОЛОГІЧНИХ
ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У ЕКСКУРСІЙНІЙ РОБОТІ**

Природні туристично-рекреаційні ресурси – це природні та природно-технічні геосистеми, природні об'єкти, явища і процеси, що володіють необхідними якісними та кількісними параметрами для організації туристично-рекреаційної діяльності. За об'єктивними ознаками, на нашу думку, до природних туристично-рекреаційних ресурсів слід відносити ті кліматичні, бальнеологічні ресурси й лікувальні речовини (лікувальні мінеральні води, грязі, озокерит), гідрологічні (річкові системи, природні водойми, морські акваторії), пляжні, орографічні (форми рельєфу, зокрема і печери), біологічні (флоро-фауністичні), природні ландшафти, пейзажі та краєвиди, які використовуються у туристичній діяльності. Також, є окрема підгрупа природно-антропогенних ресурсів, до складу яких входять як природні, так і штучно створені об'єкти: пляжі, об'єкти природно-заповідного фонду, штучні водойми (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація природних туристично-рекреаційних ресурсів

Під рекреаційним потенціалом слід розуміти сукупність рекреаційних ресурсів на певній території, які використовуються або можуть використовуватися для відпочинку. Туристичний потенціал підкреслює приналежність до туристичної галузі, а рекреаційний потенціал сприяє відновленню людської сили у процесі відпочинку. Отже, звідси і термін «туристично-рекреаційний потенціал» є найбільш повним, оскільки дає змогу поєднувати

Важливим елементом у комплексі туристично-рекреаційних послуг, які надаються і при використанні водних ресурсів, є засоби колективного чи індивідуального розміщення, заклади харчування, сфера обслуговування загалом. Власне на таких видах відпочинку, головню, акцентуючи увагу на деяких ексклюзивних видах інфраструктурних послуг, які використовуються у світовій екскурсійно-туристичній практиці, ми зупинимось у своїй роботі. Звісно ж, таких прикладів є набагато більше, тому дані дослідження, зокрема і у контексті українських інновацій щодо особливостей використання гідрологічних туристично-рекреаційних ресурсів в екскурсійній роботі, ми продовжимо у майбутніх наукових дослідженнях.

Готель «Conrad Hotels & Resorts» (Мальдіви) має два поверхи, один з яких знаходиться під водою, інший над водою. На верхньому поверсі знаходиться спортзал, кімната дворецького, приміщення охоронців, вітальня, кухня, бар, їдальня та вхід на терасу. Нижній поверх занурений на глибину 5 метрів, звідки відкриваються фантастичні панорами на океан. На цьому поверсі – спальня, гостьова і ванна. Весь готель розрахований на те, аби прийняти дев'ятох гостей, які зможуть відвідати також і ресторан, в якому готують вишукані стами зі свіжих морепродуктів.

Курорт «Manta Resort» (острів Пемба) відомий своїм трирівневим підводним приміщенням, яке лежить на 13 футів нижче поверхні. Це приватне житло, доступне лише на човні, має верхню палубу, яка ідеально підходить для сонячних ванн, а нижній поверх повністю затоплений під водою. Цей підводний готельний номер пропонує 360 градусів огляду, так що ви можете по-справжньому відчутти підводне життя.

У ресторані «Al Mahara» (ОАЕ) складається враження, що ви обідаєте у самого царя підводного світу. У його апартаментах центральним елементом є акваріум від підлоги до стелі, що містить більше 30 видів риб. Скляний стіл та напівпрозорі стільці навіюють думки, ніби все у цьому місці створене з крижаної води, аби не порушувати атмосфери морського спокою. Саме тут вам пощастить посидіти на золотих сидіннях у стилі черепашки, зробити фото біля стін з риб'ячої луски. У закладі працює Натана Оутлав, британський кухар, який спеціалізується на стравах з морепродуктів. Йому належить робота зі створення розкішних дегустаційних меню, а також спеціальних страв для вегетаріанців. Ресторан має кілька закладів харчування, кожен із яких вирізняється своїм унікальним інтер'єром.

«Under» – перший підводний ресторан у Європі (Норвегія) та найбільший підводний ресторан у світі, спроектований відомим норвезьким архітектурним бюро Snøhetta. Його шорстка бетонна оболонка з часом стає домом для різних видів молюсків, а будівля перетворюється на штучний риф. В оформленні приміщень використано лише натуральні екологічно чисті матеріали. У гарну погоду видимість з вікна ресторану може становити до 20 м, а у шторм можна відчутти себе у самому центрі стихії.

Експонати музею підводного мистецтва «MOUA» (Австралія) розповідають історію щодо складного становища рифу й океанів під дією антропогенного впливу. Один з них – Коралова оранжерея, стоїть на рифі Джона Бровара. Найбільший з експонатів «MOUA» – підводна будівля з 20 охоронцями рифу, статуями вчених, які вирощують корали та досліджують їх у лабораторіях. Інсталяції акцентують увагу на важливості відновлення рифу та збереження коралів [3–5].

Зі зростанням популярності водних видів екскурсійно-туристичної діяльності, зокрема, підводного туризму, ми маємо шанс зробити його екологічно-свідомим у контексті сталого розвитку територій і привернути увагу за допомогою таких альтернативних форм туристичної галузі до проблем водних туристично-рекреаційних ресурсів. Туристична індустрія, зазвичай, надмірно використовує ці багатства природи для забезпечення готелів та ресторанів, та якщо проектувати будівлі з екологічних матеріалів та правильно використовувати сировину, можемо, не зашкоджуючи навколишньому середовищу, розвивати туристичний бізнес. Якщо це нам вдасться, підводний туризм допоможе

ефективно використовувати гідрологічні туристично-рекреаційні ресурси в екскурсійній роботі та, водночас, не спричиняти їхнього надмірного виснаження.

Бібліографічний список

1. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України : навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і доп. К. : Альтерпрес, 2010. 404 с.
2. Покоłodна М. М., Полчанінова І. Л. Рекреаційні комплекси світу (в тому числі турсресурси України) : конспект лекцій. Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х. : ХНАМГ, 2012. 174 с.
3. The Manta Resort Pemba Island. URL: <https://joinup.ua/uk/hotel/the-manta-resort/> (дата звернення: 15.05.2022).
4. Al Mahara. URL: <https://www.visitdubai.com/ru/places-to-visit/al-mahara> (дата звернення: 10.05.2022)
5. Conrad Hotels & Resorts. URL: <https://www.booking.com/hotel/mv/conrad-maldives-rangali-island.uk.html> (дата звернення: 14.05.2022).

Нікітенко Єлизавета

*Науковий керівник: Воскресенська Олена, к.т.н., старший викладач
Одеський національний технологічний університет*

СТРАТЕГІЯ РЕКЛАМНОЇ КАМПАНІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ НА ПРИКЛАДІ ТУРЦІЇ

Рекламні кампанії є цінним маркетинговим інструментом, який дозволяє брендам закласти основу для створення позитивної репутації серед потенційних споживачів.

Сьогодні, коли позиціонування туристичного бізнесу є зростаючою проблемою, маркетингові організації звертають свою увагу на рекламні зусилля. Ефективна рекламна кампанія – найважливіший аспект успішного розвитку туристичного бізнесу. Ретельне планування та креативні ідеї є ключовими факторами успіху.

Як правило, в ефективній рекламній кампанії туристичні маркетингові організації пропонують дослідження ринку, послуги веб-маркетингу, комерційну рекламу, а також креативні ідеї для того, щоб зробити туристичний бізнес більш привабливим. Оскільки галузь і спосіб нашої взаємодії в Інтернеті розвиваються, вони розвивають цікаві та інноваційні способи маркетингу, включаючи просування через соціальні мережі. Однак багато компаній помилково плутають поняття «туристський маркетинг» з рекламою та продажами. Насправді туристичний маркетинг є набагато ширшим, а реклама та продаж є лише одним із його елементів. Перш за все, туристичний маркетинг – це вид діяльності людини, спрямований на задоволення потреб і вимог цільової аудиторії шляхом обміну. Давайте перевіримо нижче, як туристичні маркетингові компанії (і туристичні підприємства) залучають свою аудиторію та рекламні ідеї, які вони використовують:

1. Показ онлайн-банерів – однією з найефективніших рекламних ідей туристичного бізнесу є інвестування в онлайн-рекламу. Розміщення рекламних банерів на певних веб-сайтах, де користувачі зможуть побачити ваші поточні акції та пропозиції, є чудовою ідеєю для більшого охоплення.

2. Запуск блогу або публікація статей – вигідно наповнити свій сайт цікавим контентом у вигляді корисних статей про туризм.

3. Думка про маркетинг у соціальних мережах(SMM) – ви можете використовувати інструменти SMM та цільову рекламу для своєї цільової аудиторії в соціальних мережах, таких як Facebook та Instagram.

4. Використання електронних бюлетенів – використання інформаційних бюлетенів електронною поштою та програми управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) є чудовою стратегією для взаємодії з клієнтами.

5. Перевірка контекстної реклами та SEO – контекстна реклама (реклама на сторінці, яка відповідає вашому бізнесу) і SEO-оптимізація – це типи рекламних заходів, які націлені на кінцевих користувачів, які використовують пошукові системи, такі як Google, щоб мати можливість вибрати потрібний тур.

6. Використання туристичних промо-роликів – Всесвітня туристична організація, заснована Організацією Об'єднаних Націй, відібрала найпривабливіші туристичні промо-ролики, зняті по всьому світу. Має сенс використовувати такі рекламні відео, щоб надихати людей. Використання позитивних відгуків, а також фотографій і відео ваших клієнтів, які насолоджуються вашим туром, є найкращим способом продемонструвати цінність того, що ви пропонуєте.

Більшість відео, відібраних Всесвітньою туристичною організацією, показують відвідувачам, які насолоджуються відпочинком, і все так гарно на відео. Це чудовий спосіб привернути увагу клієнтів.

7. Застосування офлайн-промо – візитні картки мають вирішальне значення, особливо для туристичних компаній. Вони надзвичайно корисні та економічно вигідні. З їх допомогою вони дійсно можуть покращити репутацію вашого бренду, підвищивши ймовірність інтересу мандрівників і туристів. Листівки – чудовий інструмент прямого маркетингу для туристичних агентств.

Туреччина заслужила улюблене місце серед мандрівників з усіх куточків земної кулі. Туреччина розробляє нову платформу просування, стратегію розвитку туризму, каже міністр Ерсой. Туреччина ухвалить нову стратегію просування туризму у 2021 році зі своєю платформою «Go Turkey», використовуючи новітні технології та комунікаційні моделі, а також зосередившись на передових зв'язках з громадськістю, що об'єднає 81 провінцію під одним дахом і підвищить туристичні показники Туреччини. Веб-сайт Go Turkey створений за найновішими технологіями, з використанням штучного інтелекту і є зручним у візуальному плані. Система слідкує за більш ніж 100 ЗМІ, які мають можливість створювати новини про Туреччину, а також слідкує за новинами про найбільшу в світі туристичну операцію.

Наголошуючи, що зараз туризм значною мірою залежить від зв'язків з громадськістю, міністр сказав, що агентство швидко стежить, оцінює та реагує на коментарі, контрольовані чи неконтрольовані, позитивні чи негативні тексти певних редакторів, лідерів думок, ютуберів та впливових осіб у соціальних мережах.

Торік Туреччина прийняла понад 1000 редакторів, впливових осіб та лідерів думок, сказав він, додавши, що цього року ця кількість перевищить 3000.

Підкреслюючи, що Туреччина має багато аспектів, які просувають її вперед у туристичному секторі, включаючи гастрономію, природні багатства, культурні та археологічні об'єкти, Ерсой сказав, що нова стратегія зосереджена на визначенні того, яка країна в чому зацікавлена, і просуванні цього аспекту.

Працюючи під егідою Міністерства культури і туризму, TGA прагне зробити Туреччину брендом і популярним напрямком як на внутрішньому, так і на міжнародному туристичному ринку; просувати матеріальні та нематеріальні природні, культурні, біологічні та техногенні активи, а також підвищувати туристичний потенціал Туреччини та збільшувати інвестиції в туризм. 2023 року Туреччина очікує 60 мільйонів туристів.

Бібліографічний список

1. <http://www.4bond.it/approach/experiential-marketing/promotional-tour/>
2. <https://www.tourismtiger.com/blog/7-effective-promotion-ideas-for-tourism-marketing/>
3. https://studbooks.net/944329/marketing/ponyatie_vidy_klassifikatsiya_reklamnyh_turov
4. <https://www.traveltrendstoday.in/news/international/item/4844-turkey-to-start-new-promotional-campaign>
5. <https://www.dailysabah.com/business/tourism/turkey-develops-new-promotion-platform-strategy-to-enhance-tourism-minister-ersoy-says>

Орел Віолета

*Науковий керівник: Камушков Олександр, к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій*

РОЗРОБКА ТА ПРОСУВАННЯ ШОПІНГ-ТУРУ В НІДЕРЛАНДИ

Шопінг виступає метою та засобом подорожі. Шопінг – це ціла філософія: ви прощаєтеся з грошима, але робите це не з важкими думками, а з усмішкою та легким серцем.

Шопінг тури (тури за покупками) – це унікальна можливість поєднати приємне та корисне під час відпочинку.

Найголовніше – шопінг тур не позбавить туриста решти переваг відпочинку – екскурсії, пляжного відпочинку, чи інші розваги будуть також доступні в залежності від обраної країни. Тим не менш, основний час турист зможе витратити на відвідування магазинів та бутиків, оновити свій гардероб та поринути у світ моди та стильних речей.

Шопінг тур не позбавить туриста решти переваг відпочинку – екскурсії, пляжного відпочинку, чи інші розваги будуть також доступні в залежності від обраної країни.

Ціна турпакету включає: переліт, трансфери, страховку, проживання в готелі та, що найголовніше, поїздки в торгові центри, на склади та фабрики у супроводі гіда, який допоможе туристам робити покупки. Щоб правильно зорієнтуватися на місцевості, необхідно чітко сформулювати, що саме вас цікавить – які речі та яких марок.

Зручною послугою в шоп-турах є карго, що означає доставку вантажу до аеропорту, завдяки чому всі покупки, здійснені туристом не доведеться тягти додому на собі.

Шоп-туризм - прямий наслідок досить високих внутрішніх цін в Україні на промислові товари: одяг, взуття, меблі, деякі види продуктів харчування. Іноді головним мотивом для шопінг-туризму є не ціна, а асортимент та обставини покупки.

Найбільш дешеві покупки можна зробити в магазинах duty-free.

Тур – це програма в її рамках для досягнення мети перебування особи за межами постійного місця проживання, створена з урахуванням індивідуальних побажань туриста та низки заходів щодо реалізації програми на належному рівні якості.

Головною перевагою шоп турів є те, що їх не можна вважати абсолютно діловими поїздками.

Шоп-тури організуються майже всіма туристичними агентствами, та його вартість, зазвичай, у рази нижча, ніж вартість традиційних турів. Тривалість шоп-турів зазвичай становить 4-6 днів, є економ-варіанти - 2 дні.

Найголовніше завдання туриста визначитися із такими питаннями: куди, коли та за чим.

Шопінг-туризм можна поділити на такі види: виїзний і внутрішній. Також шопінг-тури можна розрізнити по відстані запланованих поїздок: близьке і далеке зарубіжжя.

Безумовно, шоп-тур за кордон не передбачає нескінченних походів бутикам. Розпорядок дня туриста ретельно повинен сплануватися, тому для дозвілля залишається чимало часу. Хороший шопінг не забирає багато сил, а приємно проведене дозвілля робить подорож повноцінною.

Найпопулярніші шоп-тури в таких країнах: Нідерланди, Туреччина, Франція, Китай, Італія, Арабські Емірати.

Розробляючи шопінг тур слід знати, де відбуваються великі розпродажі товарів, куди за ними їхати, де найвигідніше можна придбати конкретні речі.

Розробка шопінг турів потребує наступних етапів: розробка маршруту, вибір пунктів маршруту, розробка схеми маршруту та його оптимізація. Окрім стандартних пунктів слід враховувати популярність країни, наявність торгового потенціалу, розпродажів, ярмарок, тощо. Також слід враховувати вподобання туристів.

Основним обмеженням на ранньому етапі розвитку туризму є обмеження часу та засобів забезпечення комфортності туризму. Ліміт часу визначає вибір транспортних засобів та їх типи на маршруті.

Найпривабливіші місця відвідування в Нідерландах є : Амстердам, Роттердам, Маастрих, Делфт, Утрехт.

Нідерланди (також названі Голландією) - розташована в Західній Європі країна у складі Бенілюксу, держава-засновник Євросоюзу. Нідерланди межують на сході з Німеччиною, на півдні – з Бельгією. На заході країну омиває Північне море, за яким розташовується Об'єднане королівство.

У Нідерландах є великі можливості для шопінгу. Головним чином він зосереджений у столиці та головному туристичному місті – Амстердамі, однак і в інших містах можна знайти щось унікальне на блошиних ринках чи брендovих бутіках. Амстердам відомий своїми торговими рядами та центрами, букіністичними та антикvarними магазинами.

Магазини в Нідерландах зазвичай відкриваються о 9-9.15 годині ранку і працюють до 18 години. Однак потрібно бути готовими до того, що в понеділок вони відкриються не раніше полудня – голландці не відмовляють собі у відпочинку та задоволеннях у вихідні дні, а тому рано-вранці у понеділок вони практично ніколи не працюють, хоча й зустрічаються винятки. У неділю також магазини зачинено. А ось у четвер більшість магазинів продовжують свій робочий день та працюють до 9 години вечора.

У Нідерландах, як і в інших європейських країнах, дуже люблять розпродаж. У році тут 2 сезони розпродажів – літній та зимовий. Літній починається у липні, зимовий – у січні, після різдвяних свят. Тривають акції та знижки приблизно близько місяця.

Раз на рік, 30 квітня, коли святкується день народження королеви, кожен у Нідерландах стає купцем: щоб відзначити свято країни, податок скасовується, тож будь-хто може вийти на вулиці і почати продавати що завгодно. Багато місцевих жителів використовують його, щоб зняти старі будинки. Деякі хороші речі віддають за безцінь.

Як і по всій Європі на вулицях нідерландських міст можна виявити звичні "H&M", "Topshop", "Zara" і подібні магазини.

Унікальні голландські бренди: колекції для жінок Vandolera та Easy Comfort, чоловічий одяг State of Art, J.C. RAGS - ціни на такий одяг вищі, зате можливості зустріти потім на батьківщині "близнюка" набагато менше.

Вважається, що торгуватися в Нідерландах не прийнято, проте в невеликих приватних магазинах вам цілком можуть піти назустріч і продати товар подешевше, особливо якщо ви берете кілька речей, а торговець явно недавно перебрався в Європу звідки-небудь з Азії.

Великою популярністю в Нідерландах користуються аутлети. Найбільш вигідно скуплятися в «Designer Outlet Roermond», який знаходиться в 150 км від Амстердама. У Designer Outlet в Рурмонді можна купити найкрасивіші бренди зі знижкою до 70%.

Подібний центр – Batavia Stad Amsterdam Fashion Outlet – знаходиться в центрі Нідерландів поряд з озером Маркермер.

В Нідерландах велика кількість магазинів, особливої уваги заслуговують наступні: Магазин Van Ravenstein краще підійде для тих, хто шукає одяг кращих голландських і бельгійських дизайнерів. Магазин Stout є одним з найбільш екстравагантний в Амстердамі, який варто відвідати любителям шопінгу «з перчинкою». Це один з найпопулярніших еротичних магазинів.

У Нідерландах велика кількість торгових центрів, найбільшими з них є: Kalvertoren, Bijenkorf, Magna Plaza, Westfield Mall of the Netherlands, Vroom & Dressman

Найбільш популярні ринки в країні: Albert Cuyp, Dappermarkt, De Looier, Маркт.

Бібліографічний список

1. Заїка О.І. шопінг-туризм. види, традиції і географія світових шоп-турів. Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання. 2018. С.369-373
2. Класифікація шопінг-туризму. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=30606793>
3. Тимошенко К.І. Комплексна оцінка туристичного потенціалу Нідерландів.: кваліфікаційна робота бакалавра. 2020. С.85
4. Шопінг-гід по Амстердаму. URL: <https://eurotrips.ua/blog/shoping-gid-po-amsterdamu/>
5. Рынок в Амстердаме: Рынки Амстердама, Нидерланды. URL: <https://adijupalace.ru/raznoe/rynok-v-amsterdame-rynki-amsterdama-niderlandy-turister-ru.html>

Пошивак Неоніла

Науковий керівник: Завозіна Любов, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Туризм є одним з соціально-відповідальних напрямків бізнесу, важливість якого для сталого розвитку економіки країн визнається економічно-розвиненими державами світу. Інвестиції у розвиток туризму та доходи від нього сягають трильйонів доларів США що визначає значну конкуренцію та інноваційну спрямованість розвитку підприємств сфери готельно-ресторанного бізнесу і туризму. Підприємства готельного господарства потребують значного оновлення своїх послуг. Саме тому в даний час вирішальне значення в забезпеченні ефективності готельного підприємства відіграють інновації.

1. Проблеми інноваційного розвитку готельних підприємств є малодослідженими.
2. Готельні інновації продовжують аналізуватися лише у вузькому спектрі додаткових послуг, які може зробити готель своїм клієнтам,
3. Інвестиційний розвиток продовжує залишатися за межами комплексного економічного аналізу.

Туристичний бізнес являє собою основний вид економічної діяльності, що має позитивний вплив на економічний ріст і занятість у країні. Туризм постає як складний міжгалузевий комплекс, що потребує системного підходу до регулювання соціально-економічних взаємовідносин галузей народного господарства як на державному, так і на регіональних рівнях.

Значення готельно-ресторанного бізнесу та туризму для України складно переоцінити, адже в умовах занепаду промисловості та значного валютного дефіциту цей сектор є одним з ключових для розвитку національної економіки.

У сучасних умовах переходу України до ринкової економіки в кожній галузі відбувається:

- пошук нових шляхів і методів виробництва,
- здійснюється аналіз сучасного стану,
- окреслюються перспективи на майбутнє.

Ці процеси характерні також для сфери готельно-ресторанного бізнесу, яка спрямована на отримання прибутку через надання різноманітних послуг у вигляді житла, харчування, транспортного та іншого сервісу

Диференціація підходів до тлумачення інноваційних процесів у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму залежить від вірної оцінки структури та внутрішніх процесів, що протікають у галузі. Готельно-ресторанний бізнес є головним фактором і основною складовою туристичної інфраструктури, відіграє провідну роль у презентації вітчизняного туристичного продукту на світовому ринку туристичних послуг.

Стан готельно-ресторанного бізнесу впливає на:

1. розвиток індустрії туризму загалом,
2. створення туристичних послуг,
3. інші ключові сегменти економіки – транспорт, будівництво, зв'язок, торгівлю та ін.,
4. створення ефективного готельно-ресторанного бізнесу відіграє важливе значення як один з пріоритетних напрямів структурної перебудови економіки України.

Активізація інноваційних процесів у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму пов'язується з чинниками економічного, соціального, політичного характеру. На сучасному етапі в міждержавних і національних системах управління туристичною діяльністю почали проходити інноваційні процеси; настав час освоєння та застосування нових технологій (електронна торгівля, створення віртуальних туристичних фірм); удосконалюються форми маркетингу та створення туристичного продукту

Відзначимо також напрямки інноваційної діяльності:

- випуск нових видів туристичного продукту;
- використання нових туристичних ресурсів;
- зміна в організації виробництва і споживання (застосування передових принципів маркетингу і менеджменту);
- виявлення і використання нових ринків збуту продукції, а також використання нової техніки і технології.

При проведенні інноваційної діяльності в готельному комплексі особлива увага повинна приділятися підвищенню рівня гостинності. Без відчуття, що про неї піклуються, людина, що переступила поріг туристичного підприємства, є скоріше споживачем, ніж гостем, скоріше прохачем, чим постійним покупцем, скоріше неживим предметом, чим людиною. Гостинність як добрі особисті відносини персоналу до клієнтів, часто забувається і стає втраченим мистецтвом. Пояснення цьому шукають чи у поведженні службовців, чи в ігноруванні потреб клієнтів, чи в більшій зацікавленості керівників туристичних підприємств в збільшенні прибутку

Найбільш популярними методами, за допомогою яких реалізуються інновації в туризмі, на сьогоднішній день є пов'язані з інформаційними технологіями. Одним з основних напрямків інноваційних технологій в готельному бізнесі є впровадження мультимедійних технологій, зокрема довідників, буклетів, каталогів. Сьогодні готелі розміщують електронні довідники і каталоги в мережі Інтернет. Електронні каталоги готелю дозволяють віртуально подорожувати номерами різних категорій, залами ресторанів, конгрес-центрів, вестибюлю, подивитися повну інформацію про готельне підприємство,

ознайомитися зі спектром послуг, що надаються, системою пілг і знижок. Використання мультимедійних технологій дає можливість оперативно надавати потенційному гостю інформацію про готель і, тим самим, дозволяє швидко і безпомилково вибрати той готельний продукт, якого потребує гість

Незважаючи на капіталомістку діяльність, рівень послуг, по суті, залежить від якості людського фактора. Готель не може пропонувати однофокусно широкий спектр послуг, якщо він орієнтований на широкий ринок. Гнучкість послуг і вимоги до їх надання вимагають наявності співробітників з достатньою кваліфікацією, командної роботи, що, в свою чергу, дозволяє зменшити ризики втрати послідовності в обслуговуванні

У підсумку погодимось, що інноваційність є основною характеристикою сучасної економіки, адже нині інновації в готельному бізнесі відіграють чи не головну роль у висококонкурентній боротьбі готелів за кожного клієнта. Я переконана, що застосування новітніх технологій готельного бізнесу дозволяє готельерам підвищити ефективність свого господарства, знаходити нові резерви підвищення якості обслуговування, ефективної охорони номерів і майна гостей, надання нових послуг.

Бібліографічний список

1. Шаповалова О.М. Інноваційна діяльність, як основа підвищення конкурентоспроможності готельного господарства / О.М. Шаповалова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013. – № 16. – С. 224-228.
2. Мазуркевич І. О. Інноваційні підходи в діяльності туристичного бізнесу / І. О. Мазуркевич, Т. А. Дзюба // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2020. – № 3. – С. 50-56.
3. Домінська О.Я., Батьковець Н.О. Сучасний стан та інноваційні процеси розвитку готельноресторанного бізнесу в Україні Вісник Львівського торговельно-економічного університету. – 2019. – Вип.52. – С.39-41.
4. Бурий С.А. Інноваційний потенціал у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму/ С. А. Бурий // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2019. – № 5, т. 2. – С. 188-192.
5. Білик І. В. Роль маркетингу та PR-технологій у діяльності закладів готельно-ресторанного бізнесу / І. В. Білик, Т. С. Томаля. // Економіка. Управління. Інновації. – 2021. – № 1.
6. Черномазук А.Г. Інновації у сфері готельно-ресторанного бізнесу Вісник Хмельницького національного університету. – 2020. – №5. – Т.2. – С.269-272
7. Терехух А. А., Чорненька Н. В. Впровадження інновацій в готельному бізнесі на основі проектного менеджменту // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". – 2019. – №7.

Самойленко Анастасія

*Науковий керівник: Воскресенська Олена, к.т.н., старший викладач
Одеська національна академія харчових технологій*

ДЕСТИНАЦІЇ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ В ІТАЛІЇ

Італія – це дуже перспективна країна в плані туризму. Вона володіє широким діапазоном унікальних переваг: особливий природний, екологічний, ресурсний, історико-культурний потенціал. Підтримка туристичної індустрії з боку уряду країни, наявність

стимулюючих програм дають величезні можливості для швидкого розвитку туризму і створення якісного і відомого туристського продукту Італії, зокрема гастрономічного. Він є одним з найбільш швидкозростаючих сегментів туристичного ринку за останні роки.

Позитивний розвиток гастрономічного туризму зумовила унікальна національна кухня Італії. Італійська кухня – одна із найбільш поширених в світі, здебільшого через простоту приготування страв та їх прекрасний смак. Як правило, в одній страві використовується від 4 до 8 інгредієнтів. Італійські шефи роблять ставку не на складності страви, а на якості продуктів, з яких вона готується. Кожна провінція має свої кулінарні секрети. Історично північний регіон відомий м'ясними та молочними продуктами, де тваринництво надзвичайно розвинене, а південна Італія відома вегетаріанською їжею та морепродуктами, оскільки ці регіони бідніші. Піца, паста, равіоли, ризотто, лазанья, карпаччо і тірамісу відомі на весь світ і стають міжнародними стравами. За даними італійського звіту із гастрономічного та винного туризму 2019 року, Італія пропонує близько 825 продуктів, характерних для певного регіону та 5056 традиційних продуктів харчування. У країні розташовано майже 335 тисяч закладів харчування, близько 23 тисячі ферм та 114 тематичних музеїв, які пов'язані із темою гастрономії, а також в Італії розташовано 173 «винні дороги» та 3900 виноробень.

Поширені гастрономічні тури всією країною, кожна із 20 областей країни володіє своїми унікальними кулінарними особливостями. За даними Statista 2019 року, майже 98% туристів під час своєї подорожі спробували місцеву кухню, 93% окрім того, також взяли участь у гастрономічних заходах (фестивалі, виставки, ярмарки, тури та відвідування ринку) [1].

Однак, Італія пропонує не лише класичні гастрономічні тури для ознайомлення зі своєю кухнею. Зараз набуває поширення нова розвага для туристів – кулінарні школи та майстер-класи. У Флоренції працює кулінарна школа Гіліо, де туристи можуть не лише спостерігати за роботою кухаря, а й взяти участь у процесі приготування страви. Під наглядом кухарів, туристи можуть навчитися приготуванню класичних тосканських страв, а також дізнатися усі тонкощі італійської кухні. Є різні навчальні програми: тижневі, місячні. Також, за індивідуальним бажанням і платою, можна організувати спеціальну програму, яка буде спрямована на кухню будь-якого регіону Італії.

Щодо фестивалів пов'язаних із вином, то популярними є фестиваль вина Fiera del Vino у Монтеф'ясконе (неподалік Риму, Лаціо), виставка вина Vinitaly у Вероні (Венето), фестиваль вин К'янті у Флоренції (Тоскана) та багато інших. Таких фестивалів у Італії тисячі, туристам варто лише обрати місяць та регіон, куди б вони хотіли потрапити та які вина хотіли б спробувати. Зокрема, у 2019 році відбулась 53 виставка вин у Вероні, яка зібрала близько 125 тисяч відвідувачів із 145 країн світу (найбільше з США, ФРН, Великобританії, Китаю та Канади). На виставці було представлено 4600 компаній, на 130 більше, ніж у минулому році. Важливим є те, що ця виставка популяризує італійського виробника та продукцію не лише у своїй країні [3].

До основних гастрономічних центрів країни належать:

- Неаполь (Знавці італійської кухні вважають, що найкращу піцу можна знайти саме у Неаполі);
- Емілія-Романья (батьківщина пасти Болоньезе, названої на честь адміністративного центру міста Болонья);
- Лаціо (найкращим тут вважається морозиво або італійською джелато);
- Ломбардія (тут і народилися назви відомих страв – ризотто та полена, а ще Ломбардія вважається батьківщиною м'якого вершкового сиру маскарпоне, апельсинового лікеру Кампарі і мигдального лікеру Амаретто);
- П'ємонт (вважається місцем, де ростуть найкращі трюфелі в Італії);
- Апулія (тут вперше з'явилась піца ranzerotti);

– Венеція (відмінна риса кухні цього регіону — особлива увага до морепродуктів та риби) [2].

Отже, за сучасних умов розвитку ринку туристичних послуг Італії можна спостерігати таку динаміку у розвитку гастрономічного туризму:

- сталість розвитку;
- зростання ролі та значення культурної спадщини;
- акцент на якість;
- характер подорожей;
- кооперація;
- мотивація є ключовою концепцією для розробки та створення продуктів і послуг у гастрономічному туризмі.

Бібліографічний список

1. Record di visite per i Musei del Cibo. Prosciutto di Parma superstar. Режим доступу до ресурсу: <https://www.informacibo.it/record-visitatori-museidel-cibo-2019/>.
2. Italia Convention Report on Italian food and wine tourism, 2019. Режим доступу до ресурсу: <https://www.italiaconvention.it/en/news-en/food-andwine-report-2019/>.
3. Вікіпедія [Електронний ресурс] // wikipedia – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org>

Турчин Олена

Науковий керівник: Крупа Оксана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

РОЗВИТОК КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ГОТЕЛІВ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Сучасні тенденції розвитку сфери гостинності характеризуються не лише розширенням переліку готельних продуктів та поліпшенням якості сервісу, але й поглибленням готельної пропозиції. З одного боку - це результат зростання рівня конкуренції у сфері готельного бізнесу в умовах насичення ринку, а з іншого – зміни смаків і уподобань мандрівників, на які власники готелів змушені реагувати. Активним туристам, які багато подорожують набридають стандартні однотипні умови класичного готелю і вони прагнуть нових вражень не лише від екскурсій та розваг, але й від умов проживання. Тому, щоб залишатися конкурентоспроможними багато власників «класичних» закладів розміщення змушені змінювати концепцію діяльності і орієнтуватися на обслуговування певних сегментів споживачів. Це призводить до появи нового типу підприємств сфери гостинності – так званих концептуальних готелів, які набувають все більшої популярності серед вітчизняних та іноземних туристів, що прагнуть органічно поєднати цілі мандрівки з умовами проживання.

За визначенням О. Шикіної та Г. Фадєєвої концептуальний готель – це засіб розміщення з інноваційною складовою цілісного оформлення за певною тематикою, що відрізняє його від «класичного» готелю і надає готельні послуги з тимчасового проживання з обов'язковим обслуговуванням [1, с. 213]. Концептуальні готелі насамперед характеризуються оригінальною архітектурою, дизайном певного тематичного спрямування, авторським підходом до формування меню (якщо в склад готельного комплексу входить ресторан), специфічними послугами, які може отримати відвідувач. Такі готелі орієнтовані на максимальне задоволення потреб конкретного споживача.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Розвиток концептуальних готелів в Україні йде у декількох напрямках: стилізація «під старовину», екологічний стиль та артстиль [2, с. 311]. Незважаючи на те, що концептуальні готелі тільки набувають популярності в Україні, представники сфери готельного бізнесу у Львівській області вже просунулися досить далеко. Це пов'язано насамперед із надзвичайно високим рівнем конкуренції на ринку гостинності в регіоні, який з огляду на наявний туристично-рекреаційний потенціал користується великою популярністю серед мандрівників. За рівнем розміщення осіб у готелях Львівщина впродовж останніх років впевнено займає друге місце після Києва. Навіть у кризовому внаслідок пандемічних обмежень 2020 році готелі Львова (зареєстровані як юридичні особи) надали послуги 222 тис. осіб, тоді як у 2018-2019 р. ця кількість перевищувала 500 тис. осіб.

Про рівень конкуренції на ринку засобів розміщення у Львівській області свідчить дані сервісу бронювання booking.com. За оперативною інформацією сьогодні в області свої послуги пропонують власники 2131 закладів колективного розміщення різних типів. Водночас, заклади готельного типу у їх складі становлять 17,6% (376 одиниць). Майже 2/3 регіонального ринку послуг розміщення складають апартаменти – кімнати або окремі приміщення в будинку. Решта 16% закладів – це гостьові будинки, шале, вілли, хостели та ін. При цьому 171 готель (45,5% від загальної кількості) розташований у м. Львові, ще 105 готелів (27,7%) – у курортних містах Трускавець, Східниця, Славське, Моршин [3].

За такої концентрації закладів розміщення власники готелів об'єктивно змушені шукати способи виділитися із загальної сукупності і запропонувати відвідувачам ексклюзивний продукт. Тому значну частину готелів Львова за їхніми характеристиками можна віднести до концептуальних. Реалізації певних концепцій значною мірою сприяють місця розташування таких готелів (як правило в історичній частині міста або у відповідних рекреаційних умовах), багатство історико-культурної спадщини регіону, досвід організації подібних закладів у країнах Європейського Союзу, а також високий рівень креативності проєктантів, дизайнерів та менеджерів.

Із можливої сукупності типів концептуальних готелів туристично-рекреаційний потенціал Львівської області дозволяє насамперед розвивати: 1) готелі підвищеної комфортності (бутик-готелі, арт-готелі, готелі резиденції, дизайн-готелі), 2) готелі за еко-складовою (еко-готелі, шале, парк-готелі); 3) готелі за історичним походженням (готель-форт, готель в замках тощо). В останні роки у Львові також з'являються нові типи концептуальних готелів, зокрема гастрономічні, капсульні на інші. Приклади різних типів у регіоні наведені у таблиці 1.

Таблиця 1. Приклади типів концептуальних готелів Львівської області

Тип готелю	Назва готелю
Готель під старовину, готелі з історією	Готель Citadel Inn, готель «Жорж», Готель «Замок Лева», парк готель «Древній град», Reikartz Medievale
Готель-резиденція	Grand Hotel Lviv Casino & Spa
Бутик-готель	Готель «Швейцарський», готель Family Residence, "Сент-Федер", Sherlock Holmes, "Андріївський"
Еко-готель	Екокомплекс «Царинка», Комплекс «Карпатські полонини», "Монастик-СПА"
Гастро-готель	Oysters & Bubbles Gastro Hotel,
Арт-готель	Арт-готель "Модерн" Готель "!FEST", "Мазох"
Курортний готель	Святий Шарбель, Saltzbork, Mirotel Resort and Spa
Капсульний готель	Constellation 89

Відзначимо, що кість послуг у концептуальних готелях Львова користувачі сервісу booking.com оцінюють досить високо: середня оцінка перевищує 8 балів з 10. У першу чергу туристи відзначають нестандартні дизайнерські рішення та якість сервісу. Це результат

персоніфікованого підходу до потреб клієнта відносно вузького сегмента, а також того, що персонал таких готелів дотримується чітких правил обслуговування визначених концепцією, щоб підтримувати високе реноме закладу у жорсткому конкурентному середовищі. Адже важливою складовою завоювання прихильності клієнта у концептуальних готелях є забезпечення так званого вау-ефекту (wow effect), під яким розуміють досягнення гостем певних позитивних вражень та емоцій, що перевищують його очікування. Такий підхід поряд із відповідним концептуальним інтер'єром передбачає дотримання наступних принципів роботи персоналу: дружелюбність, ініціатива, персоніфікація, перевищення очікувань, несподіваність [3, с. 309].

Створення вау-ефекту, а також оригінальність ідей та задумок, реалізованих в концепції готелю, забезпечує його унікальність і неповторність, спонукає клієнта витратити гроші, залишити позитивні відгуки, поширювати інформацію про нього серед знайомих та у соціальних мережах. Часто концептуальні готелі стають чинником туристичної привабливості, візитівкою певного регіону. Туристичні компанії та туристично-інформаційні центри охоче розміщують інформацію про такий готель у рекламних проспектах, брошурах, путівниках, включають їх в склад об'єктів туристичних маршрутів тощо. Тобто концепція стає інструментом брендингу та чинником конкурентних переваг.

Крім того концептуальні готелі виконують декілька соціальних функцій: дозволяють краще ознайомити туристів з історією, звичаями і традиціями певного регіону; сприяють збереженню культурної спадщини та раціональному використанню історичних пам'яток архітектури, підтриманню їх технічного стану. Адже чимало концептуальних готелів Львова розмістилися у відреставрованих історичних будівлях. Таким чином, зокрема було відновлено історичний комплекс «Цитадель», віллу Фельдштайна тощо. Також концепція та напрям готелю створює умови для диверсифікації готельної послуги, створення та впровадження різноманітних інновацій та ексклюзивних послуг.

Таблиця 2. Фактори розвитку концептуальних готелів у Львівській області

Сприятливі фактори	Обмежуючі фактори
Велика кількість збережених історичних будівель, можливість їх реконструкції	Велика сума початкових інвестицій, висока вартість оренди землі та нерухомості, вартість оснащення готелю відповідно до концепції
Наявність на ринку праці професійних фахівців з проектування та дизайну, мистецтвознавців, етнографів	Щільна забудова міста, що обмежує можливості реалізації смілих архітектурних рішень
Великий відсоток преміум сегменту туристів, розширення географії туристичних потоків	Недостатньо розвинутий туристичний потенціал окремих районів, занедбаний стан окремих пам'яток.
Широка можливість прив'язки обраної концепції готелю до певного туристичного маршруту чи іншого туристичного продукту	Відсутність інституційної та фінансової підтримки з боку держави
Можливість використання національного та культурного різноманіття Львова для реалізації концептуальних проектів	Висока вартість проживання
Можливість поєднання концепції проживання із особливостями національної кухні, звичаїв, традицій	Юридичні, будівельні та екологічні обмеження
Рекреаційне різноманіття та багатство регіону	Економічні та суспільно-політичні кризи та скорочення туристичних потоків
Зростання економічного потенціалу та інвестиційної привабливості м. Львова та області	

Становленню та розвитку концептуальних готелів у Львівській області сприяє низка факторів, які наведені у таблиці 2. Попри низку сприятливих обставин є чинники, які перешкоджають реалізації концептуальних проєктів. До них насамперед необхідно віднести велику вартість первинних інвестицій, які в умовах сьогодення можуть мати досить великий термін окупності. Адже в останні роки в умовах карантину туристичні потоки скоротилися більш ніж удвічі і ця негативна тенденція в умовах воєнного стану лише посилюється.

Також вагомими обмежуючими факторами є різного роду юридичні питання, пов'язані із правами власності, користування, дотриманням норм природоохоронного законодавства, вимог ЮНЕСКО щодо стандартів забудови історичної частини міст та ін.

Тим не менше у Львівській області є ще чимало локацій на базі яких можна реалізувати проєкти концептуальних готелів. Це зокрема розміщення готелів у відреставрованих замкових комплексах (Підгорецький замок, Золочівський замок, Свірзький замок та ін), будівництво підземних готелів (готелі у підземеллях Львова, шахтах Червонограда тощо), готелів на деревах, готелів для любителів гострих відчуттів (пошуку привидів, бункерів, тюрем); готелів на воді, гірських та інших. Головне - виявити необхідні запити споживачів, оцінити можливості реалізації концепції в існуючому конкурентному середовищі, зацікавити потенційних інвесторів, визначити особливості популяризації концептуальних готелів на ринку готельних послуг в умовах сьогодення. Також необхідно активно використовувати інструменти SMM (Social Media Marketin) для популяризації концептуальних готелів.

Бібліографічний список

1. Шикіна О. В. Фадєєва Г. І. Теоретичні основи діяльності концептуальних готелів та їх класифікація. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 11. С. 212-219.
2. Шикіна О.В. Особливості надання послуг в концептуальних готелях. Туризм: наука, освіта, практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 5-ї річниці створення кафедри туризму та готельно-ресторанної справи у Національному університеті водного господарства та природокористування (м. Рівне, 15–17 березня 2018 р.). Рівне, 2018. С. 307–311.
3. URL: <https://www.booking.com>

Фарима Мар'ян

Науковий керівник: Завозіна Любов, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Реалії сьогодення ставлять перед суспільством низку нових викликів, тому важко уявити сучасний світ без інноваційних технологій, глобальних мереж, комп'ютерів та інших девайсів для полегшення нашого життя. З'являються нові практики, що сприяють розвитку міжнародного туристичного бізнесу в містах світу, серед яких особливого значення набуває «розумний» туризм, а також такий різновид туризму, як смарт-туризм. Саме смарт-туризм – це важлива та невід'ємна складова сучасного розумного міста.

Прикладом просування інновацій в розумних напрямках є ініціатива «Європейська столиця розумного туризму» (European Capital of Smart Tourism), яка визнає видатні досягнення європейських міст як туристичних напрямків у таких категоріях: доступність міського середовища, цифрові технології в туризмі, екологічна стійкість, збереження

культурної спадщини і творчості, інноваційні рішення в туризмі. Метою ініціативи є створення платформи для обміну найкращими практиками між містами та створення можливостей для співпраці та нових партнерських відносин. Позмагатися за титул «Європейської столиці розумного туризму» мають можливість й міста України, але, на жаль, українські міста у представлених рейтингах відсутні, що свідчить про необхідність інтенсифікації спільних зусиль представників територіальних громад щодо застосування smart-технологій у практичній діяльності міст України.

Туризм - одна з галузей, яка найбільше постраждала від кризи COVID-19. Очевидно, що це був руйнівний час для туристичних компаній, туристичних визначних пам'яток та місцевих громад, які покладаються на дохід, який приносять відпочиваючі. Розглянемо детальніше декілька найбільш винахідливих способів, як дизайнери, стартапи та спільноти реагують на виклики, які приніс COVID-19 туристичній галузі (за матеріалами сайту «Springwise»):

1. Сидіння літаків, які призначені для захисту від коронавірусу.
2. Віртуальний тур по Фарерських островам з дистанційними керуваннями.
3. Віртуальний пляжний курорт.

Цей список містить в собі лише невелику частину з тих винаходів, які були придумані людьми та компаніями для того, щоб зменшити втрати, які зазнала індустрія туризму. Потрібно відзначити, що використання сучасних технологій та інновацій в туристичному обслуговуванні є невід'ємною частиною виживання туристичного бізнесу в умовах карантину. Сучасні технології дозволяють підтримувати високий рівень обслуговування та розширювати спектр послуг. Тому використання сучасних технологій та інновацій є одним з найважливіших інструментів подолання кризи в туристичній індустрії, що виникла у період COVID-19.

Ресторанний бізнес – це найбільш важлива складова індустрії гостинності. Щоб ефективно працювати та бути конкурентоспроможними у своїй сфері господарювання, підприємствам необхідно оперативно реагувати на зміни навколишнього середовища та адаптуватися до нових умов, які вимагає ринок.

Важливим чинником що впливає на вибір ресторану споживачем є технологічність, оскільки вони дозволяють більш оперативно працювати з розрахунками споживачів, черговістю обслуговування, забезпеченістю пропонованого меню усіма необхідними інгредієнтами тощо. Все більше рестораторів замислюються про інтеграцію технологій для оптимізації швидкості обслуговування та економії на оплаті праці. За даними Національної ресторанної асоціації США близько 41% закладів фаст фуду в США планують в 2023 році використовувати планшети, десктопні системи замовлень, кіоски самообслуговування і автоматизовані програми для ресторанів.

Культура доставки їжі і онлайн-замовлення розвивається неймовірно швидкими темпами. Додатки Delivery.com, Raketa, Glovo – одні з найпопулярніших додатків доставки їжі в світі. Крім доставки з звичайних закладів, зростає число замовлень з «віртуальних» ресторанів, які не приймають офлайн-гостей і готують виключно для доставки. Одна з нових ідей на ринку – «хаби» для віртуальних закладів: кухні різних ресторанів під одним дахом, між якими курсують автономні автомобілі, які забирають замовлення і розвозять їх клієнтам.

Все більше ресторанів використовують технологію, щоб гість міг оплатити замовлення за допомогою смартфона. Досить попросити в офіціанта рахунок і відсканувати QR-код через мобільний додаток, після чого сума автоматично спишеться з карти. Сам QR-код може містити різну інформацію: меню, умови доставки, історію ресторану або дані персональних карт лояльності. За допомогою коду також можна створити замітку в календарі з акцією або заходом, який буде в закладі, або можна просто перенаправити відвідувача на сторінку відгуків.

Отже, сучасні інновації у ресторанному бізнесі направлені на: забезпечення максимальної зручності гостям, підвищення якості сервісу, поліпшення організації роботи ресторану та істотну економію витрат на робочу силу.

Технологічні прориви останніх десятиліть у створенні нових матеріалів, в управлінні ресурсами, в інформаційно-комунікативній сфері на часі формують фундамент сталого розвитку сектору туризму. Важливо підкреслити, що єдина всеосяжна система стандартизації концепту «смарт-дестинація» та індикаторів їхньої результативності відсутня, проте, на часі ЮНВТО визначило це завдання як пріоритетне.

Ураховуючи спрямованість глобального вектора смарт-туризму, для України доцільним є адаптація світових стандартів «Смарт-дестинація» (Smart destination), «Смарт-місто» (Smart city), «Інтернет речей» (Internet of things), «Великі дані» (Big data) і «Рациональне виробництво» (Smart manufacturing). Можна зазначити, що туристична дестинація – це центр (територія), яка має різноманітні засоби, що покращують якість відпочинку відвідувачів та роблять його більш комфортним. Така територія включає в себе найбільш важливі й вирішальні туристські елементи, необхідні для туристів. Регіон туристської дестинації є одним з ключових у туристській системі, позаяк власне ресурси певної туристської дестинації та її імідж приваблюють відвідувачів, мотивують візити, таким чином активізують всю туристську систему. Взаємозв'язок туризму з інформаційно-комунікативними технологіями, перш за все, зумовлений нагальними динамічними змінами в споживчій поведінці смарт-туриста. При цьому варто зазначити, що невизначеність понятійного апарату та розбіжність концепцій, гальмує теоретичний і практичний розвиток смарттуризму.

Кейтеринг - галузь громадського харчування, пов'язана з наданням послуг на віддалених точках, що включає всі підприємства і служби. На сьогоднішній день послуги з кейтерингу в Україні швидко розвиваються та удосконалюють свої прийоми роботи із замовниками, розширюючи перелік послуг. Індустрія кейтерингу за кордоном дуже розвинута.

На сьогодні розрізняють такі основні види кейтерингу:

- виготовлення страв у ресторані;
- поза підприємством (виїзне ресторанне обслуговування);
- контракт на поставку (доставка у офіси, на підприємства).

Шляхами вирішення проблем розвитку кейтерингу в загальнодержавному та регіональному масштабах в Україні є:

- підвищення мобільності кейтерингових компаній, що першочергово пов'язана з їх матеріально-технічною базою та наявними кваліфікованими кадрами;
- розширення асортименту страв у меню із врахуванням потреб споживачів у здоровому харчуванні, вживанням низькокалорійної та смачної їжі та релігійними особливостями;
- вдосконалення асортименту та підвищення якості пропонованих кейтерингових послуг; впровадження науково-обґрунтованих логістичних прийомів та вдосконалення маркетингової політики кейтерингових компаній;
- оптимізація роботи та пошук нових каналів просування і збуту кейтерингових послуг.

Правильна організація кейтерингу включає в себе не тільки мистецтво приготування різноманітних страв, але і барвисте оформлення столу, вміння ефектно подати страви і врахувати усі нюанси при проведенні будь-яких урочистих і ділових заходів.

Отже, виходячи з того, що сфера ресторанного бізнесу в нашій державі рухається вперед досить стрімко, підкоряючись економічним законам попиту і пропозиції, а також конкуренції за споживача, кейтеринг може стати дуже прибутковою справою.

На розвиток інноваційної діяльності туристичного бізнесу впливають різні чинники зовнішнього середовища. Їх вплив спричиняє використання новітніх форм ведення бізнесу.

Проте зміни у зовнішніх чинниках, які впливають на функціонування туристичної галузі потребують подальшого аналізу та ґрунтовних досліджень. Одним із вагомих зовнішніх чинників, які впливають на введення інновацій в туристичному бізнесі є загальна економічна ситуація на ринку, під впливом якої формуються купівельний попит і платоспроможність населення.

Сьогодні на туристичному ринку на інтенсивність і масштаб конкуренції між туристичними підприємствами впливає стан комунікаційних мереж (інтернет та альтернативні способи зв'язку з клієнтами та партнерами). Ключова інновація у мережі Інтернет зробила більше, ніж стимулювання зростання у сфері інформаційних технологій. Стійке економічне зростання можливе тільки тоді, коли міжгалузеві мультиплікатори починають синергізувати один з одним. Таким чином, ключові інновації Інтернету були перетворені в економічний успіх, коли інші сфери діяльності почали активно використовувати і вдосконалювати нові технології на їх основі. У цій промисловій інновації туристичний процес може відігравати ключову роль у прикладному застосуванні високотехнологічних інновацій для економічного зростання.

Вже на сьогодні туризм є одним із найбільш важливих секторів електронного бізнесу. Інновації в комунікаціях дають можливість застосування нових технологій при організації поїздок (глобальні системи бронювання суб'єктами туристичного ринку, число компаній, які застосовують нові технології, особливо в регіонах). Вплив політичних і правових чинників є ключовим фактором розвитку туристичної сфери. Політична нестабільність, криміногенна обстановка чи обмеження, які вводяться на законодавчому рівні є базовими у функціонуванні туристичної галузі будь якої країни. Перепоною для впровадження інновацій у туристичній сфері є соціально-психологічні та культурні чинники. Часом не сприйняття нововведень у туристичному бізнесі, опір новому та боязнь невизначеності можуть бути значними перепонами для введення інновацій.

Для туристичних фірм-користувачів економічний ефект від застосування інновацій може виражатися в наступних показниках: зростанні обсягу продажів; розширенні географії туристського продукту; зниженні витрат на рекламу і просування власного туристського продукту; підвищення його якості завдяки використанню міжнародних стандартів; скорочення часу обслуговування та оформлення документів.

Інноваційний процес в туризмі досить специфічний. Він отримує, як правило, своє визнання, з одного боку, через туристський ринок і міру задоволеності клієнта, а з іншого боку - в основному, завдяки ухваленню спільних рішень туристськими організаціями, органами управління галуззю в регіоні, органами місцевого самоврядування і громадськими організаціями, діяльність яких пов'язана з туризмом, а також завдяки оцінці галузі місцевим населенням. Лише така взаємодія всіх елементів (суб'єктів і об'єктів) інноваційного процесу може привести до появи істотного синергетичного ефекту, вираженого у якості зростання (розвитку) сфери туризму.

Сьогодні у світі йде активний розвиток різних видів інноваційного туризму: освітнього, екологічного, лікувально-оздоровчого, романтичного, пригодницького, ділового та корпоративного, кулінарного, сільського, спортивного, космічного, духовно-паломницького, а також туризму для людей з обмеженими фізичними можливостями та дитячого канікулярного відпочинку. Поява на ринку нових видів послуг обумовлено багатьма факторами та розвитком науково-технічного прогресу, що надає все нові можливості в організації туристичних подорожей.

Бібліографічний список

1. Заїка С. О. Інвестиційний потенціал підприємства та варіанти його формування. Науковий вісник Херсонського державного університету. «Економічні науки». 2018. Вип. 13. Ч. 1. С. 84-87.
2. Джинджоян В.В. Стратегічне управління підприємством на основі використання інформаційного потенціалу. Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки». 2019. – №2(86). – С. 141-148.
3. Смірнов І., Любіцева О. Туристичний бізнес під час пандемії COVID-19: світовий та український досвід. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. –2020. – Т. 3. – №2. –С. 196-207.

Чех Христина

Науковий керівник: Качала Софія, к.т.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Туризм став однією з провідних галузей світової економіки. Його потенційний вплив на соціально-економічний розвиток світу, довкілля та людей набуває таких масштабів, що ми можемо говорити про «туристичну революцію». Україна посідає одне з провідних місць в Європі за кількістю об'єктів історико-культурної спадщини та природних ресурсів, які викликають значний інтерес у вітчизняних та іноземних туристів.

Враховуючи наявний великий природний потенціал села Слобода та перспективи його розвитку, доцільно саме в Слободі побудувати нову туристичну інфраструктуру для розвитку нового екологічного бренду села. Об'єкт проектування – це три сучасні екологічні глемпінги (геокупольна форма глемпінгів з великими панорамними вікнами) для відпочинку на одинці з природою в Слободі. Особливість глемпінгів – це комфортний всесезонний геокупол який є альтернативою будь-якому готельному приміщенню та сезонність закладу цілорічна, прибуток відповідно також.

Глемпінг - є похідним від слова «гламур», та «кемпінг» - це гламурний кемпінг з високим рівнем комфорту в готельній обстановці, зберігаючи при цьому відчуття проживання наодинці з природою, без необхідності штучного відокремлення від природи для збереження природного середовища. Глемпінг є похідною потребою від екологічного туризму - це поєднання подорожей з дбайливим ставленням до природи, та поєднання радості від пізнання природи та вивчення зразків флори та фауни з можливістю сприяти їхнього захисту. Враховуючи цінність екотуризму, він швидко став популярним серед всіх верств суспільства. Багато туристів є зацікавлені таким свідомим видом відпочинку, але не готові відмовлятися від комфорту. Як наслідок, звичайний відпочинок на природі – кемпінг – став називатися «глемпінг», оскільки кемпінг отримав змінену комфортнішу форму проживання серед природи [1].

Глемпінги пропагують дбайливе ставлення до природи: використовують екологічні матеріали та піклуються про навколишню екосистему. Для глемпінгу важливі кілька критеріїв:

- природна атракція (ліс, озеро, річка, лиман, море, гори);
- віддаленість від найближчого населеного пункту > 0,5-1 км;
- доступ до електричної мережі;
- під'їзна дорога;
- відсутність навколо локації шумних підприємств, об'єктів [2].

Враховуючи всі критерії проектування глемпінгів, нами обрано ділянку, яка знаходиться далеко від центральної частини села та будинків, щоб забезпечити відвідувачам максимально комфортні умови для перебування на одинці з природою, без необхідності штучно від неї відгороджуватися для збереження природного середовища, а ще й з мінімальними ознаками того, що крім них тут є ще хтось. Запропонований проект це ідеальне поєднання туристів з природою та максимальний відпочинок гостей від міського шуму, швидкого ритму та надмірної цивілізації. Оскільки навколо глемпінгів тільки ліс та гори, поряд протікає невеличка річка Сопівка.

Глемпінгове містечко «Glam Camping» буде побудоване на віддаленій ділянці села, де навколо тільки ліс, гори та річка, ідеальне місце щоб залишитися на одинці з природою.

Основна ідея проектування – це 3 комфортабельні глемпінги, які в загальному вміщують 8 осіб. Кожен глемпінг унікальний за рахунок гео купольної форми та панорамних вінок, вигляд з яких відкривається на природу, а також сходи та заходи сонця. Особливістю закладу є унікальне розміщення та максимальне усамітнення з природою, оскільки функціональні приміщення будуть на відстані 800 м. Тобто на території будуть тільки 3 глемпінги, які максимально віддалені один від одного відстанню та насадженими деревами. Крита парковка для трьох автомобілів, та оглядовий майданчик з влаштованим біноклем для кращого розгляду місцевої природи та гори Варатик.

Функціональне зонування плану туристичного комплексу – глемпінгового містечка, є дуже важливим процесом з огляду проектування. Схема зонування території – це карта, на якій показано розташування об'єктів комплексу, до схеми є відповідні умовні позначення.

Рисунок 1 – Схема планування території

Глемпінгове містечко включає в себе три глемпінги: два з них двомісні площею 33,6 м² та висотою 4 м, а третій розрахований на чотирьох осіб - площа 46 м² та 7 м висота наметового будиночка. До глемпінгів ведуть освітлені стежки і кожен з них обладнаний індивідуальною зоною відпочинку (барбекю, гамак, столик із кріслами) і для загального користування є оглядовий майданчик із біноклем.

Адміністративна, технічна, господарська та відпочинкові зони будуть розміщені на відстані 800 м від проєктованих глемпінгів у вже існуючому приміщенні, задля збереження природи, і нанесення їй мінімального негативного впливу, та щоб не навантажувати територію комплексу додатковими процесами та забезпечити відвідувачам максимальне усамітнення з природою.

Проектовані глемпінги поєднують цивілізацію в номерах з красивим інтер'єром та оригінальні ландшафти. Середовище села відноситься до невибагливої природи з неймовірно красивими пейзажами, які можна поєднати з комфортом перебування в будиночках.

Інтер'єр глемпінгів виражений в скандинавському стилі, який має ідеальне поєднання з еко-стилем зовні. Скандинавський стиль характеризується трьома основними компонентами – функціональність, простота і краса [3].

Враховуючи цінності екотуризму, він швидко став популярний серед усіх верств суспільства. Багато туристів потенційно зацікавлені таким відпочинком, але не готові позбутися комфорту. У зв'язку із цим звичний відпочинок на природі – кемпінг – отримав декілька зміненої форми і став називатися «глемпінг». Глемпінг – це похідне слово від «гламур» і «кемпінг» – гламурний кемпінг, що має комфортні умови готелю високого рівня і при цьому зберігає відчуття проживання наодинці з природою, без необхідності штучно від неї відгороджуватися для збереження природного середовища. Тобто глемпінг передбачає все той же відпочинок на природі, навіть у природоохоронних територіях, однак з усіма необхідними умовами для розміщення. Враховуючи активний розвиток внутрішнього туризму, одним із факторів впливу є пандемія Covid-19, особливо в західних областях України, я вирішила спроектувати новий туристичний заклад. А саме в село Слобода, Коломийського району, Івано-Франківської області, це село має велику кількість природних ресурсів, багато історію яка тісно пов'язана із Польщею та вигідне місце розташування. Але на даний момент село мало туристично розвинуто, тому глемпінгове містечко стане першим кроком до активного розвитку Слободи як екологічного села та залучення до району потоку туристів.

Отож, основна задумка глемпінгів це подорож в «незайману» або мало зміненої природу місцевості, для відпочинку від навколишнього світу, тиску дедлайнів, шуму доріг та міста, для поєднання з природою. Тому ландшафтний дизайн на території заключається тільки в засадженні рослин та дерев, які відповідають рослинному типу ділянки, та облаштовані стежки з освітленням до кожного глемпінгу.

Основною перевагою закладу є його соціально-екологічні мотиви. Створення додаткових робочих місць в селі де багато молоді виїжджає через проблему працевлаштування. Відпочинкова зона та спортивно-дитячий майданчик доступний для відвідування не тільки відвідувачам глемпінгів, а й місцевим жителям. Загальна пізнаваність та розвиток туристичного бренду села за рахунок туристичного комплексу. Стічні води перероблятиме очисна каналізаційна система, яка очищує їх до 98% з перспективою в подальшому використанні, для поливу газону та технічних потреб. На території комплексу планується власна гідроенергетика, яка добуватиметься з річки за допомогою турбіни. Електропостачання цілком вистачатиме на забезпечення світлом трьох глемпінгів та опалення їх в холодний сезон нагрівальною інфрачервоною плівкою, яка є досить економічно вигідною, оскільки швидко нагріває кімнату до комфортної температури та регулюється в кожній кімнаті індивідуально.

На нашу думку даний проект є прикладом впровадження екологізації та інновацій в туристичній галузі, розвиток якої є стрімким незважаючи на всі перепони які ставить сучасність. Враховуючи інтенсивність та динамічність туристичної сфери та факторів, які на неї впливають, саме інновації є тим інструментом, що дає змогу підтримувати актуальність.

Бібліографічний список

1. Глемпінг – гламурний кемпінг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecovoice.ru/blog/ecotourism/4819.html>
2. Глемпінг, новий вид відпочинку з'явився і на Шибеніці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://experttur.com/europe/xorvatiya/201604/glemping-novyj-vid-otdyxa-rouavitsya-i-nashibenike.html>
3. Основи влаштування глемпінгів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cupol.space/>

Збірник матеріалів
Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
«Актуальні питання землекористування та туризму в контексті сталого розвитку
України»,
18 травня 2022 року

Комп'ютерна верстка Ступень О. І.

Надруковано в авторській редакції